



*Geo. Jas. Campbell Esq.*  
of TREESBANK.

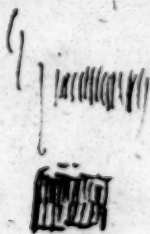


George James Campbell  
Eden 15<sup>th</sup> Dec<sup>r</sup> 1783

George James Campbell

328 Library

70



James G. L.

1578/7465

328  
CORNELII  
TACITI

---

C. CORNELII  
TACITI

OPERA.

TOMUS PRIMUS.

---

328328

+++++  
C. CORNELII

TACITI

OPERA

TOMUS PRIMUS  
+++++



328  
C. CORNELII  
TACITI  
OPERA.

JUXTA EDITIONEM  
GABRIELIS BROTIER.

---

TOMUS PRIMUS.



WARRINGTONIÆ:  
EX TYPOGRAPHIA GUL. EYRES.  
MDCCLXXXI.

8228

C. CORNELII

TACITI

OPERA

IUXTA EDITIONEM

GABRIELIS BROTERII

TOMI PRIMI



WARRINGTON

EX THEOPHILUS GUL. STARR

MDCCCLXXXI

DE VITA & SCRIPTIS  
CORNELII TACITI

E PREFATIONE G. BROTIER.

**C**AIUS CORNELIUS TACITUS pauca de se, nihil de patriâ & origine suâ prodidit, ingenio & virtutibus potiùs, quàm loco ac majoribus inclarescendi certus. Interamnates eum municipem suum fuisse gloriantur. Patre, equite Romano, &, quæ equestris est nobilitas, Belgicæ Galliæ procuratore, genitus videtur circa annum Urbis conditæ DCCCX, Jesu Christi septimum & quinquagesimum. Pueritiam egit, dum, sub Nerone cupidinum immodico, non modò Urbs, sed quæque, ut Urbi proxima, ad omne libidinum genus profluebant. At per ætatem, institutionemque, & prima literarum rudimenta, iis vitiis intactus crevit: pari integritate, turbida Galbæ, Othonis, & Vitellii tempora elapsus est. Vespasianus, rerum potitus, pacem moresque intulit; & inter cetera imperii munia, literas artesque amplexus, eas providentiâ & liberalitate refovit. In hac renascentis Urbis tranquillitate, Tacitus operam dedit eloquentiæ, cujus ut inter temporum tristitia ad præsidium, sic inter læta ad decus vis plurima. Gnarus autem oratorem meliùs exemplis, quàm præceptis, institui, M. Aprum & Julium Secundum, celeberrima tum fori ingenia, domi & in publico adfectatus est.

TOM. I.

B

Ad

Ad has studiorum curas sanè accessere castrensia stipendia. Id enim apud Romanos optimè institutum, ut juvenis, literis imbutus, suam in castris industriam adprobaret : sic civis unus, vix juventutem ingressus, ad omnia reipublicæ munia accingebatur. Tacitus, iis paratus exercitiis, eâque ætate, quâ ad honores patebat aditus, Vespasianum inchoatæ suæ dignitatis auctorem habuit. Juveni, qui in egregiam spem adoleſcebat, filiam suam despondit Cneius Julius Agricola, consul anno Urbis conditæ DCCCXXX, ac post consulatum collocavit. Soceri decus genero novum fuit claritudinis adjuvmentum ; ejusque dignitatem auxit Titus.

Interim nihil de studiis a Tacito remissum : immo in ea tantò acriùs ferebatur, quòd se ad summa genitum persentisceret, & in foro magnum nomen audentiâ & impetu certiùs, quàm lentis operosisque moliminibus, præripi cogitaret. In Urbe pridem invaluerat quædam ingeniorum mollities : forum quoque, prævalidâ Principum auctoritate fractum, a veteris eloquentiæ gravitate ad disertis sermonis elegantias deflexerat. Tacitus, ut præcellentibus ingeniis solitum, novam iniit viam : nec aspernatus temporis sui ornatum, sed quod apud antiquos fuerat egregium æmulatus, splendore verborum, sententiarum pondere, & totius orationis dignitate hanc sibi paravit dicendi vim, ut eâ ætate, quâ disertorum virorum laus vigeat, ipse, ut eloquentissimus, celebraretur ; tantamque moveret admirationem, ut juvenes laudis cupidos ad sui imitationem traheret.

In hoc celebritatis cursu, cùm honorum incrementa a Domitiano accepisset, quindecimvirali sacerdotio præditus, simul & prætor, adfuit sæcularibus ludis anno Urbis conditæ DCCCXLI editis. Tacitum autem ab optimis Principibus Vespasiano Titoque dignitatis initia accepisse, virtutis sanè fuit. Quòd ad novos amplioresque honores a Domitiano, pessimo Principe, fuerit evehctus, egregii illius, quod sæpe ipse commendavit, contumaciam  
inter



inter & obsequium temperamenti fuisse crediderim. Neque Domitiano, vel inter flagrantia scelera, fuit umquam ita absurdum ingenium, ut virtutem dignitatum penitus expertem voluerit. Ut ut est, post præturam Tacitus ex Urbe secessit, non exsul, neque otii cupidine, quod quibusdam placuit, at, ut verior fert conjectura, prætorius legatus, provinciæ rector a Principe impositus. Absens quadriennium egerat, cum accepit summo doloris sensu socerum suum Agricola decimo Kalendas Septembris, anno Urbis conditæ DCCCXLVI, mortem obiisse; &, ut fama erat, Domitiani veneno interceptum.

In Urbem tum reversus, Principem reperit, non jam insidiis, sed publico bonorum odio ferocem. Vidit obsessam curiam, clausum armis senatum, senatores in carcerem a senatoribus ductos, aut innocenti perfusos sanguine. Talia Principis senatûsque opprobria vidisse, iisque senatoriæ dignitatis necessitate interfuisse ita inhorrescit, ut, vel ea commemorando, se flagitii nec ministrum, nec suasorem, umquam fuisse satis prodiderit.

Fœda criminibus, luctu mæsta tempora exhilaravit Princeps Nerva anno Urbis conditæ DCCCXLIX. Tum redire virtuti decus, vitiis infamia, sceleri exitium. Auspicata principatûs initia insignivit singularis consulatus. Dignitatem enim anno Urbis conditæ DCCCL iniere Nerva Augustus III & Verginius Rufus III consules; ille imperio ægre capeffito, hic adferto olim & spreto illustris: utroque consule dignus Tacitus, in spem, quam citò erat occupaturus, designatus. In hoc enim privati hominis fastigio Verginius morbo correptus est: dein paullo post extinctus, cum excessisset annum tertium & octogesimum; cunctis fortunæ & virtutum experimentis ab Augusti excessu ad hæc usque Nervæ tempora probatus. Ut ejus vitæ, ita & morti ingens circumdata est gloria. Ductum publicum funus; & Verginius, a consule Cornelio Tacito

pro rostris laudatus, supremum hunc felicitatis cumulum accepit, laudatorem eloquentissimum.

At maxima hujus consulatus laus fuit Trajani adoptio, quâ securitas publica, ob senilem Nervæ ætatem nondum firma, robur adsumpsit. Cùm ferverent exsultantis Urbis gaudia, Tacitus soceri sui Julii Agricolaë, qui hanc temporum felicitatem augurio votisque erat ominatus, vitam composuit; priorisque servitutis memoriâ præsentium bonorum sensum auxit. Brevis quidem est libellus: at in quo æternum egregiæ virtutis monumentum, & absolutissimum laudationis exemplar.

Traiano II consule, anno Urbis conditæ DCCCLI, Germanorum mores, leges, ususque, pari brevitate descripsit, tum ut eorum laudibus attolleret Trajanum, defuncto Nervâ, rerum potitum, Germanisque formidatum, quos inter adhuc agebat, tum ut Urbem, luxu & deliciis fractam, ad viriles sensus æmulatione provocaret. Plus ad nos utilitatis pervenit. Germanica enim libertas, cujus vim Tacitus præsenferat, diu cum imperio Romano luctata, ac tandem victrix, regna imperiumque condidit suis legibus attemperata, & ultra veterum dominationum memoriam longè perennanda. Quàm juvat tantarum rerum originem, a præstantissimo scriptore traditam, evolvere; publici privatique, quo utimur, juris fontes aperire; nostræ gloriæ, nostræ felicitatis fundamentum simul & tutamentum meditari!

His acerrimæ mentis operibus haud impedita fori studia. Cùmque Afri Marium Priscum, Africæ proconsulem, pecuniis ob innocentes condemnandos, interficiendos etiam, acceptis infamem, accusassent, senatus, criminis atrocitate motus, Tacitum Pliniumque iis adesse iussit: &, ut plus celebritatis foret, Princepsque interesset, dilata cognitio. Acta tandem causa frequentissimo senatu, cùm Trajanus, in Urbem redux, & consul tertium, anno Urbis conditæ DCCCLIII, præsideret. Triduum  
in

in hac cognitione insumptum. Plinius Martianum, qui Mario immanitatis socius fuerat, corripuit. Frontoni Catio, qui pro Mario insigniter dixit, Tacitus respondit eloquentissimè, & quod eximium orationi ejus inerat, graviter. Damnati fuere Marius & Martianus. In fine sententiæ adjectum, “quodd Tacitus & Plinius injunctâ advocacy diligenter fortiterque functi essent, arbitrari senatum ita eos fecisse, ut dignum mandatis partibus fuerit.” Pares laudibus fecit senatus, quos eadem ferme ætas, par dignitas, studiorum & animorum similitudo antè conjunxerat, in magnâ nominis celebritate concordēs.

Nullus enim Tacito pravæ æmulationis sensus. Immo certus decora ingenia literarum communione commendari, studiosos, qui ad ipsum ex ejus ingenii admiratione conveniebant, consiliis & præceptis erudiebat. Ipse, studiorum hortator, Plinium monuit, ut Historiam scriberet. Quod cum ille declinaret, difficultate deterritus, aliisve distentus curis; Tacitus id muneris in se recepit, ne exideret rara temporum felicitas, quâ, sub optimo Principe, bono cuique sentire quæ vellet, & quæ sentiret dicere liceret. Nemo autem ad scribendam Historiam naturâ & arte umquam paratior accessit. Acre enim Tacito inerat judicium, vivida mens, magna rerum hominumque scientia & experientia, prompta & profunda cogitandi ac scribendi vis: quodque iis temporibus rarissimum, animus neque libertati infensus, neque adversus dominantes contumax.

Primum scribendi argumentum sumpsit temporum suorum Historias, quas a Neronis fine ad Domitiani necem facillimâ & uberrimâ venâ profecutus est, recti verique pervicax, sine ullâ assentandi aut criminandi libidine. Pars quidem operis maxima periit: manent tamen initia, quibus non modò expressa avara & anceps Galbæ senectus, præceps Othonis ambitio, segnis & fœda Vitellii ingluvies, sed & bellorum civilium artes, fraudesque, & sce-

lera, majore arte incertum an prudentiâ, ad totius ævi documentum, deteguntur. Utinam nobis non invidisset tempus partem alteram, quæ providam Vespasiani mentem, breves, eoque cariores, Titi virtutes explicabat! Hæc quidem Flaviæ domûs decora excepisset atrox Domitiani nequitia. At, vel inter acerba Principis flagitia, quæ, a gravissimo scriptore memorata, fuissent magnarum cogitationum secunda, juvasset adhuc, quod summatim initio operis ipse Tacitus prodidit, ampla virtutum exempla, supremas clarorum virorum necessitates, ipsamque necessitatem fortiter toleratam cognoscere. Numquam enim illustriora sunt virtutis certamina, quàm cùm duriùs premitur; &, ut inter tempestatum horrida acriores emicant ignes, sic inter temporum fera vividior puriorque exsurgit virtus.

Post hanc Historiarum curam, Tacitus superiorem imperii memoriam narrandam suscepit; eamque a Tiberii principatu ad Neronis exitum in Annalibus conclusit; pressior, acrior, sententiis, quàm verbis abundantior: præceptis politicæ artis ita locuples, ut, si hos tantùm Annalium libros edidisset, Principum privatorumque hominum, qui ad rempublicam accedunt, præceptor doctorque haberetur: in hoc scribendi genere primus simul & summus. Inter hæc sapientiæ consilia, & incredibili mentis capacitate, cautissimas Tiberii artes extricavit, Claudii imbecillitatem pudendam fecit, Neronis libidines infamavit; sanè adversus Caii furores æquè animosus. At, ut in Historiis, ita & in Annalibus multa absumpsit vorax temporum edacitas.

Ea cùm componeret, Augusti Annales meditatus est: magnificum dignumque Tacito argumentum; qui reipublicæ finem, ortum imperii, versos mores, tantarum rerum causas, Augustum iis quidem movendis imparem, sed semel motas sustinendo habilem, plurimâque arte publicum servitium libertatis specie molientem expressisset.

Post tot labores, tradendis superioris ævi rebus  
impensos,



impensos, ætatem suam erat repetiturus, ut nova & præsentia bona æternitati consecraret, ac, pro virili portione, sequentium Principum æmulatū continuaret. Nerva enim Cæsar res olim diffociabiles miscuerat, principatum ac libertatem. Publicam felicitatem in dies augebat Trajanus; additæque victoriarum gloriâ, ita imperii fines proferebat, ut numquam latiùs sit imperitatum. Uberriam hanc & securissimam materiam senectuti suæ seposuerat Tacitus. Egregia consilia mors importuna abruptit. Ipse, dum Trajanus Orientem novis victoriis lustrabat, (nusquam enim Hadriani tempora memorat) vivendi finem fecit, præpropere fato oppressus. At in brevi mortalitate longioris vitæ celebritatem impleverat: civis optimus, literis & sapientiâ ætatis suæ princeps; eandem famam, parem auctoritatem apud posteros tam diu retenturus, quàm diu in scriptis non otiosa verborum prolixitas, sed valida rerum sententiarumque brevitatis placebit; quàm diu in re politicâ mores hominum, rerum momenta, libertatis & dominationis temperamenta, varia & saluberrima pro temporum eventuumque varietate agendi consilia, noscere erit pretium.

VETERUM SCRIPTORUM  
DE TACITO TESTIMONIA,  
VEL EJUSDEM FRAGMENTA.

— PLIN. LIB. VII. NAT. HIST. CAP. XVI.

**I**PSI nos pridem vidimus eadem omnia in filio  
Corn. Taciti equitis R. Galliae Belgicae rationes  
procurantis.

PLINIUS NEPOS LIB. XI. EPIST. I.

Laudatus est Verginius à consule Cornelio Ta-  
cito. Nam hic felicitati ejus supremus cumulus  
accessit, laudator eloquentissimus.

EODEM LIBRO. EPIST. XI.

Respondit Cornelius Tacitus eloquentissime, &  
quod eximium orationi ejus inest, σεμνός.

LIBRO IV. EPIST. XV.

Idem Cornelium Tacitum, scis quem virum,  
arctâ familiaritate complexus est.

LIBRO VI. EPIST. XVI.

Petis avunculi mei exitum tibi scribam, quo ve-  
rius tradere posteris possis. Gratias ago: nam vi-  
deo morti ejus, si celebretur à te, immortalem glo-  
riam esse propositam.

LIBRO VII. AD TACITUM.

Erit rarum & insigne duos homines ætate prope-  
modum æquales, nonnullis in litteris nominis, al-  
terum alterius studia fovisse. Equidem adolescen-  
tulus,

tulus, cum jam tua fama gloriaque floreret, te sequi, tibi longo, sed proximus, intervallo, & esse & haberi concupiscebam.

## LIBRO IX.

Nec ipse tibi plaudis: & ego nihil magis ex fide, quàm de te scribo. Posteris an aliqua cura, nescio: nos certè meremur, ut si aliqua, non dico ingenio (id enim superbum) sed studio, sed labore, & reverentia posterum.

## OROSIUS DE DOMIT. LOQUENS.

Nam quanta fuerint Diurpanei Dacorum regis cum Fusco duce prælia, quantæque Rom. clades, longo contextu evolverem nisi, Cornelius Tacitus, cui hanc historiam diligentissime contexuit, de reticendo interfectorum numero, & Sallustium Crispum, & alios auctores quam plurimos sanxisse, & seipsum idem potissimum elegisse dixisset.

## IDEM.

Deinde, ut verbis Corn. Taciti utar, Sene Augusto Janus patefactus, dum apud extremos terrarum terminos novæ gentes sæpe ex usu, & aliquando cum damno quærantur, usque ad Vespasiani duravit imperium.

## FLAVIUS VOPISCUS IN PROBO.

Et mihi quidem id animi fuit, non ut Sallustios, Livios, Tacitos, Trogos, atque omnes disertissimos imitarer viros, sed Marium Maximum, Suetonium Tranquillum, &c.

## IDEM IN TACITO.

Corn. Tacitum scriptorem historiæ Augustæ, quod parentem suum eundem diceret, in omnibus Bibliothecis collocari jussit.

SIDONIUS

## TESTIMONIA.

SIDONIUS EPISTOL. LIB. IV. AD POLEMIUM.

Cajus Tacitus è majoribus unus tuis Ulpianorum  
temporum consularis, sub verbis cujusdam Germa-  
nici ducis in Historia sua rettulit, &c.

IDEM IN PANEGYRICO AD ANTHEMIUM.

Quâ Crispus brevitæ placet, quo pondere Varro,  
Quo Genio Plautus, quo flumine Quinctilianus;  
Quâ pompâ Tacitus nunquam sine laude loquendus.

IDEM IN EPIGRAM.

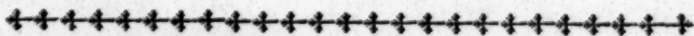
Et te qui brevitæ, Crispe, polles;  
Et qui pro ingenio fluente nulli,  
Corneli Tacite, es tacendus ori.





C. CORNELII TACITI

A N N A L E S.



THEATRE DE L'OPERA

ANNUAIRE

PARIS 1870

# B R E V I A R I U M

## L I B R I P R I M I.

I. **R**OMANARUM rerum status ab Urbe conditâ ad Augusti excessum. V. Tiberius imperium suscipit, tardè, & cupidinem dissimulans. Roma in servitium ruit. XVI. Pannonicas legiones tres seditio gravis incessit. Ea, misso Druso, Tiberii filio, ægre componitur. XXXI. Idem in Germaniâ inferiore motus, qui consedit, non sine sanguine & cæde. L. Germanicus Cæsar in hostem ducit: eâque expeditione Marfi, Tubantes, Bruçteri, Usipetes vastati, aut cæsi. LIII. Julia, Augusti filia, Rheimii vitam finiit. LIV. Sodales in honorem Augusti, & ludi Augustales instituti. LV. Germanicus iterum Rhenum transmittit, in Catos ducit: agros, domos, homines, vastat, urit, cædit: Segestem obsidione Arminii liberat. Ob hæc imperator consalutatus. LIX. Bellum deinde in Cheruscos gestum. Reliquæ Vari & militum lætæ: supremæque iis soluta. LXIII. Romani in reditu, sub Cæcinâ duce, periclitati. Hostes tamen prosperâ eruptione fusi, fugati. LXXII. Majestatis lex reducâ, & aspere exercita. LXXVI. Tiberis inundat. LXXVII. Theatri licentia erumpit: & per eam causam decreta patrum expressa ad coërcendos histriones. LXXIX. Postremò actum de subducendis Tiberi aquis. Eoque nomine querelæ civitatum Italiæ, & legationes.

Hæc

Hæc biennio fere gesta.

A. U. C.	J. C.	Coff.	
DCCLXVII.	14	Coff.	{ Sexto Pompeio, Sexto Appuleio.
DCCLXVIII.	15	Coff.	{ Druso Cæfare, C. Norbano Flacco.

C. COR-



## C. CORNELII TACITI

A N N A L E S.

### LIBER PRIMUS.

**U**RBEM Romam a principio reges habuere. Libertatem & consulatum L. Brutus instituit. Dictaturæ ad tempus sumebantur: neque decemviralis potestas ultra biennium, neque tribunorum militum consulare jus diu valuit. Non Cinnæ, non Sullæ longa dominatio: & Pompeii Crassique potentia, citò in Cæsarem; Lepidi, atque Antonii arma, in Augustum cessere; qui cuncta discordiis civilibus fessa, nomine *Principis* sub imperium accepit. Sed veteris populi Romani prospera, vel adversa, claris scriptoribus memorata sunt: temporibusque Augusti dicendis non defuere decora ingenia, donec gliscente adulatione deterrerentur. Tiberii, Caiique, & Claudii, ac Neronis res, florentibus ipsis, ob metum falsæ; postquam occiderant, recentibus odiis compositæ sunt. Inde consilium mihi pauca de Augusto, & extrema tradere: mox Tiberii principatum, & cetera, sine irâ & studio, quorum causas procul habeo.

II. Postquam, Bruto & Cassio cæsis, nulla jam publica arma; Pompeius apud Siciliam oppressus; exutoque

exutoque Lepido, interfecto Antonio, ne Julianis quidem partibus, nisi Cæsar, dux reliquus: posito *triumviri* nomine, consulem se ferens, & ad tuendam plebem tribunicio jure contentum; ubi militem donis, populum annonâ, cunctos dulcedine otii pellexit, insurgere paullatim, munia senatûs, magistratuum, legum in se trahere, nullo adversante; cum ferocissimi per acies, aut proscriptione cecidissent; ceteri nobilium, quantò quis servitio promptior, opibus & honoribus extollerentur; ac novis ex rebus aucti, tuta & præsentia, quàm vetera & periculosa mallent. Neque provinciæ illum rerum statum abnuebant, suspecto senatûs populique imperio ob certamina potentium, & avaritiam magistratuum: invalido legum auxilio, quæ vi, ambitu, postremò pecuniâ turbabantur.

III. Ceterum Augustus subsidia dominationi Claudium Marcellum, sororis filium, admodum adolescentem, pontificatu & curuli ædilitate; M. Agrippam ignobilem loco, bonum militiâ, & victoriæ socium, geminatis consulatibus extulit; mox defuncto Marcello, generum sumpsit: Tiberium Neronem, & Claudium Drusum, privignos, imperatoriis nominibus auxit, integrâ etiam domo suâ. Nam genitos. Agrippâ, Caium ac Lucium, in familiam Cæsarum induxerat; necdum positâ puerili prætextâ, *principes juventutis* appellari, destinari consules, specie recusantis flagrantissimè cupiverat. Ut Agrippa vitâ concessit, L. Cæsarem euntem ad Hispanienses exercitus, Caium remeantem Armeniâ, & vulnere invalidum, mors fato prope, vel novercæ Liviæ dolus abstulit; Drusoque pridem extincto, Nero solus e privignis erat: illuc cuncta vergere: filiûs, collega imperii, consors tribuniciæ potestatis adsumitur, omnesque per exercitus ostentatur: non obscuris, ut antea, matris artibus, sed palam hortatu. Nam senem Augustum devinxerat aded, uti nepotem unicum, Agrippam Postumum, in insulam Planasiam projiceret: rudem sanè bonarum artium, & robore corporis stolidè ferocem,

rocem, nullius tamen flagitii compertum. At herculè Germanicum Druso ortum, octo apud Rhenum legionibus imposuit, adscirique per adoptionem a Tiberio jussit, quamquam esset in domo Tiberii filius juvenis, sed quò pluribus munimentis insisteret. Bellum eâ tempestate nullum, nisi adversùs Germanos supererat: abolendæ magis infamiæ, ob amissum cum Quintilio Varo exercitum, quàm cupidine proferendi imperii, aut dignum ob præmium. Domi res tranquillæ: eadem magistratuum vocabula. Juniores post Actiacam victoriam, etiam senes plerique inter bella civium nati: quotusquisque reliquus, qui rempublicam vidisset?

IV. Igitur verso civitatis statu, nihil usquam prisca & integri moris: omnes, exutâ æqualitate, jussu principis aspectare: nullâ in præsens formidine, dum Augustus ætate validus, seque & domum & pacem sustentavit. Postquam provecta jam senectus, ægro & corpore fatigabatur, aderatque finis, & spes novæ: pauci bona libertatis incassum differere, plures bellum pavescere, alii cupere; pars multò maxima imminentes dominos variis rumoribus differebant. “Trucem Agrippam, & igitur  
“nominiâ accensum; non ætate, neque rerum experientiâ tantæ moli parem. Tiberium Neronem  
“maturum annis, spectatum bello: sed vetere atque insitâ  
“Claudiæ familiæ superbiâ; multaue indicia sævitæ,  
“quamquam premantur, erumpere. Hunc & primâ ab infantiâ  
“eductum in domo regnatrice: congestos juveni consulatus,  
“triumphos: ne iis quidem annis, quibus Rhodi specie  
“secessûs exsulem egerit, aliquid quàm iram, & simulationem,  
“& secretas libidines meditatum. Accedere matrem muliebri  
“impotentiâ: servientem feminæ, duobusque insuper  
“adolescentibus, qui rempublicam interim premant,  
“quandoque distrahant.”

V. Hæc atque talia agitantibus, gravescere valetudo Augusti: & quidam scelus uxoris suspectabant. Quippe rumor inceserat, paucos ante menses,

TOM. I.

C

Augustum,

A. U. C.

767.

J. C.

14.

- A. U. C. 767. Augustum, electis consciis, & comite uno Fabio Maximo, Planasiam vestum, ad visendum Agrippam. Multas illic utrimque lacrymas, & signa caritatis, spemque ex eo, fore ut juvenis penatibus avi redderetur: quod Maximum uxori Marciae aperuisse: illam Liviae: gnarum id Caesari: neque multo post, extincto Maximo (dubium an quaesita morte) auditos in funere ejus, Marciae gemitus semet incusantis, "quod causa exitii marito fuisset." Utcumque se ea res habuit, vixdum ingressus Illyricum Tiberius, properis matris literis accitur: neque satis compertum est, spirantem adhuc Augustum apud urbem Nolam, an exanimum repererit. Acribus namque custodiis domum, & vias seperat Livia: laetique interdum nuntii vulgabantur, donec provisis, quae tempus monebat, simul excessisse Augustum, & rerum potiri Neronem fama eadem tulit.
- VI. Primum facinus novi principatus fuit, Postumi Agrippae caedes: quem ignarum inermumque, quamvis firmatus animo, Centurio aegre confecit. Nihil de ea re Tiberius apud Senatum differuit. Patris iussa simulabat, quibus praescripisset tribuno custodiae adposito, "ne cunctaretur Agrippam morte adficere, quandoque ipse supremum diem explevisset." Multa sine dubio saevaue Augustus de moribus adolescentis questus, ut exilium ejus Senatusconsulto sanciretur, perfecerat: ceterum in nullius umquam suorum necem duravit: neque mortem nepoti pro securitate privigni inlatam, credibile erat. Propius vero, Tiberium ac Liviam, illum metu, hanc novercalibus odiis, suspecti & invisi juvenis caedem festinavisse. Nuntianti centurioni, ut mos militiae, "factum esse quod imperasset:" "neque imperasse sese, & rationem facti reddendam apud senatum," respondit. Quod postquam Sallustius Crispus, particeps secretorum (is ad tribunum miserat codicillos) comperit; metuens ne reus subderetur, juxta periculoso ficta seu vera promeret, monuit Liviam, "ne arcano domus, ne consilia amicorum, ministeria militum"



## ANNALIUM LIBER PRIMUS.

9

“ militum vulgarentur : neve Tiberius vim principatûs resolveret, cuncta ad senatum vocando.  
 “ Eam conditionem esse imperandi, ut non aliter  
 “ ratio constet, quàm si uni reddatur.”

A. U. C.  
767.

J. C.  
14.

VII. At Romæ ruere in servitium consules, patres, eques : quantò quis inlustrior, tantò magis falsi ac festinantes, vultuque composito, ne læti excessu principis, neu tristiores primordio, lacrimas, gaudium, questus, adulationes miscebant. Sex. Pompeius & Sex. Appuleius, consules, primi in verba Tiberii Cæsaris juravêre : apudque eos Seius Strabo, & C. Turranius, ille prætoriarum cohortium præfectus, hic annonæ : mox senatus, milesque & populus. Nam Tiberius cuncta per consules incipiebat, tamquam vetere republicâ, & ambiguus imperandi : ne edictum quidem, quo patres in curiam vocabat, nisi tribuniciæ potestatis præscriptione posuit, sub Augusto acceptæ. Verba edicti fuêre pauca, & sensu permodesto : “ de honoribus  
 “ parentis consulturum : neque abscedere a corpore :  
 “ idque unum ex publicis muneribus usurpare.” Sed defuncto Augusto, signum prætorii cohortibus, ut imperator dederat : excubiæ, arma, cetera aulæ : miles in forum, miles in curiam comitabatur : literas ad exercitus, tamquam adepto principatu, misit : nusquam cunctabundus, nisi cùm in senatu loqueretur. Causa præcipua ex formidine, ne Germanicus, in cujus manu tot legiones, immensa sociorum auxilia, mirus apud populum favor, habere imperium, quàm exspectare mallet. Dabat & famæ, ut vocatus electusque potiùs a republicâ videretur, quàm per uxorium ambitum, & senili adoptione inrepfisse. Postea cognitum est, ad introspicendas etiam procerum voluntates, inductam dubitationem : nam verba, vultus, in crimen detorquens recondebat.

VIII. Nihil primo senatûs die agi passus, nisi de supremis Augusti, cujus testamentum inlatum per virgines Vestæ, Tiberium & Liviam heredes habuit. Livia in familiam Juliam, nomenque Augustæ ad-

A. U. C. 767. sumebatur: in spem secundam nepotes pronepo-  
 tesque: tertio gradu primores civitatis scripserat:  
 J. C. 14. plerosque invisos sibi, sed jactantiâ gloriâque ad  
 posteros. Legata non ultra civilem modum, nisi  
 quod populo & plebi CCCCXXXV, prætoriarum co-  
 hortium militibus singula nummum millia, legionariis  
 atque cohortibus civium Romanorum trecenos  
 nummos viritim dedit. Tum consultatum de hono-  
 ribus, ex quibus maximè insignes visi: "ut portâ  
 " triumphali duceretur funus," Gallus Asinius;  
 "ut legum latarum tituli, victarum ab eo gentium  
 " vocabula anteferrentur," L. Arruntius censuere.  
 Addebat Messala Valerius "renovandum per annos  
 " sacramentum in nomen Tiberii:" interrogatusque  
 à Tiberio, "num, se mandante, eam sententiam  
 " promississet?" "sponte dixisse," respondit;  
 "neque in iis quæ ad rempublicam pertinerent,  
 " consilio nisi suo usurum, vel cum periculo offen-  
 " sionis." Ea sola species adulandi supererat.  
 Conclamant patres, "corpus ad rogam humeris  
 " senatorum ferendum." Remisit Cæsar adroganti  
 moderatione: populumque edicto monuit, "ne,  
 " ut quondam nimis studiis funus divi Julii tur-  
 " bassent, ita Augustum in foro potius, quàm in  
 " campo Martis, sede destinatâ, cremari vellent."  
 Die funeris, milites velut præsidio stetere, multum  
 inridentibus, qui ipsi viderant, quique a parentibus  
 acceperant diem illum crudi adhuc servitii, & liber-  
 tatis improspere repetitæ, cum occisus dictator Cæ-  
 sar, aliis pessimum, aliis pulcherrimum facinus vi-  
 deretur: "nunc senem principem, longâ potentiâ,  
 " provisus etiam heredum in rempublicam opibus,  
 " auxilio scilicet militari tuendum, ut sepultura  
 " ejus quieta foret."

IX. Multus hinc ipso de Augusto sermo, ple-  
 risque vana mirantibus: "quod idem dies accepti  
 " quondam imperii princeps, & vitæ supremus;  
 " quod Nolæ in domo & cubiculo, in quo pater  
 " ejus Octavius, vitam finivisset. Numerus etiam  
 " consulatum celebrabatur, quo Valerium Corvi-  
 " num

# ANNALIUM LIBER PRIMUS.

11

“ num & C. Marium simul æquaverat ; continuata A. U. C.  
 “ per septem & triginta annos tribunicia potestas ; 767.  
 “ nomen imperatoris semel atque viciis partum ; J. C.  
 “ aliaque honorum multiplicata, aut nova.” At 141  
 apud prudentes vita ejus variè extollebatur, argue-  
 baturve. Hi “ pietate erga parentem, & necessitu-  
 “ dine reipublicæ, in quâ nullus tunc legibus lo-  
 “ cus, ad arma civilia actum, quæ neque parari  
 “ possent, neque haberi per bonas artes : multa  
 “ Antonio, dum interfectores patris ulcisceretur,  
 “ multa Lepido concessisse ; postquam hic socordiâ  
 “ senuerit, ille per libidines pessam datus sit, non  
 “ aliud discordantis patriæ remedium fuisse, quàm  
 “ ut ab uno regeretur. Non regno tamen, neque  
 “ dictaturâ, sed Principis nomine constitutam rem-  
 “ publicam : mari Oceano, aut omnibus longin-  
 “ quis septum imperium : regiones, provincias,  
 “ classes, cuncta inter se connexa : jus apud cives,  
 “ modestiam apud socios : Urbem ipsam magnifico  
 “ ornatu : pauca admodum vi tractata, quò ceteris  
 “ quies esset.”

X. Dicebatur contra, “ pietatem erga parentem,  
 “ & tempora reipublicæ, obtentui sumpta : cete-  
 “ rum cupidine dominandi concitos per largitiones  
 “ veteranos, paratum ab adolescente privato exer-  
 “ citum, corruptas consulis legiones, simulatam  
 “ Pompeianarum gratiam partium : mox ubi de-  
 “ creto patrum, fasces & jus prætoris invaserit, cæ-  
 “ sis Hirtio & Pansâ (sive hostis illos, seu Pansam  
 “ venenum vulnere adfusus, sui milites Hirtium,  
 “ & machinator doli Cæsar abstulerant) utriusque  
 “ copias occupavisse : extortum invito senatu consu-  
 “ latum, armaque quæ in Antonium acceperit, con-  
 “ tra rempublicam versa : proscriptionem civium,  
 “ divisiones agrorum, ne ipsis quidem qui fecêre  
 “ laudatas. Sanè Cassii, & Brutorum exitus pater-  
 “ nis inimicitiiis datos (quamquam fas sit privata  
 “ odia publicis utilitatibus remittere) sed Pompeium  
 “ imagine pacis, sed Lepidum specie amicitiae de-  
 “ ceptos : post, Antonium Tarentino Brundisinoque



- A. U. C. 767. "fœdere, & nuptiis sororis inllectum, subdolæ ad-  
 J. C. 14. "finitatis poenas morte exsolvisse. Pacem sine du-  
 bio posthæc, verùm cruentam: Lollianas, Vari-  
 anasque clades: interfectos Romæ Varrones,  
 Egnatios, Julos." Nec domesticis abstinebatur.  
 Abducta Neroni uxor; & consulti per ludibrium  
 pontifices, an concepto, necdum edito partu rite  
 nuberet: Q. Tedii & Vedii Pollionis luxus:  
 postremò Livia gravis in rempublicam mater,  
 gravior domui Cæsarum noverca. Nihil deorum  
 honoribus relictum, cùm se templis & effigie nu-  
 minum, per flamines & sacerdotes coli vellet.  
 Ne Tiberium quidem caritate, aut reipublicæ  
 curâ successorem adscitum: sed quoniam adro-  
 gantiam sævitiamque ejus introspexerit, compa-  
 ratione deterrimâ sibi gloriam quæsisse." Ete-  
 nim Augustus, paucis antè annis, cùm Tiberio tri-  
 buniciam potestatem a patribus rursus postularet,  
 quamquam honorâ oratione, quædam de habitu  
 vultuque & institutis ejus jecerat, quæ velut excu-  
 sando exprobraret.

XI. Ceterum sepulturâ more perfectâ, templum  
 & cælestes religiones decernuntur. Versæ inde ad  
 Tiberium preces. Et ille variè differebat, de mag-  
 nitudine imperii, suâ modestiâ. "Solam divi Au-  
 gusti mentem tantæ molis capacem: se in partem  
 curarum ab illo vocatum, experiendo didicisse,  
 quàm arduum, quàm subjectum fortunæ, regendi  
 cuncta onus: proinde in civitate tot inlustribus  
 viris subnixâ, non ad unum omnia deferrent;  
 plures faciliùs munia reipublicæ sociatis labori-  
 bus exsecuturos." Plus in oratione tali dignita-  
 tis, quàm fidei erat: Tiberioque etiam in rebus,  
 quas non occuleret, seu naturâ, sive adsuetudine,  
 suspensa semper & obscura verba: tunc verò, ni-  
 tenti ut sensus suos penitus abderet, in incertum &  
 ambiguum magis implicabantur. At patres, qui-  
 bus unus metus, si intelligere viderentur, in questus,  
 lacrimas, vota effundi: ad deos, ad effigiem Au-  
 gusti, ad genua ipsius manus tendere; cùm proferri  
 libellum



libellum recitarique iussit. Opes publicæ continebantur: quantum civium, sociorumque in armis; quot classes, regna, provinciæ, tributa, & vectigalia, & necessitates ac largitiones: quæ cuncta suâ manu perscripserat Augustus: addideratque consilium, coërcendi intra terminos imperii; incertum metu, an per invidiam.

A. U. C.

767.

J. C.

14.

XII. Inter quæ senatu ad infimas obtestationes procumbente, dixit fortè Tiberius, "se, ut non toti reipublicæ parem, ita quæcumque pars sibi mandaretur, ejus tutelam suscepturum." Tum Asinius Gallus, "Interrogo," inquit, "Cæsar, quam partem reipublicæ mandari tibi velis?" Percussus improvisâ interrogatione, paulum reticuit, dein collecto animo respondit: "Nequaquam decorum pudori suo, legere aliquid aut evitare ex eo, cui in universum excusari mallet." Rursum Gallus (etenim vultu offensionem conjectaverat) "non idcirco interrogatum" ait, "ut divideret quæ separari nequirent: sed ut suâ confessione argueretur, unum esse reipublicæ corpus, atque unius animo regendum." Addidit laudem de Augusto, Tiberiumque ipsum victoriarum suarum, quæque in togâ per tot annos egregiè fecisset, admonuit. Nec ideo iram ejus lenivit, pridem invsus, tamquam ductâ in matrimonium Vipsaniâ, M. Agrippæ filiâ, quæ quondam Tiberii uxor fuerat, plusquam civilia agitare, Pollionisque Asinii, patris, ferociam retineret.

XIII. Post quæ L. Arruntius, haud multùm discrepans a Galli oratione, perinde offendit. Quamquam Tiberio nulla vetus in Arruntium ira: sed divitem, promptum, artibus egregiis, & pari famâ publicè, suspectabat. Quippe Augustus supremis sermonibus cùm tractaret, quinam adipisci principem locum suffecturi abnuerent, aut impares velent, vel iidem possent cuperentque: "M. Lepidum," dixerat "capacem, sed aspernantem: Gallum Asinium, avidum, at minorem: L. Arruntium, non indignum, &, si casus daretur,

A. U. C. 767. J. C. 14. “aufurum.” De prioribus consentitur. Pro Ar-  
runtio quidam Cn. Pisonem tradidēre: omnesque  
præter Lepidum, variis mox criminibus, struente  
Tiberio, circumventi sunt. Etiam Q. Haterius,  
& Mamercus Scaurus, suspicacem animum per-  
strinxēre: Haterius cū dixisset, “Quousque pa-  
tieris, Cæsar, non adesse caput reipublicæ?”  
Scaurus quia dixerat, “spem esse ex eo non inritas  
“fore senatūs preces, quod relationi consulum jure  
“tribuniciaē potestatis non intercessisset.” In Ha-  
terium statim invehctus est; Scaurum, cui implaca-  
bilius irascebatur, silentio tramisit: fessusque cla-  
more omnium, expostulatione singulorum, flexit  
paullatim, non ut fateretur suscipi a se imperium,  
sed ut negare & rogari desineret. Constat Hateri-  
um, cū deprecandi causā palatium introisset, am-  
bulantisque Tiberii genua adolveretur, propē a  
militibus interfectum, quia Tiberius casu, an ma-  
nibus ejus impeditus, prociderat: neque tamen pe-  
riculo talis viri mitigatus est, donec Haterius Au-  
gustam orāret, ejusque curatissimis precibus prote-  
geretur.

XIV. Multa patrum & in Augustam adulatio.  
Alii *parentem*, alii *matrem patriæ* appellandam; ple-  
rique ut nomini Cæsaris adscriberetur, *Juliaē filius*,  
censebant. Ille “moderandos feminarum honores”  
dixitans, “eādemque se temperantiā usurum in his  
“quæ sibi tribuerentur;” ceterū anxius invidiā,  
& muliebre fastigium in deminutionem sui accipi-  
ens, ne lictorem quidem ei decerni passus est: aram-  
que adoptionis, & alia hujuscemodi prohibuit. At  
Germanico Cæsari proconsulare imperium petivit,  
missique legati qui deferrent, simul mæstitiam ejus  
ob excessum Augusti solarentur. Quominus idem  
pro Druso postularetur, ea causa, quod designatus  
consul Drusus, præsensque erat. Candidatos præ-  
turæ duodecim nominavit, numerum ab Augusto  
traditum: & hortante senatu ut augetet, jureju-  
rando obstrinxit, se non excessurum.

XV. Tum primum e campo comitia ad patres  
translata

translata sunt. Nam ad eam diem, etsi potissima arbitrio principis, quædam tamen studiis tribuum fiebant: neque populus ademptum jus questus est, nisi inani rumore: & senatus largitionibus ac precibus sordidis exsolutus, libens tenuit, moderante Tiberio, ne plures quam quatuor candidatos commendaret, sine repulsâ & ambitu designandos. Inter quæ tribuni plebei petivere, ut proprio sumptu ederent ludos, qui de nomine Augusti, fastis additi, Augustales vocarentur: sed decreta pecunia ex ærario, utque per Circum triumphali veste uterentur: curru vehi haud permissum. Mox celebratio annua ad prætorem translata, cui inter cives & peregrinos jurisdictio evenisset.

A. U. C.

767.

J. C.

14

XVI. Hic rerum urbanarum status erat, cum Pannonicas legiones seditio incescit: nullis novis causis, nisi quod mutatus princeps licentiam turbarum, & ex civili bello spem præmiorum ostendebat. Castris æstivis tres simul legiones habebantur, præfidente Junio Blæso: qui sine Augusti, & initiiis Tiberii auditis, ob justitium aut gaudium, intermiserat solita munia. Eo principio lascivire miles, discordare, pessimi cujusque sermonibus præbere aures, denique luxum & otium cupere, disciplinam & laborem aspernari. Erat in castris Percennius quidam, dux olim theatralium operarum, dein gregarius miles, procax linguâ, & miscere cœtus histrionali studio doctus. Is imperitos animos, & quænam post Augustum militiæ conditio ambigentes, impellere paullatim nocturnis colloquiis, aut flexo in vesperam die, & dilapsis melioribus, deterimum quemque congregare. Postremò, promptis jam & aliis seditionis ministris, velut concionabundus interrogabat:

XVII. "Cur paucis centurionibus, paucioribus  
 "tribunis, in modum servorum obedirent? quando  
 "ausuros exposcere remedia, nisi novum & nutan-  
 "tem adhuc principem precibus, vel armis adirent?  
 "satis per tot annos ignaviâ peccatum, quod tricena  
 "aut quadragena stipendia senes, & plerique trun-

"cato

- A. U. C. 767. "cato ex vulneribus corpore, tolerant: ne dimissis  
J. C. 14. "quidem finem esse militiæ, sed apud vexillum re-  
tentos, alio vocabulo, eosdem labores perferre.  
"Ac si quis tot casus vitâ superaverit; trahi adhuc  
"diversas in terras, ubi per nomen agrorum, uli-  
"gines paludum, vel inculta montium accipiant.  
"Enimverò militiam ipsam gravem, infructuosam:  
"denis in diem assibus animam & corpus æstimari:  
"hinc vestem, arma, tentoria; hinc sævitiam cen-  
"turionum, & vacationes munerum redimi. At  
"herculè verbera, & vulnera, duram hiemem, ex-  
"ercitas æstates, bellum atrox, aut sterilem pacem,  
"sempiterna: nec aliud levamentum, quàm si cer-  
"tis sub legibus militia iniretur; ut singulos dena-  
"rios mererent; sextusdecimus stipendii annus fi-  
"nem adferret; ne ultrà sub vexillis tenerentur,  
"sed iisdem in castris præmium pecuniâ solveretur.  
"An prætorias cohortes, quæ binos denarios acci-  
"perent, quæ post sexdecim annos penatibus suis  
"reddantur, plus periculorum suscipere? Non  
"obtrektari a se urbanas excubias, sibi tamen apud  
"horridas gentes e contuberniis hostem aspici."

XVIII. Adstrepebat vulgus diversis incitamentis: hi verberum notas, illi canitiem, plurimi detrita tegmina & nudum corpus exprobrantes. Postremò eò furoris venêre, ut tres legiones miscere in unam agitaverint: depulsi æmulatione, quia suæ quisque legioni eum honorem quærebant, aliò vertunt, atque unà tres aquilas & signa cohortium locant: simul congerunt cespites, exstruunt tribunal, quò magis conspicua sedes foret. Properantibus Blæsus advênit; increpabatque, ac retinēbat singulos, clamitans: "Meâ potius cæde imbuite manus: levi-  
"ore flagitio legatum interficietis, quàm ab impe-  
"ratore desciscitis. Aut incolumis fidem legionum  
"retinebo, aut jugulatus pænitentiam adcelerabo."

XIX. Aggerebatur nihilominus cespes, jamque pectori usque adcreverat, cùm tandem pervicaciâ victi inceptum omisere. Blæsus multâ dicendi arte, "Non per seditionem & turbas desideria mi-  
"litum



“litum ad Cæsarem ferenda,” ait: “neque veres ab imperatoribus priscis, neque ipsos a divo  
 “Augusto tam nova petivisse: & parum in tempore  
 “incipientes principis curas onerari. Si tamen  
 “tenderent in pace tentare, quæ ne civilium quidem bellorum victores exposulaverint; cur contra morem obsequii, contra fas disciplinæ, vim meditentur? decernerent legatos, seque coram mandata darent.” Adclamavêre, “ut filius Blæsi, tribunus, legatione eâ fungeretur, peteretque militibus missionem ab sexdecim annis: cetera mandatueros, ubi prima provenissent.” Profecto juvene, modicum otium: sed superbire miles, quod filius legati, orator publicæ causæ, factis ostenderet, necessitate expressa, quæ per modestiam non obtinuissent.

A. U. C.

767.

J. C.

14.

XX. Interea manipuli, ante cœptam seditionem Nauportum missi ob itinera, & pontes, & alios usus, postquam turbatum in castris accepêre, vexilla convellunt: direptisque proximis vicis, ipsoque Nauporto, quod municipii instar erat, retinentes centuriones inrisu & contumeliis, postremò verberibus insectantur: præcipuâ in Aufidienum Rufum, præfectum castrorum, irâ, quem dereptum vehiculo, sarcinis gravant, aguntque primo in agmine, per ludibrium rogitantes, “an tam immensa onera, “tam longa itinera libenter ferret?” Quippe Rufus diu manipularis, dein centurio, mox castris præfectus, antiquam duramque militiam revocabat, vetus operis ac laboris, & eò immitior, quia toleraverat.

XXI. Horum adventu redintegratur seditio, & vagi circumjecta populabantur. Blæsus paucos, maximè prædâ onustos, ad terrorem ceterorum, adfici verberibus, claudi carcere jubet; nam etiam tum legato a centurionibus, & optimo quoque manipularium, parebatur. Illi obniti trahentibus, prensare circumstantium genua, ciere modò nomina singulorum, modò centuriam quisque, cujus manipularis erat, cohortem, legionem, eadem omnibus imminere

A. U. C. 767. imminere clamitantes: simul probra in legatū  
 J. C. 14. cumulant; cælum ac deos obtestantur: nihil reli-  
 qui faciunt, quominus invidiam, misericordiam,  
 metum, & iras permoverent. Adcurritur ab uni-  
 versis, & carcere effracto, solvunt vincula; deser-  
 toresque ac rerum capitalium damnatos, sibi jam  
 miscunt.

XXII. Flagrantior inde vis, plures seditioni  
 duces: & Vibulenus quidam gregarius miles, ante  
 tribunal Blæsi adlevatus circumstantium humeris,  
 apud turbatos, & quid pararet intentos: "Vos  
 quidem," inquit, "his innocentibus, & miser-  
 rimis lucem & spiritum reddidistis, sed quis fra-  
 tri meo vitam, quis fratrem mihi reddit? quem  
 missum ad vos a Germanico exercitu de commu-  
 nibus commodis, nocte proximâ jugulavit per  
 gladiatores suos, quos in exitium militum habet  
 atque armat. Responde, Blæse, ubi cadaver ab-  
 jeceris? ne hostes quidem sepulturæ invident:  
 cū osculis, cū lacrimis dolorem meum imple-  
 vero, me quoque trucidari jube; dum interfectos  
 nullum ob scelus, sed quia utilitati legionum  
 consulebamus, hi sepeliant."

XXIII. Incendebat hæc fletu, & pectus atque os  
 manibus verberans: mox disjectis quorum per hu-  
 meros sustinebatur, præceps & singulorum pedibus  
 advolutus, tantū consternationis invidiæque con-  
 civit, ut pars militum, gladiatores qui e servitio  
 Blæsi erant, pars ceteram ejusdem familiam vinci-  
 rent, alii ad quærendum corpus effunderentur. Ac  
 ni properè, neque corpus ullum reperiri, & servos,  
 adhibitis cruciatibus, abnuere cædem, neque illi  
 fuisse umquam fratrem pernotuisset, haud multū  
 ab exitio legati aberant. Tribunos tamen, ac præ-  
 lectum castrorum extrudere. Sarcinæ fugientium  
 direptæ, & centurio Lucillius interficitur, cui mi-  
 litaribus facetiis vocabulum, *Cedo alteram*, indide-  
 rant: quia fractâ vite in tergo militis, alteram  
 clarâ voce, ac rursus aliam poscebat. Ceteros la-  
 tebræ texere, uno retento Clemente Julio, qui per-  
 ferendis

ferendis militum mandatis habebatur idoneus, ob promptum ingenium. Quin ipsæ inter se legiones octava & quintadecuma ferrum parabant: dum centurionem cognomento Sirpicum, illa morti deposcit, quintadecumani tuentur: ni miles nonanus preces, & adversum aspernantes, minas interjecisset.

A. U. C.

767.

J. C.

14.

XXIV. Hæc audita, quamquam abstrusum, & tristissima quæque maxime occultantem Tiberium perpulere, ut Drusum filium cum primoribus civitatis, duabusque prætoriis cohortibus mitteret, nullis satis certis mandatis: ex re consulturum. Et cohortes delecto milite supra solitum firmatæ. Additur magna pars prætoriani equitis, & robora Germanorum, qui tum custodes imperatori aderant: simul prætorii præfectus Ælius Sejanus, collega Straboni patri suo datus, magnâ apud Tiberium auctoritate, rector juveni, & ceteris periculorum præmiorumque ostentator. Druso propinquant, quasi per officium obviæ fuere legiones: non lætæ, ut adsolet, neque insignibus fulgentes, sed inluevie deformi, & vultu, quamquam mæstitiam imitarentur, contumaciæ propiores.

XXV. Postquam vallum introiit; portas stationibus firmant, globos armatorum certis castrorum locis opperiri jubent: ceteri tribunal ingenti agmine circumveniunt. Stabat Drusus silentium manu poscens. Illi quotiens oculos ad multitudinem retulerant, vocibus truculentis strepere; rursus, viso Cæsare, trepidare: murmur incertum, atrox clamor, & repentè quies: diversis animorum motibus, pavebant terrebantque. Tandem interrupto tumultu, literas patris recitat, in quibus perscriptum erat, "præcipuam ipsi fortissimarum legionum curam, quibuscum plurima bella toleravisset: ubi primùm a luctu requiescet animus, acturum apud patres de postulatis eorum: misisse interim filium, ut sine cunctatione concederet, quæ statim tribui possent: cetera Senatui servanda, quem neque gratiæ, neque severitatis expertem haberi par esset."

XXVI.

- A. U. C. XXVI. Responsum est a concione, "mandata  
767. "Clementi centurioni, quæ proferret." Is orditur  
J. C. "de missione a sexdecim annis: de præmiis finitæ  
14. "militiæ: ut denarius diurnum stipendium foret:  
"ne veterani sub vexillo haberentur." Ad ea  
Drusus, cum arbitrium senatus & patris obtenderet,  
clamore turbatur. "Cur venisset, neque augendis  
"militum stipendiis, neque adlevandis laboribus,  
"denique nullâ benefaciendi licentiâ? at herculè  
"verbera, & necem cunctis permitti: Tiberium  
"olim nomine Augusti desideria legionum frustrari  
"solitum: easdem artes Drusum retulisse. Num-  
"quamne ad se nisi filios familiarum venturos? no-  
"vum id planè, quod imperator sola militis com-  
"moda ad senatum rejiciat: eundem ergo senatum  
"consulendum, quotiens supplicia aut prælia indi-  
"cantur: an præmia sub dominis, pœnas sine ar-  
"bitro esse?"

XXVII. Postremo deferunt tribunal, ut quis prætorianorum militum, amicorumve Cæsaris occurreret, manus intentantes, causam discordiæ, & initium armorum: maximè infensi Cn. Lentulo, quod is ante alios ætate & gloriâ belli, firmare Drusum credebatur, & illa militiæ flagitia primus aspernari. Nec multò post digredientem cum Cæsare, ac provisu periculi hiberna castra repetentem, circumfistunt, rogitantes, "quod pergeret? ad imperatorem, an ad patres? ut illic quoque com-  
"modis legionum adversaretur?" simul ingruunt, faxa jaciunt: jamque lapidis ictu cruentus, & exitii certus, adcurso multitudinis, quæ cum Druso ad-  
venerat, protectus est.

XXVIII. Noctem minacem, & in scelus erupturam, fors lenivit: nam luna claro repente cælo visa languescere. Id miles, rationis ignarus, omen præsentium accepit, ac suis laboribus defectionem fide-  
ris adsimilans, prospereque cessura quæ pergerent, si fulgor & claritudo deæ redderetur. Igitur æris sono, tubarum cornuumque concentu strepere: prout splendidior, obscuriorve, lætari, aut mærare: &  
postquam



postquam ortæ nubes offecere visui, creditumque conditam tenebris; ut sunt mobiles ad superstitionem percussæ semel mentes, "sibi æternum laborem portendi, sua facinora averfari deos" lamentantur. Utendum inclinatione cæ Cæsar, & quæ casus obtulerat, in sapientiam vertenda ratus, circumiri tentoria jubet. Accitur centurio Clemens, & si qui alii bonis artibus grati in vulgus: ii vigiliis, stationibus, custodiis portarum se inserunt, spem offerunt, metum intendunt. "Quousque filium imperatoris obsidebimus? quis certaminum finis? Percennione, & Vibuleno sacramentum dicturi sumus? Percennius & Vibulenus stipendia militibus, agros emeritis largientur? Denique pro Neronibus & Drusis, imperium populi Romani capeffent? quin potius, ut novissimi in culpam, ita primi ad pænitentiam sumus? Tarda sunt quæ in commune expostulantur: privatam gratiam statim mereare, statim recipias." Commotis per hæc mentibus, & inter se suspectis, tiro-nem a veterano, legionem a legione dissociant. Tum redire paullatim amor obsequii: omittunt portas, signa unum in locum principio seditionis congregata, suas in sedes referunt.

XXIX. Drusus, orto die, & vocatâ concione, quamquam rudis dicendi, nobilitate ingenitâ, incusat priora, probat præsentia. Negat "se terrore & minis vinci: flexos ad modestiam si videat, si supplices audiat, scripturum patri, ut placatus legionum preces exciperet." Orantibus, rursus idem Blæsus & L. Apronius eques Romanus e cohorte Drusi, Justusque Catonius primi ordinis centurio, ad Tiberium mittuntur. Certatum inde sententiis, cum alii "opperiendos legatos, atque interim comitate permulcendum militem" censerent; alii "fortioribus remediis agendum: nihil in vulgo modicum: terrere, ni paveant: ubi pertimuerint, impune contemni: dum superstitio urgeat, adjiciendos ex duce metus, sublati seditionis auctoribus." Promptum ad asperiora ingenium

A. U. C.  
767.  
J. C.  
14.

A. U. C. 767. genium Druso erat : vocatos Vibulenum & Percennium interfici jubet. Tradunt plerique, intra tabernaculum ducis obrutos : alii, corpora extra val-  
J. C. 14. lum abjecta ostentui.

XXX. Tum, ut quisque præcipuus turbator, conquisiti : & pars extra castra palantes, a centurionibus, aut prætoriarum cohortium militibus cæsi : quosdam ipsi manipuli, documentum fidei, tradidère. Auxerat militum curas præmatura hiems, imbribus continuis, adeoque sævis, ut non egredi tentoria, congregari inter se, vix tutari signa possent, quæ turbine atque undâ raptabantur : durabat & formido cælestis iræ, " nec frustra adversus im-  
" pios hebescere sidera, ruere tempestates : non  
" aliud malorum levamentum, quàm si linquerent  
" castra insausa temerataque, & soluti piaculo, suis  
" quisque hibernis redderentur." Primum octava, dein quintadecuma légio, rediére. Nonanus opperiendas Tiberii epistolas clamitaverat : mox desolatus aliorum discessione, imminentem necessitatem sponte prævenit : & Drusus, non exspectato legatorum regressu, quia præsentia satis confederant, in urbem rediit.

XXXI. Iisdem ferme diebus, iisdem causis Germanicæ legiones turbatae, quantò plures, tantò violentiùs : & magnâ spe fore ut Germanicus Cæsar imperium alterius pati nequiret, daretque se legionibus, vi suâ cuncta tracturus. Duo apud ripam Rheni exercitus erant : cui nomen superiori, sub C. Silio legato ; inferiorem A. Cæcina curabat. Regimen summæ rei penes Germanicum, agendo Galliarum censui tum intentum. Sed quibus Silius moderabatur, mente ambiguâ, fortunam seditionis alienæ speculabantur : inferioris exercitus miles in rabiem prolapsus est, orto ab unaetvicesimanis quintanisque initio, & tractis primâ quoque ac vicesimâ legionibus : nam iisdem æstivis, in finibus Ubiorum habebantur, per otium, aut levia munia. Igitur audito fine Augusti, vernacula multitudo, nuper acto in urbe delectu, lasciviæ sueta, laborum intol-  
lerans

lerans, implere ceterorum rudes animos: "Venisse  
 "tempus quo veterani maturam missionem, juvenes  
 "largiora stipendia, cuncti modum miserarium ex-  
 "poscerent, sævitiamque centurionum ulcisceren-  
 "tur." Non unus hæc, ut Pannonicas inter le-  
 giones, Percennius, nec apud trepidas militum au-  
 res alios validiores exercitus respicientium, sed  
 multa seditionis ora vocesque: "suâ in manu si-  
 "tam rem Romanam, suis victoriis augeri rem-  
 "publicam, in suum cognomentum adscisci impe-  
 "ratores."

A. U. C.

767.

J. C.

14.

XXXII. Nec legatus obviam ibat: quippe plu-  
 rimum vecordia constantiam exemerat. Repentè  
 lymphati, destituti gladiis, in centuriones inva-  
 dunt: ea vetustissima militaribus odiis materies, &  
 sæviendi principium: prostratos verberibus mul-  
 cant, sexageni singulos, ut numerum centurionum  
 adæquarent. Tum convulsos laniatosque, & par-  
 tim exanimos, ante vallum, aut in amnem Rhenum  
 projiciunt. Septimius cùm perfugisset ad tribunal,  
 pedibusque Cæcinæ advolveretur, eò usque flagita-  
 tus est, donec ad exitium dederetur. Cassius Chæ-  
 rea, mox cæde C. Cæsaris memoriam apud poste-  
 ros adeptus, tum adolescens, & animi ferox, inter  
 obstantes & armatos ferro viam patefecit. Non tri-  
 bunus ultrà, non castrorum præfectus jus obtinuit:  
 vigilias, stationes, & si qua alia præsens usus indix-  
 erat, ipsi partiebantur. Id militares animos altiùs  
 conjectantibus præcipuum indicium magni atque  
 implacabilis motûs, quoddam neque disjecti, vel pau-  
 corum instinctu, sed pariter ardescerent, pariter si-  
 lerent: tantâ æqualitate & constantiâ, ut regi  
 crederes.

XXXIII. Interea Germanico per Gallias, ut dix-  
 imus, census accipienti, "excessisse Augustum"  
 adfertur. Neptem ejus Agrippinam in matrimo-  
 nio, pluresque ex eâ liberos habebat. Ipse Druso,  
 fratre Tiberii, genitus, Augustæ nepos: sed anxius  
 occultis in se patruï aviæque odiis, quorum causæ  
 acriores, quia iniquæ: quippe Drusi magna apud

Tom. I.

D

populum

A. U. C. 767. *populum Romanum memoria, credebaturque, si rerum potitus foret, libertatem redditurus: unde in Germanicum favor, & spes eadem. Nam juveni civile ingenium, mira comitas, & diversa a Tiberii sermone, vultu, adrogantibus & obscuris. Accedebant muliebres offensiones, novercalibus Liviae in Agrippinam stimulis: atque ipsa Agrippina paullo commotior, nisi quoddam castitate, & mariti amore, quamvis indomitum animum in bonum vertebat.*

J. C. 14.

XXXIV. Sed Germanicus quantum summæ spei propior, tantum impensius pro Tiberio niti. Sequanos proximos, & Belgarum civitates in verba ejus adigit. Dehinc, audito legionum tumultu, raptim profectus, obvias extra castra habuit, dejectis in terram oculis, velut pœnitentiâ. Postquam vallum iniit, diffoni questus audiri cœpere: & quidam prensâ manu ejus, per speciem exosculandi, inferuerunt digitos, ut vacua dentibus ora contingeret: alii curvata senio membra ostendebant. Adstantem concionem, quia permixta videbatur, "disce-dere in manipulos" jubet: "sic melius audituros responsum: vexilla præferri, ut id saltem discerneret cohortes:" tardè obtemperavêre. Tunc "a veneratione Augusti" orsus, flexit "ad victorias triumphosque Tiberii," præcipuis laudibus celebrans, "quæ apud Germanias illis cum legionibus pulcherrima fecisset." "Italiæ" inde "consensum, Galliarum fidem" extollit; "nil usquam turbidum aut discors."

XXXV. Silentio hæc, vel murmure modico audita sunt. Ut seditionem attigit, "ubi modestia militaris? ubi veteris disciplinæ decus? quoniam tribunos? quod centuriones exegissent?" rogitan: nudant universi corpora, "cicatrices ex vulneribus, verberum notas" exprobrant; mox indiscretis vocibus, "pretia vacationum, angustias stipendii, duritiam operum," ac propriis nominibus incusant, "vallum, fossas, pabuli, materiæ, lignorum adgestus," & siqua alia ex necessitate, aut adversus otium castrorum quæruntur. Atrocis-

simus



simus veteranorum clamor oriebatur, qui tricena, aut suprâ, stipendia numerantes, “mederetur fessis, neu mortem in iisdem laboribus, sed finem tam exercitæ militiæ, neque inopem requiem,” orabant. Fuere etiam qui legatam a divo Augusto pecuniam reposcerent, faustis in Germanicum omnibus: & si vellet imperium, promptos ostentare. Tum verò quasi scelere contaminaretur, præceps tribunali defiluit: opposuerunt abeunti arma, minitantes, ni regrederetur. At ille “morum potius quàm fidem exueret” clamitans, ferrum a latere diripuit, elatumque deferbat in pectus, ni proximi prensam dextram vi attinuissent. Extrema & conglobata inter se pars concionis, ac vix credibile dictu, quidam singuli propius incendentes, “feriret,” hortabantur: & miles, nomine Calusidius, strictum obtulit gladium, addito, “acutorem esse.” Sævum id, malique moris, etiam furentibus visum; ac spatium fuit, quo Cæsar ab amicis in tabernaculum raperetur.

XXXVI. Consultatum ibi de remedio: etenim nuntiabatur “parari legatos, qui superiorem exercitum ad causam eandem traherent: destinatum excidio Ubiorum oppidum: imbutasque prædâ manus, in direptionem Galliarum erupturas.” Augebat metum gnarus Romanæ seditionis, & si omitteretur ripa, invasurus hostis. At si auxilia & socii adversum abscedentes legiones armarentur, civile bellum suscipi. Periculosa severitas, flagitiosa largitio: seu nihil militi, seu omnia concederentur, in ancipiti respublica. Igitur, voluntatis inter se rationibus, placitum, ut epistolæ nomine principis scriberentur: “missionem dari vicena stipendia meritis, exauctorari qui senadena fecissent, ac retineri sub vexillo, ceterorum immunes, nisi propulsandi hostis: legata quæ petiverant, exsolvi duplicarique.”

XXXVII. Sensit miles in tempus conficta, statimque flagitavit: missio per tribunos maturatur: largitio differebatur in hiberna cujusque. Non

- A. U. C. 767. abscessère quintani unaetvicesimanique, donec iisdem in æstivis, contractâ ex viatico amicorum ipsiusque Cæsaris pecuniâ, persolveretur. Primam ac vicesimam legiones Cæcina legatus in civitatem Ubiorum reduxit, turpi agmine, cum fisci de imperatore rapti, inter signa, interque aquilas, veherentur. Germanicus superiorem ad exercitum profectus, secundam & tertiamdecumam & sextamdecumam legiones, nihil cunctatas, sacramento adigit. Quartadecumani paullum dubitaverant: pecunia & missio, quamvis non flagitantibus, oblata est.

XXXVIII. At in Chaucis cœptavère seditionem, præsidium agitantes vexillarii discordium legionum, & præsentis duorum militum supplicio paullum repressi sunt. Jusserat id Mennius castrorum præfectus, bono magis exemplo, quam concessio jure. Deinde intumescente motu, profugus repertusque, postquam intuitæ latebræ, præsidium ab audaciâ mutuatur: "Non præfectum ab iis, sed Germanicum cum ducem, sed Tiberium imperatorem violari." Simul exterritis qui obstiterant, raptum vexillum ad ripam vertit, & "si quis agmine decessisset, pro desertore fore" clamitans, reduxit in hiberna turbidos, & nihil ausos.

XXXIX. Interea legati ab senatu, regressum jam apud aram Ubiorum Germanicum adeunt. Duæ ibi legiones, prima atque vicesima, veteranique nuper missi sub vexillo hiemabant. Pavidos & conscientiam vecordes intrat metus, venisse patrum jussu, qui irrita facerent, quæ per seditionem expresse-  
rant: utque mos vulgo, quamvis falsis reum subdere, Munatium Plancum consulatu functum, principem legationis, auctorem senatusconsulti incusant: & nocte concubiam vexillum in domo Germanici situm flagitare occipiunt: concursuque ad januam facto, moliuntur fores: extractum cubili Cæsarem, tradere vexillum, intento mortis metu, subigunt: mox vagi per vias, obvios habuere legatos, auditâ consternatione ad Germanicum tendentes: ingerunt

runt contumelias; cædem parant, Planco maximè, quem dignitas fugâ impediverat: neque aliud periclitanti subsidium, quàm castra primæ legionis: illic signa & aquilam amplexus, religione sese tutabatur: ac nî aquilifer Calpurnius vim extremam arcuisset, rarum etiam inter hostes, legatus populi Romani, Romanis in castris, sanguine suo altaria deûm commaculavisset. Luce demum, postquam dux, & miles, & facta noscebantur, ingressus castra Germanicus, perducî ad se Plancum imperat, recipitque in tribunal. Tum "fatalem" increpans "rabiem, neque militum, sed deûm irâ resurgence," cur venerint legati aperit: "jus legationis, atque ipsius Planci gravem & immeritum casum, simul quantum dedecoris adierit legio," facundè miseratur: attonitâque magis, quàm quietâ concione, legatos præsidio auxiliarium equitum dimittit.

A. U. C.

767.

J. C.

14.

XL. Eo in metu arguère Germanicum omnes, quòd non ad superiorem exercitum pergeret, ubi obsequia, & contra rebelles auxilium. "Satis superque missione & pecuniâ, & mollibus consultis peccatum: vel si vilis ipsi salus, cur filium parvulum, cur gravidam conjugem inter furentes, & omnis humani juris violatores haberet? illos saltem avo, & reipublicæ redderet." Diu cunctatus, aspernantem uxorem, cùm "se divo Augusto ortam, neque degenerem ad pericula" testaretur, postremò uterum ejus, & communem filium multo cum fletu complexus, ut abiret perpulit. Incedebat muliebre & miserabile agmen, profuga ducis uxor parvulum sinu filium gerens; lamentantes circum amicorum conjuges, quæ simul trahebantur; nec minùs tristes qui manebant.

XLI. Non florentis Cæsaris, neque suis in castris, sed velut in urbe victâ facies gemitusque ac planctus, etiam militum aures oraque advertère. Progrediuntur contuberniis: "quis ille flebilis sonus? quod tam triste? feminas inlustres, non centurionem ad tutelam, non militem, nihil im-

- A. U. C. 767. "peratoriæ uxoris, aut comitatûs soliti, pergere  
J. C. 14. "ad Treveros, & externæ fidei." Pudor inde & miseratio, & patris Agrippæ, Augusti avi memoria, socer Drusus; ipsa insigni fecunditate, præclarâ pudicitîâ: jam infans in castris genitus, in contubernio legionum eductus, quem militari vocabulo *Caligulam* appellabant, quia plerumque ad concilianda vulgi studia eo tegmine pedum induebatur. Sed nihil æquè flexit, quàm invidia in Treveros: orant, obfistunt, "rediret, maneret:" pars Agrippinæ occurrentes, plurimi ad Germanicum regressi: isque ut erat recens dolore & irâ, apud circumfufos ita cœpit.

XLII. "Non mihi uxor, aut filius, patre & re-  
"publicâ cariores sunt: sed illum quidem sua ma-  
"jestas, imperium Romanum ceteri exercitus de-  
"fendent: conjugem, & liberos meos, quos pro  
"gloriâ vestrâ libens ad exitium offerrem, nunc  
"procul a furentibus submoveo: ut, quidquid istuc  
"sceleris imminet, meo tantum sanguine pietur;  
"neve occisus Augusti pronepos, interfecta Tiberii  
"nurus, nocentiores vos faciat. Quid enim per  
"hos dies inausum, intemeratumve vobis? quod  
"nomen huic cœtui dabo? *militēsne* appellem?  
"qui filium imperatoris vestri, vallo & armis cir-  
"cumfeditis. An *civēs*? quibus tam projecta se-  
"natûs auctoritas: hostium quoque jus, & sacra  
"legationis, & fas gentium rupistis. Divus Julius  
"seditionem exercitûs verbo uno compescuit, *Qui-*  
"rites vocando, qui sacramentum ejus detrectabant.  
"Divus Augustus, vultu & aspectu Aëtiacas legi-  
"ones exterruit: nos, ut nondum eosdem, ita ex  
"illis ortos, si Hispaniæ Syriæve miles aspernare-  
"tur, tamen mirum & indignum erat: primane,  
"& vicesima legiones, illa signis a Tiberio accep-  
"tis, tu tot præliorum socia, tot præmiis aucta,  
"egregiam duci vestro gratiam refertis? hunc ego  
"nuntium patri, læta omnia aliis e provinciis au-  
"dienti, feram? ipsius tirones, ipsius veteranos,  
"non missione, non pecuniâ satiatos: hîc tantum  
"interfici



“ interfici centuriones, ejici tribunos, includi le- A. U. C.  
 “ gatos : infecta sanguine castra, flumina : meque 767.  
 “ precariam animam inter insensos trahere ? ” J. C.  
 14.

XLIII. “ Cur enim primo concionis die, ferrum  
 “ illud quod pectori meo infigere parabam, detrax-  
 “ istis ? O improvidi amici ! meliùs & amantiùs  
 “ ille, qui gladium offerebat : cecidissem certè,  
 “ nondum tot flagitiorum exercitui meo conscius :  
 “ legissetis ducem, qui meam quidem mortem im-  
 “ punitam fineret, Vari tamen & trium legionum  
 “ ulcisceretur. Neque enim dii finant, ut Belga-  
 “ rum, quamquam offerentium, decus istud & cla-  
 “ ritudo sit, subvenisse Romano nomini, compres-  
 “ sisse Germaniæ populos. Tua, dive Auguste,  
 “ cælo recepta mens ; tua, pater Druse, imago,  
 “ tui memoria, iisdem istis cum militibus, quos  
 “ jam pudor & gloria intrat, eluant hanc macu-  
 “ lam, irasque civiles in exitium hostibus vertant.  
 “ Vos quoque, quorum alia nunc ora, alia pectora  
 “ contueor, si legatos senatui, obsequium impera-  
 “ tori, si mihi conjugem ac filium redditis, disce-  
 “ dite a contactu, ac dividite turbidos : id stabile  
 “ ad pœnitentiam, id fidei vinculum erit.”

XLIV. Supplices ad hæc, & vera exprobrari fa-  
 tentes, orabant, “ puniret noxios, ignosceret lap-  
 “ sis, & duceret in hostem ; revocaretur conjunx,  
 “ rediret legionum alumnus, neve obses Gallis tra-  
 “ deretur.” Reditum Agrippinæ excusavit ob im-  
 minentem partum, & hiemem : “ venturum filium :  
 “ cetera ipsi exsequerentur.” Discurrunt mutati,  
 & seditiosissimum quemque vinctos trahunt ad lega-  
 tum legionis primæ, C. Cetronium, qui judicium  
 & pœnas de singulis in hunc modum exercuit. Sta-  
 bant pro concione legiones, restrictis gladiis : reus  
 in suggestu per tribunum ostendebatur : si “ nocen-  
 “ tem ” adclamaverant, præceptus datus trucidaba-  
 tur. Et gaudebat cædibus miles, tamquam semet  
 absolveret : nec Cæsar arcebat, quando nullo ip-  
 sius jussu, penes eosdem sævitia facti & invidia erat.  
 Secuti exemplum veterani, haud multò pòst in

A. U. C. Rætiam mittuntur, specie defendendæ provinciæ,  
 767. ob imminentes Suevos: ceterum ut avellerentur  
 J. C. castris, trucibus adhuc non minùs asperitate reme-  
 14. dii, quàm sceleris memoriâ. Centurionatum inde  
 egit: citatus ab imperatore, nomen, ordinem, pa-  
 triam, numerum stipendiorum, quæ strenuè in præ-  
 liis fecisset, & cui erant dona militaria, edebat: si  
 tribuni, si legio, industriam innocentiamque ad-  
 probaverant, retinebat ordinem: ubi avaritiam,  
 aut crudelitatem consensu objectavissent, solvebatur  
 militiâ.

XLV. Sic compositis præsentibus, haud minor  
 moles supererat, ob ferociam quintæ & unaetvicesi-  
 mæ legionum, sexagesimum apud lapidem, (loco  
*Vetera* nomen est) hibernantium: nam primi sedi-  
 tionem cœptaverant; atrocissimum quodque facinus  
 horum manibus patratum: nec pœnâ commilito-  
 num exterriti, nec pœnitentiâ conversi, iras retine-  
 bant. Igitur Cæsar arma, classẽ, socios demit-  
 tere Rheno parat: si imperium detrectetur, bello  
 certaturus.

XLVI. At Romæ nondum cognito, qui fuisset  
 exitus in Illyrico, & legionum Germanicarum motu  
 audito, trepida civitas incusare Tiberium, "quod,  
 "dum patres, & plebem, invalida & inermia, cunc-  
 "tatione fictâ ludificetur, dissideat interim miles,  
 "neque duorum adolescentium nondum adultâ  
 "auctoritate comprimi queat: ire ipsum, & op-  
 "ponere majestatem imperatoriam debuisse cessuris,  
 "ubi principem longâ experienciâ, eumdemque se-  
 "veritatis & munificentiae summum vidissent. An  
 "Augustum fessâ ætate, totiens in Germanias  
 "commeare potuisse; Tiberium vigentem annis,  
 "sedere in senatu verba patrum cavillantem? fatis  
 "prospectum urbanæ servituti: militaribus animis  
 "adhibenda fomenta, ut ferre pacem velint."

XLVII. Immotum adversus eos sermones, fix-  
 umque Tiberio fuit, non omittere caput rerum,  
 neque se remque publicam in casum dare. Multa  
 quippe & diversa angebant: "validior per Germa-  
 "niam

“niam exercitus; propior apud Pannoniam: ille A. U. C.  
 “Galliarum opibus subnixis, hic Italiæ imminens: 767.  
 “quos igitur anteferret? ac, ne postpositi contu- J. C.  
 “meliâ incenderentur. At per filios pariter adiri, 14.  
 “majestate salvâ, cui major e longinquo reveren-  
 “tia: simul adolescentibus excusatum, quædam ad  
 “patrem rejicere: resistentesque Germanico, aut  
 “Druso, posse a se mitigari vel infringi: quod  
 “aliud subsidium, si imperatorem sprevisset?”  
 Ceterum, ut jam jamque iturus, lêgit comites, con-  
 quisivit impedimenta, adornavit naves: mox hie-  
 mem, aut negotia variè causatus, primò prudentes,  
 dein vulgum, diutissimè provincias fefellit.

XLVIII. At Germanicus, quamquam contracto  
 exercitu, & paratâ in defectores ultione, dandum  
 adhuc spatium ratus, si recenti exemplo sibi ipsi  
 consularent, præmittit literas ad Cæcinam, “ve-  
 “nire se validâ manu, ac ni supplicium in malos  
 “præsumant, usurum promiscuâ cæde.” Eas Cæ-  
 cina aquiliferis signiferisque, &, quod maximè cas-  
 trorum sincerum erat, occultè recitat; “utque  
 “cunctos infamiæ, seipsos morti eximant” hortat-  
 ur: “nam in pace causas & merita spectari: ubi  
 “bellum ingruat, innocentes ac noxios juxtâ ca-  
 “dere.” Illi, tentatis quos idoneos rebantur, post-  
 quam majorem legionum partem in officio vident;  
 de sententiâ legati, statuunt tempus, quo fœdissi-  
 mum quemque & seditioni promptum ferro inva-  
 dant. Tunc, signo inter se dato, inrumpunt con-  
 tubernia, trucidant ignaros: nullo, nisi consciis,  
 noscente quod cædis initium, quis finis.

XLIX. Diversa omnium, quæ umquam accidere,  
 civilium armorum facies: non prælio, non adversis  
 e castris, sed iisdem e cubilibus, quos simul vescen-  
 tes dies, simul quietos nox habuerat, discedunt in  
 partes, ingerunt tela: clamor, vulnera, sanguis  
 palam; causa in occulto: cetera fors regit: & qui-  
 dam bonorum cæsi, postquam, intellectu in quos  
 sæviretur, pessimi quoque arma rapuerant. Neque  
 legatus, aut tribunus moderator adfuit; permissa  
 vulgo

A. U. C. 767. vulgo licentia atque ultio & satietas. Mox ingressus castra Germanicus, "non medicinam illud" plurimis cum lacrimis, "sed cladem" appellans, J. C. 14. "cremari corpora" jubet. Truces etiam tum animos cupido involat eundi in hostem, piaculum furoris: nec aliter posse placari commilitonum manes, quàm si pectoribus impiis honesta vulnera accepissent. Sequitur ardorem militum Cæsar, junctoque ponte tramittit duodecim millia e legionibus, sex & viginti socias cohortes, octo equitum alas, quarum eâ seditione intemerata modestia fuit.

L. Læti, neque procul, Germani agitabant, dum justitio ob amissum Augustum, post discordiis attinemur. At Romanus agmine propere silvam Cæsiam limitemque a Tiberio cœptum scindit: castra in limite locat: frontem ac tergum vallo, latera concædibus munitus. Inde saltus obscuros permeat, consultatque "ex duobus itineribus, breve & solitum sequatur: an impeditius & intentatum, eoque hostibus incautum." Delectâ longiore viâ, cetera adcelerantur: etenim attulerant exploratores "festam eam Germanis noctem, ac "sollemnibus epulis ludicram." Cæcina cum expeditis cohortibus præire, & obstantia silvarum amoliri jubetur: legiones modico intervallo sequuntur. Juvit nox sideribus inlustris: ventumque ad vicos Marforum, & circumdatæ stationes, stratis etiam tum per cubilia, propterque mensas, nullo metu, non antepositis vigiliis; adèò cuncta incuriâ disjecta erant: neque belli timor; ac ne pax quidem, nisi languida & soluta inter temulentos.

LI. Cæsar avidas legiones, quò latior populatio foret, quatuor in cuneos dispertit: quinquaginta millium spatium ferro flammisque pervastat: non sexus, non ætas miserationem attulit; profana simul & sacra, & celeberrimum illis gentibus templum, quod *Tanfanæ* vocabant, solo æquantur. Sine vulnere milites, qui semisomnos, inermes, aut palantes ceciderant. Excivit ea cædes Bructeros, Tubantes, Usipetes; saltusque, per quos exercitui regressus,



regressus, insedère : quod gnarum duci : incessit-  
que itineri & prælio : pars equitum, & auxiliaræ  
cohortes ducebant; mox prima legio, & mediis  
impedimentis, sinistrum latus unaetvicesimani, dex-  
trum quintani clausere : vicesima legio terga firma-  
vit, post ceteri sociorum. Sed hostes, donec ag-  
men per saltus porrigeretur, immoti; dein latera,  
& frontem modicè adsultantes, totâ vi novissimos  
incurrere : turbabanturque densis Germanorum ca-  
tervis leves cohortes, cum Cæsar, advectus ad vice-  
simanos, voce magnâ, " hoc illud tempus oblite-  
" randæ seditionis" clamitabat : " pergerent, pro-  
" perarent culpam in decus vertere." Exarsere  
animis, unoque impetu perruptum hostem redigunt  
in aperta, cæduntque : simul primi agminis copiæ  
evasere silvas, castraque communivere. Quietum  
inde iter : fidensque recentibus, ac priorum oblitus  
miles, in hibernis locatur.

LII. Nuntiata ea Tiberium lætitiâ curâque adse-  
cere : gaudebat oppressam seditionem; sed, quod  
largiendis pecuniis, & missione festinatâ favorem  
militum quævisset, bellicâ quoque Germanici glo-  
riâ, angebatur. Retulit tamen ad senatum de re-  
bus gestis, multaue de virtute ejus memoravit,  
magis in speciem verbis adornata, quàm ut penitus  
sentire crederetur. Paucioribus Drusum, & finem  
Illyrici motûs laudavit; sed intentior, & fidâ ora-  
tione : cunctaque quæ Germanicus indulserat, ser-  
vavit, etiam apud Pannonicos exercitus.

LIII. Eodem anno, Julia supremum diem obiit,  
ob impudicitiam olim a patre Augusto Pandatariâ  
insulâ, mox oppido Rheginorum, qui Siculum fre-  
tum accolunt, clausa. Fuera in matrimonio Ti-  
berii, florentibus Caio & Lucio Cæsaribus, spreve-  
ratque ut imparem : nec alia tam intima Tiberio  
causa, cur Rhodum abscederet : imperium adeptus,  
extorrem, infamem, & post interfectum Postumum  
Agrippam; omnis spei egenam, inopiâ ac tabe  
longâ peremit, obscuram fore necem longinquitate  
exilii ratus. Par causa sævitæ in Sempronium  
Graccum,

A. U. C.

767.

J. C.

14.

A. U. C. 767. Graccum, qui familiâ nobili, solers ingenio, & pravè facundus, eamdem Juliam in matrimonio M. Agrippæ temeraverat : nec is libidini finis ; traditam Tiberio, pervicax adulter contumaciâ & odiis in maritum accendebat ; literæque, quas Julia patri Augusto cum insectatione Tiberii scripsit, a Gracco compositi credebantur. Igitur amotus Cercinam, Africi maris insulam, quatuordecim annis exsilium toleravit. Tunc milites ad cædem missi, invenêre in prominenti litoris nihil lætum opperientem : quorum adventu " breve tempus " petivit, " ut su-  
" prema mandata uxori Alliaris per literas daret : " cervicemque percussoribus obtulit, constantiâ mortis haud indignus Sempronio nomine ; vitâ degeneraverat. Quidam non Româ eos milites, sed ab L. Asprenate, proconsule Africæ, missos tradidêre, auctore Tiberio, qui famam cædis posse in Asprenatem verti, frustra speraverat.

LIV. Idem annus novas cærimonias accepit, addito sodalium Augustalium sacerdotio ; ut quondam T. Tattius retinendis Sabinorum sacris, sodales Tattios instituerat : sorte ducti e primoribus civitatis unus & viginti. Tiberius, Drususque, & Claudius, & Germanicus adjiciuntur. Ludos Augustales, tunc primùm cœpta turbavit discordia, ex certamine histrionum. Indulserat ei ludicro Augustus, dum Mæcenati obtemperat effuso in amorem Bathylli : neque ipse abhorrebat talibus studiis, & civile rebatur misceri voluptatibus vulgi : alia Tiberio morum via : sed populum per tot annos molliter habitum, nondum audebat ad duriora vertere.

A. U. C. 768. LV. Druso Cæsare, C. Norbano Consulibus, decernitur Germanico triumphus, manente bello ; quod quamquam in ætatem summâ ope parabat, initio veris, & repentino in Cattos excursu, præcepit : nam spes incessest diffidere hostem in Arminium ac Segestem, insignem utrumque perfidiâ in nos, aut fide. Arminius turbator Germaniæ : Segestes, " parari rebellionem " sæpe aliàs, & supremo convivio, post quod in arma itum, aperuit : suavitque

suasitque Varo, " ut se, & Arminium, & ceteros  
 " proceres vinciret: nihil ausuram plebem, princi-  
 " pibus amotis; atque ipsi tempus fore, quo cri-  
 " mina, & innoxios discerneret:" sed Varus fato,  
 & vi Arminii cecidit. Segestes, quamquam con-  
 sensu gentis in bellum tractus, discors manebat,  
 auctis privatim odiis, quòd Arminius filiam ejus,  
 alii pactam, rapuerat; gener invisus, inimici so-  
 cери; quæque apud concordēs vincula caritatis, in-  
 citamenta irarum apud insensos erant.

A. U. C.

768.

J. C.

15.

LVI. Igitur Germanicus quatuor legiones, quin-  
 que auxiliarium millia, & tumultuarias catervas  
 Germanorum cis Rhenum colentium, Cæcinæ tra-  
 dit: totidem legiones, duplicem sociorum nume-  
 rum ipse ducit: positoque castello super vestigia  
 paterni præsidii in monte Tauno, expeditum exer-  
 citum in Cattos rapit; L. Apronio ad munitiones  
 viarum & fluminum relicto. Nam, rarum illi  
 cælo, siccitate, & annibus modicis inoffensum iter  
 properaverat; imbresque, & fluminum auctus re-  
 gredienti metuebatur. Sed Cattis adedò improvisus  
 advēnit, ut quod imbecillum ætate ac sexu, statim  
 captum, aut trucidatum sit. Juventus flumen  
 Adranam nando tramiserat, Romanosque pontem  
 cœptantes arcebant: dein tormentis sagittisque  
 pulsi, tentatis frustra conditionibus pacis, cū  
 quidam ad Germanicum perfugissent, reliqui, o-  
 missis pagis vicisque, in silvas disperguntur. Cæsar  
 incenso Mattio (id genti caput) aperta populatus,  
 vertit ad Rhenum: non auso hoste terga abeun-  
 tium laceffere, quod illi moris, quotiens astu ma-  
 gis, quàm per formidinem cessit. Fuerat animus  
 Cheruscis juvare Cattos, sed exterruit Cæcina huc  
 illuc ferens arma: & Marfos congregi ausos, pro-  
 spero prælio cohibuit.

LVII. Neque multò pòst legati a Segeste vene-  
 runt, auxilium orantes adversus vim popularium,  
 a quīs circumfidebatur; validiore apud eos Armi-  
 nio, quādo bellum suadebat. Nam barbaris,  
 quantò quis audaciâ promptus, tantò magis fidus,  
 rebusque

A. U. C. rebusque motis potior habetur. Addiderat Segeſtes  
 768. legatis filium, nomine Segimundum : ſed juvenis  
 J. C. conſcientiâ cunctabatur : quippe anno, quo Ger-  
 15. maniae deſcivêre, ſacerdos apud Aram Ubiorum  
 creatus ruperat vittas, profugus ad rebelles. Ad-  
 ductus tamen in ſpem clementiae Romanæ, pertulit  
 patris mandata, benignèque exceptus cum præſidio  
 Gallicam in ripam miſſus eſt. Germanico pretium  
 fuit, convertere agmen : pugnatumque in obſiden-  
 tes, & ereptus Segeſtes magnâ cum propinquorum  
 & clientium manu. Inerant feminae nobiles, inter  
 quas uxor Arminii, eademque filia Segeſtis, mariti  
 magis quàm parentis animo, neque victa in lacri-  
 mas, neque voce ſupplex, compreſſis intra ſinum  
 manibus, gravidum uterum intuens. Ferebantur  
 & ſpolia Varianae cladis, pleriſque eorum, qui tum  
 in deditiorem veniebant, prædæ data. Simul Se-  
 geſtes ipſe ingens viſu, & memoriâ bonæ ſocietatis  
 impavidus : verba ejus in hunc modum fuêre.

LVIII. “ Non hic mihi primus erga populum  
 “ Romanum fidei & conſtantiae dies : ex quo a divo  
 “ Auguſto civitate donatus ſum, amicos inimicoſ-  
 “ que ex veſtris utilitatibus delegi : neque odio pa-  
 “ triae, (quippe proditores, etiam iis quos ante-  
 “ ponunt, inviſi ſunt) verùm quia Romanis Ger-  
 “ manisque idem conducere ; & pacem, quàm bel-  
 “ lum probabam. Ergo raptorem filiae meae, vio-  
 “ latorem foederis veſtri Arminium, apud Varum,  
 “ qui tum exercitui præſidebat, reum feci : dilatus  
 “ ſegnitiâ ducis, quia parum præſidii in legibus  
 “ erat, ut me, & Arminium, & conſcios vinciret,  
 “ flagitavi. Teſtis illa nox, mihi utinam potiùs  
 “ noviffima ! Quae ſecuta ſunt, deſleri magis, quàm  
 “ defendi poſſunt : ceterùm & injeci catenas Armi-  
 “ nio, & a factione ejus injectas perpeſſus ſum.  
 “ Atque ubi primùm tui copia, vetera novis, &  
 “ quieta turbidis antehabeo : neque ob præmium,  
 “ ſed ut me perfidiâ exſolvam ; ſimul genti Ger-  
 “ manorum idoneus conciliator, ſi pænitentiam  
 “ quàm perniciem maluerit. Pro juventâ & errore  
 “ filii



“ filii veniam precor : filiam necessitate huc adduc-  
 “ tam fateor : tuum erit consultare, utrum præva-  
 “ leat, quòd ex Arminio concepit, an quòd ex me  
 “ genita est.” Cæsar, clementi responso, liberis  
 propinquisque ejus incolumitatem, ipsi sedem Ve-  
 tera, in provinciâ, pollicetur. Exercitum reduxit,  
 nomenque *imperatoris* auctore Tiberio accepit.  
 Arminii uxor, virilis sexûs stirpem edidit : educa-  
 tus Ravennæ puer, quo mox ludibrio confictatus  
 sit, in tempore memorabo.

A. U. C.

768.

J. C.

15.

LIX. Fama dediti benignèque excepti Segestis  
 vulgata, ut quibusque bellum invitis aut cupienti-  
 bus erat, spe vel dolore accipitur. Arminium, su-  
 per insitam violentiam, rapta uxor, subjectus ser-  
 vitio uxoris uterus, vecordem agebant : volitabat-  
 que per Cheruscos, arma in Segestem, arma in  
 Cæsarem poscens : neque probris temperabat.  
 “ Egregium patrem ! magnum imperatorem ! for-  
 “ tem exercitum ! quorum tot manus unam muli-  
 “ erculam avexerint. Sibi tres legiones, totidem  
 “ legatos procubuisse. Non enim se proditione,  
 “ neque adversûs feminas gravidas, sed palam ad-  
 “ versûs armatos bellum tractare : cerni adhuc  
 “ Germanorum in lucis signa Romana, quæ diis  
 “ patriis suspenderit : coleret Segestes victam ri-  
 “ pam ; redderet filio sacerdotium : hominem Ger-  
 “ manos numquam satis excusaturos, quòd inter  
 “ Albim & Rhenum virgas, & secures, & togam  
 “ viderint. Aliis gentibus, ignorantia imperii Ro-  
 “ mani, inexperta esse supplicia, nescia tributa :  
 “ quæ quando exuerint, inritusque discesserit ille  
 “ inter numina dicatus Augustus, ille delectus Ti-  
 “ berius, ne imperitum adolescentulum, ne sediti-  
 “ osum exercitum pavescerent. Si patriam, pa-  
 “ rentes, antiqua mallent, quàm dominos, & co-  
 “ lonias novas ; Arminium potiùs gloriæ ac liber-  
 “ tatis, quàm Segestem flagitiosæ servitutis ducem  
 “ sequerentur.”

LX. Conciti per hæc non modò Cherusci, sed  
 conterminæ gentes : tractusque in partes Inguio-  
 merus

A. U. C. 768. merus Arminii patruus, veteri apud Romanos auctoritate: unde major Cæsari metus: & ne bellum mole unâ ingrueret, Cæcinam cum quadraginta cohortibus Romanis, distrahendo hosti, per Bructeros ad flumen Amisiam mittit: equitem Peditum præfectus, finibus Frisiorum ducit: ipse impositas navibus quatuor legiones per lacus vexit: simulque pedes, eques, classis, apud prædictum amnem convenere. Chauci cum auxilia pollicerentur, in commilitium adsciti sunt. Bructeros sua urentes, expeditâ cum manu L. Stertinius, missu Germanici fudit, interque cædem & prædam reperit undevicesimæ legionis aquilam cum Varo amissam. Ductum inde agmen ad ultimos Bructerorum: quantumque Amisiam & Luppianam amnes inter, vastatum; haud procul Teutoburgiensi saltu, in quo reliquæ Vari legionumque insepultæ dicebantur.

LXI. Igitur cupido Cæsarem invadit solvendi suprema militibus, ducique; permoto ad miserationem omni, qui aderat, exercitu, ob propinquos, amicos, denique ob casus bellorum & sortem hominum. Præmissa Cæcinâ, ut occulta saltuum scrutaretur, pontesque & aggeres humido paludum & fallacibus campis imponeret, incedunt mæstos locos, visuque ac memoriâ deformes. Prima Vari castra, lato ambitu, & dimensis principiis, trium legionum manus ostentabant: dein semiruto vallo, humili fossâ, accisæ jam reliquæ confedissee intelligebantur: medio campi albertia ossa, ut fugerant, ut restiterant, disiecta vel aggerata: adjacebant fragmina telorum, equorumque artus, simul truncis arborum antefixa ora; lucis propinquis barbaræ aræ, apud quas tribunos, ac primorum ordinum centuriones mactaverant: & cladis ejus superstites pugnam aut vincula elapsi, referebant, "hîc ceci-  
" disse legatos; illic raptas aquilas; primum ubi  
" vulnus Varo adactum; ubi infelici dextrâ, & suo  
" ictu mortem invenerit; quo tribunali conciona-  
" tus Arminius; quot patibula captivis, quæ scrobes;  
" utque signis & aquilis per superbiam inluserit."

LXII.

LXII. Igitur Romanus, qui aderat, exercitus, A. U. C.  
 sextum post cladis annum, trium legionum ossa, 768.  
 nullo noscente alienas reliquias an suorum humo J. C.  
 tegeret, omnes ut conjunctos, ut consanguineos, 15.  
 auctâ in hostem irâ, mæsti simul & infensi conde-  
 bant. Primum exstruendo tumulo cespitem Cæsar  
 posuit, gratissimo munere in defunctos, & præsentibus  
 doloris socius. Quod Tiberio haud probatum;  
 seu cuncta Germanici in deterius trahenti; sive ex-  
 ercitus imagine cæsorū infepultorumque tarda-  
 tum ad prælia, & formidolosiores hostium crede-  
 bat: "neque imperatorem auguratu & vetustissimis  
 "cærimoniis præditum, adtrectare feralia debuisse."

LXIII. Sed Germanicus cedentem in avia Armi-  
 nium secutus, ubi primū copia fuit, evehi equites,  
 campumque, quem hostis infederat, eripi jubet.  
 Arminius colligi suos, & propinquare silvis moni-  
 tos, vertit repenti: mox signum prorumpendi dedit  
 iis, quos per saltus occultaverat. Tunc novâ acie  
 turbatus eques, missæque subsidiariæ cohortes, &  
 fugientium agmine impulsæ, auxerant consterna-  
 tionem: trudebanturque in paludem gnaram vin-  
 centibus, iniquam nesciis, ni Cæsar productas le-  
 giones instruxisset: inde hostibus terror, fiducia  
 militi: & manibus æquis abscessum. Mox reducto  
 ad Amisiam exercitu, legiones classe, ut advexerat,  
 reportat. Pars equitum litore Oceani petere Rhe-  
 num jussa. Cæcina, qui suum militem ducebat,  
 monitus, quamquam notis itineribus regrederetur,  
 Pontes longos quàm maturrimè superare. Angustus  
 is trames, vastas inter paludes, & quondam a L.  
 Domitio aggeratus: cetera limosa, tenacia gravi  
 cœno, aut rivis incerta erant: circum silvæ paulla-  
 tim adclives; quas tum Arminius implevit, com-  
 pendii viarum, & cito agmine, onustum sarcinis  
 armisque militem cū antevenisset. Cæcinæ, du-  
 bitanti quonam modo ruptos vetustate pontes repo-  
 neret, simulque propulsaret hostem, castrametari in  
 loco placuit; ut opus, & alii prælium inciperent.

LXIV. Barbari perfringere stationes, seque in-  
 Tom. I. E ferre

A. U. C. 768. ferre munitioribus nisi, laceſſunt, circumgrediuntur, occurrant: miſcetur operantium bellantiumque clamor: & cuncta pariter Romanis adverſa; locus uligine profundâ, idem ad gradum inſtabilis, procedentibus lubricus; corpora gravia loriciſ, neque librare pila inter undas poterant. Contrâ Cheruſciſ ſueta apud paludes prælia, procera membra, hæſtæ ingentes ad vulnera facienda, quamvis procul: nox demum inclinantes tum legiones adverſæ pugnæ exemit. Germani ob proſpera indefeſſi, ne tum quidem ſumptâ quiete, quantum aquarum circumſurgentibus jugis oritur, vertere in ſubjecta: merſâque humo, & obruto quod effectum operis, duplicatus militi labor. Quadrageſimum id ſtipendium Cæcina parendi, aut imperitandi habebat: ſecundarum ambiguarumque rerum ſciens, eoque interritus. Igitur futura volvens, non aliud reperit, quàm ut hoſtem ſilvis coërceret, donec ſaucii, quantumque gravioris agminis, anteirent: nam medio montium & paludum porrigebatur planicies, quæ tenuem aciem pateretur. Deliguntur legiones, quinta dextro lateri; unaetviceſima in lævum; primi ducendum ad agmen; viceſimanus adverſum ſecuturos.

LXV. Nox per diverſa inquies: cùm barbari feſtis epulis, læto cantu, aut truci ſonore ſubjecta vallium ac reſultantes ſaltus complerent; apud Romanos invalidi ignes, interruptæ voces, atque ipſi paſſim adjacerent vallo, oberrarent tentoriis, inſomnes magis quàm pervigiles. Ducemque terruit dira quies: nam Quinſtilium Varum ſanguine oblitum, & paludibus emerſum, cernere & audire viſus eſt, velut vocantem, non tamen obſecutus, & manum intendentiſ repuliſſe. Cœptâ luce, miſſæ in latera legiones metu, an contumaciâ, locum deſervere: capto properè campo, humentia ultra. Neque tamen Arminius, quamquam libero incurſu, ſtatim prorupit: ſed ut hæſere cœno ſoſſiſque impedimenta, turbati circùm milites, incertus ſignorum ordo, utque tali in tempore ſibi quiſque properus,



perus, & lentæ adversum imperia aures, irrumpere Germanos jubet, clamitans, "En Varus, & eodem iterum fato victæ legiones!" Simul hæc: & cum delectis scindit agmen, equisque maximè vulnera ingerit: illi sanguine suo, & lubrico paludum lapsantes, excussis rectoribus disjicere obvios, proterere jacentes: plurimus circa aquilas labor, quæ neque adversum ferri ingruentia tela, neque figi limosâ humo poterant. Cæcina dum sustentat aciem, suffosso equo delapsus circumveniebatur, ni prima legio sese opposuisset: juvit hostium aviditas, omissâ cæde, prædam sectantium; enisæque legiones, vesperscente die, in aperta & solida: neque is miseriarum finis: struendum vallum, petendus agger: amissa magnâ ex parte, per quæ egeritur humus, aut exciditur cespes: non tentoria manipulis, non fomenta faucibus: infectos cæno aut cruore cibos dividentes, funestas tenebras, & tot hominum millibus unum jam reliquum diem lamentabantur.

LXVI. Forte equus abruptis vinculis vagus, & clamore territus, quosdam occurrentium obturbavit: tanta inde consternatio inrupisse Germanos credentium, ut cuncti ruerent ad portas; quarum Decumana maximè petebatur, aversa hosti, & fugientibus tutior. Cæcina, comperto vanam esse formidinem, cum tamen neque auctoritate, neque precibus, ne manu quidem obistere, aut retinere militem quiret; projectus in limine portæ, miseratione demum, quia per corpus legati eundum erat, clausit viam: simul tribuni & centuriones falsum pavorem docuerunt.

LXVII. Tunc contractos in principia, jussosque dicta cum silentio accipere, temporis ac necessitatis monet. "Unam in armis salutem," sed ea consilio "temperanda: manendumque intra vallum, donec "expugnandi hostes spe, propius succederent: "mox undique erumpendum: illâ eruptione ad "Rhenum perveniri: quod si fugerent, plures silvas, profundas magis paludes, sævitiam hostium "superesse: at victoribus decus, gloriam: quæ

- A. U. C. 768. "domi cara, quæ in castris honesta," memorat :  
 J. C. 15. reticuit de adversis. Equos dehinc, orsus a suis, legatorum tribunorumque, nullâ ambitione, fortissimo cuique bellatori tradit, ut hi, mox pedes, in hostem invaderent.

LXVIII. Haud minus inquires Germanus, spe, cupidine, & diversis ducum sententiis agebat : Arminio, "sinerent egredi, egressosque rursus per humida & impedita circumvenirent," suadente : atrociora Inguiomero, & læta barbaris, "ut val-lum armis ambirent : promptam expugnationem, plures captivos, incorruptam prædam fore." Igitur ortâ die, prouunt fossas, injiciunt crates, summa valli prensant, raro super milite, & quasi ob metum defixo. Postquam hæserè munimentis, datur cohortibus signum, cornuaque ac tubæ concinuere : exin clamore & impetu tergis Germanorum circumfunduntur, exprobrantes, "non hîc fil-vas, nec paludes, sed æquis locis æquos deos." Hosti, facile excidium, & paucos & semermos cogitanti, sonus tubarum, fulgor armorum, quantò inopina, tantò majora offunduntur : cadebantque, ut rebus secundis avidi, ita adversis incauti. Arminius integer, Inguiomerus post grave vulnus, pugnam deseruere : vulgus trucidatum est, donec ira & dies permansit. Nocte demum reversæ legiones, quamvis plus vulnerum, eadem ciborum egestas fatigaret, vim, sanitatem, copias, cuncta in victoriâ habuere.

LXIX. Pervaserat interim "circumventi exercitûs" fama, & "insesto Germanorum agmine Gallias peti :" ac ni Agrippina impositum Rheno pontem solvi prohibuisset, erant qui id flagitium formidine auderent : sed femina ingens animi, munia ducis per eos dies induit, militibusque ut quis inops, aut saucius, vestem & fomenta dilargita est. Tradit C. Plinius, Germanicorum bellorum scriptor, stetisse apud principium pontis, laudes & grates reversis legionibus habentem. Id Tiberii animum altiùs penetravit. "Non enim simplices  
 " eas

" eas curas : nec adversùs externos militem quæri : A. U. C.  
 " nihil relictum imperatoribus, ubi femina mani- 768.  
 " pulos intervifat, signa adeat, largitionem tentet, J. C.  
 " tamquam parum ambitiosè filium ducis gregali 15.  
 " habitu circumferat, *Cæsaremque Caligulam* ap-  
 " pellari velit. Potiorem jam apud exercitus A-  
 " grippinam, quàm legatos, quàm duces : com-  
 " pressam a muliere seditionem, cui nomen Princi-  
 " pis obsistere non quiverit." Accendebat hæc  
 onerabatque Sejanus, peritiâ morum Tiberii, odia  
 in longum jaciens, quæ reconderet, auctaque pro-  
 meret.

LXX. At Germanicus legionum, quas navibus  
 vexerat, secundam & quartamdecimam itinere ter-  
 restri P. Vitellio ducendas tradit, quò levior classis  
 vadoso mari innaret, vel reciproco fideret. Vitel-  
 lius primum iter siccâ humo, aut modicè adlabente  
 æstu, quietum habuit. Mox impulsu aquilonis,  
 simul fidere æquinoctii, quo maximè tumescit Oce-  
 anus, rapi agique agmen : & opplebantur terræ :  
 eadem freto, litori, campis facies : neque discerni  
 poterant incerta ab solidis, brevia a profundis.  
 Sternuntur fluctibus, hauriuntur gurgitibus : ju-  
 menta, sarcinæ, corpora exanima, interfluunt, oc-  
 cursant : permiscuntur inter se manipuli, modò  
 pectore, modò ore tenus exstantes, aliquando sub-  
 tracto solo disjecti aut obruti : non vox, & mutui  
 hortatus juvabant, adversante undâ : nihil strenuus  
 ab ignavo, sapiens ab imprudenti, consilia a casu  
 differre : cuncta pari violentiâ involvebantur. Tan-  
 dem Vitellius in editiora enisus, eodem agmen sub-  
 duxit : pernoctavêre sine utensilibus, sine igni,  
 magna pars nudo aut mulcato corpore, haud minùs  
 miserabiles, quàm quos hostis circumfidet : quippe  
 illis etiam honestæ mortis usus, his inglorium exi-  
 tium : lux reddidit terram ; penetratumque ad am-  
 nem Unfingin, quò Cæsar classe contenderat : im-  
 positæ deinde legiones, vagante famâ submersas ;  
 nec fides salutis, antequam Cæsarem exercitumque  
 reducem vidêre.

LXXI.

A. U. C.

768.

J. C.

15.

LXXI. Jam Stertinius ad accipiendum in dedicationem Segimerum fratrem Segeſtis præmiſſus, ipſum & filium ejus in civitatem Ubiorum perduxerat: data utrique venia, facilè Segimero, cunctantiùs filio; quia Quinctilii Vari corpus inluſiſſe dicebatur. Ceterùm ad ſupplenda exercitùs damna certavère Gallia, Hispania, Italia; quod cuique promptum, arma, equos, aurum offerentes: quorum laudato ſtudio Germanicus, armis modò & equis ad bellum ſumptis, propria pecunià militem juvit. Utque cladis memoriam etiam comitate leniret, circumire ſaucios; facta ſingulorum extollere; vulnera intuens, alium ſpe, alium glorià, cunctos alloquio & curà, ſibiſque & prælio firmabat.

LXXII. Decreta eo anno triumphalia inſignia A. Cæcinæ, L. Apronio, C. Silio, ob res cum Germanico geſtas. Nomen patris patriæ Tiberius a populo ſæpius ingeſtum, repudiavit: neque in acta ſua jurari, quamquam cenſente ſenatu, permiſit: “cuncta mortalium incerta, quantòque plus “adeptus foret, tantò ſe magis in lubrico” dictans. Non tamen ideo faciebat fidem civilis animi: nam legem majeſtatis reduxerat, cui nomen apud veteres idem, ſed alia in judicium veniebant; ſi quis proditione exercitum, aut plebem ſeditionibus, denique malè geſtâ republicâ majeſtatem populi Romani minuiffet: facta arguebantur, dicta impunè erant. Primus Auguſtus cognitionem de famoſis libellis, ſpecie legis ejus tractavit, commotus Caſſii Severi libidine, quâ viros feminasque inluſtres procacibus ſcriptis diſſamaverat: mox Tiberius, conſultante Pompeio Macro prætore, “an “judicia majeſtatis redderentur?” “exercendas “leges eſſe” reſpondit. Hunc quoque aſperavère carmina, incertis auctoribus vulgata in ſævitiâ ſuperbiamque ejus, & diſcordem cum matre animum.

LXXIII. Haud pigebit referre, in Falanio & Rubrio, modicis equitibus Romanis, prætentata crimina; ut quibus initiis, quantâ Tiberii arte, graviffi-



gravissimum exitium irrepperit, dein repressum sit, postremò arserit, cunctaque corripuerit, noscatur. Falanio objiciebat accusator, "quòd inter cultores Augusti, qui per omnes domos in modum collegiorum habebantur, Cassium quemdam mimum corpore infamem adscivisset: quòdque venditis hortis, statuam Augusti simul mancipasset." Rubrio crimini dabatur, "violatum perjurio nomen Augusti." Quæ ubi Tiberio notuère, scripsit consulibus; "Non ideo decretum patri suo cælum, ut in perniciem civium is honor verteretur. Cassium histriionem solitum inter alios ejusdem artis interesse ludis, quos mater sua in memoriam Augusti sacrasset. Nec contra religiones fieri, quòd effigies ejus, ut alia numinum simulacra, venditionibus hortorum & domuum accedant. Jusjurandum perinde æstimandum, quàm si Jovem fefellisset: deorum injurias diis curæ."

A. U. C.

768.

J. C.

15.

LXXIV. Nec multo pòst Granium Marcellum, prætorem Bithyniæ, quæstor ipsius Cæpio Crispinus majestatis postulavit, subscribente Romano Hispone: qui formam vitæ iniit, quam postea celebrem miseriæ temporum, & audaciæ hominum fecerunt: nam egens, ignotus, inquires, dum occultis libellis sævitæ principis adreperit, mox clarissimo cuique periculum faceffit, potentiam apud unum, odium apud omnes adeptus, dedit exemplum, quod secuti, ex pauperibus divites, ex contemptis metuendi, perniciem aliis ac postremùm sibi invenère. Sed Marcellum insimulabat, "sinistros de Tiberio sermones habuisse:" inevitabile crimen, cùm ex moribus Principis scèdissima quæque deligeret accusator, objectaretque reo: nam quia vera erant, etiam dicta credebantur. Addidit Hispo, "statuam Marcellī altiùs, quàm Cæsarum sitam: & aliā in statuā, amputato capite Augusti, effigiem Tiberii inditam:" ad quod exarsit adeò, ut ruptā taciturnitate proclamaret, "se quoque in eā causā laturum sententiam palam & juratum," quò ceteris eadem necessitas fieret. Manebant etiam tum vestigia morientis

A. U. C. 768. rientis libertatis. Igitur Cn. Piso, "Quo," inquit, "loco censebis, Cæsar? si primus, habebō  
J. C. "quod sequar: si post omnes, vereor ne imprudens  
15. "dissentiam:" permotus his, quantōque incautiùs efferbuerat, pænitiā patiens, tulit absolvi reum criminibus majestatis: de pecuniis repetundis, ad reciperatores itum est.

LXXV. Nec patrum cognitionibus satiatus, judiciis adsidebat in cornu tribunalis, ne prætorem curuli depelleret: multaue eo coram, adversùs ambitum & potentium preces constituta: sed dum veritati consulitur, libertas corrumpebatur. Inter quæ Pius Aurelius, senator, questus "mole publicæ viæ, ductuque aquarum, labefactas aedes suas," auxilium patrum invocabat: resistentibus ærarii prætoribus, subvénit Cæsar, pretiumque ædium Aurelio tribuit, erogandæ per honesta pecuniæ cupiens: quam virtutem diu retinuit, cùm ceteras exueret. Propertio Celeri prætorio, veniam ordinis ob paupertatem petenti, decies festeriūm largitus est, satis comperto, paternas ei angustias esse: tentantes eadem alios, probare causam senatui iussit; cupidine severitatis, in his etiam, quæ rite faceret, acerbis: unde ceteri silentium & paupertatem confessioni & beneficio præposuere.

LXXVI. Eodem anno continuis imbris auctus Tiberis, plana urbis stagnaverat: relabentem secuta est ædificiorum & hominum strages. Igitur censuit Asinius Gallus, "ut libri Sibyllini adirentur:" tenuit Tiberius, perinde divina humanaque obtegens: sed remedium coërcendi fluminis Ateio Capitoni, & L. Arruntio mandatum. Achaiam ac Macedoniam onera deprecantes, levare in præsens proconsulari imperio, tradique Cæsari placuit. Edendis gladiatoribus, quos Germanici fratris ac suo nomine obtulerat, Drusus præsedet, quamquam vili sanguine nimis gaudens: quod vulgus formidolosum, & pater arguisse dicebatur: cur abstinuerit spectaculo ipse, variè trahebant; alii tædio cœtus, quidam tristitiā ingenii, & metu comparationis,

tionis, quia Augustus comiter interfuisset. Non crediderim ad ostentandam sævitiam, movendasque populi offensiones, concessam filio materiem : quamquam id quoque dictum est.

A. U. C.

768.

J. C.

15.

LXXVII. At theatri licentia proximo priore anno cœpta, gravius tum erupit, occisis non modò e plebe, sed militibus & centurione, vulnerato tribuno prætoris cohortis, dum probra in magistratus & dissensionem vulgi prohibent. Actum de eâ seditione apud patres, dicebanturque sententiæ, “ ut prætoribus jus virgarum in histriones esset : ” intercessit Haterius Agrippa tribunus plebei, increpitusque est Asinii Galli oratione, silente Tiberio, qui ea simulacra libertatis senatui præbebat : valuit tamen intercessio, quia divus Augustus “ immunes “ verberum histriones ” quondam responderat, neque fas Tiberio infringere dicta ejus. De modo lucaris, & adversus lasciviam fautorum, multa decernuntur ; ex quibus maximè insignia : “ Ne domos “ Pantomimorum senator introiret : ne egredientes “ in publicum, equites Romani cingerent : aut “ alibi, quàm in theatro, spectarentur : & spectantium immodestiam exfilio multandi potestas prætoribus fieret.”

LXXVIII. Templum ut in coloniâ Tarraconensi frueretur Augusto, petentibus Hispanis permissum ; datumque in omnes provincias exemplum. Centesimam rerum venalium post bella civilia institutam deprecante populo, edixit Tiberius “ militare ærarium eo subsidio niti : simul imparem oneri rempublicam, nisi vicesimo militiæ anno veterani dimitterentur : ” ita proximæ seditionis malè consultata, quibus sexdecim stipendiorum finem expresse-  
rant, abolita in posterum.

LXXIX. Actum deinde in senatu ab Arruntio & Ateio, an ob moderandas Tiberis exundationes verterentur flumina & lacus, per quos augefcit. Auditiæque municipiorum & coloniarum legationes, orantibus Florentinis, “ ne Clanis solito alveo de-  
motus in amnem Arnun transferretur, idque

Tom. I.

F

“ ipsi

- A. U. C. 768. "ipsis perniciem adferret." Congruentia his In-  
 J. C. 15. "mos Italiæ campos, si amnis Nar" (id enim pa-  
 rabatur) "in rivos diductus, superstagnavisset." Nec Reatini filebant, Velinum lacum, quâ in Na-  
 rem effunditur, obstrui recusantes; "quippe in  
 "adjacentia erupturum: optumè rebus mortalium  
 "consuluisse naturam, quæ sua ora fluminibus,  
 "suos cursus, utque originem ita fines dederit:  
 "spectandas etiam religiones sociorum, qui sacra,  
 "& lucos, & aras patriis amnis dicaverint: quin  
 "ipsum Tiberim nolle, prorsus accolis fluviis or-  
 "batum, minore gloriâ fluere." Seu preces colo-  
 niarum, seu difficultas operum, five superstitio va-  
 luit, ut in sententiam Pisonis concederetur, qui nil  
 mutandum censuerat.

LXXX. Prorogatur Poppæo Sabino provincia  
 Mœsia, additis Achaiâ & Macedoniâ. Id quoque  
 morum Tiberii fuit, continuare imperia, ac ple-  
 rosque ad finem vitæ in iisdem exercitiis, aut ju-  
 risdictionibus habere. Causæ variæ traduntur: alii  
 "tædio novæ curæ, semel placita pro æternis ser-  
 "vavisse:" quidam "invidiâ, ne plures fruere-  
 "tur:" sunt qui existiment, "ut callidum ejus  
 "ingenium, ita anxium judicium:" neque enim  
 eminentes virtutes sectabatur, & rursus vitia ode-  
 rat: ex optimis, periculum sibi; a pessimis, dede-  
 cus publicum metuebat: quâ hæsitazione postremò  
 eò proventus est, ut mandaverit quibusdam provin-  
 cias, quos egredi urbe non erat passurus.

LXXXI. De comitiis consularibus, quæ tum pri-  
 mum illo principe, ac deinceps fuere, vix quid-  
 quam firmare ausim; adeò diversa, non modò apud  
 auctores, sed in ipsius orationibus reperiuntur.  
 Modò, subtractis candidatorum nominibus, origi-  
 nem cujusque, & vitam, & stipendia descripsit, ut  
 qui forent intelligeretur: aliquando, eâ quoque  
 significatione subtractâ, candidatos hortatus, ne  
 ambitu comitia turbarent, suam ad id curam pol-  
 licitus est: plerumque, "eos tantum apud se pro-  
 "fessos"



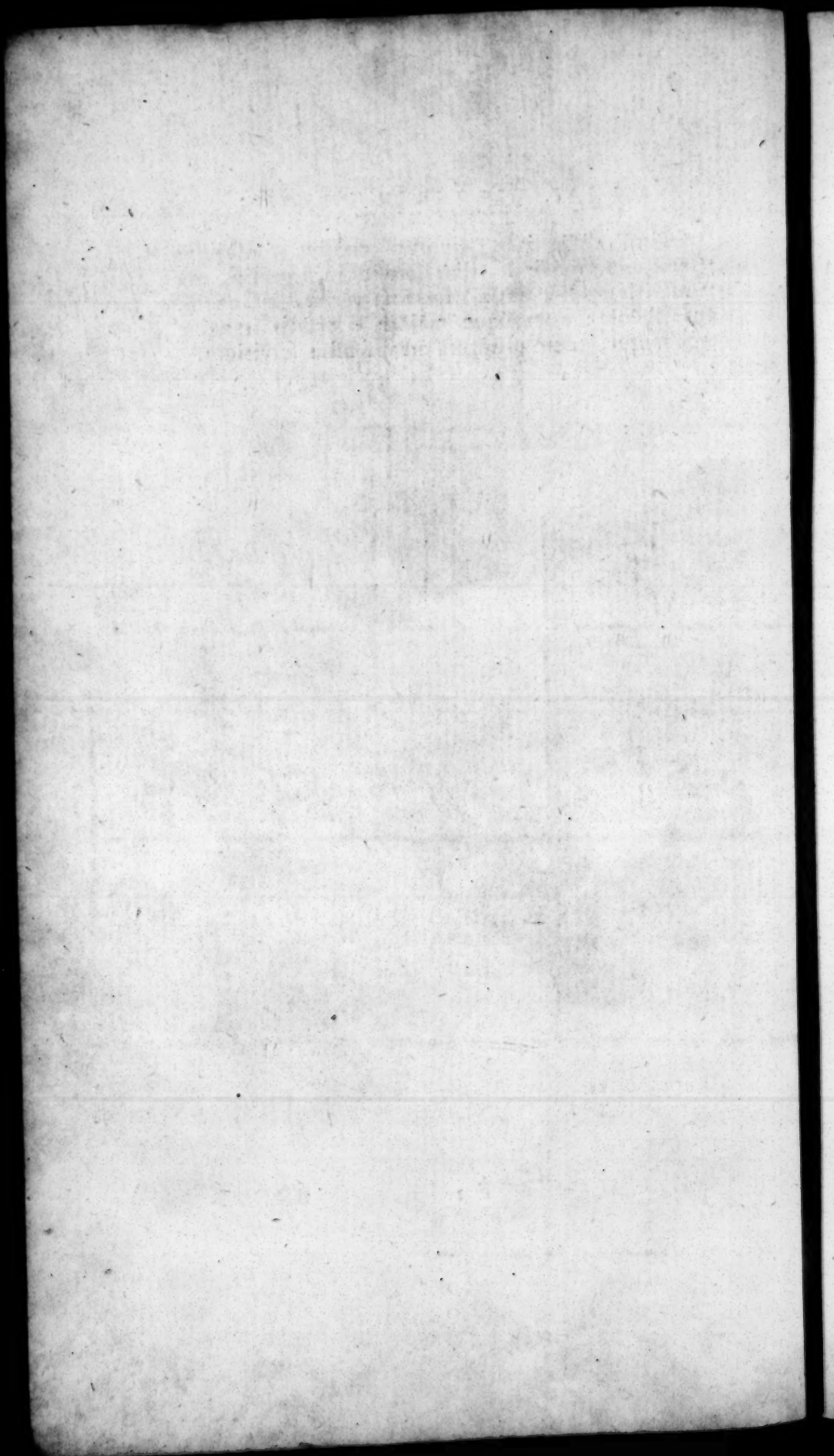
# ANNALIUM LIBER PRIMUS.

49

“ fessos ” differuit, “ quorum nomina consulibus A. U. C.  
 “ edidisset; posse & alios profiteri, si gratiæ, aut 768.  
 “ meritis confiderent: ” speciosa verbis, re inania, J. C.  
 aut subdola: quantòque majore libertatis imagine 15.  
 tegebantur, tantò eruptura ad infensius servitium.

F 2

BREVI.



# B R E V I A R I U M

## LIBRI SECUNDI

I. **MOTUS** aliqui in Oriente. III. *Vonones*, *Parthorum* rex, folio ab *Artabano* pulsus, & ad *Armenios* profugus, ab his in regnum accipitur: quo mox demouetur ob metum & *Artabani* minas. V. *Tiberius*, specie moti Orientis, *Germanicum* a *Germanicis* legionibus abstrahit. Paret ille, sed lentè. *Germaniam* enim ingreditur. *Cheruscus* & *Arminium* magno prælio vincit. Mox aduersa maris expertus, quæ prosperâ in *Marsos* expeditione pensauit. XXVII. *Libo Drusus* rerum novarum accusatus. *Speetæ* M. *Hortali* preces. XXXIX. *Clemens*, amentito *Postumi Agrippæ* nomine, turbat. *Sallustii Crispi* artibus capitur, & *Romam* perducitur. XLI. *Germanicus de Cattis*, *Cheruscis*, aliisque nationibus usque ad *Albim* triumphat. XLII. *Archelaus*, *Cappadacum* rex, dolo in urbem accitus, & indignè habitus, moritur. Regnum ejus in provinciam redactum. XLIII. *Germanico Oriens* permissus; *Pisoni Syria*, cum occultis, ut creditur, in *Germanicum* mandatis. XLIV. *Drusus* in *Illyricum* mittitur contra *Germanos*, qui inter se discordes otium & securitatem *Romanis* fecere. XLV. *Cherusci*, duce *Arminio*, potentem & veterem regem *Maroboduum*, magno nec incruento prælio vident. XLVII. In *Asiâ* duodecim urbes terræ motu collapsæ. *Tiberii* liberalitas. L. Adolescit lex majestatis. LII. *Tacfarinas* in *Africâ* bellum movet. A *Furio Camillo* statim repressus.

LIII

LIII. Germanicus, iterum consul, in Armeniam venit : regem Zenonen, amoto Vonone, volentibus iis imponit. Deinde Ægyptum proficiscitur. LXII. Drusus Germanus ad discordias inlicit. Maroboduus, vi Catualdæ regno pulsus, in Italiam venit, & Ravennæ per duodeviginti annos egit. Idem Catualdæ mox casus, qui Forum Julium missus est. LXIV. Rhescuporis, Thracum rex, operâ Pomponii Flacci datur in vincula : Romam perducitur. LXVIII. Vononis cades. LXIX. Germanicus, Ægypto remeans, cuncta, quæ jusserat, a Pisone abolita, vel in contrarium versa reperit. Hinc inimicitiarum semina. Paulo post morbo correptus, cum ingenti gentium omnium luctu, Antiochiæ exstinguitur. LXXIV. Piso, veneficii suspectus, Syriam repetere impeditur. LXXXIII. Honores multi mortuo Germanico Romæ decreti. LXXXV. Sanctiones contra muliebrem impudicitiam. LXXXVI. Virginis Vestalis deletus. LXXXVII. Arminius in Germaniæ popularium dolo cæsus.

Hæc gesta annis quatuor.

A. U. C. J. C.

- |                     |   |
|---------------------|---|
| DCCLXIX. 16. Coss.  | { T. Statilio Sifennâ Tauro,<br>L. Scribonio Libone.  |
| DCCLXX. 17. Coss.   | { C. Cæcilio Rufo,<br>L. Pomponio Flacco Græcino.     |
| DCCLXXI. 18. Coss.  | { Tiberio Cæsare Augusto III,<br>Germanico Cæsare II. |
| DCCLXXII. 19. Coss. | { M. Junio Silano,<br>L. Norbano Flacco.              |

C. COR.



## C. CORNELII TACITI

A N N A L E S.

### LIBER SECUNDUS.

**S**ISENNA Statilio Tauro, L. Libone Consulibus, mota Orientis regna, provinciæque Romanæ; initio apud Parthos orto, qui petatum Româ, acceptumque regem, quamvis gentis Arsacidarum, ut externum aspernabantur. Is fuit Vonones, obses Augusto datus a Phraate. Nam Phraates, quamquam depulisset exercitus, ducesque Romanos, cuncta venerantium officia ad Augustum verterat; partemque prolis, firmandæ amicitiae, miserat: haud perinde nostri metu, quàm fidei popularium diffusus.

II. Post finem Phraatis & sequentium regum, ob internas cædes, venere in urbem legati a primoribus Parthis, qui Vononen vetustissimum liberorum ejus accirent. Magnificum id sibi credidit Cæsar, auxitque opibus: & accepere barbari lætantes, ut ferme ad nova imperia. Mox subit pudor, “degeneravisse Parthos: petatum alio ex orbe regem  
“hostium artibus infectum: jam inter provincias  
“Romanas solum Arsacidarum haberi, darique.  
“Ubi illam gloriam trucidantium Crassum, exturbantium

A. U. C.

769.

J. C.

16.

A. U. C. 769. "bantium Antonium, si mancipium Cæsaris, tot  
 J. C. 16. "per annos servitutem perpeßum, Parthis imperi-  
 "tet?" Accendebat dedignantes & ipse, diversus  
 a majorum institutis, raro venatû, segni equorum  
 curâ, quotiens per urbes incederet læticiæ gesta-  
 mine, fastuque erga patrias epulas: inridebantur  
 & Græci comites, ac vilissima utensilium anulo  
 clausa: sed prompti aditus, obvia comitas, ignotæ  
 Parthis virtutes, nova vitia; & quia ipsorum mo-  
 ribus aliena, perinde odium pravis & honestis.

III. Igitur Artabanus Arsacidarum e sanguine,  
 apud Dahas adultus, excitur; primoque congressu  
 fusus, reparat vires, regnoque potitur. Victo Vo-  
 noni perfugium Armenia fuit, vacua tunc, inter-  
 que Parthorum & Romanas opes infida, ob scelus  
 Antonii, qui Artavasden, regem Armeniorum, spe-  
 cie amicitiae inlectum, dein catenis oneratum, po-  
 stremò interfecerat. Ejus filius Artaxias, memoriâ  
 patris nobis infensus, Arsacidarum vi seque reg-  
 numque tutatus est. Occiso Artaxiâ per dolum  
 propinquorum, datus a Cæsare Armeniis Tigranes,  
 deductusque in regnum a Tiberio Nerone. Nec  
 Tigrani diuturnum imperium fuit, neque liberis  
 ejus, quamquam sociatis more externo in matrimo-  
 nium regnumque. Dein jussu Augusti impositus  
 Artavasdes, & non sine clade nostrâ dejectus.

IV. Tum C. Cæsar componendæ Armeniæ deli-  
 gitur. Is Ariobarzanen, origine Medum, ob in-  
 signem corporis formam, & præclarum animum,  
 volentibus Armeniis præfecit. Ariobarzane morte  
 fortuitâ absumpto, stirpem ejus haud toleravêre:  
 tentatoque feminæ imperio, cui nomen Erato,  
 eâque brevî pulsâ, incerti solutique, & magis sine  
 domino, quàm in libertatē, profugum Vononen in  
 regnum accipiunt. Sed obi minitari Artabanus,  
 & parum subsidii in Armeniis, vel si nostrâ vi de-  
 fenderetur, bellum adversus Parthos sumendum  
 erat: rector Syriæ Creticus Silanus exitum custo-  
 diâ circumdat, manente luxu & regio nomine:  
 quod

quod ludibrium ut effugere agitaverit Vonones; in loco reddemus. A. U. C. 769.

V. Ceterum Tiberio haud ingratum accidit turbare res Orientis, ut eâ specie Germanicum suetis legionibus abstraheret; novisque provinciis impositum, dolo simul & casibus objectaret. At ille, quantò acriora in eum studia militum, & aversa patrum voluntas, celerandæ victoriæ intentior, tractare præliorum vias, & quæ sibi tertium jam annum belligeranti sæva vel prospera evenissent: “fundi  
“Germanos acie & iustis locis; juvari silvis, paludibus, brevi æstate, & præmaturâ hieme: suum  
“militem haud perinde vulneribus, quàm spatiis  
“itinerum, damno armorum adfici: fessas Gallias  
“ministrandis equis: longum impedimentorum  
“agmen, opportunum ad insidias, defensantibus  
“iniquum. At si mare intretur, promptam ipsis  
“possessionem, & hostibus ignotam: simul bellum  
“maturiùs incipi, legionesque & commeatus pariter  
“vehì: integrum equitem, equosque, per ora  
“& alveos fluminum mediâ in Germaniâ fore.”

VI. Igitur huc intendit: missis ad census Galliarum, P. Vitellio & C. Antio; Silius, & Anteius, & Cæcina fabricandæ classi præponuntur. Mille naves sufficere visæ, properatæque: aliæ breves, angustâ puppi prorâque, & lato utero, quò faciliùs fluctos tolerarent: quædam planæ carinis, ut sine noxâ fiderent: plures, adpositis utrimque gubernaculis, converso ut repente remigio, hinc vel illinc adpellerent: multæ pontibus stratæ, super quas tormenta veherentur, simul aptæ ferendis equis aut commeatui, velis habiles, citæ remis, augebantur alacritate militum in speciem ac terrorem. Insula Batavorum in quam convenirent prædicta, ob faciles adpulsus, accipiendisque copiis, & transmittendum ad bellum opportuna. Nam Rhenus uno alveo continuus, aut modicas insulas circumveniens, apud principium agri Batavi, velut in duos amnes dividitur, servatque nomen & violentiam cursûs, quâ Germaniam prævehitur, donec Oceano

Tom. I.

G

misceatur:

J. C.  
16.

A. U. C. misceatur : ad Gallicam ripam latior & placidior  
 769. adfluens, verso cognomento *Vabalem* accolæ dicunt:  
 J. C. mox id quoque vocabulum mutat *Mosâ* flumine,  
 16. ejusque immenso ore eundem in Oceanum effunditur.

VII. Sed Cæsar, dum adiguntur naves, Silium legatum cum expeditâ manu inruptionem in Cattos facere jubet : ipse, audito castellum Luppiae flumini adpositum obsideri, sex legiones eò duxit. Neque Silio ob subitos imbres aliud actum, quàm ut modicam prædam, & Arpi principis Cattorum conjugem, filiamque raperet : neque Cæsari copiam pugnae obsessores fecere, ad famam adventus ejus dilapsi. Tumulum tamen nuper Varianis legionibus structum, & veterem aram Druso sitam disjece- rant : restituit aram ; honorique patris princeps ipse cum legionibus decurrit. Tumulum iterare haud visum : & cuncta inter castellum Alifonem, ac Rhenum, novis limitibus, aggeribusque permunita.

VIII. Jamque classis advenerat, cum præmisso commeatu, & distributis in legiones ac socios navibus, fossam, cui *Drusianæ* nomen, ingressus, precatusque Drusum patrem, " ut se eadem ausum, " libens placatusque exemplo ac memoriâ consiliorum atque operum juvaret : " lacus inde & Oceanum usque ad Amisiam flumen secundâ navigatione pervehitur : classis Amisiæ relicta, lævo amne ; erratumque in eo, quod non subvexit : transposuit militem dextras in terras iturum : ita plures dies efficiendis pontibus absumpti. Et eques quidem ac legiones prima æstuaria, nondum ad crescente undâ, intrepidi transiêre : postremum auxiliorum agmen, Batavique in parte eâ, dum insultant aquis, artemque nandi ostentant, turbati, & quidam hausti sunt. Metanti castra Cæsari Angrivariorum defectio a tergo nuntiatur : missus illico Stertinius cum equite & armaturâ levi, igne & cædibus perfidiam ultus est.

IX. Flumen Visurgis Romanos Cheruscosque inter-



interfluebat: ejus in ripâ cum ceteris primoribus Arminius adstitit, quæsitoque "an Cæsar venisset?" postquam "adesse" responsum est, "ut liceret cum "fratre conloqui" oravit. Erat is in exercitu cognomento Flavius, insignis fide, & amisso per vulnus oculo paucis antè annis, duce Tiberio: tum permissum; progressusque salutatur ab Arminio: qui amotis stipatoribus; "ut sagittarii nostrâ pro ripâ "dispositi abscederent," postulat; & postquam digressi, "unde ea deformitas oris?" interrogat fratrem: illo locum, & prælium referente, "quod- "nam præmium recepisset?" exquirat. Flavius "aucta stipendia, torquem, & coronam, aliaque "militaria dona" memorat, inridente Arminio vilia servitii pretia.

A. U. C.

769.

J. C.

16.

X. Exin diversi ordiuntur: hic "magnitudinem "Romanam, opes Cæsaris, & victis graves pœnas; "in deditionem venienti paratam clementiam; ne- "que conjugem & filium ejus hospitally haberi." Ille "fas patriæ, libertatem avitam, penetrales "Germaniæ deos, matrem precum sociam; ne "propinquorum & adfinium, denique gentis suæ "desertor & proditor, quàm imperator esse mallet." Paullatim inde ad jurgia prolapsi, quominus pugnam conferrent, ne flumine quidem interjecto cohibebantur; ne Stertinus adcurrans, plenum iræ, "armaque & equum" poscentem Flavium attinisset. Cernebatur contrâ minitabundus Arminius, præliumque denuntians: nam pleraque Latino sermone interjaciebat, ut qui Romanis in castris ductor popularium meruisset.

XI. Postero die, Germanorum acies trans Visurgim stetit. Cæsar, nisi pontibus præsidiiisque impositis, dare in discrimen legiones haud imperatorium ratus, equitem vado tramittit: præfuere Stertinus, & e numero primipilariæ Emilius, distantibus locis inveci, ut hostem diducerent. Quà celerissimus amnis, Cariovalda dux Batavorum erupit; eum Chérusci fugam simulantes, "in planitiem saltibus circumjectam traxere: dein coorti, & undique

A. U. C. 769. effusi trudent adversos, instant cedentibus, collectosque in orbem, pars congressi, quidam eminus proturbant. J. C. 16. Cariovalda, diu sustentatâ hostium sævitiâ, hortatus suos ut ingruentes catervas globo frangerent, atque ipse in densissimos inrumpens, congestis telis & suffosso equo labitur, ac multi nobilium circâ: ceteros vis sua, aut equites cum Stertinio Æmilioque subvenientes, periculo exemere.

XII. Cæsar transgressus Visurgim, indicio per fugæ cognoscit, "delectum ab Arminio locum pugna; convenisse & alias nationes in silvam Herculi sacram, ausurosque nocturnam castrorum oppugnationem." Habita indici fides, & cernebantur ignes; suggestisque propiùs speculatores "audiri fremitum equorum, immensique & inconditi agminis murmur" attulere. Igitur propinquo summæ rei discrimine, explorandos militum animos ratus, quonam id modo incorruptum foret, secum agitabat: "Tribunos & centuriones læta sapiùs, quàm comperta nuntiare; libertorum servilia ingenia; amicis inesse adulationem: si concio vocetur, illic quoque, quæ pauci incipiant, reliquos adstrepere: penitus noscendas mentes, cùm secreti & incustoditi, inter militares ci-bos, spem aut metum proferrent."

XIII. Nocte cœptâ, egressus augurali, per occulta & vigilibus ignara, comite uno, contextus humeros ferinâ pelle, adit castrorum vias, adfistit tabernaculis, fruiturque famâ sui: cùm hic "nobilitatem ducis," "decorem" alius, plurimi "patientiam, comitatem, per seria, per jocos eundem animum," laudibus ferrent: "reddendamque gratiam in acie" faterentur: simul "perfidus & ruptores pacis, ultioni & gloriæ mactandos." Inter quæ unus hostium Latinæ linguæ sciens, acto ad vallum equo, voce magnâ, "conjuges, & agros, & stipendii in dies, donec bellaretur, sestertios centenos, si quis transfugisset," Arminii nomine pollicetur. Incendit ea contumelia legionum iras: "veniret dies, daretur pugna: sumpturum

“sumpturum militem Germanorum agros, tractu-  
 “rum conjuges: accipere omen, & matrimonia ac  
 “pecunias hostium prædæ destinare.” Tertiâ  
 fermè vigiliâ adfultatum est castris, sine conjectu  
 teli, postquam crebras pro munimentis cohortes,  
 & nihil remissum sensêre.

A. U. C.

769.

J. C.

16.

XIV. Nox eadem lætam Germanico quietem tulit, viditque se operatum, & sanguine sacro respersâ prætextâ, pulchriorem aliam manibus aviæ Augustæ accepisse. Auctus omine, addicentibus auspiciis, vocat concionem, & quæ sapientiâ prævisa, aptaque imminenti pugnæ, differit. “Non campos modò  
 “militi Romano ad proelium bonos, sed si ratio  
 “adfit, silvas & saltus: nec enim immensa barba-  
 “rorum scuta, enormes hastas, inter truncos arbo-  
 “rum, & enata humo virgulta, perinde haberi  
 “quàm pila, & gladios, & hærentia corpori teg-  
 “mina: densarent ictus, ora mucronibus quære-  
 “rent: non lorica Germano, non galeam; ne  
 “scuta quidem ferro nervove firmata, sed viminum  
 “textus, vel tenues & fucatas colore tabulas: pri-  
 “mam utcumque aciem hastatam; ceteris, præusta  
 “aut brevia tela: jam corpus, ut visu torvum, &  
 “ad brevem impetum validum, sic nullâ vulnerum  
 “patientia: sine pudore flagitii, sine curâ ducum,  
 “abire, fugere; pavidos adversis; inter secunda,  
 “non divini, non humani juris memores. Si tæ-  
 “dio viarum ac maris finem cupiant, hac acie pa-  
 “rari: propiorem jam Albim, quàm Rhenum:  
 “neque bellum ultrâ, modò se patris patruique  
 “vestigia prementem, iisdem in terris victorem  
 “sisterent.” Orationem ducis secutus militum ar-  
 dor; signumque pugnæ datum.

XV. Nec Arminius, aut ceteri Germanorum procures omittebant suos quisque testari: “Hos  
 “esse Romanos Variani exercitûs fugacissimos, qui  
 “ne bellum tolerarent, seditionem induerint: quo-  
 “rum pars onusta vulneribus tergum, pars flucti-  
 “bus & procellis fractos artus, insensis rursùm  
 “hostibus, adversis diis, objiciant, nullâ boni spe.  
 “Classem

- A. U. C. 769. " Classẽ quippe & avia Oceani quæsitã, ne quis  
 J. C. 16. " venientibus occurreret, ne pulsos premeret: sed  
 " ubi miscuerint manus, inane victis ventorum re-  
 " morumque subsidium. Meminissent modò avari-  
 " tiæ, crudelitatis, superbiæ: aliud sibi reliquum;  
 " quàm tenere libertatem, aut mori ante servi-  
 " tium? "

XVI. Sic accensos & prælium poscentes in campum, cui *Idistaviso* nomen, deducunt: is medius inter Visurgim & colles, ut ripæ fluminis cedunt, aut prominentia montium resistunt, inæqualiter finuatur: pone tergum surgebat silva, editis in altum ramis, & purâ humo inter arborum truncos. Campum & prima silvarum, barbara acies tenuit: soli Cherusci juga insedere, ut præliantibus Romanis desuper incurrerent. Noster exercitus sic incessit: auxiliares Galli, Germanique in fronte: post quos pedites sagittarii: dein quatuor legiones, & cum duabus prætoriis cohortibus, ac delecto equite Cæsar: exin totidem aliæ legiones, & levis armatura cum equite sagittario, ceteræque sociorum cohortes. Intentus paratusque miles, ut ordo agminis in aciem adisteret.

XVII. Visis Cheruscorum catervis, quæ per ferociam proruperant, validissimos equitum incurrere latus, Stertinium cum ceteris turmis circumgredi, tergaque invadere jubet, ipse in tempore adfuturus. Interea pulcherrimum augurium, octo aquilæ petere silvas, & intrare visæ, imperatorem advertere: exclamat, " Irent, sequerentur Romanas ayes, propria legionum numina." Simul pedestris acies inferitur; & præmissus eques, postremos ac latera impulit. Mirumque dictu, duo hostium agmina diversâ fugâ, qui silvam tenuerant, in aperta, qui campis adstiterant, in silvam ruebant: medii inter hos Cherusci, collibus detrudebantur: inter quos insignis Arminius manu, voce, vulnere, sustentabat pugnam: incubueratque sagittariis, illà rupturus, ni Rætorum Vindellicorumque, & Gallicæ cohortes signa objecissent: nisu tamen corporis, & impetu



impetu equi pervasit, oblitus faciem suo cruore, ne nosceretur: quidam "agnitum a Chaucis inter  
"auxilia Romana agentibus, emissumque" tradi-  
derunt. Virtus, seu fraus eadem, Inguiomero ef-  
fugium dedit: ceteri passim trucidati. Et pleros-  
que tranare Visurgim conantes, injecta tela aut vis  
fluminis, postremò moles ruentium, & incidentes  
ripæ, operuere. Quidam turpi fugâ in summa ar-  
borum nisi, ramisque se occultantes, admotis sagit-  
tariis per ludibrium fugebantur: alios prorutæ ar-  
bores adflixere. Magna ea victoria, neque cruenta  
nobis fuit.

A. U. C.

769.

J. C.

16.

XVIII. Quinta ab horâ diei ad noctem cæsi  
hostes, decem millia passuum cadaveribus atque ar-  
mis opplevêre; repertis inter spolia eorum catenis,  
quas in Romanos, ut non dubio eventu, portave-  
rant. Miles in loco prælii, Tiberium *Imperatorem*  
salutavit, struxitque aggerem, & in modum tro-  
phæorum arma, subscriptis victarum gentium no-  
minibus, imposuit.

XIX. Haud perindè Germanos vulnera, luctus,  
excidia, quàm ea species dolore & irâ adfecit: qui  
modò abire sedibus, trans Albim concedere para-  
bant, pugnam volunt, arma rapiunt: plebes, pri-  
mores, juvenus, senes, agmen Romanum repentè  
incurfant, turbant: postremò deligunt locum, flu-  
mine & silvis clausum, arêtâ intus planitie, & hu-  
midâ: silvas quoque profunda palus ambibat, nisi  
quòd latus unum Angrivarii lato aggere extulerant,  
quòd a Cheruscis dirimerentur: hic pedes adstitit;  
equitem propinquis lucis texere, ut ingressis silvam  
legionibus a tergo foret.

XX. Nihil ex iis Cæsari incognitum: consilia,  
locos, prompta, occulta noverat, astusque hostium  
in perniciem ipsis vertebat. Seio Tuberoni legato  
tradit equitem, campumque: peditum aciem ita  
instruxit, ut pars æquo in silvam aditu incederet,  
pars objectum aggerem eniteretur: quod arduum,  
sibi; cetera legatis permisit. Quibus plana evene-  
rant, facilè inrupere: quîs impugnandus agger, ut  
si mu-

A. U. C. 769. si murum succederent, gravibus supernè ictibus  
 J. C. 16. conflictabantur. Sensit dux imparem cominus pugnam, remotisque paullum legionibus, funditores libratoresque excutere tela, & proturbare hostem jubet: missæ e tormentis hastæ, quantoque conspici magis propugnatores, tantò pluribus vulneribus dejecti. Primus Cæsar cum prætorii cohortibus, capto vallo, dedit impetum in silvas: conlato illic gradu certatum: hostem a tergo palus, Romanos flumen aut montes claudebant: utrisque necessitas in loco, spes in virtute, salus ex victoriâ.

XXI. Nec minor Germanis animus, sed genere pugnæ & armorum superabantur; cùm ingens multitudo, arctis locis, prælongas hastas non protenderet, non colligeret, neque adfultibus & velocitate corporum uteretur, coacta stabile ad prælium: contrâ miles, cui scutum pectori adpressum, & insidens capulo manus, latos barbarorum artus, nuda ora foderet, viamque strage hostium aperiret: imprompto jam Arminio, ob continua pericula, five illum recens acceptum vulnus tardaverat. Quin & Inguiomerum totâ volitantem acie, fortuna magis quàm virtus deferebat: & Germanicus, quò magis agnosceretur, detraxerat tegimen capiti, orabatque "insisterent cædibus, nil opus captivis, "solam internecionem gentis finem bello fore." Jamque sero diei subducit ex acie legionem, faciendis castris: ceteræ ad noctem cruore hostium satiatae sunt: equites ambigüe certavêre.

XXII. Laudatis pro concione victoribus, Cæsar congeriem armorum struxit, superbo cum titulo: DEBELLATIS INTER RHENUM ALBIMQUE NATIONIBUS EXERCITUM TIBERII CÆSARIS EA MONIMENTA MARTI ET JOVI ET AUGUSTO SACRAVISSE: de se nihil addidit, metu invidiæ, an ratus conscientiam factis satis esse. Mox bellum in Angrivarios Stertinio mandat, ni deditionem properavissent: atque illi supplices, nihil abnuendo, veniam omnium accepêre.

XXIII. Sed ætate jam adultâ, legionum aliæ  
 itinere

itinere terrestri in hibernacula remissæ : plures Cæsar classi impositas per flumen Amisiam Oceano invexit. Ac primò placidum æquor mille navium remis strepere, aut velis impelli : mox atro nubium globo effusa grando : simul variis undique procellis, incerti fluctus prospectum adimere, regimen impedire : milesque pavidus, & casuum maris ignarus, dum turbat nautas, vel intempestivè juvat, officia prudentium corrumpere : omne dehinc cælum, & mare omne in austrum cessit, qui tumidis Germaniæ terris, profundis amnibus, immenso nubium tractu validus, & rigore vicini septemtrionis horridior, rapuit disjecitque naves in aperta Oceani, aut insulas saxis abruptis, vel per occulta vada infestas. Quibus paullum ægreque vitatis, postquam mutabat æstus, eodemque quò ventus ferebat ; non adhærere anchoris, non exhaurire inrumpentes undas poterant : equi, jumenta, sarcinæ, etiam arma præcipitantur, quò levarentur alvei manantes per latera, & fluctu superurgente.

XXIV. Quanto violentior cetero mari Oceanus, & truculentiâ cæli præstat Germania, tantum illa clades novitate & magnitudine excessit, hostilibus circum litoribus, aut ita vasto & profundo, ut credatur novissimum ac sine terris mare : pars navium haustæ sunt ; plures, apud insulas longius sitas ejectæ : milesque nullo illic hominum cultu, fame absumptus, nisi quos corpora equorum eodem elisa toleraverant. Sola Germanici triremis Chaucorum terram adpulit ; quem per omnes illos dies noctesque, apud scopulos & prominentes oras, cum " se " tanti exiti reum " clamitaret, vix cohibuere amici, quominus eodem mari oppeteret. Tandem relabente æstu, & secundante vento, claudæ naves, raro remigio, aut intentis vestibibus, & quædam a validioribus tractæ, revertère : quas raptim resectas misit, ut scrutarentur insulas : collecti eâ curâ plerique : multos Angrivarii nuper in fidem accepti, redemptos ab interioribus reddidère : quidam in Britanniam rapti, & remissi a regulis. Ut quis ex

- A. U. C. longinquo reuenerat, "miracula" narrabant,  
 769. "vim turbinum, & inauditas volucres, monstra  
 I. C. "maris, ambiguas hominum & belluarum formas:"  
 16. visa, five ex metu credita.

XXV. Sed fama classis amissæ, ut Germanos ad spem belli, ita Cæsarem ad coercendum erexit. C. Silio cum triginta peditum, tribus equitum millibus ire in Catos imperat: ipse maioribus copiis Marfos inrumpit: quorum dux Maloendus nuper in deditionem acceptus, "propinquo luco defossam" Varianæ legionis aquilam modico præsidio fer-  
 "vari" indicat. Missa extemplo manus, quæ hostem a fronte eliceret, alii qui terga circumgressi recluderent humum: & utrisque adsuit fortuna. Eò promptior Cæsar pergit introrsus, populatur, excindit non ausum congregi hostem: aut sicubi restiterat, statim pulsum, nec umquam magis, ut ex captivis cognitum est, paventem. Quippe "in-  
 "victos & nullis casibus superabiles Romanos" prædicabant, "qui perditâ classe, amissis armis,  
 "post constricta equorum virorumque corporibus li-  
 "tora, eâdem virtute, pari ferociâ, & veluti aucti  
 "numero inrupissent."

XXVI. Reductus inde in hiberna miles, lætus animi, quod aduersa maris, expeditione prosperâ pensavisset: addidit munificentiam Cæsar, quantum quis damni professus erat, exsoluendo. Nec dubium habebatur, labare hostes, petendæque pacis consilia sumere, & si proxima æstas adjiceretur, posse bellum patrari: sed crebris epistolis Tiberius monebat, "rediret ad decretum triumphum: satis  
 "jam eventum, satis casuum: prospera illi &  
 "magna prælia: eorum quoque meminisset, quæ  
 "venti & fluctus, nullâ ducis culpâ, gravia tamen  
 "& sæva damna intulissent: se novies a divo Au-  
 "gusto in Germaniam missum, plura consilio quàm  
 "vi perfecisse. Sic Sugambros in deditionem ac-  
 "ceptos, sic Suevos, regemque Maroboduum pace  
 "obstrictum: posse & Cheruscos, ceterasque rebel-  
 "lium gentes, quando Romanæ ultioni consultum  
 "esset,



“esset, internis discordiis relinqui.” Precante Germanico annum efficiendis cœptis, acriùs modestiam ejus adgreditur, alterum consulatum offerendo, cujus munia præsens obiret: simul adnectebat, “si foret adhuc bellandum, relinqueret materiem Drusi fratris gloriæ, qui nullo tum alio hoste, nonnisi apud Germanias adsequi nomen imperatorium, & deportare lauream posset.” Haud cunctatus est ultrâ Germanicus, quamquam fingi ea, seque per invidiam parto jam decori abstrahi intelligeret.

A. U. C.

769.

J. C.

16.

XXVII. Sub idem tempus, e familiâ Scriboniorum Libo Drusus defertur moliri res novas. Ejus negotii initium, ordinem, finem curatius differam; quia tum primùm reperta sunt, quæ per tot annos rempublicam exedêre. Firmius Catus Senator, ex intimâ Libonis amicitia, juvenem improvidum & facilem inanibus, ad Chaldæorum promissa, Magorum sacra, sômniorum etiam interpretes impulit: dum “proavum Pompeium, amitam Scriboniam, quæ quondam Augusti conjunx fuerat, consobrinos Cæsares, plenam imaginibus domum” ostentat; hortaturque ad luxum & æs alienum, focius libidinum & necessitatum, quod pluribus indiciis inligaret.

XXVIII. Ut satis testium, & qui servi eadem noscerent, reperit, aditum ad principem postulat, demonstrato crimine & reo per Flaccum Vescularium equitem Romanum, cui propior cum Tiberio usus erat. Cæsar indicium haud aspernatus, congressus abnuit: “posse enim, eodem Flacco inter-nuntio, sermones commeare.” Atque interim Libonem ornat præturâ, convictibus adhibet, non vultu alienatus, non verbis commotior (adeò iram condiderat) cunctaque ejus dicta factaque cum prohibere posset, scire malebat: donec Junius quidam, tentatus ut infernas umbras carminibus eliceret, ad Fulcinium Trionem indicium detulit: celebre inter accusatores Trionis ingenium erat, avidumque famæ malæ. Statim corripit reum, adit consules,

A. U. C. 769. senatûs cognitionem poscit : & vocantur patres, addito, "consultandum super re magnâ & atroci."

J. C. 16. XXIX. Libo interim veste mutâtâ, cum primoribus feminis, circumire domos, orare adfines, vocem adversum pericula poscere : abnuentibus cunctis, cum diversa prætenderent, eâdem formidine, die senatûs metu & ægritudine fessus, sive ut tradidère quidam, simulato morbo, lecticâ delatus ad fores curiæ, innisusque fratri, & manus ac supplices voces ad Tiberium tendens, immoto ejus vultu excipitur : mox libellos & auctores recitat Cæsar, ita moderans, ne lehire, neve asperare crimina videretur.

XXX. Accesserant, præter Trionem & Catum accusatores, Fonteius Agrippa, & C. Vibius, certabantque cui jus perorandi in reum daretur : donec Vibius, quia nec ipsi inter se concederent, & Libo sine patrono introisset, singillatim se crimina objecturum professus, protulit libellos vecordes aded, ut consultaverit Libo, "an habiturus foret opes, "quîs viam Appiam Brundisium usque pecuniâ "operiret." Inerant & alia hujuscemodi, stolidâ, vana ; si molliùs acciperes, miseranda. Uni tamen libello, manu Libonis, nominibus Cæsarum aut senatorum, additas atroces vel occultas notas, accusator arguebat. Negante reo, agnoscentes servos per tormenta interrogari placuit. Et quia vetere senatusconsulto, quæstio in caput domini prohibebatur, callidus & novi juris repertor Tiberius, mancipari singulos auctori publico jubet : scilicet, ut in Libonem ex servis, salvo senatusconsulto, quæreretur. Ob quæ posterum diem reus petivit ; domumque digressus, extremas preces P. Quirinio propinquo suo ad Principem mandavit : responsum est, "ut senatum rogaret."

XXXI. Cingebatur interim milite domus ; strepabant etiam in vestibulo, ut audiri, ut aspici possent : cum Libo, ipsis, quas in novissimam voluptatem adhibuerat, epulis excruciatas, vocare percussorem, prensare servorum dextras, inserere gladium : atque illis, dum trepident, dum refugiunt,

everten-

evertentibus adpositum mensâ lumen, feralibus jam sibi tenebris, duos ictus in viscera direxit. Ad gemitum conlabentis, adcurrere liberti, & cæde visâ miles abstinit. Accusatio tamen apud patres adseveratione eâdem peracta, juravitque Tiberius, "petiturum se vitam, quamvis nocenti, nisi voluntariam mortem properavisset."

A. U. C.

769.

J. C.

16.

XXXII. Bona inter accusatores dividuntur: & præturæ extra ordinem datæ his, qui senatorii ordinis erant. Tunc Cotta Messalinus, "ne imago Libonis exsequias posterorum comitaretur," censuit: Cn. Lentulus, "ne quis Scribonius cognomentum Drusi adsumeret:" "supplicationum dies," Pomponii Flacci sententiâ, constituti: "ut dona Jovi, Marti, Concordiæ, utque Iduum Septembrium dies, quo se Libo interfecerat, dies festus haberetur," L. P. & Gallus Asinius, & Papius Mutilus, & L. Apronius decrevere: quorum auctoritates adulationesque retuli, ut sciretur vetus id in republicâ malum. Facta & de mathematicis magisque Italiâ pellendis senatusconsulta: quorum e numero, L. Pituanus saxo dejectus est. In P. Martium consules extra portam Esquilinam, cum classicum canere jussissent, more prisco advertere.

XXXIII. Proximo senatus die, multa in luxum civitatis dicta a Q. Haterio consulari, Octavio Frontone præturâ functo: decretumque "ne vasa auro solida ministrandis cibis fierent: ne vestis serica viros fœdaret." Excessit Fronto, ac postulavit "modum argento, suppellectili, familiæ." Erat quippe adhuc frequens senatoribus, si quid e republicâ crederent, loco sententiæ promere. Contra Gallus Asinius disseruit, "Auctu imperii adlevisse etiam privatas opes; idque non novum, sed e vetustissimis moribus. Aliam apud Fabricios, aliam apud Scipiones pecuniam, & cuncta ad rempublicam referri: quâ tenui, angustas civium domos; postquam eâ magnificentiae venerit, gliscere singulos. Neque in familiâ & ar-

gento,



- A. U. C. 769. "gento, quæque ad usum parentur, nimiam ali-  
 J. C. 16. "quid, aut modicum, nisi ex fortunâ possidentis :  
 "distinctos senatûs & equitum census, non quia  
 "diversi naturâ, sed ut locis, ordinibus, dignati-  
 "onibus, antissent & aliis quæ ad requiem animi  
 "aut salubritatem corporum parentur : nisi fortè  
 "clarissimo cuique plures curas, majora pericula  
 "subeunda ; delinimentis curarum & periculorum  
 "carendum esse." Facilem adsensum Gallo, sub  
 nominibus honestis, confessio vitiorum & similitudo  
 audientium dedit. Adjecerat & Tiberius, "non  
 "id tempus censuræ : nec si quid in moribus laba-  
 "ret, defuturum corrigendi auctorem."

XXXIV. Inter quæ L. Piso "ambitum fori,  
 "corrupta judicia, sævitiam oratorum accusationes  
 "minitantium" increpans, "abire se, & cedere  
 "urbe, victurum in aliquo abdito & longinquo  
 "rure" testabatur : simul curiam relinquebat.  
 Commotus est Tiberius, & quamquam mitibus ver-  
 bis Pisonem permulisset, propinquos quoque ejus  
 impulit, ut abeuntem auctoritate vel precibus tene-  
 rent. Haud minus liberi doloris documentum idem  
 Piso mox dedit, vocatâ in jus Urgulaniâ, quam su-  
 pra leges amicitia Augustæ extulerat : nec aut Ur-  
 gulaniam obtemperavit, in domum Cæsaris, spreto  
 Pifone, vecta ; aut ille abstinit, quamquam Augusta  
 "se violari & imminui" quereretur. Tiberius hac-  
 tenus indulgere matri civile ratus, ut "se iturum  
 "ad prætoris tribunal, adfuturum Urgulaniæ"  
 diceret, processit palatio, procul sequi jussis militi-  
 bus : spectabatur, occurrente populo, compositus  
 ore, & sermonibus variis tempus atque iter ducens ;  
 donec propinquis Pisonem frustra coërcentibus, de-  
 ferri Augusta pecuniam, quæ petebatur, juberet.  
 Isque finis rei, ex quâ neque Piso inglorius, & Cæ-  
 sar majore famâ fuit. Ceterùm Urgulaniæ poten-  
 tia adeo nimia civitati erat, ut testis in causâ quâ-  
 dam quæ apud senatum tractabatur, venire dedigna-  
 retur : missus est prætor, qui domi interrogaret ;  
 cum



cùm virgines Vestales in foro & iudicio audiri, quotiens testimonium dicerent, vetus mos fuerit.

A. U. C.

769.

XXXV. Res eo anno prolatas haud referrem, ni pretium foret, Cn. Pisonis, & Asinii Galli super eo negotio diversas sententias noscere. Piso, "quamquam abfuturum se dixerat Cæsar, ob id "magis agendas" censebat, "& absente Principe, "senatum & equites posse sua munia sustinere de- "corum reipublicæ fore." Gallus, quia speciem libertatis Piso præceperat, "nihil satis inlustræ, aut "ex dignitate populi Romani, nisi coram & sub "oculis Cæsaris: eoque conventum Italiæ & adflu- "entes provincias, præsentia ejus servanda" dicebat. Audiente hæc Tiberio ac silente, magnis utrimque contentionibus acta; sed res dilata.

J. C.

16.

XXXVI. Et certamen Gallo adversus Cæsarem exortum est: nam censuit "in quinquennium ma- "gistratum comitia habenda: utque legionum "legati, qui ante præturam eâ militiâ fungebantur, jam tum prætores destinarentur: Princeps "duodecim candidatos, in annos singulos nominaret." Haud dubium erat, eam sententiam altius penetrare, & arcana imperii tentari: Tiberius tamen quasi augeretur potestas ejus differuit: "Grave "moderationi suæ tot eligere, tot differre: vix per "singulos annos offensiones vitari, quamvis repul- "sam propinqua spes soletur: quantum odii fore "ab his, qui ultra quinquennium projiciantur! "unde prospici posse, quæ cuique tam longo temporis spatio mens, domus, fortuna? superbire "homines etiam annuâ designatione: quid si honorem per quinquennium agitent? quinquiplicari prorsus magistratus, subverti leges, quæ sua "spatia exercendæ candidatorum industria, quærendisque aut potiundis honoribus statuerint."

XXXVII. Favorabili in speciem oratione vim imperii tenuit, censusque quorundam senatorum juvit: quò magis mirum fuit, quòd preces M. Hortali nobilis juvenis, in paupertate manifestâ, superbiùs accepisset. Nepos erat oratoris Hortensii,

inlectus

A. U. C. inleſtus a divo Auguſto liberalitate decies feſtertii  
 769. ducere uxorem, ſuſcipere liberos, ne clariffima fa-  
 J. C. milia exſtingueretur. Igitur quatuor filiis ante li-  
 16. men curiæ adſtantibus, loco ſententiæ, cùm in pa-  
 latio ſenatus haberetur, modò Hortenſii inter ora-  
 tores ſitam imaginem, modò Auguſti intuens, ad  
 hunc modum cœpit: " Patres conſcripti, hos quo-  
 " rum numerum & pueritiam videtis, non ſponte  
 " ſuſtuli, ſed quia Princeps monebat: ſimul ma-  
 " jores mei meruerant, ut poſteros haberent: nam  
 " ego, qui non pecuniam, non ſtudia populi, ne-  
 " que eloquentiam, gentile domûs noſtræ bonum,  
 " varietate temporum accipere vel parare potuiſſem,  
 " ſatis habebam, ſi tenues res meæ nec mihi pu-  
 " dori, nec cuiquam oneri forent: juſſus ab impe-  
 " ratore, uxorem duxi. En ſtirps & progenies tot  
 " conſulum, tot dictatorum: nec ad invidiam iſta,  
 " ſed conciliandæ miſericordiæ refero: adſequen-  
 " tur, florente te, Cæſar, quos dederis honores;  
 " interim Q. Hortenſii pronepotes, divi Auguſti  
 " alumnos, ab inopiâ defende."

XXXVIII. Inclinatione ſenatûs incitamentum Ti-  
 berio fuit, quò promptiùs adverſaretur, his ferme  
 verbis uſus: " Si quantum pauperum eſt, venire  
 " huc, & liberis ſuis petere pecunias cœperint;  
 " ſinguli numquam exſatiabuntur, reſpublica defi-  
 " ciet. Nec ſanè ideo a majoribus conſeſſum eſt  
 " egredi aliquando relationem, & quod in com-  
 " mune conducit loco ſententiæ proferre, ut pri-  
 " vata negotia, reſ familiares noſtras hîc augea-  
 " mus, cum invidiâ ſenatûs & principum, ſive in-  
 " dulſerint largitionem, ſive abnuerint. Non enim  
 " preces ſunt iſtuc, ſed eſſagitatio intempeſtiva  
 " quidem & improvifa, cùm aliis de rebus conve-  
 " nerint patres, conſurgere, & numero atque ætate  
 " liberûm ſuorum urgere modeſtiam ſenatûs, eam-  
 " dem vim in me transmittere, ac velut perfringere  
 " ærarium: quod ſi ambitione exhauſerimus, per  
 " ſcelera ſupplendum erit. Dedit tibi, Hortale,  
 " divus Auguſtus pecuniam, ſed non compellatus,  
 " nec

“nec eâ lege ut semper daretur: languescet alio-  
 “qui industria, intendetur socordia, si nullus ex se  
 “metus, aut spes; & securi omnes aliena subsidia  
 “exspectabunt, sibi ignavi, nobis graves.” Hæc  
 atque talia, quamquam cum adsensu audita ab his,  
 quibus omnia principum honesta atque inhonesta  
 laudare mos est, plures per silentium aut occultum  
 murmur excepere: sensitque Tiberius; & cum  
 paullum reticisset: “Hortalò se respondisse” ait,  
 “ceterum si patribus videretur, daturum liberis  
 “ejus ducena sestertia singulis, qui sexus virilis  
 “essent.” Egere alii grates; siluit Hortalus, pa-  
 vore, an avitæ nobilitatis etiam inter angustias for-  
 tunæ retinens: neque miseratus est posthac Tibe-  
 rius, quamvis domus Hortensii pudendam ad ino-  
 piam delaberetur.

A. U. C.

769.

J. C.

16.

XXXIX. Eodem anno, Mancipii unius audacia,  
 ni maturè subventum foret, discordiis armisque  
 civilibus rempublicam perculisset. Postumi Agrip-  
 pæ servus, nomine *Clemens*, comperto fine Augusti,  
 pergere in insulam Planasiam, & fraude aut vi rap-  
 tum Agrippam ferre ad exercitus Germanicos, non  
 servili animo concepit. Ausa ejus impedivit tarditas  
 onerariæ navis: atque interim patratâ cæde, ad  
 majora & magis præcipitia conversus, furatur cine-  
 res; vestusque Cosam, Etruriæ promontorium, ig-  
 notis locis sese abdit, donec crinem barbamque pro-  
 mitteret: nam ætate & formâ haud dissimili in do-  
 minum erat. Tum per idoneos & secreti ejus socios,  
 crebrescit “vivere Agrippam,” occultis primùm  
 sermonibus, ut vetita solent; mox vago rumore  
 apud imperitissimi cujusque promptas aures, aut  
 rursum apud turbidos, eoque nova cupientes. Atque  
 ipse adire municipia obscuro diei, neque propalam  
 aspici, neque diutiùs iisdem locis: sed quia veritas  
 visu & morâ, falsa festinatione & incertis valescunt,  
 relinquebat famam, aut præveniebat.

XL. Vulgabatur interim per Italiam, “servatum  
 “munere deum Agrippam;” credebatur Romæ:  
 jamque Ostiam inVectum multitudo ingens, jam in  
 Tom. I. I urbe



A. U. C. 769. urbe clandestini cœtus celebrabant : cùm Tiberium  
 J. C. 16. anceps cura distrahere, vine militum servum suum  
 coërceret, an inanem credulitatem tempore ipso  
 vanescere sineret : modò nihil spernendum, modò  
 non omnia metuenda, ambiguus pudoris ac metûs  
 reputabat. Postremò dat negotium Sallustio Crispo :  
 ille e clientibus duos (quidam milites fuisse tradunt)  
 deligit, atque hortatur, simulatâ conscientia adeant,  
 offerant pecuniam, fidem atque pericula polliceantur.  
 Exsequuntur ut jussum erat : dein speculati noctem  
 incustoditam, acceptâ idoneâ manu, vinctum clauso  
 ore in palatium traxere. Percunctanti Tiberio,  
 “ Quomodo Agrippa factus esset ? ” respondisse fer-  
 tur, “ Quomodo tu Cæsar.” Ut ederet socios,  
 subigi non potuit : nec Tiberius pœnam ejus palam  
 ausus ; in secretâ palatii parte interfici jussit, cor-  
 pusque clam auferri : & quamquam multi e domo  
 principis, equitesque ac senatores, sustentasse opi-  
 bus, juvisse consiliis dicerentur, haud quæsitum.

XLII. Fine anni, arcus propter ædem Saturni,  
 ob recepta signa cum Varo amissa, ductu Germanici,  
 auspiciis Tiberii ; & ædes Fortis Fortunæ Tiberim  
 juxta in hortis, quos Cæsar dictator populo Romano  
 legaverat ; sacrarium genti Juliæ, effigiesque divo  
 A. U. C. 770. Augusto apud Bovillas, dicantur. C. Cæcilio, L.  
 J. C. 17. Pomponio consulibus, Germanicus Cæsar A. D. VII.  
 Kalendas Junias triumphavit de Cheruscis Cattisque  
 & Angrivariis, quæque aliæ nationes usque ad Albim  
 colunt : vecta spolia, captivi, simulacra montium,  
 fluminum, proceliorum : bellumque, quia conficere  
 prohibitus erat, pro confecto accipiebatur : augebat  
 intuentium visus eximia ipsius species, currusque  
 quinque liberis onustus : sed suberat occulta formido  
 reputantibus, “ haud prosperum in Druso patre  
 “ ejus favorem vulgi : avunculum ejusdem Mar-  
 “ cellum flagrantibus plebis studiis intra juventam  
 “ ereptum : breves & infaustos populi Romani  
 “ amores.”

XLII. Ceterum Tiberius, nomine Germanici,  
 trecenos plebi sestertios viritim dedit, seque colle-  
 gam



gam consulatui ejus destinavit: nec ideo sinceræ A. U. C.  
 caritatis fidem adsecutus, amoliri juvenem specie 770.  
 honoris statuit, struxitque causas, aut fortè oblatas J. C.  
 arripuit. Rex Archelaus quinquagesimum annum 17.  
 Cappadociâ potiebatur, invisus Tiberio, quòd eum  
 Rhodi agentem nullo officio coluisset: nec id Archelaus per superbiam omiserat, sed ab intimis Augusti monitus; quia florente C. Cæsare, missoque ad res Orientis, intuta Tiberii amicitia credebatur. Ut, versâ Cæsarum sobole, imperium adeptus est, elicit Archelaum matris literis, quæ, non dissimulatis filii offensionibus, clementiam offerebat, si ad precandum veniret: ille ignarus doli, vel si intelligere crederetur vim metuens, in urbem properat: exceptusque immitti a principe, & mox accusatus in senatu; non ob crimina quæ fingeantur, sed angore, simul fessus senio, & quia regibus æqua, nedum infima, insolita sunt, finem vitæ, sponte, an fato implevit. Regnum in provinciam redactum est, “fructibusque ejus levare posse centesimæ vectigal” professus Cæsar, ducentesimam in posterum statuit. Per idem tempus Antiocho Commagenorum, Philopatore Cilicum regibus defunctis, turbabantur nationes, plerisque Romanum, aliis regum imperium cupientibus: & provinciæ Syria atque Judæa, fessæ oneribus, deminutionem tributi orabant.

XLIII. Igitur hæc, & de Armeniâ quæ suprâ memoravi, apud patres differuit: “nec posse motum  
 “Orientem nisi Germanici sapientiâ componi. Nam  
 “suam ætatem vergere, Drusi nondum satis adole-  
 “visse.” Tunc decreto patrum, permissæ Germanico provinciæ, quæ mari dividuntur, majusque imperium quoquò adisset, quàm his qui sorte aut missu Principis obtinerent. Sed Tiberius demoverat Syriâ Creticum Silanum, per adfinitatem conexum Germanico, quia Silani filia Neroni, vetustissimo liberorum ejus, pacta erat: præfeceratque Cn. Pisone ingenio violentum, & obsequii ignarum, insitâ ferociâ a patre Pisone, qui civili bello resurgentes in Africâ partes acerrimo ministerio ad-

A. U. C. 770. J. C. 17. versùs Cæsarem iuvit: mox Brutum & Cassium secutus, concessio reditu, petitione honorum abstinit, donec ultro ambiretur delatum ab Augusto consulatum accipere. Sed præter paternos spiritus, uxoris quoque Plancinæ nobilitate & opibus accendebatur: vix Tiberio concedere, liberos ejus ut multum infrà despectare: nec dubium habebat, se delectum, qui Syriæ imponeretur, ad spes Germanici coërcendas: credidère quidam data & a Tiberio occulta mandata, & Plancinam haud dubiè Augusta monuit, muliebri æmulatione Agrippinam infestandi: divisa namque & discors aula erat, tacitis in Drusum aut Germanicum studiis. Tiberius, ut proprium, & sui sanguinis, Drusum fovebat: Germanico, alienatio patrui, amorem apud ceteros auxerat; & quia claritudine materni generis antebat, avum M. Antonium, avunculum Augustum ferens: contrà Druso proavus, eques Romanus, Pomponius Atticus dedecere Claudiorum imagines videbatur: & conjunx Germanici Agrippina, fecunditate ac famâ Liviam uxorem Drusi præcellebat: sed fratres egregiè concordēs, & proximorum certaminibus inconcussi.

XLIV. Nec multò pòst Drusus in Illyricum missus est, ut suesceret militiæ, studiaque exercitûs pararet; simul juvenem urbano luxu lascivientem meliùs in castris haberi Tiberius, seque tutiorem rebatur, utroque filio legiones obtinente. Sed Suevi prætendebantur, auxilium adversùs Cheruscōs orantes: nam discessu Romanorum, ac vacui externo metu, gentis adsuēdine, tum & æmulatione gloriæ, arma in se verterant: vis nationum, virtus ducum in æquo: sed Maroboduū regis nomen invisum apud populares; Arminium pro libertate bellantem favor habebat.

XLV. Igitur non modò Cherusci sociique eorum, vetus Arminii miles, sumpserē bellum: sed e regno etiam Marobodui Suevæ gentes, Semnones ac Langobardi, defecēre ad eum: quibus additis præpölebat, ni Inguiomerus cum manu clientium ad Maroboduū

roboduum perfugisset; non aliam ob causam, quàm quia fratris filio juveni, patruus senex parère dedignabatur. Diriguntur acies pari utrimque spe, nec ut olim apud Germanos vagis incurfibus, aut disjectas per catervas: quippe longâ adversum nos militiâ, insueverant sequi signa, subsidiis firmari, dicta imperatorum accipere. At tunc Arminius equo conlustrans cuncta, ut quosque advectus erat: "Reciperatam libertatem, trucidatas legiones, spolia adhuc & tela Romanis derepta, in manibus multorum" ostentabat: contrâ "fugacem Maroboduum" appellans, "præliorum expertem, Hercyniæ latebris defensum, ac mox per dona & legationes petivisse fœdus, proditorem patriæ, satellitem Cæsaris, haud minùs infensis animis exturbandum, quàm Varum Quinctilium interfecerint: meminissent modò tot præliorum, quorum eventu, & ad postremum ejectionis Romanis, satis probatum, penes utros summa belli fuerit."

A. U. C.

770.

J. C.

17.

XLVI. Neque Maroboduus jactantiâ sui, aut probris in hostem abstinebat: sed Inguiomerum tenens, "Illo in corpore decus omne Cheruscorum, illius consiliis gesta, quæ prospere ceciderint," testabatur: "vecordem Arminium, & rerum nescium, alienam gloriam in se trahere, quoniam tres vacuas legiones & ducem fraudis ignarum perfidiâ deceperit, magnâ cum clade Germaniæ, & ignominiâ suâ, cum conjunx, cum filius ejus, servitium adhuc tolerant. At se duodecim legionibus petitem duce Tiberio, illibatam Germanorum gloriam servavisse: mox conditionibus æquis discessum: neque pænitere quòd ipsorum in manu sit, integrum adversus Romanos bellum, an pacem incruentam malint." His vocibus instinctos exercitus, propriæ quoque causæ stimulant: cum a Cheruscis Langobardisque, pro antiquo decore, aut recenti libertate; & contrâ, augendæ dominationi certaretur. Non aliàs majore mole concursum, neque ambiguo magis eventu, fufis utrimque dextris cornibus. Sperabaturque rursum

A. U. C. 770. sum pugna, ni Maroboduus castra in colles subduxisset. Id signum percussu fuit: & transfugis paullatim nudatus, in Marcomannos concessit, misitque legatos ad Tiberium oraturos auxilia. Responsum est, "non jure eum adversus Cheruscos arma Romana invocare, qui pugnantes in eundem hostem Romanos nullâ ope juvisset." Missus tamen Drusus, ut retulimus, pacis firmator.

J. C. 17.

XLVII. Eodem anno duodecim celebres Asiæ urbes conlapsæ nocturno motu terræ; quod improvius graviorque pestis fuit: neque solitum in tali casu effugium subveniebat in aperta prorumpendi, quia diductis terris hauriebantur. "Sedisse im-  
"mensos montes, visa in arduo quæ plana fuerint, "effulsisse inter ruinam ignes" memorant. Asperima in Sardonios lues plurimum in eisdem misericordiae traxit: nam centies sestertium pollicitus Cæsar, & quantum ærario, aut fisco pendebant, in quinquennium remisit. Magnetes a Sipylo, proximi damno ac remedio habiti. Temnii, Philadelphos, Egæatas, Apollonidienses, quique Mosteni, atque Macedones Hyrcani vocantur, & Hierocæsaream, Myrinam, Cymen, Tmolium levare idem in tempus tributis, mittique ex senatu placuit, qui præsentia spectaret, refoveretque. Delectus est M. Aletus e prætoriis, ne consulari obtinente Asiam æmulatio inter pares, & ex eo impedimentum oriretur.

XLVIII. Magnificam in publicum largitionem auxit Cæsar haud minùs gratâ liberalitate, quod bona Æmiliæ Musæ locupletis intestatæ petita in fiscum, Æmilio Lépidò, cujus e domo videbatur; & Patulei divitis equitis Romani hereditatem (quamquam ipse heres in parte legeretur) tradidit M. Servilio; quem prioribus, neque suspectis tabulis scriptum compererat; "nobilitatem utriusque  
"pecuniâ juvandam" præfatus. Neque hereditatem cujusquam adiit, nisi cum amicitia meruisset; ignotos & aliis infensos, eoque Principem nuncupantes, procul arcebat. Ceterum ut honestam innocentium



centium paupertatem levavit; ita prodigos & ob  
 flagitia egentes Vibidium Varronem, Marium Ne-  
 potem, Appium Appianum, Cornelium Sullam,  
 Q. Vitellium movit senatu, aut sponte cedere passus  
 est.

A. U. C.

770.

J. C.

17.

XLIX. Iisdem temporibus deūm ædes vetustate  
 aut igni abolitas, cœptasque ab Augusto, dedicavit:  
 Libero Liberæque & Cereri, juxta Circum maxi-  
 mum, quam A. Postumius dictator voverat; eodem-  
 que in loco ædem Floræ, ab Lucio & Marco Pub-  
 liciis ædilibus constitutam: & Jano templum, quod  
 apud forum olitorium C. Duillius struxerat, quī  
 primus rem Romanam prospere mari gessit, tri-  
 umphumque navalem de Pœnis meruit. Spei ædes  
 a Germanico sacratur: hanc Atilius voverat eodem  
 bello.

L. Adolescebat interea lex majestatis. Et  
 Apuleiam Variliam sororis Augusti neptem, quia  
 probrosis sermonibus divum Augustum ac Tiberium,  
 & matrem ejus inlufisset, Cæsarique connexa,  
 adulterio teneretur, majestatis delator arceſſebat.  
 "De adulterio satis caveri lege Juliâ" visum.  
 "Majestatis crimen distingui" Cæſar poſtulavit;  
 "damnarique, ſi qua de Auguſto inreligioſe dix-  
 "iſſet: in ſe jaſta, nolle ad cognitionem vocari."  
 Interrogatus a conſule "quid de his cenſeret, quæ  
 "de matre ejus locuta ſecus argueretur," reticuit:  
 dein proximo ſenatûs die, illius quoque nomine  
 oravit, "ne cui verba in eam quoque modo habita  
 "crimini forent." Liberavitque Apuleiam lege  
 majestatis; adulterii graviorem pœnam deprecatus,  
 "ut exemplo majorum, propinquis ſuis ultra du-  
 "centeſimum lapidem removeretur" ſuaſit. Adul-  
 tero Manlio Italiâ atque Africâ interdictum eſt.

LI. De prætore in locum Vipſanii Galli, quem  
 mors abſtulerat, ſubrogando, certamen inceſſit.  
 Germanicus atque Druſus (nam etiam tum Romæ  
 erant) Haterium Agrippam propinquum Germa-  
 nici fovebant: contra plerique nitebantur, ut nu-  
 merus liberorum in candidatis præpolleret, quod  
 lex

- A. U. C. 770. lex jubebat. Lætabatur Tiberius, cùm inter filios  
 J. C. 17. ejus & leges senatus disceptaret; victa est sine  
 dubio lex: sed neque statim, & paucis suffragiis:  
 quomodo, etiam cùm valerent, leges vincebantur.

LII. Eodem anno cœptum in Africâ bellum, duce hostium Tacfarinate: is natione Numida, in castris Romanis auxiliaria stipendia meritis, mox desertor, vagos primùm, & latrociniis suetos, ad prædam & raptus congregare; dein more militiæ per vexilla & turmas componere; postremò non inconditæ turbæ, sed Musulanorum dux haberi. Valida ea gens, & solitudinibus Africæ propinqua, nullo etiam tum urbium cultu, cepit arma, Maurosque accolas in bellum traxit: dux & his Mazippa: divisusque exercitus; ut Tacfarinas lectos viros, & Romanum in modum armatos castris attineret, disciplinâ & imperiis suesceret: Mazippa levi cum copiâ, incendia & cædes, & terrorem circumferret: compulerantque Cinithios, haud spernendam nationem, in eadem; cùm Furius Camillus proconsul Africæ, legionem & quod sub signis sociorum, in unum conductos ad hostem duxit: modicam manum, si multitudinem Numidarum atque Maurorum spectares: sed nihil æquè cavebatur, quàm ne bellum metu eluderent: spe victoriæ inducti sunt, ut vincerentur. Igitur legio medio, leves cohortes duæque alæ in cornibus locantur; nec Tacfarinas pugnam detrectavit: fusi Numidæ, multosque post annos Furio nomini partum decus militiæ: nam post illum reciperatorem urbis, filiumque ejus Camillum, penes alias familias imperatoria laus fuerat. Atque hic, quem memoramus, bellorum expers habebatur: eò prior Tiberius res gestas apud Senatum celebravit: & decrevêre patres triumphalia insignia: quod Camillo ob modestiam vitæ impune fuit.

- A. U. C. 771. LIII. Sequens annus Tiberium tertio, Germanicum iterum consules habuit: sed eum honorem  
 J. C. 18. Germanicus iniit apud urbem Achaia Nicopolim, quò venerat per Illyricam oram, visò fratre Druso  
 in

in Dalmatiâ agente, Adriatici ac mox Ionii maris adversam navigationem perpeſſus. Igitur paucos dies inſumpſit reficiendæ claſſi: ſimul ſinus Aëtiacâ victoriâ inclitos, & ſacratas ab Auguſto manubias, caſtraque Antonii cum recordatione majorum ſuorum adiit: namque ei, ut memoravi, avunculus Auguſtus, avus Antonius erant, magnaſque illic imago triſtium lætorumque. Hinc ventum Athenas, ſœderique ſociæ & vetuſtæ urbis datum, ut uno liſtore uteretur. Excepere Græci quæſitiſſimis honoribus, vetera ſuorum facta dictaque præferentes, quò plus dignationis adulatio haberet.

A. U. C.

771.

J. C.

18.

LIV. Petita inde Eubœâ, traſiſit Leſbum, ubi Agrippina noviffimo partu Juliam edidit: tum extrema Aſiæ, Perinthumque ac Byzantium Thracias urbes, mox Propontidis anguſtias, & os Ponticum intrat, cupidine veteres locos, & famâ celebratos noſcendi: pariterque provincias internis certaminibus, aut magiſtratum injuriis feſſas refovebat: atque illum in regreſſu ſacra Samothracum viſere nitentem, obvii aquilones depulere. Igitur Illo, quæque ibi varietate fortunæ, & noſtrî origine veneranda, relegit Aſiam, appellitque Colophona, ut Clarii Apollinis oraculo uteretur. Non femina illic, ut apud Delphos, ſed certis e familiis & ferme Mileto accitus ſacerdos, numerum modò conſultantium & nomina audit: tum in ſpecum degreſſus, hauſtâ fontis arcani aquâ, ignarus plerumque literarum & carminum, edit reſponſa verſibus, compoſitis ſuper rebus quas quis mente concepit: & ferebatur, Germanico per ambages, ut mos oraculis, “ maturum exitium ” ceciniffe.

LV. At Cn. Piſo, quò properantiùs deſtinata inciperet, civitatem Athenienſium turbido inceſſu exterritam oratione ſævâ increpat, oblique Germanicum perſtringens, “ quòd contra decus Romani “ nominis non Athenienſes tot cladibus exſtinctos, “ ſed colluviem illam nationum comitate nimîâ “ coluiſſet: hos enim eſſe Mithridatis adverſus “ Sullam, Antonii adverſus divum Auguſtum ſo-

TOM. I.

K

“ cios: ”



A. U. C. "cios:" etiam vetera objectabat, "quæ in Ma-  
 771. "cedones improspere, violenter in suos fecissent:"  
 J. C. offensus urbi propriâ quoque irâ; quia Theophilum  
 18. quemdam Areo iudicio falsi damnatum, precibus  
 suis non concederent. Exin navigatione celeri per  
 Cycladas, & compendia maris, adsequitur Germa-  
 nicum apud insulam Rhodum, haud nescium qui-  
 bus insectationibus petitus foret: sed tantâ mansue-  
 tudine agebat, ut cum orta tempestas raperet in  
 abrupta, possetque interitus inimici ad casum re-  
 ferri, miserit triremes, quarum subsidio discrimini  
 eximeretur. Neque tamen mitigatus Piso, & vix  
 diei moram perpeßus, linquit Germanicum, præ-  
 venitque: & postquam Syriam ac legiones attingit,  
 largitione, ambitu, infirmos manipularium juvan-  
 do, cum veteres centuriones, severos tribunos de-  
 moveret, locaque eorum clientibus suis, vel deter-  
 rimo cuique attribueret, desidiâ in castris, licen-  
 tiam in urbibus, vagum ac lascivientem per agros  
 militem fineret, ed usque corruptionis provectus  
 est, ut sermone vulgi, *parens legionum* haberetur.  
 Nec Plancina se intra decora feminis tenebat; sed  
 exercitio equitum, decursibus cohortium interesse:  
 in Agrippinam, in Germanicum contumelias ja-  
 cere: quibusdam etiam bonorum militum ad mala  
 obsequia promptis, quod, "haud invito impera-  
 tore, ea fieri" occultus rumor incedebat.

LVI. Nota hæc Germanico; sed præverti ad  
 Armenios instantior cura fuit. Ambigua gens ea  
 antiquitus, hominum ingeniis, & situ terrarum, quo  
 nostris provinciis latè prætentâ, penitus ad Medos  
 porrigitur, maximisque imperiis interjecti, & sæpius  
 discordes sunt, adversus Romanos odio, & in Par-  
 thum invidiâ. Regem illâ tempestate non habe-  
 bant, amoto Vonone: sed favor nationis inclinabat  
 in Zenonem, Polemonis regis Pontici filium, quod  
 is primâ ab infantiâ instituta & cultum Armeniorum  
 æmulatus, venatu, epulis, & quæ alia barbari cele-  
 brant, procures plebemque juxtâ devinxerat. Igitur  
 Germanicus in urbe Artaxatâ, adprobantibus no-  
 bilibus,



bilibus, circumfusâ multitudine, insigne regium capiti ejus imposuit: ceteri venerantes regem, Artaxiam consalutavêre; quod illi vocabulum indiderant ex nomine urbis. At Cappadoces, in formam provinciæ redacti, Q. Veranium legatum accepêre: & quædam ex regiis tributis deminuta, quod mitius Romanum imperium speraretur. Commagenis Q. Servæus præponitur, tum primùm ad jus prætoris translatis.

A. U. C.

771.

J. C.

18.

LVII. Cunctaque socialia prospere composita, non ideo lætum Germanicum habebant, ob superbiam Pisonis, qui jussus partem legionum ipse, aut per filium in Armeniam ducere, utrumque neglexerat. Cyrrhi demum apud hiberna decumæ legionis convenêre, firmato vultu, Piso adversus metum, Germanicus ne minari crederetur; & erat, ut retuli, clementior: sed amici accendendis offensionibus callidi, intendere vera, adgerere falsa, ipsumque & Plancinam, & filios variis modis criminari. Postremò paucis familiarium adhibitis sermo cœptus a Cæsare, qualem ira & dissimulatio gignit: responsum a Pifone precibus contumacibus, discesserantque opertis odiis: pòstque rarus in tribunali Cæsaris Piso; & si quando adsideret, atrox, ac dissentire manifestus: vox quoque ejus audita est in convivio, cùm apud regem Nabatæorum coronæ aureæ magno pondere Cæsari & Agrippinæ, leves Pifoni & ceteris offerrentur: "Principis Romani, non Parthi regis filio eas epulas dari:" abjecitque simul coronam, & multa in luxum addidit, quæ Germanico, quamquam acerba, tolerabantur tamen.

LVIII. Inter quæ ab rege Parthorum Artabano legati venêre: miserat "amicitiam ac fœdus" memoraturos, & "cupere renovari dextras, daturumque honori Germanici, ut ripam Euphratis accederet: petere interim, ne Vonones in Syriâ haberetur, neu procures gentium propinquis nuntiis ad discordias traheret." Ad ea Germanicus, de societate Romanorum Parthorumque, magnificè:

A. U. C. de adventu Regis & cultu suū, cum decore ac modestiā respondit. Vonones Pompeiopolim, Ciliciæ  
771. maritimam urbem, amotus est: datum id non  
J. C. modò precibus Artabani, sed contumeliæ Pisonis,  
18. cui gratissimus erat ob plurima officia & dona, quibus Plancinam devinxerat.

A. U. C. LIX. M. Silano, L. Norbano consulibus, Germanicus Ægyptum proficiscitur, cognoscendæ antiquitatis: sed cura provinciæ prætendebatur; levavitque, apertis horreis, pretia frugum: multaque in vulgus grata usurpavit, sine milite incedere, pedibus intectis, & pari cum Græcis amictu, P. Scipionis æmulatione; quem eadem facitavisse apud Siciliam, quamvis flagrante adhuc Pœnorum bello, accepimus. Tiberius, cultu habituque ejus lenibus verbis perstricto, acerrimè increpuit, quòd contra instituta Augusti, non sponte Principis Alexandriam introisset: nam Augustus, inter alia dominationis arcana, vetitis, nisi permissu, ingredi senatoribus aut equitibus Romanis inlustribus, seposuit Ægyptum: ne fame urgeret Italiam, quisquis eam provinciam, claustraque terræ ac maris, quamvis levi præsidio adversum ingentes exercitus infedisset.

LX. Sed Germanicus, nondum comperto profectionem eam incusari, Nilo subvehebatur, orsus oppido a Canopo. Condidere id Spartani, ob sepultum illic rectorem navis Canopum; quâ tempestate Menelaus Græciam repetens, diversum ad mare terramque Libyam dejectus. Inde proximum annis os dicatum Herculi, quem indigenæ ortum apud se & antiquissimum perhibent; eosque, qui postea pari virtute fuerint, in cognomentum ejus adscitos: mox visit veterum Thebarum magna vestigia: & manebant structis molibus literæ Ægyptiæ, priorem opulentiam complexæ: jussusque e senioribus sacerdotum patrium sermonem interpretari, referebat " habitasse quondam septingenta millia " ætate militari: atque eo cum exercitu regem " Rhamsen Libyâ, Æthiopiâ, Medisque & Persis, " &

“ & Bactriano, ac Scythiâ potitum ; quasque terras  
 “ Suri Armeniique & contigui Cappadoces colunt,  
 “ inde Bithynum, hinc Lycium ad mare imperio  
 “ tenuisse : ” legebantur & indicta gentibus tributa,  
 pondus argenti & auri, numerus armorum equo-  
 rumque, & donâ templis ebur, atque odores, quas-  
 que copias frumenti & omnium utensilium quæque  
 natio penderet, haud minùs magnifica, quàm nunc  
 vi Parthorum, aut potentiâ Romanâ jubentur.

A. U. C.

772.

J. C.

19.

LXI. Ceterum Germanicus aliis quoque mira-  
 culis intendit animum, quorum præcipua fuêre  
 Memnonis faxea effigies, ubi radiis solis icta est,  
 vocalem sonum reddens : disjectasque inter & vix  
 pervias arenas, instar montium eductæ Pyramides,  
 certamine & opibus regum : lacusque, effossâ humo,  
 superfluentis Nili receptacula : atque alibi angus-  
 tiæ, & profunda altitudo, nullis inquirentium spa-  
 tiis penetrabilis. Exin ventum Elephantinen ac  
 Syenen, claustra olim Romani imperii ; quod nunc  
 rubrum ad mare patefcit.

LXII. Dum ea æstas Germanico plures per pro-  
 vincias transigitur, haud leve decus Drusus quæ-  
 sivit, inliciens Germanos ad discordias, utque, fracto  
 jam Maroboduo, usque in exitium insisteretur. Erat  
 inter Gothones nobilis juvenis nomine Catualda,  
 profugus olim vi Marobodui, & tunc, dubiis rebus  
 ejus, ultionem ausus. Is validâ manu fines Marco-  
 mannorum ingreditur, corruptisque primoribus ad  
 societatem, inrumpit regiam, castellumque juxtâ  
 situm : veteres illic Suevorum prædæ, & nostris e  
 provinciis lixæ, ac negotiatores reperti, quos jus  
 commercii, dein cupido augendi pecuniam, postre-  
 mum oblivio patriæ, suis quemque ab sedibus  
 hostilem in agrum transtulit.

LXIII. Maroboduo undique deserto non aliud  
 subsidium, quàm misericordia Cæsaris fuit : trans-  
 gressus Danubium, quâ Noricam provinciam præ-  
 fluit, scripsit Tiberio, non ut profugus aut supplex,  
 sed ex memoriâ prioris fortunæ. “ Nam multis  
 “ nationibus clarissimum quondam regem ad se vo-  
 “ cantibus,



- A. U. C. 772. "cantibus, Romanam amicitiam prætulisse." Responsum a Cæsare, "tutam ei honoratamque sedem  
J. C. 19. "in Italiâ fore, si maneret: sin rebus ejus aliud  
"conduceret, abiturum fide, quâ venisset." Ceterum apud senatum differuit, "non Philippum  
"Atheniensibus, non Pyrrhum, aut Antiochum,  
"populo Romano perinde metuendos fuisse." Exstat oratio, "quâ magnitudinem viri, violentiam sub-  
"jectarum ei gentium, & quàm propinquus Italiæ  
"hostis, suaque in destruendo eo consilia" extulit. Et Maroboduus quidem Ravennæ habitus, si quando insolescerent Suevi, quasi rediturus in regnum ostentabatur: sed non excessit Italiâ per duodeviginti annos; consenuitque, multum imminutâ claritate ob nimiam vivendi cupidinem. Idem Catualdæ casus, neque aliud perfugium: pulsus haud multo post Hermundurorum opibus, & Vibilius duce; receptusque, forum Julium, Narbonensis Galliæ coloniam, mittitur. Barbari utrumque comitati, ne quietas provincias immixti turbarent, Danubium ultra inter flumina Marum & Cusum locantur, dato rege Vannio gentis Quadorum.

LXIV. Simul nuntiato "regem Artaxiam Armeniis a Germanico datum," decrevere patres, "ut Germanicus atque Drusus ovantes urbem introirent." Structi & arcus circum latera templi Martis Ultoris, cum effigie Cæsarum: lætiore Tiberio, quia pacem sapientiâ firmaverat, quàm si bellum per acies confecisset. Igitur Rhescuporin quoque, Thraciæ regem, astu adgreditur. Omnem eam nationem Rhæmetalces tenuerat: quo defuncto, Augustus partem Thracum Rhescuporidi fratri ejus, partem filio Cotyi permisit. In eâ divisione arva, & urbes, & vicina Græcis, Cotyi; quod incultum, ferox, adnexum hostibus, Rhescuporidi cessit: ipsorumque regum ingenia, illi mite, & amœnum, huic atrox, avidum, & societatis impatiens erat. Sed primò subdolâ concordîâ egere: mox Rhescuporis egredi fines, vertere in se Cotyi data, & resistenti vim facere; cunctanter sub Augusto, quem auctorem



auctorem utriusque regni, si sperneretur, vindicem metuebat: enimverò auditâ mutatione Principis, immittere latronum globos, exscindere castella, causas bello.

A. U. C.

772.

J. C.

19.

LXV. Nihil æquè Tiberium anxium habebat, quàm ne composita turbarentur: deligit centurionem, qui nuntiaret regibus, "ne armis disceptarent:" statimque a Cotye dimissa sunt, quæ paraverat, auxilia. Rhescuporis fictâ modestiâ postulat, "eumdem in locum coiretur, posse de controversiis colloquio transigi;" nec diu dubitatum de tempore, loco, dein conditionibus: cùm alter facilitate, alter fraude cuncta inter se concederent, acciperentque. Rhescuporis sanciendo, ut dictitabat, foederi, convivium adjicit; tractâque in multam noctem lætitiâ, per epulas ac vinolentiam incautum Cotyn, & postquam dolum intellexerat, "sacra regni, ejusdem familiæ deos, & hospitales mensas" obtestantem, catenis onerat. Thraciâque omni potitus, scripsit ad Tiberium, "structas sibi insidias, præventum insidiatorem:" simul bellum adversus Bastarnas Scythasque prætendens, novis peditum & equitum copiis sese firmabat.

LXVI. Molliter rescriptum, "si fraus abesset, "posse eum innocentiae fidere: ceterùm neque se, "neque senatum, nisi cognitâ causâ, jus & injuriam discreturos: proinde, tradito Cotye, veniret, transferretque invidiam criminis." Eas literas Latinius Pandus proprætor Mœsiæ, cum militibus, quibus Cotys traderetur, in Thraciam misit. Rhescuporis inter metum & iram cunctatus, maluit patrati, quàm incepti facinoris reus esse: "occidi Cotyn" jubet, mortemque sponte sumptam ementitur. Nec tamen Cæsar placitas semel artes mutavit; sed defuncto Pando, quem sibi infensum Rhescuporis arguebat, Pomponium Flaccum, veterem stipendiis, & arctâ cum rege amicitia, eoque accommodatiorem ad fallendum, ob id maximè Mœsiæ præfecit.

LXVII. Flaccus in Thraciam transgressus, per ingentia

A. U. C. ingentia promissa, quamvis ambiguum & scelera  
 772. sua reputantem, perpulit, ut præsidia Romana intraret: circumdata hinc regi specie honoris valida  
 J. C. manus, tribunique, & centuriones, monendo, suadendo, & quantò longiùs abscedebatur apertiore  
 19. custodiâ, postremò gnarum necessitatis in urbem traxêre. Accusatus in senatu ab uxore Cotyis damnatur, ut procul regno teneretur. Thracia in Rhœmetalcen filium, quem paternis consiliis adversatum constabat, inque liberos Cotyis dividitur: iisque nondum adultis Trebellienus Rufus præturâ functus datur, qui regnum interim tractaret, exemplo quo majores Marcum Lepidum Ptolemæi liberis tutorem, in Ægyptum miserant. Rhescuporis Alexandriam devectus, atque illic fugam tentans, an ficto crimine, interficitur.

LXVIII. Per idem tempus Vonones, quem amotum in Ciliciam memoravi, corruptis custodibus effugere ad Armenios, inde in Albanos Heniochosque, & consanguineum sibi regem Scytharum conatus est: specie venandi, omissis maritimis locis, avia saltuum petiit: mox pernicitate equi ad amnem Pyramum contendit, cujus pontes accolæ rupebant, auditâ regis fugâ: neque vado penetrari poterat. Igitur in ripâ fluminis, a Vibio Frontone præfecto equitum vincitur: mox Remmius, evocatus, priori custodiæ regis adpositus, quasi per iram gladio eum tranfigit: unde major fides, conscientiâ sceleris, & metu indicii, mortem Vononi inlatam.

LXIX. At Germanicus Ægypto remeans, cuncta quæ apud legiones aut urbes jusserat, abolita, vel in contrarium versa cognoscit: hinc graves in Pisonem contumeliæ, nec minùs acerba, quæ ab illo in Cæsarem tentabantur. Dein Piso abire Syriâ statuit; mox adversâ Germanici valetudine detentus, ubi recreatum accepit, vota que pro incolumitate solvebantur, admotas hostias, sacrificalem apparatus, festam Antiochiensium plebem, per lictores proturbat. Tum Seleuciam digreditur, opperiens ægritudinem, quæ rursus Germanico acciderat:

acciderat : sævam vim morbi augebat persuasio veneni a Pisone accepti : & reperiabantur solo ac parietibus erutæ humanorum corporum reliquiæ, carmina, & devotiones, & nomen Germanici plumbeis tabulis insculptum, semiusti cineres, ac tabe obliti, aliaque maleficia, quibus creditur animas numinibus infernis sacrari : simul missi a Pisone incubabantur, ut valetudinis adversa rimantes.

A. U. C.

772.

J. C.

19.

LXX. Ea Germanico haud minùs irâ, quàm per metum accepta ; “ si limen obsideretur, si effundendus spiritus sub oculis inimicorum foret ; “ quid deinde miserrimæ conjugii, quid infantibus liberis eventurum ? lenta videri veneficia : festinare & urgere, ut provinciam, ut legiones solus habeat : sed non usque eò defectum Germanicum, neque præmia cædis apud interfectorem mansura : ” componit epistolas, “ quibus amicitiam ei renuntiabat. ” Addunt plerique jussum “ provinciâ decedere : ” nec Piso moratus ultra, naves solvit ; moderabaturque cursui, quod propius regrederetur, si mors Germanici Syriam aperuisset.

LXXI. Cæsar paullisper ad spem erectus, dein fesso corpore, ubi finis aderat, adstantes amicos in hunc modum adloquitur : “ Si fato concederem, “ justus mihi dolor etiam adversus deos esset, quod “ me parentibus, liberis, patriæ, intra juventam “ præmaturo exitu raperent : nunc scelere Pisonis “ & Plancinæ interceptus, ultimas preces pectoribus vestris relinquo : referatis patri ac fratri, “ quibus acerbitatibus dilaceratus, quibus insidiis “ circumventus miserrimam vitam pessimâ morte “ finierim. Si quos spes meæ, si quos propinquus “ sanguis, etiam quos invidia erga viventem movebat, inlacrimabunt, quondam florentem, & tot “ bellorum superstitem, muliebri fraude cecidisse. “ Erit vobis locus querendi apud senatum, invocandi leges. Non hoc præcipuum amicorum munus est ; prosequi defunctum ignavo questu : sed “ quæ voluerit meminisse, quæ mandaverit exsequi : “ flebunt Germanicum etiam ignoti : vindicabitis  
TOM I. I. “ vos,

A. U. C. 772. " vos, si me potiùs quàm fortunam meam fovebat-  
 J. C. 19. " tis. Ostendite populo Romano divi Augusti nep-  
 " tem, eandemque conjugem meam : numerate  
 " sex liberos. Misericordia cum accusantibus erit :  
 " fingentibusque scelesti mandata, aut non credent  
 " homines, aut non ignoscent." Juravêre amici,  
 dextram morientis contingentes, " spiritum antè  
 " quàm ultionem amissuros."

LXXII. Tum ad uxorem versus, " per memo-  
 " riam suâ, per communes liberos" oravit, " exu-  
 " eret ferociam, sævienti fortunæ submitteret ani-  
 " mum ; neu regressa in urbem æmulatione poten-  
 " tiæ validiores inritaret." Hæc palam, & alia  
 secretò, per quæ ostendere credebatur metum ex  
 Tiberio. Neque multò pòst extinguitur, ingenti  
 luctu provinciæ & circumjacentium populorum.  
 Indoluere exteræ nationes regesque ; tanta illi co-  
 mitas in socios, mansuetudo in hostes ; visuque &  
 auditu juxtà venerabilis, cùm magnitudinem & gra-  
 vitationem summæ fortunæ retineret, invidiam & adro-  
 gantiam effugerat.

LXXIII. Funus sine imaginibus & pompâ, per  
 laudes, & memoriam virtutum ejus celebre fuit.  
 Et erant qui formam, ætatem, genus mortis, ob  
 propinquitatem etiam locorum, in quibus interiit,  
 Magni Alexandri fati adæquarent. " Nam utrum-  
 " que corpore decoro, genere insigni, haud mul-  
 " tùm triginta annos egressum, suorum infidiis  
 " externas inter gentes occidisse : sed hunc mitem  
 " erga amicos, modicum voluptatum, uno matri-  
 " monio, certis liberis egisse : neque minùs præ-  
 " liatorem, etiam si temeritas absuerit, præpeditus-  
 " que sit percussas tot victoriis Germanias servitio  
 " premere. Quòd si solus arbiter rerum, si jure &  
 " nomine regio fuisset, tantò promptiùs adsecu-  
 " turum gloriam militiæ, quantùm clementiâ, tem-  
 " perantiâ, ceteris bonis artibus præstitisset." Cor-  
 pus antequam cremaretur, nudatum in foro Antio-  
 chiensium, qui locus sepulturæ destinabatur. Præ-  
 tuleritne beneficii signa, parùm constitit : nam ut  
 quis



quis misericordiâ in Germanicum, & præsumptâ suspicione, aut favore in Pisonem pronior, diversi interpretabantur.

A. U. C.  
772.

J. C.  
19.

LXXIV. Consultatum inde inter legatos, quique alii senatorum aderant, "quisnam Syriæ præficeretur:" & ceteris modicè nîsis, inter Vibium Marsum, & Cn. Sentium diu quæsitum: dein Marfus seniori, & acriùs tendenti Sentio concessit. Isque infamem veneficiis eâ in provinciâ, & Plancinæ percarum, nomine Martinam, in urbem misit, postulantibus Vitellio ac Veranio, ceterisque qui crimina & accusationem tamquam adversùs receptos jam reos instruebant.

LXXV. At Agrippina, quamquam defessa luctu, & corpore ægro, omnium tamen, quæ ultionem morarentur, intolerans, ascendit classem cum cineribus Germanici, & liberis; miserantibus cunctis, "quod femina nobilitate princeps, pulcherrimo modò matrimonio, inter venerantes gratantesque aspici solita, tunc ferales reliquias sinu ferret, incerta ultionis, anxia suâ, & infelici fecunditate fortunæ totiens obnoxia." Pisonem interim apud Coum insulam nuntius adsequitur, "excessisse Germanicum." Quo intemperanter accepto, cædit victimas, adit templa: neque ipse gaudium moderans, & magis insolescente Plancinâ, quæ luctum amissæ sororis tum primùm læto cultu mutavit.

LXXVI. Adfluebant centuriones, monebantque prompta illi legionum studia: repeteret provinciam non jure ablatam, & vacuam." Igitur "quid agendum" consultanti, M. Piso filius "properandum in urbem" censebat: "nihil adhuc inexpressibile admissum, neque suspensiones imbecillas, aut inania famæ pertimescenda: discordiam erga Germanicum odio fortasse dignam, non pœnâ: & ademptione provinciæ, satisfactum inimicis. Quod si regrederetur, obsistente Sentio, civile bellum incipi: nec duraturos in partibus centuriones militesque, apud quos recens impera-

A. U. C. 772. "toris sui memoria, & penitus infixus in Cæsares  
"amor prævaleret."

J. C. 19. LXXVII. Contra Domitius Celer ex intimâ ejus  
amicitiâ differuit, "Utendum eventu. Pisonem,  
"non Sentium, Syriæ præpositum: huic fasces &  
"jus prætoris, huic legiones datas: si quid hostile  
"ingruat, quàm justius arma oppositurum, qui  
"legati auctoritatem, & propria mandata acceperit?  
"Relinquendum etiam rumoribus tempus, quo se-  
"nescant: plerumque innocentes, recenti invidia  
"impares. At si teneat exercitum, augeat vires,  
"multa, quæ provideri non possint, fortuitò in  
"melius casura. An festinamus cum Germanici  
"cineribus adpellere, ut te inauditum & indefen-  
"sum planctus Agrippinæ, ac vulgus imperitum,  
"primo rumore rapiant? Est tibi Augustæ con-  
"scientia, est Cæsaris favor, sed in occulto: &  
"periisse Germanicum nulli jactantiùs mærent,  
"quàm qui maximè lætantur."

LXXVIII. Haud magnâ mole Piso, promptus  
ferocibus, in sententiam trahitur: missisque ad Ti-  
berium epistolis, incusat Germanicum "luxùs &  
"superbiæ; seque pulsum, ut locus rebus novis  
"patefieret, curam exercitûs, eâdem fide quâ te-  
"nuerit, repetivisse." Simul Domitium imposi-  
tum triremi "vitare litorum oram, præterque in-  
"sulas lato mari pergere in Syriam" jubet: con-  
currentes desertores per manipulos componit, armat  
lixas, trajectisque in continentem navibus, vexillum  
tironum in Syriam euntium intercipit. Regulis Ci-  
licum "ut se auxiliis juvarent" scribit; haud ig-  
navo ad ministeria belli juvene Pisone, quamquam  
fufcipiendum bellum abnuisset.

LXXIX. Igitur oram Lyciæ ac Pamphyliæ præ-  
legentes, obviis navibus, quæ Agrippinam vehe-  
bant, utrimque infensi, arma primò expediêre:  
dein mutuâ formidine, non ultra jurgium proces-  
sum est: Marsusque Vibius nuntiavit Pisoni, "Ro-  
mam ad dicendam causam veniret." Ille eludens  
respondit, "adfuturum, ubi prætor, qui de vene-  
"ficiis

“ficiis quæreret, reo atque accusatoribus diem  
 “prædixisset.” Interim Domitius Laodiceam, urbem  
 Syriæ, adpulsus, cum hiberna sextæ legionis  
 peteret, quod eam maximè novis consiliis idoneam  
 rebatur, a Pacuvio legato prævenitur. Id Sentius  
 Pisoni per literas aperit, monetque “ne castra cor-  
 ruptoribus, ne provinciam bello tentet:” quosque  
 Germanici memores, aut inimicis ejus adversos  
 cognoverat, contrahit, magnitudinem Imperatoris  
 idemtidem ingerens, & “republicam armis peti:”  
 ducitque validam manum, & prælio paratam.

A. U. C.

772.

J. C.

19.

LXXX. Nec Piso, quamquam cœpta secus ca-  
 debant, omisit tutissima e præsentibus: sed castel-  
 lum Ciliciæ munitum admodum, cui nomen Ce-  
 lendris, occupat. Nam admixtis desertoribus, &  
 tirone nuper intercepto, suisque & Plancinæ servi-  
 tiis, auxilia Cilicum, quæ reguli miserant, in nu-  
 merum legionis composuerat. “Cæsarisque se le-  
 “gatum” testabatur “provinciâ, quam is dedisset,  
 “arceri, non a legionibus (earum quippe accitu  
 “venire) sed a Sentio, privatum odium falsis cri-  
 “minibus tegente: consisterent in acie, non pug-  
 “naturis militibus, ubi Pisonem ab ipsis *parentem*  
 “quondam appellatum, si jure ageretur, potio-  
 “rem, si armis, non invalidum, vidissent.” Tum pro  
 munimentis castelli manipulos explicat, colle arduo  
 & derupto; nam cetera mari cinguntur. Contra  
 veterani, ordinibus ac subsidiis instructi: hinc mi-  
 litum, inde locorum asperitas: sed non animus,  
 non spes, ne tela quidem nisi agrestia, ad subitum  
 usum properata. Ut venêre in manus, non ultra  
 dubitatum, quàm dum Romanæ cohortes in æquum  
 eniterentur: vertunt terga Cilices, seque castello  
 claudunt.

LXXXI. Interim Piso classem, haud procul op-  
 perientem, adpugnare frustra tentavit: regressus-  
 que, & pro muris modò semet adfligendo, modò  
 singulos nòmine ciens, præmiis vocans, seditionem  
 cœptabat; adeoque commoverat, ut signifer legi-  
 onis sextæ signum ad eum transfulerit. Tum Sen-  
 tius

tius

A. U. C. 772. tius "occanere cornua tubasque, & peti aggerem,  
 J. C. 19. "erigi scalas" jussit, "ac promptissimum quemque  
 "succedere: alios tormentis hastas, faxes, & faces  
 "ingerere." Tandem, victâ pertinaciâ, Piso ora-  
 vit, "utî, traditis armis, maneret in castello, dum  
 "Cæsar, cui Syriam permetteret, consulitur."  
 Non receptæ conditiones: nec aliud, quàm naves  
 & tutum in urbem iter, concessum est.

LXXXII. At Romæ, postquam Germanici vale-  
 tudo percubuit, cunctaque, ut ex longinquo, aucta  
 in deterius adferebantur, dolor, ira. Et erumpe-  
 bant questus: "Ideo nimirum in extremas terras  
 "relegatum: ideo Pisoni permissam provinciam:  
 "hoc egisse secretos Augustæ cum Plancinâ ser-  
 "mones: vera prorsus de Druso seniores locutos:  
 "displicere regnantibus civilia filiorum ingenia:  
 "neque ob aliud interceptos, quàm quia populum  
 "Romanum æquo jure complecti, redditâ liber-  
 "tate, agitaverint." Hos vulgi sermones audita  
 mors adeo incendit, ut ante edictum magistratum,  
 ante senatusconsultum, sumpto iustitio, defereren-  
 tur fora, clauderentur domus; passim silentia &  
 gemitus, nihil compositum in ostentationem: &  
 quamquam neque insignibus lugentium abstinere-  
 rent, altius animis mærebant. Fortè negotiatores, vi-  
 vente adhuc Germanico, Syriâ egressi, lætiora de  
 valetudine ejus attulere: statim credita, statim  
 vulgata sunt: ut quisque obuius, quamvis leviter  
 audita, in alios, atque illi in plures cumulata  
 gaudio transferunt: cursant per urbem, moliuntur  
 templorum fores: iuvat credulitatem nox, & promp-  
 tior inter tenebras adfirmatio. Nec obstitit falsis  
 Tiberius, donec tempore ac spatio vanescerent. Et  
 populus, quasi rursus ereptum, acrius doluit.

LXXXIII. Honores, ut quis amore in Germa-  
 nicum, aut ingenio validus, reperti, decretique,  
 "ut nomen ejus Saliari carmine caneretur: sedes  
 "curules sacerdotum Augustalium locis, superque  
 "eas querceæ coronæ statuerentur: ludos Circenses  
 "eburna effigies præiret: neve quis flamen aut  
 "augur



“augur in locum Germanici, nisi gentis Juliæ, A. U. C.  
 “crearetur.” Arcus additi Romæ, & apud ripam 772.  
 Rheni, & in monte Syriæ Amano, cum inscriptione J. C.  
 rerum gestarum, ac “mortem ob rempublicam 19.  
 obiisse:” sepulchrum Antiochiæ ubi crematus:  
 tribunal Epidaphnæ, quo in loco vitam finierat.  
 Statuarum locorumve in quibus colerentur, haud fa-  
 cilè quis numerum inierit. Cùm censeretur clipeus,  
 auro & magnitudine insignis, inter auctores elo-  
 quentiæ; adseveravit Tiberius, “solitum parem-  
 “que ceteris dicaturum: neque enim eloquentiam  
 “fortunâ discerni; & satis inlustre, si veteres inter  
 “scriptores haberetur.” Equester ordo *cuneum*  
*Germanici* appellavit, qui *Juniorum* dicebatur; in-  
 stituitque uti turmæ Idibus Juliis imaginem ejus  
 sequerentur: pleraque manent: quædam statim  
 omissa sunt, aut vetustas oblitteravit.

LXXXIV. Ceterum recenti adhuc mæstitiâ, soror  
 Germanici Livia, nupta Druso, duos virilis sexûs  
 simul enixa est: quod rarum lætumque etiam mo-  
 dicis penatibus, tanto gaudio Principem adfecit,  
 ut non temperaverit, quin jactaret apud patres,  
 “nulli antè Romanorum ejusdem fastigii viro ge-  
 minam stirpem editam:” nam cuncta etiam fortuita  
 ad gloriam vertebat. Sed populo tali in tempore  
 id quoque dolorem tulit; tamquam auctus liberis  
 Drusus, domum Germanici magis urgeret.

LXXXV. Eodem anno gravibus senatûs decretis  
 libido feminarum coërcita; cautumque “ne quæ-  
 “stum corpore faceret, cui avus, aut pater, aut  
 “maritus eques Romanus fuisset:” nam Vistilia  
 prætoriâ familiâ genita, licentiam stupri apud ædi-  
 les vulgaverat; more inter veteres recepto, qui  
 satis pœnarum adversum impudicas in ipsâ pro-  
 fessione flagitii credebant. Exactum & a Titidio  
 Labeone, Vistiliæ marito, “cur in uxore delicti  
 manifestâ ultionem legis omisisset?” atque illo  
 prætendente “sexaginta dies ad consultandum datos  
 necdum præterisse,” satis visum de Vistiliâ statu-  
 ere. Eaque in insulam Seriphon abdita est. Actum  
 &

A. U. C. 772. & de sacris Ægyptiis Judaicisque pellendis: factumque patrum consultum, "ut quatuor millia  
J. C. 19. "libertini generis eâ superstitione infecta, quîs  
"idonea ætas, in insulam Sardiniam veherentur,"  
coërcendis illic latrociniiis, &, si ob gravitatem  
cæli interiissent, vile damnum: "ceteri cederent  
"Italiâ, nisi certam ante diem profanos ritus exu-  
"issent."

LXXXVI. Post quæ retulit Cæsar, "capiendam virginem in locum Occiæ," quæ septem & quinquaginta per annos summâ sanctimoniâ Vestalibus sacris præfederat: egitque grates Fonteio Agrippæ, & Domitio Pollioni, "quodd, offerendo filias, de officio in rempublicam certarent." Præolata est Pollionis filia, non ob aliud, quàm quodd mater ejus in eodem conjugio manebat: nam Agrippa discidio domum imminuerat: & Cæsar quamvis posthabitam, decies sestertii dote solatus est.

LXXXVII. Sævitiâ annonæ incusante plebe, statuit frumento pretium quod emptor penderet, "binosque nummos se additurum negotiatoribus in singulos modios." Neque tamen ob ea *parentis patriæ*, delatum & antea, vocabulum adsumpsit, acerbèque increpuit eos, qui *divinas occupationes*, ipsumque *dominum* dixerant: unde angusta & lubrica oratio sub Principe, qui libertatem metuebat, adulationem oderat.

LXXXVIII. Reperio apud scriptores senatoresque eorumdem temporum, Adgandestrii, principis Cattorum, lectas in senatu literas, quibus "mortem Arminii" promittebat, "si patrandæ neci  
"venenum mitteretur:" responsumque esse, "non  
"fraude, neque occultis, sed palam & armatum  
"populum Romanum hostes suos ulcisci:" quâ gloriâ æquabat se Tiberius priscis imperatoribus, qui venenum in Pyrrhum regem vetuerant, prodiderantque. Ceterum Arminius, abscedentibus Romanis, & pulso Maroboduo, regnum adfectans, libertatem popularium adversam habuit: petitusque armis, cum variâ fortunâ certaret, dolo propinquorum

quorum cecidit: liberator haud dubiè Germaniæ, & qui non primordia populi Romani, sicut alii reges ducesque, sed florentissimum imperium lacefferit: præliis ambiguus, bello non victus: septem & triginta annos vitæ, duodecim potentiæ explevit: caniturque adhuc barbaras apud gentes; Græcorum annalibus ignotus, qui sua tantum mirantur: Romanis haud perinde celebris, dum vetera extollimus, recentium incuriosi.

A. U. C.

772.

J. C.

19.





# B R E V I A R I U M

## LIBRI TERTII.

I. *AGRIPPINA* cum Germanici reliquiis Brundisium, inde Romam pervenit. Eæ tumulo Augusti illatæ, & funus ductum. VII. Drusus in Illyricum rursus proficiscitur. VIII. Cn. Piso, cum Romam rediisset, veneni & majestatis postulatur. Diçtâ causâ, cum omnia insensa & infesta experiretur, manus sibi adfert. XX. Tacfarinas bellum in Africâ renovat, quod opprimitur a L. Apronio proconsule. XXII. Lepida Emilia adulterii & veneni desertur, & damnatur. XXV. Papia Poppæa lex ad id tempus asperius exercita, mollitur a Tiberio, & nexus ejus exsolvuntur. Legum initia & vices. XXX. L. Volusii & Sallustii Crispi, insignium virorum, obitus. XXXI. Tiberius in Campaniam concedit. XXXII. Iterum Africam incurrit Tacfarinas: cui tutandæ Junius Blæsus deligitur. XXXVII. Equites aliquot Romani majestatis damnantur. XXXVIII. Thracum discordia. XL. Galliarum civitates rebellant, ducibus Julio Sacroviro & Julio Floro. At infelicitè. A legionibus Germanicis copiæ earum cæse; & ipsæ ad vetus jugum retractæ. XLIX. C. Lutorius, eques, majestatis damnatus, & in carcere exanimatus. LII. Cura luxûs coercendi cæpta & omiſsa. LVI. Drusus tribuniciam potestatem accipit. LVIII. Flamen Dialis vetitus provinciam sortiri. LX. Asyla Græcorum lustrata & repurgata. LXVI. C. Silanus repetundarum & majestatis

*gestis damnatus. LXXIII. Tæfarinatem Junius  
Blæsus proturbat & fratrem ejus capit. LXXVI.  
Junæ illustris feminae mors & funus.*

Hæc triennio gesta.

A. U. C.	J. C.	
DCCLXXIII.	20	Coff. { M. Valerio Messalâ, C. Aurelio Cottâ.
DCCLXXIV.	21	Coff. { Tiberio Augusto IV. Druso Cæfare II.
DCCLXXV.	22	Coff. { D. Haterio Agrippâ, C. Sulpicio Galbâ.

## C. CORNELII TACITI

### A N N A L E S.

#### LIBER TERTIUS.

**N**IHIL intermissâ navigatione hiberni maris, Agrippina Corcyram insulam advehitur, litora Calabriæ contra sitam. Illic paucos dies componendo animo infumit, violenta luctu, & nescia tolerandi. Interim adventu ejus audito, intimus quisque amicorum, & plerique militares, ut quique sub Germanico stipendia fecerant, multique etiam ignoti vicinis e municipiis, pars officium in Principem rati, plures illos secuti, ruere ad oppidum Brundisium; quod naviganti celerrimum fidelissimumque adpulsu erat. Atque ubi primùm ex alto visa classis, complentur non modò portus & proxima maris, sed mœnia ac tecta, quâque longissimè prospectari poterat, mærentium turbâ, & rogitantium inter se, “silentione, an voce aliquâ egredientem exciperent?” neque satis constabat quid pro tempore foret: cùm classis paullatim successit, non alacri, ut adsolet, remigio, sed cunctis ad tristitiam compositis. Postquam duobus cum liberis feralem urnam tenens egressa navi, defixit oculos; idem omnium gemitus, neque discerneres, proximos, alienos,

A. U. C.

772.

J. C.

19.

A. U. C. alienos, virorum feminarumve planctus : nisi quòd  
772. comitatum Agrippinæ longo mærore fessum, obvii  
& recentes in dolore anteibant.

J. C.  
19.

II. Miserat duas prætorias cohortes Cæsar, addito " ut magistratus Calabriæ, Apulique & Campani, suprema erga memoriam filii sui munera " fungerentur." Igitur tribunorum centurionumque humeris cineres portabantur : præcedebant incompta signa, versi fasces : atque ubi colonias transgrederentur, atrata plebes, trabeati equites, pro opibus loci, vestem, odores, aliaque funerum sollemnia cremabant : etiam quorum diversa oppida, tamen obvii, & victimas atque aras diis Manibus statuentes, lacrimis & conclamationibus dolorem testabantur. Drusus Tarracinam progressus est, cum Claudio fratre, liberisque Germanici, qui in Urbe fuerant. Consules M. Valerius & C. Aurelius (jam enim magistratum occæperant) & senatus, ac magna pars populi viam complevère, disjecti, & ut cuique libitum, flentes : aberat quippe adulatio, gnaris omnibus lætam Tiberio Germanici mortem malè dissimulari.

A. U. C.  
773.  
J. C.  
20.

III. Tiberius atque Augusta publico abstinuère ; inferius majestate suâ rati, si palam lamentarentur, an, ne, omnium oculis vultum eorum scrutantibus, falsi intelligerentur. Matrem Antoniam non apud auctores rerum, non diurnâ actorum scripturâ, reperio ullo insigni officio functam ; cum super Agrippinam, & Drusum, & Claudium, ceteri quoque consanguinei nominatim perscripti sint : seu valetudine præpediebatur, seu victus luctu animus, magnitudinem mali perferre visu non toleravit : faciliùs crediderim, Tiberio & Augustâ, qui domo non excedebant, cohibitam, ut par mæror, & matris exemplo, avia quoque & patruus attineri viderentur.

IV. Dies, quo reliquæ tumulo Augusti inferebantur, modò per silentium vastus, modò ploratibus inquires : plena urbis itinera, conlucentes per campum Martis faeces : illic miles cum armis, sine insignibus



infinibus magistratus, populus per tribus, “concidisse rempublicam, nihil spei reliquum” clamitabant; promptius apertiusque, quàm ut meminisse imperitantium crederes. Nihil tamen Tiberium magis penetravit, quàm studia hominum accensa in Agrippinam; cùm “decus patriæ, solum Augusti sanguinem, unicum antiquitatis specimen” appellarent, versique ad cælum ac deos, integram illi subolem, ac superstitem iniquorum precarentur.

A. U. C.

773.

J. C.

20.

V. Fuere qui publici funeris pompam requirerent, compararentque quæ in Drusum, patrem Germanici, honora & magnifica Augustus fecisset: “ipsum quippe asperrimo hiemis, Ticinum usque progressum, neque abscedentem a corpore simul Urbem intravisse: circumfusas lecto Claudiorum Juliorumque imagines, defletum in foro, laudatum pro rostris, cuncta a majoribus reperta, aut quæ posterius invenerint, cumulata. At Germanico ne solitos quidem, & cuicumque nobili debitos honores, contigisse: sanè corpus ob longinquitatem itinerum externis terris quoquo modo crematum: sed tantò plura decora mox tribui par fuisse, quantò prima fors negavisset: non fratrem nisi unius diei viâ, non patruum saltem portâ tenus obvium: ubi illa veterum instituta? præpositam toro effigiem, meditata ad memoriam virtutis carmina, & laudationes & lacrimas, vel doloris imitamenta?”

VI. Gnarum id Tiberio fuit; utque premeret vulgi sermones, monuit edicto: “Multos inlustrium Romanorum ob rempublicam obiisse; neminem tam flagranti desiderio celebratum: idque & sibi, & cunctis egregium, si modus adjiceretur: non enim eadem decora principibus viris, & imperatori populo, quæ modicis domibus, aut civitatibus: convenisse recenti dolori luctum, & ex mærore solatia: sed referendum jam animum ad firmitudinem, ut quondam divus Julius, amissâ unicâ filiâ, ut divus Augustus, ereptis nepotibus, abstruserint tristitiam. Nil opus vetustioribus  
“exemplis:

A. U. C.

773.

J. C.

20.

“ exemplis : quotiens populus Romanus clades exercituum, interitum ducum, funditus amissas nobiles familias constanter tulerit ? Principes mortales, rempublicam æternam esse. Proin repterent sollempnia : & quia ludorum Megalesium spectaculum suberat, etiam voluptates resumerent.”

VII. Tum exuto justitio, reditum ad munia : & Drusus Illyricos ad exercitus profectus est, erectis omnium animis petendæ e Pisone ultionis : & crebro questu, “ quodd vagus interim per amœna Asiæ atque Achaia, adroganti & subdola morâ, scelerum probationes subverteret.” Nam vulgatum erat “ missam,” ut dixi, “ a Cn. Sentio famosam beneficiis Martinam, subitâ morte Brundisii extinctam, venenumque nodo crinium ejus occultatum, nec ulla in corpore signa sumpti exitii reperta.”

VIII. At Piso, præmissio in urbem filio, datisque mandatis, per quæ Principem molliret, ad Drusum pergit ; quem haud fratris interitu trucem, quàm remoto æmulo æquiores sibi sperabat. Tiberius quod integrum judicium ostentaret, exceptum comiter juvenem, suetâ erga filios familiarum nobiles liberalitate auget. Drusus Pisoni, “ si vera forent quæ jacerentur, præcipuum in dolore suum locum ” respondit : sed malle falsa & inania, nec cuiquam mortem Germanici exitiosam esse. Hæc palam, & vitato omni secreto : neque dubitabantur præscripta ei a Tiberio, cùm, incallidus alioqui & facilis juventâ, senilibus tum artibus uteretur.

IX. Piso, Dalmatico mari tramisso, relictisque apud Anconam navibus, per Picenum, ac mox Flaminiam viam, adsequitur legionem, quæ e Pannoniâ in Urbem, dein præsidio Africæ, ducebatur : eaque res agitata rumoribus, “ ut in agmine atque itinere crebrò se militibus ostentavisset.” Ab Narniâ, vitandæ suspicionis, an quia pavidis consilia in incerto sunt, Nare, ac mox Tiberi deVectus, auxit  
vulgi

vulgi iras, quia navem tumulto Cæsarum adpulerat; dieque, & ripâ frequenti, magno clientium agmine ipse, feminarum comitatu Plancina, & vultu alacres incessere. Fuit inter inritamenta invidiæ domus foro imminens, festa ornatu, conviviumque & epulæ, & celebritate loci nihil occultum.

A. U. C.

773.

J. C.

20.

X. Postera die, Fulcinus Trio Pisonem apud consules postulavit: contrâ Vitellius, ac Veranius, ceterique Germanicum comitati tendebant, "nullas esse partes Trioni; neque se accusatores, sed rerum indices & testes, mandata Germanici perlaturos." Ille, dimissâ ejus causæ delatione, "ut priorem vitam accusaret" obtinuit; petitumque est a principe, "cognitionem exciperet." Quod ne reus quidem abnuebat, studia populi & patrum metuens: contrâ, "Tiberium spernendis rumoribus validum, & conscientiæ matris innexum esse: veraque, aut in deterius credita, judice ab uno facilius discerni: odium & invidiam apud multos valere." Haud fallebat Tiberium moles cognitionis, quâque ipse famâ distraheretur. Igitur, paucis familiarium adhibitis, minas accusantium, & hinc preces audit, integramque causam ad senatum remittit.

XI. Atque interim Drusus rediens Illyrico, quamquam patres censuissent, "ob receptum Marobodium, & res priore ætate gestas, ut ovans iniret," prolato honore Urbem intravit. Post quæ, reo "T. Arruntium, T. Vinicium, Asinium Gallum, Æterninum Marcellum, Sex. Pompeium patronos" petenti, iisque diversa excusantibus, M. Lepidus & L. Piso, & Livineius Regulus adfuere: arrestâ omni civitate, "quanta fides amicis Germanici, quæ fiducia reo: satini cohiberet, an promeret sensus suos Tiberius:" iis haud aliâs intentior populus, plus sibi in principem occultæ vocis, aut suspicacis silentii permisit.

XII. Die senatûs, Cæsar orationem habuit meditato temperamento: "Patris sui legatum atque amicum Pisonem fuisse, adiutoremque Germa-

Tom. I.

N

"nico

A. U. C.

773.

J. C.

20.

" nico datum a se, auctore senatu, rebus apud  
 " Orientem administrandis: illic contumaciâ &  
 " certaminibus asperasset juvenem, exituque ejus  
 " lætatus esset, an scelere exstinxisset, integris ani-  
 " mis dijudicandum. Nam si legatus officii ter-  
 " minos, obsequium erga imperatorem exuit, ejus-  
 " demque morte, & luctu meo lætatus est; odero,  
 " seponamque a domo meâ, & privatas inimicitias,  
 " non Principis ulciscar. Sin facinus in cujus-  
 " cumque mortalium nece vindicandum detegitur;  
 " vos verò & liberos Germanici, & nos parentes  
 " justis solatiis adficite: simulque illud reputate,  
 " turbidè & seditiosè tractaverit exercitus Piso;  
 " quæsitæ sint per ambitionem studia militum;  
 " armis repetita provincia; an falsa hæc in majus  
 " vulgaverint accusatores: quorum ego nimis stu-  
 " diis jure succenseo. Nam quò pertinuit, nudare  
 " corpus, & contrectandum vulgi oculis permittere,  
 " differrique etiam per externos, tamquam veneno  
 " interceptus esset, si incerta adhuc ista, & scru-  
 " tanda sunt? Desleo equidem filium meum, sem-  
 " perque deslebo: sed neque reum prohibeo, quo-  
 " minus cuncta proferat, quibus innocentia ejus  
 " sublevari, aut, siqua fuit iniquitas Germanici,  
 " coargui possit: vosque oro, ne, quia dolori meo  
 " causa connexa est, objecta crimina pro adpro-  
 " batis accipiatis. Si quos propinquus sanguis,  
 " aut fides sua patronos dedit, quantum quisque  
 " eloquentiâ & curâ valet, juvate periclitantem.  
 " Ad eundem laborem, eandem constantiam ac-  
 " cusatores hortor. Id solùm Germanico super  
 " leges præstiterimus, quòd in curiâ potiùs quàm  
 " in foro, apud senatum quàm apud judices, de  
 " morte ejus anquiritur: cetera pari modestiâ  
 " tractentur: nemo Drusi lacrimas, nemo mæsti-  
 " tiam meam spectet, nec siqua in nos adversa  
 " finguntur."

XIII. Exin " biduum criminibus objiciendis"  
 statuitur, " utque sex dierum spatio interjecto, reus  
 " per triduum defenderetur." Tum Fulcinus ve-

tera



tera & inania orditur, ambiciosè, avarèque habitam Hispaniam. Quod neque convictum noxæ reo, si recentia purgaret; neque defensum absolutioni erat, si teneretur majoribus flagitiis. Post quem Servæus, & Veranius, & Vitellius, consimili studio, sed multâ eloquentiâ Vitellius, objecere, “ odio Germanici, & rerum novarum studio, Pisonem vulgus militum, per licentiam & sociorum injurias, eò usque corrupisse, ut *parens legionum* a deterrimis appellaretur: contrà, in optimum quemque, maximè in comites & amicos Germanici, sævisse: postremò ipsum devotionibus & veneno peremisse: sacra hinc & immolationes nefandas ipsius atque Plancinæ: petitam armis rempublicam; utque reus agi posset, acie victum.”

A. U. C.

773.

J. C.

20.

XIV. Defensio in ceteris trepidavit: nam neque ambitionem militarem, neque provinciam pessimo cuique obnoxiam, ne contumelias quidem adversum imperatorem inficiari poterat: solum veneni crimen visus est diluisse; quod ne accusatores quidem satis firmabant, “ in convivio Germanici, cum super eum Piso discumberet, insectos manibus ejus cibos” arguentes: quippe absurdum videbatur, inter aliena servitia, & tot adstantium visu, ipso Germanico coram, id ausum: offerebatque familiam reus, & ministros in tormenta flagitabat. Sed iudices per diversa implacabiles erant: Cæsar ob bellum provinciæ inlatum; Senatus, numquam satis credito, sine fraude Germanicum interiisse: scripsissent expostulantes: quod haud minùs Tiberius, quàm Piso abnuere. Simul populi ante curiam voces audiebantur, “ non temperaturos manibus, si patrum sententias evasisset:” effigiesque Pisonis traxerant in Gemonias ac devehabant, ni jussu Principis protectæ repositæque forent. Igitur inditus lecticæ, & a tribuno prætoris cohortis deductus est: vario rumore, custos salutis, an mortis exactor sequeretur.

A. U. C.

773.

J. C.

20.

XV. Eadem Plancinæ invidia, major gratia : eoque ambiguum habebatur, quantum Cæsari in eam liceret. Atque ipsa, donec mediæ Pisoni spes, "sociam se cujuscumque fortunæ, & si ita ferret, comitem exitii" promittebat. Ut secretis Augustæ precibus veniam obtinuit; paullatim segregari a marito, dividere defensionem cœpit: quod reus postquam sibi exitiabile intelligit, an adhuc experiretur dubitans, hortantibus filiis durat mentem, senatumque rursus ingreditur: redintegratamque accusationem, insensas patrum voces, adversa & sæva cuncta perpeffus, nullo magis exterritus est, quàm quòd Tiberium sine miseratione, sine irâ, obstinatum, clausumque vidit, ne quo adfectu perumperetur. Relatus domum, tamquam defensionem in posterum meditaretur, pauca conscribit, obfignatque, & liberto tradit. Tum solita curando corpori exsequitur: dein multam post noctem, egressâ cubiculo uxore, "operiri fores" jussit: & cœptâ luce, perfosso jugulo, jacente humi gladio, repertus est.

XVI. Audire me memini ex senioribus, visum sæpius inter manus Pisonis libellum, quem ipse non vulgaverit; sed amicos ejus dictitavisse, "literas Tiberii, & mandata in Germanicum continere: ac destinatum promere apud patres, Principemque arguere, ni elusus a Sejano per vana promissa foret: nec illum sponte extinctum, verùm immisso percussore:" quorum neutrum adseveraverim: neque tamen occulere debui narratum ab iis, qui nostram ad juventam duraverunt. Cæsar, flexo in mæstitiam ore, "suam invidiam tali morte quæsitam apud senatum," crebrisque interrogationibus exquirat "qualem Piso diem supremum, noctemque exegisset." Atque illo pleraque sapienter, quædam inconsultius respondente, recitat codicillos a Pisone in hunc ferme modum compositos: "Conspiratione inimicorum & invidiâ falsi criminis oppressus, quatenus veritati & innocentia meæ nusquam locus est, deos immor-

" tales

" tales testor, vixisse me, Cæsar, cum fide adver- A. U. C.  
 " sùm te, neque aliâ in matrem tuam pietate: 773.  
 " vosque oro liberis meis consulatis: ex quibus J. C.  
 " Cn. Piso qualicumque fortunæ meæ non est ad- 20.  
 " junctus, cum omne hoc tempus in Urbe egerit:  
 " M. Piso repetere Syriam dehortatus est: atque  
 " utinam ego potiùs filio juveni, quàm ille patri  
 " seni cessisset! eò impensius precor, ne meæ pra-  
 " vitatis pœnas innoxius luat. Per quinque &  
 " quadraginta annorum obsequium, per collegium  
 " consulatûs quondam divo Augusto parenti tuo  
 " probatus, & tibi amicus, nec quidquam post hæc  
 " rogaturus, salutem infelicis filii rogo." De Plan-  
 " cinâ nihil addidit.

XVII. Post quæ Tiberius adolescentem crimine  
 civilis belli purgavit: " patris quippe jussa, nec  
 " potuisse filium detrectare:" simul " nobilitatem  
 " domûs, etiam ipsius, quoquo modo meriti, gra-  
 " vem casum" miseratus. Pro Plancinâ cum pu-  
 " dore & flagitio disseruit, " matris preces" obten-  
 " dens: in quam optimi cujusque secreti questus  
 " magis ardescebant. " Id ergo fas aviæ, interfec-  
 " tricem nepôtis aspicere, adloqui, eripere senatui?  
 " quod pro omnibus civibus leges obtineant, uni  
 " Germanico non contigisse! Vitellii & Veranii  
 " voce defletum Cæsarem; ab Imperatore & Augustâ  
 " defensam Plancinam! proinde venena & artes tam  
 " feliciter expertas verteret in Agrippinam, in li-  
 " beros ejus, egregiamque aviam ac patrum san-  
 " guine miserrimæ domûs exfatiaret." Biduum  
 " super hac imagine cognitionis absumptum; urgente  
 " Tiberio liberos Pisonis, " matrem uti tuerentur."  
 Et cum accusatores ac testes certatim perorarent,  
 respondente nullo, miseratio quàm invidia auge-  
 batur. Primus sententiam rogatus Aurelius Cotta  
 consul (nam referente Cæsare, magistratus eo etiam  
 munere fungebantur) " nomen Pisonis radendum  
 " factis" censuit: " partem bonorum publican-  
 " dam; pars ut Cn. Pisoni filio concederetur, isque  
 " prænomen mutaret. M. Piso exutâ dignitate, &  
 " accepto

A. U. C. " accepto quinquagies fextertio, in decem annos  
 773- " relegaretur, concessâ Plancinæ incolumitate ob  
 J. C. " preces Augustæ."  
 20.

XVIII. Multa ex eâ sententiâ mitigata sunt a Principe: " ne nomen Pisonis fastis eximeretur, quando M. Antonii, qui bellum patriæ fecisset; " Juli Antonii qui domum Augusti violasset, mænerent:" & M. Pisonem ignominia exemit, concessitque ei paterna bona; satis firmus, ut sæpe memoravi, adversum pecuniam, & tum pudore absolutæ Plancinæ placabilior. Atque idem, cum Valerius Messalinus " signum aureum in æde Martis Ultoris;" Cæcina Severus " aram Ultionis statuendam" censuissent, prohibuit: " ob externas ea victorias sacrari" distitans, " domestica mala tristitiâ operienda." Addiderat Messalinus, " Tiberio, & Augustæ, & Antonia, & Agrippinæ Drusoque, ob vindictam Germanici, grates agendas," omiseratque Claudii mentionem; & Messalinum quidem L. Asprenas, senatu coram, percunctatus est, " an prudens præterisset?" ac tum demum nomen Claudii adscriptum est. Mihi, quantum plura recentium, seu veterum revolvo, tantò magis ludibria rerum mortalium cunctis in negotiis obversantur: quippe famâ, spe, veneratione potius omnes destinabantur imperio, quam quem futurum principem fortuna in occulto tenebat.

XIX. Paucis post diebus Cæsar auctor senatui fuit, " Vitellio, atque Veranio, & Servæo sacerdotia tribuendi:" Fulcinio " suffragium ad honores" pollicitus, monuit, " ne facundiam violentiâ præcipitaret." Is finis fuit ulciscendæ Germanici morte, non modò apud illos homines, qui tum agebant, etiam secutis temporibus vario rumore jactatâ: aded maxima quæque ambigua sunt, dum alii quoquo modo audita pro compertis habent; alii vera in contrarium vertunt: & gliscit utrumque posteritate. At Drusus urbe egressus repetendis auspiciis, mox ovans introiit, paucosque post dies Vipsania mater ejus excessit, una omnium Agrippæ



Agrippæ liberorum miti obitu: nam ceteros manifestum ferro, vel creditum est, veneno aut fame extinctos.

A. U. C.

773.

J. C.

26.

XX. Eodem anno Tacfarinas, quem priore ætate pulsum a Camillo memoravi, bellum in Africâ renovat, vagis primùm populationibus, & ob perniciatē inultis: dein vicos excindere, trahere graves prædas: postremò haud procul Pagydâ flumine, cohortem Romanam circumfedit. Præerat castello Decrius, impiger manu, exercitus militiâ, & illam obsidionem flagitii ratus. Is cohortatus milites, "ut copiam pugnæ in aperto facerent," aciem pro castris instruit; primoque impetu pulsâ cohorte, promptus inter tela occurfat fugientibus, increpat signiferos, "quòd inconditis aut desertoribus miles Romanus terga daret:" simul excepta vulnera, & quamquam transfossò oculo, adversum os in hostem intendit, neque prælium omisit, donec desertus suis caderet.

XXI. Quæ postquam L. Apronio (nam Camillo successerat) comperta; magis dedecore suorum, quàm gloriâ hostis anxius, raro eâ tempestate, & e veterē memoriâ facinore, decumum quemque ignominiosæ cohortis, sorte ductos, fusti necat. Tantùmque severitate profectum, ut vexillum veteranorum, non ampliùs quingenti numero, easdem Tacfarinatis copias, præsidium, cui Thala nomen, aggressas fuderint: quo prælio Rufus Helvius, gregarius miles, servati civis decus retulit, donatusque est ab Apronio torquibus & hastâ: Cæsar addidit civicam coronam, "quòd non eam quoque Apronius jure proconsulis tribuisset," questus magis, quàm offensus. Sed Tacfarinas, perculsùs Numidis, & obsidia aspernantibus, spargit bellum; ubi instaretur, cedens, ac rursus in terga remeans: & dum ea ratio barbaro fuit, inritum fessumque Romanum impunè ludificabatur. Postquam deflexit ad maritimos locos, inligatus prædâ, stativis castris adhærebat: missu patris Apronius Cæsiarius cum equite & cohortibus auxiliariis, quibus velocissimos legionum

A. U. C. legionum addiderat, prosperam adversum Numidas  
773. pugnam facit, pellitque in deserta.

J. C.  
20.

XXII. At Romæ Lepida, cui super Æmiliorum decus L. Sulla ac Cn. Pompeius proav'erant, defertur "simulavisse partum ex P. Quirinio divite "atque orbo:" adjiciebantur "adulteria, venena; "quæsitumque per Chaldæos in domum Cæsaris," defendente ream Manio Lepido, fratre. Quirinius, post dictum repudium adhuc insensus, quamvis infami ac nocenti miserationem addiderat. Haud facile quis dispexerit illâ in cognitione mentem Principis: adeo vertit ac miscuit iræ & clementiæ signa; deprecatus primò senatum, "ne majestatis crimina tractarentur:" mox M. Servilium e consularibus, aliosque testes inlexit ad proferenda, quæ velut reticere voluerat. Idemque servos Lepidæ, cum militari custodiâ haberentur, transtulit ad consules; neque per tormenta interrogari passus est de his, quæ ad domum suam pertinerent. Exemit etiam Drusum, consulem designatum, dicendæ primo loco sententiæ: quod alii civile rebantur, "ne ceteris adsentiendi necessitas fieret:" quidam ad sævitiam trahebant; "neque enim cessurum nisi damnandi officio."

XXIII. Lepida ludorum diebus, qui cognitionem intervenerant, theatrum cum claris feminis ingressa, lamentatione flebili "majores suos" ciens, "ipsumque Pompeium," cujus ea monimenta & adstantes imagines visebantur, tantum misericordiæ permovit, ut effusi in lacrimas, "sæva & detestanda "Quirinio" clamitarent, "cujus senectæ atque "orbitati & obscurissimæ domui, destinata quondam uxor L. Cæsari, ac divo Augusto nurus, "dederetur:" dein tormentis servorum patefacta sunt flagitia, itumque in sententiam Rubellii Blandi, a quo aquâ atque igni arcebatur. Huic Drusus adsensit, quamquam alii mitiùs censuissent: mox Scauro, qui filiam ex eâ genuerat, datum, ne bona publicarentur. Tum demum aperuit Tiberius,  
"com-

“compertum sibi etiam ex P. Quirinii servis, veneno eum a Lepidâ petitum.”

A. U. C.

773.

J. C.

20.

XXIV. Inlustrum domuum adversa (etenim haud multum distanti tempore Calpurnii Pisonem, Æmilii Lepidam amiserant) solatio adfecit D. Silanus, Junia familiae redditus: casum ejus paucis repetam. Ut valida divo Augusto in rempublicam fortuna, ita domi improspira fuit, ob impudicitiam filiae ac neptis, quas Urbe depulit, adulterosque earum morte aut fugâ punivit: nam culpam inter viros ac feminas vulgatam, gravi nomine “læsarum religionum,” ac “violatæ majestatis” appellando, clementiam majorum suasque ipse leges egrediebatur. Sed aliorum exitus, simul cetera illius ætatis memorabo, si effectis in quæ tendi, plures ad curas vitam produxero. D. Silanus, in nepti Augusti adulter, quamquam non ultrâ foret sævitum, quàm ut amicitia Cæsaris prohiberetur, exilium sibi demonstrari intellexit: nec, nisi Tiberio imperitante, deprecari senatum ac Principem ausus est, M. Silani fratris potentiâ, qui per insignem nobilitatem & eloquentiam præcellebat. Sed Tiberius grates agenti Silano, patribus coram respondit, “se quoque lætari quoddam frater ejus e peregrinatione longinquâ revertisset: idque jure licitum, quia non senatusconsulto, non lege pulsus foret: sibi tamen adversus eum integras parentis sui offensiones: neque reditu Silani dissoluta, quæ Augustus voluisset.” Fuit posthac in urbe, neque honores adeptus est.

XXV. Relatum deinde de moderandâ Papiâ Poppæâ, quam senior Augustus post Julias rogationes incitandis cælibum pœnis, & augendo ærario sanxerat: nec ideo conjugia & educationes liberum frequentabantur, prævalida orbitate. Ceterum multitudo periclitantium gliscebatur, cum omnis domus delatorum interpretationibus subverteretur: utque antehac flagitiis, ita tunc legibus laborabatur. Ea res admonet, ut de principiis juris, & quibus modis

A. U. C. 773. ad hanc multitudinem infinitam ac varietatem legum perventum sit, altiùs differam.

J. C. 20.

XXVI. Vetusissimi mortalium, nullâ adhuc malâ libidine, sine probo, scelere, eoque sine poenâ aut coërcitionibus, agebant: neque præmiis opus erat, cum honesta suo pte ingenio peterentur; & ubi nihil contra morem cuperent, nihil per metum vetabantur. At postquam exui æqualitas, & pro modestiâ ac pudore, ambitio & vis incedebat; proveniêre dominationes: multosque apud populos, æternum mansêre. Quidam statim, aut postquam regum pertæsum, leges maluerunt. Hæ primò, rudibus hominum animis, simplices erant. Maximèque fama celebravit Cretensium, quas Minos; Spartanorum, quas Lycurgus; ac mox Atheniensibus quæsitiores jam & plures Solon perscripsit. Nobis Romulus, ut libitum, imperitaverat: dein Numa religionibus & divino jure populum devinxit: repertaque quædam a Tullo & Anco: sed præcipuus Servius Tullius sanctior legum fuit, quîs etiam reges obtemperarent.

XXVII. Pulso Tarquinio, adversum patrum factiones multa populus paravit tuendæ libertatis, & firmandæ concordiæ: creatique decemviri, & accitis quæ usquam egregia, compositæ duodecim tabulæ, finis æqui juris: nam secutæ leges, etsi aliquando in maleficos ex delicto, sæpius tamen dissensione ordinum, & apiscendi illicitos honores, aut pellendi claros viros, aliæque ob prava per vim latæ sunt. Hinc Gracchi, & Saturnini, turbatores plebis: nec minor largitor, nomine senatûs, Drusus; corrupti spe, aut inlusi per intercessionem socii. Ac ne bello quidem Italico, mox civili omissum, quin multa & diversa sciscerentur; donec L. Sulla dictator, abolitis, vel conversis prioribus, cum plura addidisset, otium ejus rei haud in longum paravit; statim turbidis Lepidi rogationibus, neque multò post tribunis redditâ licentiâ, quoquò vellent populum agitandi. Jamque non modò in  
com-



commune, sed in singulos homines latæ quæstiones : A. U. C.  
& corruptissimâ républicâ plurimæ leges. 773.

XXVIII. Tum Cn. Pompeius tertium consul, J. C.  
corrigendis moribus delectus, & gravior remediis, 20.  
quàm delicta erant, suarumque legum auctor idem  
ac subverfor, quæ armis tuebatur, armis amisit.  
Exin continua per viginti annos discordia : non  
mos, non jus : deterrima quæque impunè ; ac  
multa honesta exitio fuère. Sexto demum consulatu  
Cæsar Augustus, potentia securus, quæ triumphatu  
jusserat, abolevit : deditque jura, quis pace &  
Principe uteremur : acriora ex eo vincla, inditi  
custodes, & lege Papiâ Poppæ præmiis inducti,  
ut, si a privilegiis parentum cessaretur, velut  
parens omnium populus vacantia teneret : sed altius  
penetrabant ; Urbemque, & Italiam, & quod us-  
quam civium, corripuerant : multorumque excisi  
status, & terror omnibus intentabatur ; ni Tiberius  
statuendo remedio, quinque consularium, quinque  
e prætoriis, totidem e cetero senatu sorte duxisset :  
apud quos exsoluti plerique legis nexus, modicum  
in præsens levamentum fuère.

XXIX. Per idem tempus Neronem e liberis  
Germanici jam ingressum juventam, commendavit  
patribus ; utque “ munere capeffendi vigintiviratus  
“ solveretur, & quinquennio maturius, quàm per  
“ leges, quæsturam peteret,” non sine inrisu audi-  
entium postulavit. Prætendebat “ sibi atque fratri  
decreta eadem, petente Augusto : ” sed neque tum  
fuisse dubitaverim, qui ejusmodi preces occulti in-  
luderent : ac tamen initia fastigii Cæsaribus erant :  
magisque in oculis vetus mos, & privignis cum  
vitrico levior necessitudo, quàm avo adversum ne-  
potem. Additur pontificatus, & quo primùm die  
forum ingressus est, congiarium plebi, admodum  
latæ, quòd Germanici stirpem jam puberem aspi-  
ciebat. Auctum dehinc gaudium, nuptiis Neronis  
& Juliæ Drusi filia. Utque hæc secundo rumore,  
ita adversis animis acceptum, quòd filio Claudii  
focer Sejanus destinaretur : polluisse nobilitatem  
O 2 familiae

A. U. C. 773. familiæ videbatur, suspectumque jam nimiae spei Sejanum ultro extulisse.

J. C. 20.

XXX. Fine anni concessere vitâ insignes viri, L. Volusius, & Sallustius Crispus. Volusio vetus familia, neque tamen præturam egressa: ipse consulatum intulit, censoriâ etiam potestate legendis equitum decuriis functus, opumque, quâ domus illa immensum vixit, primus accumulatus. Crispum, equestri ortum loco, C. Sallustius, rerum Romanorum florentissimus auctor, sororis nepotem in nomen adscivit: atque ille, quamquam prompto ad capeffendos honores aditu, Mæcenatem æmulatus, sine dignitate senatoriâ multos triumphalium, consulariumque potentiâ antecit: diversus a veterum instituto, per cultum & munditias; copiâque & affluentiam, luxu propior: suberat tamen vigor animi, ingentibus negotiis par: eò acrior, quod somnum & inertiam magis ostentabat. Igitur, incolumi Mæcenate, proximus; mox præcipuus, cui secreta imperatorum inniterentur, & interficiendi Postumi Agrippæ conscius, ætate provectâ speciem magis in amicitiam principis, quam vim tenuit. Idque & Mæcenati acciderat; fato potentiæ raro sempiternæ: an satias capit, aut illos, cum omnia tribuerunt, aut hos, cum jam nihil reliquum est quod cupiant?

A. U. C. 774.  
J. C. 21.

XXXI. Sequitur Tiberii quartus, Drusi secundus consulatus, patris atque filii collegio insignis: nam biennio antè, Germanici cum Tiberio idem honor, neque patruo lætus, neque naturâ tam connexus fuerat. Ejus anni principio Tiberius, quasi firmandæ valetudini, in Campaniam concessit, longam & continuam absentiam paulatim meditans; sive ut, amoto patre, Drusus munia consulatus solus impleret. Ac fortè parva res magnum ad certamen progressa, præbuit juveni materiem apiscendi favoris. Domitius Corbulo, præturâ functus, de L. Sullâ nobili juvene questus est apud senatum, "quodd sibi inter spectacula gladiatorum, loco non decessisset." Pro Corbulone ætas, patrius

trius mos, studia seniorum erant: contrà Mamer-  
cus Scaurus, & L. Arruntius, aliiq̃e Sullæ pro-  
pinqui nitebantur: certabant orationibus, & me-  
morabantur "exempla majorum, qui juventutis  
inreverentiam gravibus decretis notavissent: donec  
Drusus apta temperandis animis disseruit; & satis-  
factum Corbuloni per Mamerum, qui patruus  
simul ac vitricus Sullæ, & oratorum eâ ætate uber-  
rimus erat. Idem Corbulo, "plurima per Ita-  
"liam itinera, fraude mancipum & incuriâ magi-  
"stratum interrupta & impervia" clamitando,  
exsecutionem ejus negotii libens suscepit: quod  
haud perinde publicè usui habitum, quàm exitiosum  
multis, quorum in pecuniam atque famam dam-  
nationibus & hastâ sæviebat.

A. U. C.

774.

J. C.

21.

XXXII. Neque multò pòst missis ad senatum  
litteris Tiberius, "motam rursus Africam incursum  
Tacfarinatis" docuit; "judicioque patrum deli-  
gendum proconsulem, "gnarum militiæ, corpore  
validum, & bello suffecturum:" quod initium Sex.  
Pompeius agitandi adversùs M. Lepidum odii nac-  
tus, "ut secordem, inopem, & majoribus suis  
dedecorum, eoque etiam Asiæ sorte depellendum,"  
incusavit; adverso senatu, qui "Lepidum mitem  
"magis quàm ignavum, paternas ei angustias, &  
"nobilitatem sine probro actam, honori quàm  
"ignominie habendam" ducebat. Igitur missus in  
Asiam. Et de Africâ decretum "ut Cæsar legeret,  
cui mandanda foret."

XXXIII. Inter quæ Severus Cæcina censuit,  
"ne quem magistratum, cui provincia obvenisset,  
"uxor comitaretur:" multùm antè repetito, "con-  
"cordem sibi conjugem, & sex partus enixam:  
"seque, quæ in publicum statueret, domi serva-  
"visse, cohibita intra Italiam, quamquam ipse  
"plures per provincias quadraginta stipendia ex-  
"plevisset. Haud enim frustra placitum olim,  
"ne femine in focios aut gentes externas trahe-  
"rentur: inesse mulierum comitatu, quæ pacem  
"luxu, bellum formidine morentur, & Romanum  
"agmen



A. U. C.

774.

J. C.

21.

“ agmen ad similitudinem barbari incessus con-  
 “ vertant. Non imbecillum tantum, & imparem  
 “ laboribus sexum; sed, si licentia adsit, sævum,  
 “ ambitiosum, potestatis avidum: incedere inter  
 “ milites, habere ad manum centuriones: præ-  
 “ sedisse nuper feminam exercitio cohortium,  
 “ decursu legionum. Cogitarent ipsi, quotiens  
 “ repetundarum aliqui arguerentur, plura uxoribus  
 “ objectari: his statim adhærescere deterrimum  
 “ quemque provincialium: ab his negotia suscipi,  
 “ transigi: duorum egressus coli, duo esse prætoria;  
 “ pervicacibus magis & impotentibus mulierum  
 “ jussis, quæ Oppiis quondam, aliisque legibus  
 “ constrictæ, nunc, vinclis exsolutis, domos, fora,  
 “ jam & exercitus regerent.”

XXXIV. Paucorum hæc adsensu audita; plures  
 obturbabant, “ neque relatum de negotio; neque  
 Cæcinam dignum tantæ rei censorem.” Mox  
 Valerius Messalinus, cui parens Messala, ineratque  
 imago paternæ facundiæ, respondit. “ Multa duritiæ  
 “ veterum in melius & lætius mutata. Neque enim,  
 “ ut olim, obsideri urbem bellis, aut provincias ho-  
 “ stiles esse; & pauca feminarum necessitatibus con-  
 “ cedi, quæ ne conjugum quidem penates, adeò  
 “ socios non onerent: cetera promiscua cum marito,  
 “ nec ullum in eo pacis impedimentum. Bella plane  
 “ accinctis obeunda: sed revertentibus post laborem,  
 “ quod honestius, quàm uxorum levamentum? At  
 “ quasdam in ambitionem, aut avaritiam prolapsas.  
 “ Quid? ipsorum magistratum, nonne plerosque  
 “ variis libidinibus obnoxios? non tamen ideo  
 “ neminem in provinciam mitti. Corruptos sæpe  
 “ pravitatibus uxorum maritos: num ergo omnes  
 “ cælibes integros? Placuisse quondam Oppias  
 “ leges, sic temporibus reipublicæ postulantibus:  
 “ remissum aliquid postea, & mitigatum, quia  
 “ expedierit. Frustra nostram ignaviam alia ad  
 “ vocabula transferri: nam viri in eo culpam, si  
 “ femina modum excedat: porro ob unius aut al-  
 “ terius imbecillum animum, malè eripi maritis  
 “ consortia



“confortia rerum secundarum adversarumque. Si-  
 “mul sexum naturâ invalidum deferi, & exponi  
 “suo luxu, cupidinibus alienis: vix præsentis cus-  
 “todiam manere illæsa conjugia: quid fore, si per  
 “plures annos in modum discidii obliterentur? Sic  
 “obviam irent iis, quæ alibi peccarentur, ut fla-  
 “gitiorum Urbis meminissent.” Addidit pauca  
 Drusus de matrimonio suo: “nam principibus  
 “adeunda sæpius longinqua imperii. Quotiens  
 “divum Augustum in Occidentem atque Orientem  
 “meavisse, comite Liviâ? se quoque in Illyricum  
 “profectum; &, si ita conducat, alias ad gentes  
 “iturum, haud semper æquo animo, si ab uxore  
 “carissimâ, & tot communium liberorum parente,  
 “divelleretur.” Sic Cæcinæ sententia elusa.

A. U. C.

774.

J. C.

21.

XXXV. Et proximi senatûs die, Tiberius per  
 literas castigatis obliquè patribus, “quodd cuncta  
 curarum ad Principem rejicerent,” M. Lepidum  
 & Junium Blæsum nominavit: ex quibus proconsul  
 Africæ legeretur. Tum audita amborum verba,  
 intentius excusante se Lepido, cum “valetudinem  
 corporis, ætatem liberum, nubilem filiam” obten-  
 deret: intelligereturque etiam, quod filebat, avun-  
 culum esse Sejani Blæsum, atque eò prævalidum.  
 Respondit Blæsus specie recusantis, sed neque eadem  
 adseveratione, & consensu adulantium haud jutus  
 est.

XXXVI. Exin promptum, quod multorum in-  
 timis questibus tegebatur. Incedebat enim deter-  
 rimo cuique licentia, impunè probra, & invidiam  
 in bonos excitandi, arreptâ imagine Cæsaris: liber-  
 tique etiam ac servi, patrono vel domino, cum  
 vocès, cum manus intentarent, ultro metuebantur.  
 Igitur C. Cestius senator differuit; “Principes  
 “quidem instar deorum esse: sed neque a diis nisi  
 “justas supplicum preces audiri, neque quemquam  
 “in Capitolium, aliave Urbis templa perfugere,  
 “ut eo subsidio ad flagitia utatur. Abolitas leges,  
 “& funditas versas, ubi in foro, in limine curiæ,  
 “ab Anniâ Ruffillâ, quam fraudis sub iudice dam-  
 “navisset,

A. U. C.

774.

J. C.

21.

“ navisset, probra sibi & minæ intendantur : neque  
 “ ipse audeat jus experiri, ob effigiem Imperatoris  
 “ oppositam.” Haud dissimilia alii, & quidam  
 atrociora circumstrepebant; precabanturque Dru-  
 sum, “ daret ultionis exemplum :” donec accitam  
 convictamque attineri publicâ custodiâ jussit.

XXXVII. Et Confidius Æquus, & Cœlius Curfor  
 equites Romani, quodd fictis majestatis criminibus  
 Magium Cæcilianum, prætorem, petivissent, auc-  
 tore Principe, ac decreto senatûs puniti. Utrum-  
 que in laudem Drusi trahebatur : “ ab eo, in Urbe  
 “ inter cœtus & sermones hominum obversante,  
 “ secreta patris mitigari :” neque lux in juvene  
 adeo displicebat : “ huc potiùs intenderet, diem  
 “ editionibus, noctem conviviis traheret, quàm  
 “ solus & nullis voluptatibus avocatus, mæstam  
 “ vigilantiam, & malas curas exerceret.”

XXXVIII. Non enim Tiberius, non accusatores  
 fatiscabant. Et Ancharius Priscus Cæsum Cordum,  
 proconsulem Cretæ, postulaverat repetundis; ad-  
 dito majestatis crimine, quod tum omnium accusa-  
 tionum complementum erat. Cæsar Antistium Ve-  
 terem, e primoribus Macedoniæ, absolutum adul-  
 terii, increpitis judicibus, ad dicendam majestatis  
 causam retraxit, ut turbidum, & Rhescuporidis  
 consiliis permixtum, quâ tempestate Cotye, fratris  
 F. interfecto, bellum adversûs nos voverat. Igitur  
 “ aquâ & igni interdictum reo,” adpositumque  
 “ ut teneretur insulâ, neque Macedoniæ, neque  
 “ Thraciæ opportunâ.” Nam Thracia, diviso im-  
 perio in Rhœmetalcen & liberos Cotyis, quîs ob  
 infantiam tutor erat Trebellienus Rufus, insolentiâ  
 nostrî discors agebat; neque minùs Rhœmetalcen,  
 quàm Trebellienum incusans, popularium injurias  
 inultas sinere. Cœletæ, Odrysæque, & Dii, va-  
 lidæ nationes, arma cepêre, ducibus diversis &  
 paribus inter se per ignobilitatem : quæ causa fuit,  
 ne in bellum atrox coalescerent : pars turbant præ-  
 sentia : alii montem Hæmum transgrediuntur, ut  
 remotos populos concirent : plurimi ac maximè  
 compositi

compositi regem, urbemque Philippopolim a Macedone Philippo sitam, circumfidunt.

A. U. C.

774-

J. C.

21.

XXXIX. Quæ ubi cognita P. Velleio, (is proximum exercitum præsidebat) alarios equites, ac leves cohortium mittit in eos, qui prædabundi, aut adsumendis auxiliis, vagabantur: ipse robur peditum, ad exsolvendum obsidium, ducit. Simulque cuncta prospere acta, cæsis populatoribus, & dissensione ortâ apud obsidentes, regisque opportuna eruptione, & adventu legionis: neque aciem aut prælium dici decuerit, in quo semermes ac palantes trucidati sunt, sine nostro sanguine.

XL. Eodem anno Galliarum civitates, ob magnitudinem æris alieni, rebellionem cœptavêre: cujus exstimulator acerrimus inter Treveros Julius Florus, apud Æduos Julius Sacrovir: nobilitas ambobus, & majorum bona facta, eoque Romana civitas olim data, cùm id rarum, nec nisi virtuti pretium esset. Ii secretis conloquiis, ferocissimo quoque adsumpto, aut quibus ob egestatem, ac metum ex flagitiis maxima peccandi necessitudo, componunt, Florus Belgas, Sacrovir propiores Gallos concire. Igitur per conciliabula & cœtus seditiosa differebant, "de continuatione tributorum, "gravitate fœnoris, sævitiâ ac superbiâ præsidetium: & discordare militem, audito Germanici "exitio: egregium resumendæ libertati tempus, "si ipsi florentes, quàm inops Italia, quàm imbellis urbana plebes, nihil validum in exercitibus, nisi quod externum, cogitarent."

XLI. Haud ferme ulla civitas intacta seminibus ejus motûs fuit: sed erupêre primi Andecavi, ac Turonii: quorum Andecavos Acilius Aviola legatus, excitâ cohorte, quæ Lugduni præsidium agitabat, coërcuit: Turonii, legionario milite, quem Visellius Varro, inferioris Germaniæ legatus, miserat, oppressi, eodem Aviolâ duce, & quibusdam Galliarum primoribus; qui tulêre auxilium, quò dissimularent defectionem, magisque in tempore efferrent: spectatus & Sacrovir, intesto capite pug-

Tom. I.

P

nam

A. U. C. 774. nam pro Romanis ciens, "ostentandæ," ut ferebat,  
 J. C. 21. "virtutis:" sed captivi, "ne incessetur telis,  
 "adgnosendum se præbuisse," arguebant. Con-  
 sultus super eo Tiberius, aspernatus est indicium,  
 aluitque dubitatione bellum.

XLII. Interim Florus insistere destinatis, pelli-  
 cere alam equitum, quæ conscripta Treveris, mi-  
 litiâ disciplinâque nostrâ habebatur, ut, cæsis ne-  
 gotiatoribus Romanis, bellum inciperet: paucique  
 equitum corrupti, plures in officio mansêre. Aliud  
 vulgus obæeratorum aut clientium arma cepit: pe-  
 tebantque saltus, quibus nomen *Arduenna*, cùm  
 legiones utroque ab exercitu, quas Visellius &  
 C. Silius adversis itineribus objecerant, arcuerunt:  
 præmissusque cum delectâ manu Julius Indus, e  
 civitate eâdem, discors Floro, & ob id navandæ  
 operæ avidior, inconditam multitudinem adhuc  
 disjecit. Florus incertis latebris victores frustratus,  
 postremò, visis militibus, qui effugia insederant,  
 suâ manu cecidit: isque Treverici tumultûs finis.

XLIII. Apud Æduos major moles exorta, quan-  
 tò civitas opulentior, & comprimendi procul præ-  
 sidium. Augustodunum caput gentis, armatis co-  
 hortibus, Sacrovir occupaverat, & nobilissimam  
 Galliarum subolem, liberalibus studiis ibi opera-  
 tam, ut eo pignore parentes propinquosque eorum  
 adjungeret: simul arma occultè fabricata juventuti  
 dispertit. Quadraginta millia fuêre, quintâ sui  
 parte legionariis armis, ceteri cum venabulis &  
 cultris, quæque alia venantibus tela sunt: addun-  
 tur e servitiis gladiaturæ destinati, quibus, more  
 gentico, continuum ferri tegimen (*Crupellarios* vo-  
 cant) inferendis ictibus inhabiles, accipiendis im-  
 penetrabiles. Augebantur hæ copiæ, vicinarum  
 civitatum ut nondum apertâ consensione, ita viritim  
 promptis studiis, & certamine ducum Romanorum,  
 quos inter ambigebatur; utroque bellum sibi pos-  
 cente. Mox Varro invalidus senectâ, vigenti Silio  
 concessit.

XLIV.



XLIV. At Romæ “ non Treveros modò & A. U. C.  
 “ Æduos, sed quatuor & sexaginta Galliarum ci- 774  
 “ vitates descivisse, adsumptos in societatem Ger- J. C.  
 “ manos, dubias Hispanias ; ” cuncta (ut mos 21.  
 famæ) in majus credita. Optimus quisque reipub-  
 licæ curâ mærebat : multi odio præsentium, & cu-  
 pidine mutationis, suis quoque periculis lætabantur,  
 increpabantque Tiberium, quòd in tanto rerum  
 motu, libellis accusatorum insumeret operam. “ An  
 “ Julium Sacrovirum majestatis crimine reum in  
 “ senatu fore ? exstitisse tandem viros, qui cruentas  
 “ epistolas armis cohiberent : miseram pacem vel  
 “ bello bene mutari.” Tantò impensius in secu-  
 ritatem compositus, neque loco, neque vultu mu-  
 tato, sed, ut solitum, per illos dies egit : altitu-  
 dine animi, an compererat modica esse, & vulgatis  
 leviora ?

XLV. Interim Silius, cum legionibus duabus  
 incedens, præmissâ auxiliari manu, vastat Sequa-  
 norum pagos, qui finium extremi, & Æduis con-  
 termini, sociique in armis erant. Mox Augusto-  
 dunum petit propero agmine, certantibus inter se  
 signiferis, fremente etiam gregario milite, “ ne  
 “ suetam requiem, ne spatia noctium opperiretur :  
 “ viderent modò adversos, & aspicerentur : id satis  
 “ ad victoriam.” Duodecimum apud lapidem,  
 Sacrovir, copiæque patentibus locis apparuere : in  
 fronte statuerat ferratos, in cornibus cohortes, a  
 tergo semermos. Ipse inter primores equo insigni  
 adire, memorare “ veteres Gallorum glorias, quæ-  
 “ que Romanis adversa intulissent : quàm decora  
 “ victoribus libertas ; quantò intolerantior servitus  
 “ iterum victis.”

XLVI. Non diu hæc, nec apud lætos : etenim  
 propinquabat legionum acies : inconditique ac mi-  
 litæ nescii oppidani, neque oculis neque auribus  
 fatis competeabant. Contrà Silius, etsi præsumpta  
 spes hortandi causas exemerat, clamitabat tamen :  
 “ Pudendum ipsis, quòd Germaniarum victores,  
 “ adversùm Gallos, tamquam in hostem, duce-  
 P 2 “ rentur :

A. U. C. 774. "rentur: una nuper cohors rebellem Turonium,  
 J. C. 21. "una ala Treverum, paucæ hujus ipsius exercitûs  
 "turmæ profligavêre Sequanos: quanto pecuniâ  
 "dites, & voluptatibus, opulentos, tantò magis  
 "imbelles Æduos, evincite, & fugientibus consu-  
 "lite." Ingens ad ea clamor; & circumfudit  
 eques; frontemque pedites invasêre: nec cunctatum  
 apud latera: paullum moræ attulêre ferrati, restan-  
 tibus laminis adversum pila & gladios: sed miles,  
 correptis securibus & dolabris, ut si murum per-  
 rumperet, cædere tegmina & corpora: quidam tru-  
 dibus aut furcis, inertem molem prosternere; jacen-  
 tesque nullo ad resurgendum nisu, quasi exanimis  
 linquebantur. Sacrovir primò Augustodunum, dein  
 metu deditionis in villam propinquam cum fidissimis  
 pergit. Illic suâ manu, reliqui mutuis ictibus oc-  
 cidere: incensa super villa, omnes cremavit.

XLVII. Tum demum Tiberius ortum patratum-  
 que bellum senatui scripsit: neque dēpsit, aut  
 addidit vero; sed "fide ac virtute legatos, se  
 consiliis superfuisse." Simul causas, cur non ipse,  
 non Drusus profecti ad id bellum forent, adjunxit,  
 "magnitudinem imperii" extollens. "Neque de-  
 "corum Principibus, si una alterave civitas turbet,  
 "omissâ Urbe, unde in omnia regimen: nunc  
 "quia non metu ducatur, iturum, ut præsentia  
 "spectaret, componeretque." Decrevêre patres  
 vota pro reditu ejus, supplicationesque, & alia  
 decora. Solus Dolabella Cornelius dum anteire  
 ceteros parat, absurdam in adulationem progressus,  
 censuit "ut ovans e Campaniâ Urbem introiret."  
 Igitur secutæ Cæsaris literæ, quibus "se non tam  
 "vacuum gloriâ" prædicabat, "ut post ferocissimas  
 "gentes perdomitas, tot receptos in juventâ, aut  
 "spretos triumphos, jam senior peregrinationis  
 "suburbanæ inane præmium peteret."

XLVIII. Sub idem tempus, "ut mors Sulpicii  
 Quirinii publicis exsequiis frequentaretur," petivit  
 a senatu. Nihil ad veterem & patriciam Sulpici-  
 orum familiam Quirinius pertinuit, ortus apud  
 muni-

municipium Lanuvium: sed impiger militiæ, & acribus ministeriis, consulatum sub divo Augusto; mox expugnatis per Ciliciam Homonadensium castellis insignia triumphi adeptus, datusque rector C. Cæsari Armeniam obtinenti, Tiberium quoque Rhodi agentem coluerat: quod tunc patefecit in senatu: laudatis in se officiis, & incusato "M. Lollio," quem "auctorem C. Cæsari pravitatis & discordiarum" arguebat: sed ceteris haud læta memoria Quirinii erat, ob intenta, ut memoravi, Lepidæ pericula, sordidamque & præpotentem senectam.

A. U. C.

774.

J. C.

21.

XLIX. Fine anni C. Lutorium Priscum, equitem Romanum, post celebre carmen, quo Germanici suprema desseverat, pecuniâ donatum a Cæsare, corripuit delator, objectans, "ægro Druso composuisse, quod, si exstinctus foret, majore præmio "vulgaretur." Id C. Lutorius in domo P. Petronii, focru ejus Vitelliâ coram, multisque inlustribus feminis, per vaniloquentiam legerat. Ut delator exstitit, ceteris ad dicendum testimonium exterritis, sola Vitellia "nihil se audivisse" adseveravit, sed argumentibus, ad perniciem plus fidei fuit, Sententiâque Haterii Agrippæ consulis designati indictum reo ultimum supplicium.

L. Contra M. Lepidus in hunc modum exorsus est. "Si, patres conscripti, unum id spectamus, "quàm nefariâ voce C. Lutorius Priscus mentem "suam, & aures hominum polluerit; neque carcer, "neque laqueus, ne serviles quidem cruciatus in "eum suffecerint: sin flagitia & facinora sine modo "sunt; suppliciiis ac remediis, Principis moderatio, majorumque & vestra exempla temperant: " & vana a scelestis, dicta a maleficiis differunt: "est locus sententiæ, per quam neque huic delictum impune sit, & nos clementiæ simul ac severitatis non pæniteat. Sæpe audiivi Principem nostrum conquerentem, si quis, sumptâ morte, "miseriçordiam ejus prævenisset. Vita C. Lutorii in integro est, qui neque servatus in periculum

- A. U. C. 774. "culum reipublicæ, neque interfectus in exemplum  
 J. C. 21. "ibit: studia illi, ut plena vecordiæ, ita inania &  
 "fluxa sunt: nec quidquam grave ac serium ex eo  
 "metuas, qui suorum ipse flagitiorum proditor,  
 "non virorum animis, sed muliercularum adrepat.  
 "Cedat tamen Urbe, &, bonis amissis, aquâ &  
 "igni arceatur: quod perinde censeo, ac si lege  
 "majestatis teneretur."

LI. Solus Lepido Rubellius Blandus e consularibus adsensit: ceteri sententiam Agrippæ secuti; ductusque in carcerem Priscus, ac statim exanimatus. Id Tiberius solitis sibi ambagibus apud senatum incusavit, cum extolleret "pietatem, quamvis modicas Principis injurias acriter ulciscantium;" deprecaretur "tam præcipites verborum pœnas:" laudaret Lepidum, nec Agrippam argueret. Igitur factum senatusconsultum, "ne decreta patrum ante  
 "diem decimum, ad ærarium deferrentur; idque  
 "vitæ spatium damnatis prorogaretur:" sed non senatui libertas ad pœnitendum erat; neque Tiberius interjectu temporis mitigabatur.

- A. U. C. 775. LII. C. Sulpicius, D. Haterius consules sequuntur. Inturbidus externis rebus annus, domi suspectâ severitate adversum luxum, qui immensum proruperat ad cuncta, quis pecunia prodigitur. Sed alia sumptuum, quamvis graviora, dissimulatis plerumque pretiis, occultabantur; ventris & ganeæ paratus, assiduis sermonibus vulgati, fecerant curam, ne Princeps antiquæ parcimoniæ, durius adverteret. Nam incipiente C. Bibulo, ceteri quoque ædiles differuerant, "sperni sumptuariam legem, vetita-  
 "que utensilium pretia augeri in dies: nec medio-  
 "cribus remediis sisti posse:" & consulti patres, integrum id negotium ad Principem distulerant. Sed Tiberius, sæpe apud se pensitato, an coerceri tam profusæ cupidines possent; num coercitio plus damni in rempublicam ferret; quam indecorum adtractare quod non obtineret; vel retentum, ignominiam & infamiam virorum illustrium posceret:  
 postremò



postremò literas ad senatum composuit, quarum  
sententia in hunc modum fuit.

A. U. C.

775.

J. C.

22.

LIII. "Ceteris forsitan in rebus, patres con-  
"scripti, magis expediat me coram interrogari, &  
"dicere quid e republicâ censeam: in hac rela-  
"tione, subtrahi oculos meos melius fuit, ne de-  
"notantibus vobis ora, ac metum singulorum, qui  
"pudendi luxûs arguerentur, ipse etiam viderem  
"eos, ac velut deprehenderem. Quòd si mecum  
"antè viri strenui, ædiles, consilium habuissent;  
"nescio an suafurus fuerim omittere potiùs præva-  
"lida & adulta vitia, quàm hoc adsequi, ut palam  
"fieret, quibus flagitiis impares essemus: sed illi  
"quidem officio functi sunt, ut ceteros quoque  
"magistratus sua munia implere velim: mihi  
"autem neque honestum silere, neque proloqui ex-  
"peditum, quia non ædilis, aut prætoris, aut  
"consulis partes sustineo: majus aliquid & excel-  
"sius a Principe postulatur: & cùm rectè facto-  
"rum sibi quisque gratiam trahant, unius invidiâ  
"ab omnibus peccatur. Quid enim primum pro-  
"hibere, & priscum ad morem recidere aggrediar?  
"villarum ne infinita spatia, familiarum numerum  
"& nationes? argenti & auri pondus? æris, tabu-  
"larumque miracula? promiscuas viris & feminis  
"vestes? atque illa feminarum propria, quâs, la-  
"pidum causâ, pecuniæ nostræ ad externas, aut  
"hostiles gentes transferuntur?

LIV. "Nec ignoro in conviviis & circulis in-  
"cusari ista, & modum posci: sed si quis legem  
"fanciat, pœnas indicat: iidem illi civitatem verti,  
"splendidissimo cuique exitium parari, neminem  
"criminis expertem clamitabunt. Atqui, ne cor-  
"poris quidem morbos veteres, & diu auctos, nisi  
"per dura & aspera coërceas, corruptus simul &  
"corruptor, æger & flagrans animus, haud levi-  
"oribus remediis restringendus est, quàm libidi-  
"nibus ardescit. Tot a majoribus repertæ leges,  
"tot quas divus Augustus tulit, illæ oblivione, hæ  
"(quod flagitiosius est) contemptu abolitæ, securi-  
"orem

- A. U. C. 775. "orem luxum fecere : nam si velis quod nondum  
 J. C. 22. "vetitum est ; timeas, ne vetere : at si prohibita  
 "impune transcenderis, neque metus ultra, neque  
 "pudor est. Cur ergo olim parcimonia pollebat ?  
 "quia sibi quisque moderabatur : quia unius urbis  
 "cives eramus : ne irritamenta quidem eadem,  
 "intra Italiam dominantibus : externis victoriis,  
 "aliena ; civilibus, etiam nostra consumere didi-  
 "cimus. Quantum istud est, de quo aediles ad-  
 "monent ! Quam, si cetera respicias, in levi ha-  
 "bendum ! At hercule nemo refert, quod Italia  
 "externae opis indiget, quod vita populi Romani  
 "per incerta maris & tempestatum quotidie volvi-  
 "tur ; ac nisi provinciarum copiae & dominis, &  
 "servitiis, & agris subvenerint, nostra nos scilicet  
 "nemora, nostraeque villae tuebuntur ? Hanc, pa-  
 "tres conscripti, curam sustinet Princeps : haec  
 "omissa, funditus rempublicam trahet. Reliquis  
 "intra animum medendum est : nos, pudor ; pau-  
 "peres, necessitas ; divites, satias in melius mutet.  
 "Aut, si quis ex magistratibus, tantam industriam  
 "ac severitatem pollicetur, ut ire obviam queat ;  
 "hunc & laudo, & exonerari laborum meorum  
 "partem fateor : sin accusare vitia volunt, dein  
 "cum gloriam ejus rei adepti sunt, simulates  
 "faciunt, ac mihi relinquunt ; credite, patres  
 "conscripti, me quoque non esse offensionum avi-  
 "dum : quas cum graves, & plerumque iniquas  
 "pro republica suscipiam ; inanes & inritas, neque  
 "mihi aut vobis usui futuras, jure deprecor."

LV. Auditis Caesaris literis, remissa aedilibus  
 talis cura ; luxusque mensae, a fine Aetiaci belli,  
 ad ea arma quibus Ser. Galba rerum adeptus est, per  
 annos centum profusis sumptibus exerciti, paul-  
 latim exolevere. Causas ejus mutationis quaerere  
 libet. Dites olim familiae nobilium, aut claritudine  
 insignes, studio magnificentiae prolabebantur : nam  
 etiam tum plebem, socios, regna colere, & coli-  
 licum : ut quisque opibus, domo, paratu speciosus,  
 per nomen & clientelas inlustrior habebatur : post-  
 quam

quam cædibus sævitum, & magnitudo famæ exitio erat; ceteri ad sapientiora convertère: simul novi homines e municipiis & coloniis, atque etiam provinciis, in senatum crebrò adsumpti, domesticam parcimoniam intulerunt: & quamquam fortunâ, vel industriâ, plerique pecuniosam ad senectam pervenirent; mansit tamen prior animus. Sed præcipuus adstricti moris auctor Vespasianus fuit, antiquo ipse cultu victuque: obsequium inde in Principem, & æmulandi amor validior, quàm pœna ex legibus & metus. Nisi fortè rebus cunctis inest quidam velut orbis, ut quemadmodum temporum vices, ita morum vertantur: nec omnia apud priores meliora, sed nostra quoque ætas multa laudis & artium, imitanda posteris tulit. Verum hæc nobis majores. Certamina ex honesto maneat.

LVI. Tiberius, famâ moderationis partâ, quod ingruentes accusatores reprefferat, mittit literas ad senatum, quibus "potestatem tribuniciam" Druso petebat. Id summi fastigii vocabulum Augustus reperit, ne *regis* aut *dictatoris* nomen adsumeret, ac tamen appellatione aliquâ cetera imperia præmineret. M. deinde Agrippam socium ejus potestatis; quo defuncto, Tiberium Neronem delegit, ne successor in incerto foret: sic cohiberi pravas aliorum spes rebatur: simul modestiæ Neronis, & suæ magnitudini fidebat. Quo tunc exemplo, Tiberius Drusum summæ rei admovet; cùm, incolumi Germanico, integrum inter duos judicium tenuisset. Sed principio literarum veneratus deos, "ut con-  
" filia sua reipublicæ prosperarent," modica de moribus adolescentis, neque in falsum aucta retulit: "esse illi conjugem & tres liberos, eamque ætatem,  
" quâ ipse quondam a divo Augusto ad capeßend-  
" dum hoc munus vocatus sit. Neque nunc pro-  
" perè, sed per octo annos capto experimento,  
" compressis seditionibus, compositis bellis, tri-  
" umphalem & bis consulem, noti laboris parti-  
" cipem sumi."

TOM. I.

Q

LVII.

A. U. C.

775.

J. C.

22.



A. U. C.

775.

J. C.

22.

LVII. Præceperant animis orationem patres, quò quæsitior adulatio fuit: nec tamen repertum, nisi “ ut effigies Principum, aras deùm, templa & arcus,” aliaque solita censerent. Nisi quòd M. Silanus ex contumeliâ consulatûs, honorem Principibus petivit: dixitque pro sententiâ, “ ut publicis privatisque “ monimentis, ad memoriam temporum, non con- “ sulum nomina præscriberentur, sed eorum, qui “ tribuniciam potestatem gèrerent.” At Q. Hate- rius, cùm “ ejus diei senatusconsulta aureis literis “ figenda in curiâ ” censuisset, deridiculo fuit, senex fœdissimæ adulationis tantum infamiâ usurus.

LVIII. Inter quæ, provinciâ Africâ Junio Blæso prorogatâ, Servius Maluginensis flamen Dialis, ut Asiam forte haberet postulavit; frustra vulgatum dictitans “ non licere Dialibus egredi Italiâ: neque “ aliud jus suum, quàm Martialium, Quirinalium- “ que flaminum: porro si hi duxissent provincias, “ cur Dialibus id vetitum? nulla de eo populi “ scita, non in libris cærimoniarum reperiri. Sæpe “ pontifices Dialis sacra fecisse, si flamen valetu- “ dine, aut munere publico, impediretur. Sex & “ septuaginta annis post Cornelii Merulæ cædem, “ neminem suffectum; neque tamen cessavisse reli- “ giones. Quòd si per tot annos possit non creari, “ nullo sacrorum damno; quantò facilius absutu- “ rum, ad unius anni proconsulare imperium? “ Privatis olim simultatibus effectum, ut a ponti- “ ficibus maximis ire in provincias prohiberentur: “ nunc deùm munere, summum pontificum etiam “ summum hominum esse, non æmulationi, non “ odio, aut privatis adfectionibus obnoxium.”

LIX. Adversus quæ cùm augur Lentulus, alique variè differerent, eò decursum est, “ ut pontificis maximi sententiam opperirentur.” Tiberius, dilatâ notione de jure flaminis, decretas ob tribuni- ciam Drusi potestatem cærimonias temperavit; nominatim arguens “ insolentiam sententiæ, aureas- que literas contra patrium morem.” Recitata & Drusi epistolæ, quamquam ad modestiam flexæ, pro  
super-



superbissimis accipiuntur: "Huc decidisse cuncta, A. U. C.  
 "ut ne juvenis quidem, tanto honore accepto, 775.  
 "adiret Urbis deos, ingrederetur senatum, auspicia J. C.  
 "saltem gentile apud solum inciperet? Bellum 22.  
 "scilicet, aut diverso terrarum distineri, litora &  
 "lacus Campaniæ cum maximè peragrantem: sic  
 "imbui rectorem generis humani: id primum e  
 "paternis consiliis discere: sanè gravaretur aspec-  
 "tum civium senex Imperator, fessamque ætatem,  
 "& actos labores prætenderet: Druso quod, nisi  
 "ex adrogantiâ, impedimentum?"

LX. Sed Tiberius, vim principatûs sibi firmans, imaginem antiquitatis senatui præbebat, postulata provinciarum ad disquisitionem patrum mittendo. Crebrescebat enim Græcas per urbes licentia atque impunitas asyla statuendi. Complebantur templa pessimis servitorum: eodem subsidio obæratî adversum creditores, suspectique capitalium criminum receptabantur. Nec ullum satis validum imperium erat coercendis seditionibus populi, flagitia hominum, ut cærimonias deûm, protegentis. Igitur placitum, ut mitterent civitates jura, atque legatos. Et quædam, quod falsò usurpaverant, sponte omisere: multæ vetustis superstitionibus, aut meritis in populum Romanum fidebant. Magnaque ejus diei species fuit, quo senatus majorum beneficia, sociorum pacta, regum etiam, qui ante vim Romanam valuerant, decreta, ipsorumque numinum religiones introspexit; libero, ut quondam, quid firmaret mutaretve.

LXI. Primi omnium Ephesii adiere, memorantes: "Non, ut vulgus crederet, Dianam atque  
 "Apollinem Delo genitos: esse apud se Cenchrium  
 "amnem, lucum Ortygiam, ubi Latonam, partu  
 "gravidam, & oleæ, quæ tum etiam maneat, ad-  
 "nisam, edidisse ea numina: deorumque monitu  
 "sacratum nemus. Atque ipsum illic Apollinem,  
 "post interfectos Cyclopas, Jovis iram vitavisse.  
 "Mox Liberum patrem bello victorem, supplicibus  
 "Amazonum, quæ aram infederant, ignovisse.

- A. U. C. 775. "Auctam hinc, concessu Herculis, cùm Lydiâ  
 J. C. 22. "potiretur, cærimoniam templo: neque Persarum  
 "ditione, deminutum jus. Pòst Macedonas, dein  
 "nos servavisse."

LXII. Proximo Magnetes L. Scipionis, & L. Sullæ constitutis nitebantur: quorum ille Antiocho, hic Mithridate, pulsus, fidem atque virtutem Magnetum decoravêre, "uti Dianæ Leucophryenæ perfugium inviolabile foret." Aphrodisienses posthac, & Stratonicensis dictatoris Cæsaris, ob vetusta in partes merita, & recens divi Augusti decretum attulêre. Laudati, "quòd Parthorum inruptionem, nihil  
 "mutatâ in populum Romanum constantiâ, pertu-  
 "lissent." Sed Aphrodisiensium civitas, Veneris; Stratonicensium, Jovis & Triviæ religionem tue-  
 bantur. Altiùs Hierocæsarienses exposuêre, "Per-  
 "ficam apud se Dianam; delubrum, rege Cyro,  
 "dicatum:" & memorabantur "Perpernæ, Isau-  
 "rici," multaque alia imperatorum nomina, qui non modò templo, sed duobus millibus passuum eandem sanctitatem tribuerant. Exin Cyprii tribus delubris, quorum vetustissimum Paphiæ Veneri auctor Aërias, pòst filius ejus Amathus Veneri Amathusiæ, & Jovi Salaminio Teucer, Telamonis patris irâ profugus, posuissent.

LXIII. Auditæ aliarum quoque civitatum legationes. Quorum copiâ fessi patres, & quia studiis certabatur, consulibus permisêre, "ut perspecto  
 "jure, & si qua iniquitas involveretur, rem inte-  
 "gram rursus ad senatum referrent." Consules super eas civitates, quas memoravi, "apud Perga-  
 "mum Æsculapii compertum asylum" retulerunt:  
 "ceteros obscuris ob vetustatem initiis niti: nam  
 "Smyrnæos oraculum Apollinis, cujus imperio  
 "Stratonicipii Veneri templum dicaverint: Tenios  
 "eiusdem carmen referre, quo sacrare Neptuni  
 "effigiem, ædemque jussi sint: propiora Sardianos;  
 "Alexandri victoris id donum: neque minùs Mi-  
 "lesios Dario rege niti; sed cultus numinum utrif-  
 "que, Dianam aut Apollinem venerandi. Petere  
 "&

“ & Cretenses simulacro divi Augusti.” Factaque senatusconsulta, quibus multo cum honore, modus tamen præscribatur; jussique “ ipsis in templis figere æra sacrandam ad memoriam, neu specie religionis in ambitionem delaberentur.”

A. U. C.

775.

J. C.

22.

LXIV. Sub idem tempus Juliæ Augustæ valetudo atrox, necessitudinem Principi fecit festinati in urbem reditus: sincerâ adhuc inter matrem filiumque concordiam; sive occultis odiis. Neque enim multo antè, cum haud procul theatro Marcelli, effigiem divo Augusto Julia dicaret, Tiberii nomen suo postscripserat; idque ille credebatur, ut inferius majestate Principis, gravi & dissimulatâ offensione abdidisse. Sed tum “ supplicia diis, ludique magni” ab senatu decernuntur, “ quos pontifices, & augures, & quindecimviri, septemviris simul & “ sodalibus Augustalibus ederent.” Censuerat L. Apronius, “ ut feciales quoque iis ludis præficerent:” contradixit Cæsar, distincto sacerdotiorum jure, & repetitis exemplis: “ neque enim “ umquam fecialibus hoc majestatis fuisse. Ideo “ Augustales adjectos, quia proprium ejus domus “ sacerdotium esset, pro quâ vota persolverentur.”

LXV. Exsequi sententias haud institui, nisi insignes per honestum, aut notabili dedecore: quod præcipuum munus annalium reor, ne virtutes fileantur, utque pravis dictis factisque ex posteritate & infamiâ metus sit. Ceterum tempora illa adeo infecta, & adulatione sordida fuere, ut non modò primores civitatis, quibus claritudo sua obsequiis protegenda erat; sed omnes consulares, magna pars eorum, qui præturâ functi, multique etiam pedarii senatores certatim exsurgerent, sædaque & nimia censerent. Memoriam proditur, Tiberium, quotiens curiam egrederetur, Græcis verbis in hunc modum eloqui solitum, *ô homines ad servitutem paratos!* scilicet etiam illum, qui libertatem publicam noller, tam projectæ servientium patientiæ tædebat.

LXVI. Paullatim dehinc, ab indecoris ad infecta transgrediebantur. C. Silanum, proconsulem Asiæ,



A. U. C.  
775.  
J. C.  
22.

Asiæ, repetundarum a sociis postulatum, Mamercus Scaurus e consularibus, Junius Otho prætor, Brutidius Niger, ædilis, simul corripunt, objectantque "violatum Augusti numen, spretam Tiberii majestatem." Mamercus antiqua exempla jaciens, "L. Cottam a Scipione Africano, Ser. Galbam a Catone censorio, P. Rutilium a M. Scauro accusatos." Videlicet Scipio & Cato talia ulcisciebantur; aut ille Scaurus, quem proavum suum, opprobrium majorum Mamercus, infami operâ dehonefatabat. Junio Othoni literarium ludum exercere vetus ars fuit: mox Sejani potentiâ senator, obscura initia impudentibus ausis propellebat. Brutidium artibus honestis copiosum, &, si rectum iter pergeret, ad clarissima quæque iturum, festinatio exstimulabat, dum æquales, dein superiores, postremò suasmets ipse spes anteire parat: quod multos etiam bonos pessum dedit, qui, spretis quæ tarda cum securitate, præmatura vel cum exitio properant.

LXVII. Auxere numerum accusatorum Gellius Poplicola & M. Paconius: ille quæstor Silani, hic legatus. Nec dubium habebatur, sævitiae captarumque pecuniarum teneri reum: sed multa adgebantur etiam insontibus periculosa; cum, super tot senatores adversos, facundissimis totius Asiæ, eoque ad accusandum delectis, responderet solus, & orandi nescius, proprio in metu, qui exercitam quoque eloquentiam debilitat: non temperante Tiberio, quin premeret voce, vultu, eò quòd ipse creberrimè interrogabat: neque refellere, aut eludere, dabatur; ac sæpe etiam confitendum erat, ne frustra quæxivisset. Servos quoque Silani, ut tormentis interrogarentur, actor publicus mancipio acceperat: & ne quis necessariorum juvaret perclitantem, majestatis crimina subdebantur, vinclum & necessitas filendi. Igitur petito paucorum dierum interjectu, defensionem sui deseruit, ausis ad Cæsarem codicillis, quibus invidiam & preces miscuerat.

LXVIII.



LXVIII. Tiberius, quæ in Silanum parabat, quod excusatiùs sub exemplo acciperentur, libellos divi Augusti de Voleso Messalà, ejusdem Asiæ proconsule, factumque in eum senatusconsultum recitari jubet. Tum L. Pisonem sententiam rogat: ille multum de "clementiâ Principis" præfatus, "aquâ atque igni Silano interdicendum" censuit, "ipsumque in insulam Gyarum relegandum." Eadem ceteri, nisi quod Cn. Lentulus "separanda Silani materna bona (quippe aliâ parente geniti) reddendaque filio" dixit, adnuente Tiberio. At Cornelius Dolabella, dum adulationem longiùs sequitur, increpitis C. Silani moribus, addidit, "ne quis vitâ probrosus, & opertus infamiâ, provinciam sortiretur; idque Princeps dijudicaret: nam a legibus delicta puniri: quantò fore mitius in ipsos, melius in socios, provideri ne peccaretur."

A. U. C.

775.

J. C.

22.

LXIX. Adversum quæ disseruit Cæsar: "Non quidem sibi ignara, quæ de Silano vulgabantur, sed non ex rumore statuendum: multos in provinciis contrà, quàm spes aut metus de illis fuerit, egisse: excitari quosdam ad meliora, magnitudine rerum; hebescere alios: neque posse Principem suâ scientiâ cuncta complecti, neque expedire, ut ambitione alienâ trahatur. Ideo leges in facta constitui, quia futura in incerto sint: sic a majoribus institutum, ut si anteissent delicta, poenæ sequerentur. Ne verterent sapienter repta, & semper placita: satis onerum Principibus, satis etiam potentiæ: minui jura, quotiens glisecat potestas: nec utendum imperio, ubi legibus agi possit." Quantò rarior apud Tiberium popularitas, tantò lætioribus animis accepta. Atque ille prudens moderandi, si propriâ irâ non impelleretur, addidit, "insulam Gyarum immitem & sine cultu hominum esse: darent Juniæ familiaris, & virò quondam ordinis ejusdem, ut Cytheram potiùs concederet: id sororem quoque Silani Torquatam, priscæ sanctimonis virginem expectere." In hanc sententiam facta discessio.

LXX.

A. U. C.

775.

J. C.

22.

LXX. Post auditi Cyrenenses, &, accusante Anchario Prisco, Cæsius Cordus repetundarum damnatur. L. Ennium, equitem Romanum, majestatis postulat, "quòd effigiem Principis promiscuum ad usum argenti vertisset," recipi Cæsar inter reos vetuit; palam aspernante Ateio Capitone, quasi per libertatem. "Non enim debere eripi pa-  
 "tribus vim statuendi, neque tantum maleficium  
 "impunè habendum: sanè lentus in suo dolore  
 "esset; reipublicæ injurias ne largiretur." Intellexit hæc Tiberius, ut erant magis, quàm ut dicebantur: perstititque intercedere. Capito insignitior infamiâ fuit, quòd humani divinique juris sciens, egregium publicum, & bonas domi artes dehonestavisset.

LXXI. Incessit dein religio, quonam in templo locandum foret donum, quod pro valetudine Augustæ equites Romani voverant Equestri Fortunæ: nam etfi delubra ejus deæ multa in Urbe, nullum tamen tali cognomento erat: repertum est ædem esse apud Antium, quæ sic nuncuparetur, "cunctas-  
 "que cærimonias Italicis in oppidis, templaque, &  
 "numinum effigies, juris atque imperii Romani  
 "esse:" ita donum apud Antium statuitur. Et quando de religionibus tractabatur, dilatum nuper responsum adversus Servium Maluginensem, flaminem Dialem, prompsit Cæsar; recitavitque decretum pontificum: "Quotiens valetudo adversa  
 "flaminem Dialem incessisset, ut, pontificis maximi  
 "arbitrio, plusquam binotium abesset: dum ne  
 "diebus publici sacrificii, neu sæpius quàm bis  
 "eumdem in annum." Quæ, Principe Augusto constituta, satis ostendebant, annuam absentiam & provinciarum administrationem Dialibus non concedi: memorabaturque L. Metelli, pontificis maximi, exemplum, qui Aulum Postumium, flaminem, attinisset. Ita fors Asiæ in eum, qui consularium Maluginensi proximus erat, conlata.

LXXII. Iisdem diebus Lepidus ab senatu petivit,  
 "ut basilicam Paulli, Æmilia monimenta, propriâ  
 pecuniâ

pecuniâ firmaret ornaretque." Erat etiam tum in  
 mōre publica munificentia: nec Augustus arguerat  
 Taurum, Philippum, Balbum, hostiles exuvias, aut  
 exundantes opes, ornatum ad Urbis, & posterū  
 gloriam conferre: quo tum exemplo Lepidus, quam-  
 quam pecuniæ modicus, avitum decus recoluit. At  
 Pompeii theatrum igne fortuito haustum, Cæsar  
 exstructurum pollicitus est, "eò quodd nemo e fa-  
 "miliâ restaurando sufficeret, manente tamen no-  
 "mine Pompeii." Simul laudibus Sejanum ex-  
 tulit, "tamquam labore vigilantiaque ejus tanta  
 "vis unum intra damnum stetisset; & censuere  
 patres "effigiem Sejano, quæ apud theatrum Pom-  
 "peii locaretur." Neque multò post Cæsar, cū  
 Junium Blæsum, proconsulem Africæ, triumphī  
 insignibus attolleret, "dare id se" dixit "honori  
 Sejani," cujus ille avunculus erat.

A. U. C.

775.

J. C.

23.

LXXIII. Ac tamen res Blæsi dignæ decore tali  
 fuere: nam Tacfarinas, quamquam sæpius depul-  
 sus, reparatis per intima Africæ auxiliis, huc adro-  
 gantia venerat, ut legatos ad Tiberium mitteret,  
 "sedemque" ultro "sibi atque exercitui suo"  
 postularet, aut "bellum inexplicabile" minitaretur.  
 Non aliàs magis suâ populique Romani contumeliâ  
 indoluisse Cæsarem ferunt, quàm "quodd desertor  
 "& prædo, hostium more ageret. Ne Spartaco  
 "quidem, post tot consularium exercituum clades  
 "inultam Italiam urenti, quamquam Sertorii atque  
 "Mithridatis ingentibus bellis labaret respublica,  
 "datum, ut pacto in fidem acciperetur: nedum,  
 "pulcherrimo populi Romani fastigio, latro Tac-  
 "farinas, pace & concessione agrorum redimeretur."  
 Dat negotium Blæso, "ceteros quidem ad spem  
 "proliceret arma sine noxâ ponendi; ipsius autem  
 "ducis quoquo modo potiretur."

LXXIV. Et recepti eâ veniâ plerique: mox  
 adversum artes Tacfarinatis, haud dissimili modo  
 belligeratum. Nam quia ille robore exercitûs im-  
 par, furandi melior, plures per globos incurfaret,  
 eluderetque, & insidias simul tentaret; tres incessus,

TOM. I.

R

totidem



A. U. C. 775. totidem agmina parantur : ex quīs Cornelius Scipiō  
 J. C. 22. legatus præfuit, quā prædatio in Leptitanos, & suf-  
 fugia Garamantum ; alio latere, ne Cirtensium  
 pagi impunè traherentur, propriam manum Blæsus  
 filius duxit : medio, cum delectis, castella & mu-  
 nitiones idoneis locis imponens, dux ipse arcta &  
 infensa hostibus cuncta fecerat ; quia quoquò in-  
 clinarent, pars aliqua militis Romani in ore, in  
 latere, & sæpe a tergo erat : multique eo modo  
 cæsi, aut circumventi. Tunc tripartitum exercitum  
 plures in manus dispergit, præponitque centuriones  
 virtutis expertæ : nec, ut mos fuerat, actâ æstate  
 retrahit copias, aut in hibernaculis veteris provin-  
 ciæ componit : sed ut in limine belli, dispositis  
 castellis, per expeditos & solitudinum gnaros, mu-  
 tantem mapalia Tacfarinatem proturbat : donec,  
 fratre ejus capto, regressus est, properantiùs tamen  
 quàm ex utilitate sociorum, relictis per quos re-  
 surgeret bellum. Sed Tiberius pro confecto inter-  
 pretatus, id quoque Blæso tribuit, ut *imperator* a  
 legionibus salutaretur ; prisco erga duces honore,  
 qui, bene gestâ republicâ, gaudio & impetu victoris  
 exercitûs conclamabantur : erantque plures simul  
 imperatores, nec super ceterorum æqualitatem :  
 concessit quibusdam & Augustus id vocabulum ; ac  
 tunc Tiberius Blæso postremum.

LXXV. Obiere eo anno viri inlustres, Asinius  
 Saloninus, M. Agrippâ & Pollione Asinio avis,  
 fratre Druso insignis, Cæsarique progener desti-  
 natus : & Capito Ateius, de quo memoravi, prin-  
 cipem in civitate locum studiis civilibus adsecutus ;  
 sed avo centurione Sullano, patre prætorio. Con-  
 sulatum ei adceleraverat Augustus, ut Labeonem  
 Antistium, iisdem artibus præcellentem, dignatione  
 ejus magistratûs anteiret. Namque illa ætas duo  
 pacis decora simul tulit : sed Labeo incorruptâ  
 libertate, & ob id famâ celebrator : Capitonis ob-  
 sequium dominantibus magis probabatur. Illi, quòd  
 præturam intra stetit, commendatio ex injuriâ ;  
 huic,



huic, quodd consulatum adeptus est, odium ex in-  
vidiâ oriebatur.

A. U. C.

775.

J. C.

22.

LXXVI. Et Junia, sexagesimo quarto post Philippensem aciem anno, supremum diem explevit, Catone avunculo genita, C. Cassii uxor, M. Bruti soror. Testamentum ejus multo apud vulgum rumore fuit; quia, in magnis opibus, cum ferme cunctos procures cum honore nominavisset, Cæsarem omisit: quod civiliter acceptum: neque prohibuit quominus laudatione pro rostris, ceterisque sollemnibus funus cohonestaretur. Viginti clarissimarum familiarum imagines antelatae sunt, Manlii, Quinctii, aliaque ejusdem nobilitatis nomina: sed præfulgebant Cassius atque Brutus, eo ipso quodd effigies eorum non visebantur.



# B R E V I A R I U M

## LIBRI QUARTI.

- I. **Æ**LII Sejani origo & mores. II. Militari & senatorio ambitu ad dominationem adspirat. III. Qualem exercituum & reipublicæ statum nactus. VIII. Primas dominandi spes, veneno Druso Cæsari dato, auspicatur, consciâ uxore ejus Livîâ. Senatum morte Drusi mæstum erigit Tiberius; patribusque commendat, ut imperii heredes, Germanici filios. XII. Iis, matrique Agrippinæ perniciem molitur Sejanus, scelerum ferox. XIII. Aliquot provinciarum legationes & accusationes. Histriones Italiâ pulsi. XV. Templum ab Asiæ civitatibus Tiberio, Livîæ, & senatui decretum. XVI. De flamine Diali nova lex. XVII. Neronem & Drusum, Germanici filios, diis commendatos a pontificibus queritur Tiberius. XVIII. Quâ causâ promptissimos Germanici amicos subvertit Sejanus. Alii accusati ac damnati. XXIII. In Africâ bello finem imponit Dolabella, cæso Tacfarinate. XXVII. Mota per Italiam servilis belli semina statim oppressa. XXVIII. Vibius Serenus a filio accusatus. P. Suilius, Cremutius Cordus, alique damnati. XXXVI. Cyzicenis libertas adempta. XXXVII. Tiberius spernit templi honorem ab Hispanis oblatum. XXXIX. Sejanus, nimîâ fortunâ socors, Liviam sibi uxorem petit. XLI. Matrimonii spe dejectus, Principem ad vitam procul Româ degendam impellit. XLIII. Legationes Græcorum de asylorum jure. XLIV. Mors Cn. Lentuli &

& L. Domitii. XLV. L. Piso in Hispaniâ interficitur.  
 XLVI. Contusis Thracum gentibus, triumphî insignia  
 accipit Poppæus Sabinus. LII. Claudia Pulchra adul-  
 terii accusata & damnata. LIII. Agrippina maritum  
 sibi postulat, nec obtinet. LV. Undecim Asiæ urbes  
 certant, in quâ earum templum Tiberii statueretur.  
 Smyrnæi prælati. LVII. Tiberius in Campaniam se-  
 cedit. Ibi repentino lapidum lapsu periclitantem, op-  
 posito corpore, periculo eximit Sejanus, ex eo major, &  
 adversus Germanici stirpem audacior. LX. Neronem  
 adgreditur. LXII. Apud Fidenas amphitheatrî casu  
 quinquaginta hominum millia debilitata, vel obtrita.  
 LXIV. Romæ deustus mons Cælius. LXVII. In in-  
 sulam Capreas se abdit Tiberius. Sejanus apertis ad-  
 versum Agrippinam & Neronem insidiis grassatur.  
 LXVIII. Titius Sabinus ob amicitiam Germanici ipsi  
 Calendis Januarii punitur. LXXI. Mors Juliæ,  
 Augusti neptis. LXXII. Frisii rebellant, & ægre re-  
 pressi. LXXV. Agrippina, Germanici filia, Cn. Do-  
 mitio nupta.

Hæc sexennio fere gesta.

A. U. C. J. C.

DCCLXXVI.	23. Coss.	{ C. Asinio Pollione, C. Antistio Vetere.
DCCLXXVII.	24. Coss.	{ Sergio Cornelio Cethego, L. Visellio Varrone.
DCCLXXVIII.	25. Coss.	{ M. Asinio Agrippâ, Cossio Cornelio Lentulo.
DCCLXXIX.	26. Coss.	{ Cn. Cornelio Lentulo Gætulico, C. Calvisio Sabino.
DCCLXXX.	27. Coss.	{ M. Licinio Crasso, L. Calpurnio Pisone.
DCCLXXXI.	28. Coss.	{ Ap. Junio Silano, P. Silio Nervâ.

C. COR-



## C. CORNELII TACITI

### A N N A L E S.

#### LIBER QUARTUS.

**C.** ASINIO, C. Antistio consulibus, nonus Tiberio annus erat compositaë reipublicæ, florentis domûs: (nam Germanici mortem inter prospera ducebat) cùm repentè turbare fortuna cœpit; sævire ipse, aut sævientibus vires præbere. Initium & causa penes Ælium Sejanum, cohortibus prætoriis præfectum, cujus de potentiâ suprâ memoravi: nunc originem, mores, &, quo facinore dominationem raptum ierit, expediam. Genitus Vulfiniis, patre Sejo Strabone, equite Romano, & primâ juventâ C. Cæsarem, divi Augusti nepotem, sectatus, non sine rumore Apicio diviti & prodigo stuprum veno dedisse: mox Tiberium variis artibus devinxit aded, ut obscurum adversum alios, sibi uni incautum intestumque efficeret: non tam solertiâ, (quippe iisdem artibus victus est) quàm deum irâ in rem Romanam, cujus pari exitio viguit, ceciditque. Corpus illi laborum tolerans, animus audax: suû obtegens, in alios criminator: juxtâ adulectio & superbia: palam compositus pudor,

A. U. C.

776.

J. C.

23.

A. U. C.

776.

J. C.

23.

dor, intus summa apiscendi libido : ejusque causâ, modò largitio & luxus, sæpius industria ac vigilantia, haud minùs noxiâ, quotiens parando regno finguntur.

II. Vim præfecturæ, modicam antea, intendit, dispersas per Urbem cohortes una in castra conducendo ; ut simul imperia acciperent, numeroque & robore, & visu inter se, fiducia ipsis, in ceteros metus crederetur. Prætendebat “ lascivire militem “ diductum : si quid subitum ingruat, majore auxilio pariter subveniri : & severiùs aucturos, si “ vallum statuatur procul Urbis inlecebris.” Ut perfecta sunt castra, inrepere paullatim militares animos, adeundo, appellando : simul centuriones ac tribunos ipse deligere : neque senatorio ambitu abstinebat, clientes suos honoribus aut provinciis ornando, facili Tiberio, atque ita prono, ut *socium laborum*, non modò in sermonibus, sed apud patres & populum celebraret, colique per theatra & fora effigies ejus, interque principia legionum sineret.

III. Ceterum plena Cæsarum domus, juvenis filius, nepotes adulti, moram cupitis adferebant : & quia vi tot simul corripere intutum, dolus intervalla scelerum poscebat. Placuit tamen occultior via, & a Druso incipere, in quem recenti irâ ferebatur. Nam Drusus impatiens æmuli, & animo commotior, orto fortè jurgio intenderat Sejano manus, & contrà tendentis os verberaverat. Igitur cuncta tentanti promptissimum visum, ad uxorem ejus Liviam convertere ; quæ soror Germanici, formæ initio ætatis indecoræ, mox pulchritudine præcellebat. Hanc, ut amore incensus, adulterio pellexit : & postquam primi flagitii potitus est, (neque femina, amissâ pudicitia, alia abnuerit) ad conjugii spem, consortium regni, & necem mariti impulit. Atque illa, cui avunculus Augustus, focer Tiberius, ex Druso liberi, seque ac majores & posteros municipali adultero foedabat ; ut pro honestis & præsentibus, flagitiosa & incerta exspectaret. Sumitur in conscientiam Eudemus, amicus

ac

ac medicus Liviæ, specie artis frequens secretis: pellit domo Sejanus uxorem Apicatam, ex quâ tres liberos genuerat, ne pellici suspectaretur. Sed magnitudo facinoris metum, prolationes, diversa interdum consilia adferebat.

A. U. C.

776.

J. C.

23.

IV. Interim anni principio, Drusus ex Germanici liberis togam virilem sumpsit; quæque fratri ejus Neroni decreverat senatus, repetita: addidit orationem Cæsar, multâ cum laude filii sui, "quodd patriâ benevolentia in fratris liberos foret." Nam Drusus (quamquam arduum sit, eodem loci potentiam & concordiam esse) æquus adolescentibus, aut certè non adversus habebatur. Exin vetus & sæpe simulatum proficiscendi in provincias consilium refertur: "multitudinem veteranorum" prætexebat Imperator, & "delectibus supplendos exercitus: "nam voluntarium militem deesse; ac si suppeditet, "non eadem virtute ac modestiâ agere: quia plerumque inopes ac vagi sponte militiam fumant:" percensuitque cursim numerum legionum, & quas provincias tutarentur. Quod mihi quoque exsequendum reor, quæ tum Romana copia in armis, qui socii reges, quantò sit angustiùs imperitatum.

V. Italiam utroque mari duæ classes, Misenum apud & Ravennam, proximumque Galliæ litus rostratæ naves præfidebant, quas Actiacâ victoriâ captas Augustus in oppidum Forojulienfe miserat, valido cum remige. Sed præcipuum robur Rhenum juxta, commune in Germanos Gallosque subsidium, octo legiones erant. Hispaniæ recens perdomitæ, tribus habebantur. Mauros Juba rex acceperat, donum populi Romani. Cetera Africæ, per duas legiones, parique numero Ægyptus: dehinc initio ab Syriâ usque ad flumen Euphraten, quantum ingenti terrarum sinu ambitur, quatuor legionibus coercita; accolis Ibero, Albanoque, & aliis regibus, qui magnitudine nostrâ proteguntur adversum externa imperia. Et Thraciam Rhæmetalces, ac liberi Cotyis; ripamque Danubii, legionum duæ in Pannoniâ, duæ in Mœsiâ attinebant: totidem

Tom. I.

S

apud

A. U. C. 776. apud Dalmatiam locatis, quæ positu regionis a tergo illis, ac, si repentinum auxilium Italia posceret, haud procul accirentur. Quamquam insideret urbem proprius miles, tres urbanæ, novem prætoriarum cohortes, Etruriâ ferme Umbriâque delectæ, aut vetere Latio, & coloniis antiquitus Romanis. At apud idonea provinciarum sociæ triremes, alæque, & auxilia cohortium: neque multò secus in iis virium: sed persequi incertum fuerit, cum ex usu temporis huc illuc mearent, gliscerent numero, & aliquando minuerentur.

J. C.  
23.

VI. Congruens crediderim recensere ceteras quoque reipublicæ partes, quibus modis ad eam diem habitæ sint; quando Tiberio mutati in deterius principatûs initium ille annus attulit. Jam primùm publica negotia, & privatorum maxima, apud patres tractabantur: dabaturque primoribus differere; & in adulationem lapsos, cohibebat ipse. Mandabatque honores, nobilitatem majorum, claritudinem militiæ, inlustres domi artes spectando; ut satis constaret, non alios potiores fuisse. Sua consulibus, sua prætoribus species: minorum quoque magistratuum exercita potestas; legesque, si majestatis quæstio eximeretur, bono in usu. At frumenta, & pecuniæ vestigiales, cetera publicorum fructuum, societatibus equitum Romanorum agitabantur. Res suas Cæsar spectatissimo cuique, quibusdam ignotis ex famâ mandabat; semelque adsumpti tenebantur; prorsus sine modo, cum plerique iisdem negotiis insenescerent. Plebes acri quidem annonâ fatigabatur: sed nulla in eo culpa ex principe: quin infecunditati terrarum, aut asperis maris obviam iit, quantum impendio, diligentiaque poterat. Et ne provinciæ novis oneribus turbarentur, utque vetera, sine avaritiâ aut crudelitate magistratuum, tolerarent, providebat: corporum verbera, ademptiones bonorum aberant.

VII. Rari per Italiam Cæsaris agri; modesta servitia, intra paucos libertos domus: ac si quando cum privatis disceptaret, forum & jus. Quæ cuncta,  
non



non quidem comi viâ, sed horridus, ac plerumque  
 formidatus, retinebat tamen, donec morte Drusi  
 verterentur: nam dum superfuit, mansêre; quia  
 Sejanus, incipiente adhuc potentiâ, bonis consiliis  
 notescere volebat; & ultor metuebatur, non occul-  
 tus odii, & crebrè querens, "incolumi filio, adju-  
 "torem imperii alium vocari: & quantum supe-  
 "resse ut collega dicatur? Primas dominandi spes  
 "in arduo: ubi sis ingressus, adesse studia & mi-  
 "nistros: extructa jam, sponte præfecti, castra;  
 "datos in manum milites: cerni effigiem ejus in  
 "monimentis Cn. Pompeii: communes illi cum  
 "familiâ Drusorum fore nepotes: precandam post  
 "hæc modestiam, ut contentus esset." Neque  
 rarè, neque apud paucos talia jaciebat, & secreta  
 quoque ejus, corruptâ uxore, prodebantur.

A. U. C.

776.

J. C.

23.

VIII. Igitur Sejanus maturandum ratus, deligit  
 venenum, quo paullatim inrepente, fortuitus mor-  
 bus adsimularetur: id Druso datum per Lygdum  
 spadonem, ut octo post annos cognitum est. Cete-  
 rum Tiberius per omnes valetudinis ejus dies, nullo  
 metu, an ut firmitudinem animi ostentaret, etiam  
 defuncto, necdum sepulto, curiam ingressus est:  
 consulesque, sede vulgari, per speciem mæstitiæ se-  
 dentes, honoris locique admonuit; & effusum in  
 lacrimas senatum, victo gemitu, simul oratione  
 continuâ erexit. "Non quidem sibi ignarum, posse  
 "argui, quòd tam recenti dolore subierit oculos  
 "senatûs: vix propinquorum adloquia tolerari,  
 "vix diem aspici a plerisque lugentium: neque  
 "illos imbecillitatis damnandos; se tamen fortiora  
 "solatia e complexu reipublicæ petivisse." Mife-  
 ratusque "Augustæ extremam senectam, rudem  
 "adhuc nepotum, & vergentem ætatem suam, ut  
 "Germanici liberi, unica præsentium malorum  
 "levamenta, inducerentur," petivit. Egressi con-  
 sules firmatos adloquio adolescentulos, deductosque  
 ante Cæsarem statuunt. Quibus adprehensis, "Pa-  
 "tres conscripti, hos," inquit, "orbatos parente,  
 "tradidi patruo ipsorum, precatusque sum, quam  
 S 2 "quam

- A. U. C. 776. "quam esset illi propria soboles, ne secus quàm  
 J. C. 23. "suum sanguinem foveret ac tolleret, sibi que &  
 "posteris conformaret. Erepto Druso, preces ad  
 "vos converto, diisque & patriâ coram obtestor,  
 "Augusti pronepotes, clarissimis majoribus genitos  
 "suscipite, regite: vestram meamque vicem ex-  
 "plete. Hi vobis, Nero & Druse, parentum loco:  
 "ita nati estis, ut bona malaque vestra ad rempub-  
 "licam pertineant."

IX. Magno ea fletu, & mox precationibus faustis audita; ac, si modum orationi posuisset, misericordiâ suâ gloriâque animos audientium impleverat: ad vana & totiens inrita revolutus, "de reddendâ republicâ: utque consules, seu quis alius, regi-  
 "men susciperent," vero quoque & honesto fidem dempsit. Memoriam Drusi eadem, quæ in Germanicum, decernuntur; plerisque additis, ut ferme amat posterior adulatio. Funus imaginum pompâ maximè inlustre fuit, cùm origo Juliæ gentis Æneas, omnesque Albanorum reges, & conditor Urbis Romulus, post Sabina nobilitas, Attus Clausus, ceteræque Claudiorum effigies, longo ordine spectarentur.

X. In tradenda morte Drusi, quæ plurimis maximèque fidei auctoribus memorata sunt, retuli: sed non omiserim eorumdem temporum rumorem, validum adeò, ut nondum exolescat. "Corruptâ  
 "ad scelus Liviâ, Sejanum Lygdi quoque spadonis  
 "animum stupro vinxisse: quòd is Lygdis ætate  
 "atque formâ carus domino, interque primores  
 "ministros erat: deinde, inter conscios ubi locus  
 "veneficii tempusque composita sint, eò audaciæ  
 "profectum, ut verteret; & occulto indicio Drusum veneni in patrem arguens, moneret Tiberium, vitandam potionem, quæ prima ei, apud  
 "filium epulanti, offerretur. Eâ fraude tum senem,  
 "postquam convivium inierat, exceptum poculum  
 "Druso tradidisse; atque illo ignaro, & juveniliter  
 "hauriente, auctam suspicionem, tamquam metu  
 "& pudore, sibi met inrogaret mortem, quam patri  
 "struxerat."

XI.

XI. Hæc vulgè jactata, super id, quòd nullo auctore certo firmantur, promptè refutaveris. Quis enim mediocri prudentiâ, nedum Tiberius, tantis rebus exercitus, inaudito filio exitium offerret, idque suâ manu, & nullo ad pœnitendum regressu? Quin potiùs ministrum veneni excrucia-  
A. U. C.  
776.  
J. C.  
23.
ret, auctorem exquireret; insitâ denique, etiâ in extraneos, cunctatione & morâ, adversum unicum, & nullius antè flagitii compertum, uteretur. Sed quia Sejanus facinorum omnium repertor habebatur, ex nimîâ caritate in eum Cæsaris, & ceterorum in utrumque odio, quamvis fabulosa & immania credebantur: atrocior semper famâ erga dominantium exitus. Ordo alioqui sceleris per Apicatam Sejani proditus, tormentis Eudemi ac Lygdî patefactus est: neque quisquam scriptor tam infensus existit, ut Tiberio objectaret, cùm omnia alia conquirent, intenderentque. Mihi tradendi arguendique rumoris causa fuit, ut, claro sub exemplo, falsas auditiones depellerem, peteremque ab iis, quorum in manus cura nostra venerit, ne divulgata atque incredibilia, avidè accepta, veris, neque in miraculum corruptis, antehabeant.

XII. Ceterum laudante filium pro rostris Tiberio, senatus populusque habitum ac voces dolentum simulatione magis quàm libens induebat, domumque Germanici revirescere occulti lætabantur. Quod principium favoris, & mater Agrippina, spem malè tegens, perniciem adceleravêre. Nam Sejanus, ubi videt mortem Drusi inultam interfectoribus, sine mærore publico esse, ferox scelerum, & quia prima provenerant, volutare secum, quonam modo Germanici liberos perverteret, quorum non dubia successio: neque spargi venenum in tres poterat, egregiâ custodum fide, & pudicitiâ Agrippinæ impene-  
toribus:
trabili. Igitur contumaciam ejus insectari, vetus Augustæ odium, recentem Liviæ conscientiam exagitare, ut “superbam, fecunditate subnixam, popularibus studiis inhiare dominationi,” apud Cæsarem arguerent. Atque hæc callidis crimina-



A. U. C.

776.

J. C.

23.

toribus : inter quos delegerat Julium Postumum, per adulterium Mutilæ Priscæ inter intimos aviæ, & consiliis suis peridoneum : quia Prisca, in animo Augustæ valida, anum, suapte naturâ potentiæ anxiam, insociabilem nurui efficiebat. Agrippinæ quoque proximi inliciebantur, pravis sermonibus tumidos spiritus perstimulare.

XIII. At Tiberius, nihil intermissâ rerum curâ, negotia pro solatiis accipiens, jus civium, preces sociorum tractabat. Factaque, auctore eo, senatusconsulta, “ ut civitati Cibyriticæ apud Asiam, “ Ægiensi apud Achaiam motu terræ labefactis, “ subveniretur remissione tributi in triennium.” Et Vibius Serenus, proconsul ulterioris Hispaniæ, de vi publicâ damnatus, ob atrocitatem morum, in insulam Amorgum deportatur. Carfidius Sacerdos, reus, tamquam frumento hostem Tacfarinatem juvisset, absolvitur; ejusdemque criminis C. Graccus. Hunc comitem exsilii admodum infantem, pater Sempronius in insulam Cercinam tulerat. Illic adultus inter extorres, & liberalium artium nescios, mox per Africam ac Siciliam mutando sordidas merces sustentabatur: nec tamen effugit magnæ fortunæ pericula. Ac ni Ælius Lamia, & L. Apronius, qui Africam obtinuerant, infontem protexissent, claritudine infausti generis, & paternis adversis foret abstractus.

XIV. Is quoque annus legationes Græcarum civitatum habuit, Samiis “ Junonis,” Cois “ Æsculapii delubro, vetustum asyli jus ut firmaretur,” petentibus. Samii decreto Amphictyonum nitebantur, quîs præcipuum fuit rerum omnium iudicium, quâ tempestate Græci, conditis per Asiam urbibus, orâ maris potiebantur. Neque dispar apud Coos antiquitas; & accedebat meritum ex loco. Nam cives Romanos templo Æsculapii induxerant, cûm, jussu regis Mithridatis, apud cunctas Asiæ insulas & urbes trucidarentur. Variis dehinc & sæpius inritis prætorum questibus, postremò Cæsar “ de immodestiâ histrionum” retulit. “ Multa ab “ iis in publicum seditiosè, fœda per domos ten-  
“ tari:



“tari: Oscum quondam ludicrum, levissimæ apud  
 “vulgum oblectationis, ed flagitiorum & virium  
 “venisse, ut auctoritate patrum coercendum sit.”  
 Pulsi tum histriones Italiâ.

A. U. C.

776.

J. C.

23.

XV. Idem annus alio quoque luctu Cæsarem  
 adficit, alterum ex geminis Drusi liberis exstingu-  
 endo: neque minùs morte amici. Is fuit Lucilius  
 Longus, omnium illi tristium lætorumque socius,  
 unusque e senatoribus Rhodii secessus comes. Ita,  
 quamquam novo homini, censorium funus, effigiem  
 apud forum Augusti, publicâ pecuniâ patres decre-  
 vère; apud quos etiam tum cuncta tractabantur:  
 aded ut procurator Asiæ Lucilius Capito, accusante  
 provinciâ, causam dixerit, magnâ cum adsevera-  
 tione Principis, “non se jus nisi in servitia, & pe-  
 “cunias familiares dedisse: quod si vim prætoris  
 “usurpasset, manibusque militum usus foret, spreta  
 “in eo mandata sua: audirent socios.” Ita reus,  
 cognito negotio, damnatur. Ob quam ultionem,  
 & quia priore anno in C. Silanum vindicatum erat,  
 decrevère Asiæ urbes “templum Tiberio matrique  
 ejus, ac senatui.” Et permissum statuere: egit-  
 que Nero grates eâ causâ patribus atque avo, lætas  
 inter audientium adfectiones, qui, recenti memoriâ  
 Germanici, illum aspici, illum audiri rebantur:  
 aderantque juveni modestia, ac forma, principe  
 viro digna, notis in eum Sejani odiis, ob pericu-  
 lum gratiora.

XVI. Sub idem tempus “de flamine Diali, in  
 “locum Servii Maluginensis defuncti legendo, simul  
 “rogandâ novâ lege,” differuit Cæsar. “Nam  
 “patricios confarreatis parentibus genitos, tres  
 “simul nominari, ex quibus unus legeretur, vetusto  
 “more; neque adesse, ut olim, eam copiam,  
 “omissâ confarreandi adsuetudine, aut inter paucos  
 “retentâ: pluresque ejus rei causas” adferebat;  
 “potissimam, penes incuriam virorum feminarum-  
 “que. Accedere ipsius cærimoniæ difficultates,  
 “quæ consultò vitarentur; & quando exiret e jure  
 “patrio, qui id flaminium apisceretur, quæque in  
 “manum

A. U. C. 776. "manum flaminis conveniret. Ita medendum sc-  
 natûs decreto, aut lege; sicut Augustus quædam  
 J. C. 23. "ex horridâ illâ antiquitate, ad præsentem usum  
 "flexisset." Igitur tractatis religionibus, placitum  
 "instituto flaminum nihil demutari:" sed lata lex,  
 quâ "flaminica Dialis sacrorum causâ in potestate  
 "viri, cetera promiscuo seminarum jure ageret:"  
 & filius Maluginensis patri suffectus. Utque glis-  
 ceret dignatio sacerdotum, atque ipsis promptior  
 animus foret ad capeffendas tærimonias, decretum  
 "Corneliæ virgini, quæ in locum Scantiæ capie-  
 "batur, LLS. XX; & quotiens Augusta theatrum  
 "introisset, ut sedes inter Vestalium consideret."

A. U. C. 777. XVII. Cornelio Cethego, Visellio Varrone con-  
 sulibus pontifices, eorumque exemplo ceteri sacer-  
 J. C. 24. dotes, cum pro incolumitate Principis vota suscipe-  
 rent, Neronem quoque & Drusum iisdem diis com-  
 mendavere; non tam caritate juvenum, quam adu-  
 latione: quæ moribus corruptis, perinde anceps si  
 nulla, & ubi nimia est. Nam Tiberius haud um-  
 quam domui Germanici mitis, tum verò "æquari  
 adolescentes senectæ suæ," impatienter indoluit:  
 accitosque pontifices percunctatus est, "num id  
 precibus Agrippinæ, aut minis tribuissent." Et  
 illi quidem, quamquam abnuerent, modicè per-  
 stricti, (etenim pars magna e propinquis ipsius, aut  
 primores civitatis erant:) ceterum in senatu, ora-  
 tione monuit in posterum, "ne quis mobiles ado-  
 "lescentium animos, præmaturis honoribus ad su-  
 perbiâ extolleret." Instabat quippe Sejanus, in-  
 cusabatque "diductam civitatem, ut civili bello:  
 "esse qui se partium Agrippinæ vocent: ac ni re-  
 "sistatur, fore plures: neque aliud gliscentis dis-  
 "cordiæ remedium, quàm si unus alterve maximè  
 "prompti subverterentur."

XVIII. Qua causâ C. Silium, & Titium Sabinum,  
 adgreditur: amicitia Germanici perniciofa  
 utrique; Silio &, quodd ingentis exercitûs septem  
 per annos moderator, partisque apud Germaniam  
 triumphalibus, Sacroviriano belli victor, quantò  
 majore

maiore mole procideret, plus formidinis in alios dispergebatur. Credebant plerique auctam offensionem ipsius intemperantiâ, immodicè jactantis, "suum militem in obsequio duravisse, cum alii ad "seditiones prolaberentur: neque mansurum Tiberio imperium, si iis quoque legionibus cupido "novandi fuisset." Destruî per hæc fortunam suam Cæsar, imparemque tanto merito rebatur. Nam beneficia eò usque læta sunt, dum videntur exsolvi posse: ubi multum antevenêre, pro gratiâ odium redditur.

A. U. C.

777.

J. C.

24.

XIX. Erat uxor Silio Sofia Galla, caritate Agrippinæ invisa Principi. Hos corripî, dilato ad tempus Sabino, placitum: immissusque Varro consul, qui "paternas inimicitias" obtendens, odiis Sejani per dedecus suum gratificabatur. Precante reo, "brevem moram, dum accusator consulatu abiret," adversatus est Cæsar: "solitum quippe "magistratibus, diem privatis dicere: nec infringendum consulis jus, cujus vigiliis niteretur, ne "quod respublica detrimentum caperet." Proprium id Tiberio fuit, scelera nuper reperta priscis verbis obtegere. Igitur multâ adseveratione, quasi aut legibus cum Silio ageretur, aut Varro consul, aut illud respublica esset, coguntur patres; silente reo, vel si defensionem cœptaret, non occultante, cujus irâ premeretur. "Conscientiâ belli Sacrovir "diu dissimulatus, victoria per avaritiam scœdata, " & uxor Sofia" arguebantur: nec dubiè repetundarum criminibus hærebant: sed cuncta quæstione majestatis exercita; & Silius imminentem damnationem voluntario sine prævertit.

XX. Sævitur tamen in bona, non ut stipendiariis pecuniæ redderentur, quorum nemo repetebat: sed liberalitas Augusti avulsa, computatis singillatim quæ fisco petebantur: ea prima Tiberio erga pecuniam alienam diligentia fuit. Sofia in exilium pellitur Asinii Galli sententiâ, qui "partem bonorum publicandam, pars ut liberis relinqueretur," censuerat. Contrà M. Lepidus "quartam accusa-

Tom. I.

T

"toribus

A. U. C. 777. J. C. 24. "toribus, secundum necessitudinem legis, cetera  
 "liberis" concessit. Hunc ego Lepidum, temporibus illis, gravem & sapientem virum fuisse comperio. Nam pleraque ab sævis adulationibus aliorum, in melius flexit: neque tamen temperamenti egebat, cum æquabili auctoritate & gratiâ apud Tiberium viguerit. Unde dubitare cogor, fato & forte nascendi, ut ceterâ, ita principum inclinatio in hos, offensio in illos: an sit aliquid in nostris consiliis, liceatque inter abruptam contumaciam, & deforme obsequium, pergere iter ambitione ac periculis vacuum. At Messalinus Cotta, haud minus claris majoribus, sed animo diversus, censuit "cavendum senatusconsulto, ut quamquam infontes  
 "magistratus, & culpæ alienæ nescii, provinci-  
 "alibus uxoribus criminibus, perinde quàm suis  
 "plecterentur."

XXI. Actum dehinc de Calpurnio Pisone, nobili ac feroci viro. Is namque, ut retuli, "cessurum se Urbe ob factiones accusatorum," in senatu clamitaverat: & spretâ potentiâ Augustæ, trahere in jus Urgulanium, domoque Principis excire ausus erat. Quæ in præsens Tiberius civiliter habuit: sed in animo revolvante iras, etiam si impetus offensionis languerat, memoria valebat: Pisonem Q. Granius secreti sermonis incusavit, adversum majestatem habiti: adjecitque "in domo ejus venenum esse, eumque gladio accinctum introire  
 "curiam." Quod, ut atrocius vero, tramissum: ceterorum, quæ multa cumulabantur, receptus est reus; neque peractus, ob mortem opportunam. Relatum & de Cassio Severo exsule, qui fordidæ originis, maleficæ vitæ, sed orandi validus, per immodicas inimicitias, ut judicio jurati senatus Cretam amoveretur, effecerat: atque illic eadem acutando, recentia veteraque odia advertit: bonisque exutus, interdicto igni atque aquâ, saxo Seriphio consenuit.

XXII. Per idem tempus Plautius Silvanus, prætor, incertis causis Aproniam conjugem in præceps jecit;



jecit; tractusque ad Cæsarem ab L. Apronio socero, A. U. C.  
 turbatâ mente respondit, tamquam " ipse somno 777.  
 " gravis, atque eò ignarus, & uxor sponte mortem J. C.  
 " sumpsisset." Non cunctanter Tiberius pergit in 24.  
 domum, visit cubiculum; in quo reluctantis & im-  
 pulsæ vestigia cernebantur. Refert ad senatum,  
 datisque iudiciis, Urgulania, Silvani avia, pugi-  
 onem nepoti misit. Quod perinde creditum, quasi  
 Principis monitu, ob amicitiam Augustæ cum Ur-  
 gulania. Reus, frustra tentato ferro, venas præbuit  
 exsolvendas. Mox Numantina, prior uxor ejus,  
 accusata " injecisse carminibus & veneficiis vecor-  
 diam marito," insons judicatur.

XXIII. Is demum annus populum Romanum  
 longo adversum Numidam Tacfarinatem bello ab-  
 solvit. Nam priores duces, ubi impetrando trium-  
 phalium insigni sufficere res suas crediderant, hostem  
 omittebant: jamque tres laureatæ in Urbe statuae;  
 & adhuc raptabat Africam Tacfarinas, auctus Mau-  
 rorum auxiliis, qui Ptolemæo, Jubæ filio, juventâ  
 incurioso, liberos regios, & servilia imperia bello  
 mutaverant. Erat illi prædarum receptor, ac socius  
 populandi, rex Garamantum; non ut cum exercitu  
 incederet, sed missis levibus copiis, quæ ex longin-  
 quo in majus audiebantur: ipsâque e provinciâ,  
 ut quis fortunæ inops, moribus turbidus, promptius  
 ruebant, quia Cæsar, post res a Blæso gestas, quasi  
 nullis jam in Africâ hostibus, reportari nonam legi-  
 onem jusserat: nec proconsul ejus anni P. Dolabella  
 retinere ausus erat, jussa Principis magis, quàm  
 incerta belli, metuens.

XXIV. Igitur Tacfarinas, disperso rumore, " rem  
 " Romanam aliis quoque ab nationibus lacerari,  
 " eoque paullatim Africâ decedere, ac posse reli-  
 " quos circumveniri, si cuncti, quibus libertas ser-  
 " vitio potior, incubuissent;" auget vires, posi-  
 tisque castris, Thubuscum oppidum circumfidet.  
 At Dolabella, contracto quod erat militum, terrore  
 nominis Romani, & quia Numidæ peditum aciem  
 ferre nequeunt, primo suâ incessu solvit obsidium,

A. U. C. 777. J. C. 24. locorumque opportuna permunivit: simul principes Musulanorum, defectionem cœptantes, securi percutit. Dein, quia pluribus adversum Tacfarinatem expeditionibus cognitum, non gravi, nec uno incurso confectandum hostem vagum; excito cum popularibus rege Ptolemæo, quatuor agmina parat, quæ legatis aut tribunis data: & prædatorias manus, electi Maurorum duxere: ipse consultor aderat omnibus.

XXV. Nec multò post adfertur, "Numidas apud castellum semirutum, ab ipsis quondam incensum, cui nomen Auzea, positus mapalibus confedis; sisos loco, quia vastis circum saltibus claudabatur." Tum expeditæ cohortes alæque, quam in partem ducerentur ignaræ, cito agmine rapiuntur. Simulque cœptus dies, & concentu tubarum, ac truci clamore aderant semisomnos in barbaros: præpeditis Numidarum equis, aut diversos pastus pererrantibus. Ab Romanis confertus pedes, dispositæ turmæ, cuncta prælio provisa: hostibus contra omnium nesciis, non arma, non ordo, non consilium, sed pecorum modo, trahi, occidi, capi. Infensus miles memoriâ laborum, & adversum eludentes optatæ totiens pugnae, se quisque ultione & sanguine explebant. Differtur per manipulos, "Tacfarinatem omnes, notum tot præliis, confectentur: non, nisi duce interfecto, requiem belli fore." At ille, dejectis circum stipatoribus, vinctoque jam filio, & effusis undique Romanis, ruendo in tela, captivitatem haud inultâ morte effugit. Isque finis armis impositus.

XXVI. Dolabellæ petenti abnuît triumphalia Tiberius, Sejano tribuens, ne Blæsi avunculi ejus laus obsolesceret. Sed neque Blæsus ideo inlustrior, & huic negatus honor gloriam intendit. Quippe minore exercitu, insignes captivos, cædem ducis, bellicque confecti famam deportarat. Sequebantur & Garamantum legati, rarò in Urbe visi, quos, Tacfarinate cæso, perculsa gens, nec culpæ nescia, ad satisfaciendum populo Romano miserat. Cognitis dehinc

dehinc Ptolemæi per id bellum studiis, repetitus ex  
 vetusto mos, missusque e senatoribus, qui scipionem  
 eburnum, togam pictam, antiqua patrum munera,  
 daret, " regemque & socium atque amicum " ap-  
 pellaret.

A. U. C.

777.

J. C.

24.

XXVII. Eadem ætate, mota per Italiam ser-  
 vilis belli semina fors oppressit. Auctor tumultus  
 T. Curtisius, quondam prætoris cohortis miles,  
 primò cætibus clandestinis, apud Brundisium &  
 circumjecta oppida; mox positis propalam libellis,  
 ad libertatem vocabat agrestia per longinquos saltus  
 & ferocia servitia: cùm, velut munere deùm, tres  
 biremes adpulere ad usus commeantium illo mari.  
 Et erat iisdem regionibus Curtius Lupus, quæstor,  
 cui provincia vetere ex more Calles evenerat. Is,  
 dispositâ Classiariorum copiâ, cœptantem cùm maxi-  
 mè conjurationem disjecit. Missusque a Cæsare  
 properè Staius, tribunus, cum validâ manu, ducem  
 ipsum, & proximos audaciæ in urbem traxit, jam  
 trepidam, ob multitudinem familiarum, quæ glis-  
 cebat immensum, minore in dies plebe ingenuâ.

XXVIII. Iisdem consulibus, miseriarum ac sæ-  
 vitæ exemplum atrox, reus pater, accusator filius,  
 (nomen utrique Vibius Serenus) in senatum inducti  
 sunt: ab exilio retractus, inluvieque ac squalore  
 obsitus, & tum catenâ vinctus, perorante filio,  
 pater. Paratus adolescens multis munditiis, alacri  
 vultu, " structas Principi insidias, missos in Galliam  
 concitores belli," index idem & testis dicebat; ad-  
 nestebatque, " Cæcilium Cornutum, prætorium,  
 ministravisse pecuniam:" qui tædio curarum, &  
 quia periculum pro exitio habebatur, mortem in se  
 festinavit. At contrà reus, nihil infracto animo,  
 obversus in filium, quater vincula, " vocare ul-  
 " tores deos, ut sibi quidem redderent exilium,  
 " ubi procul tali more ageret; filium autem quan-  
 " doque supplicia sequerentur." Adseverabatque  
 " innocentem Cornutum, & falsa exterritum: idque  
 " facile intellectu, si proderentur alii: non enim  
 " se

A. U. C. "se eadem Principis, & res novas, uno socio,  
777. "cogitasse."

J. C.  
24.

XXIX. Tum accusator "Cn. Lentulum, & Sejum Tuberonem," nominat: magno pudore Cæsaris, cum primores civitatis, intimi ipsius amici, Lentulus senectutis extremæ, Tubero defecto corpore, tumultus hostilis, & turbandæ reipublicæ arcesse-  
rentur. Sed hi quidem statim exempti. In patrem, ex servis quæsitum: & quæstio adversa accusatori fuit: qui scelere vecors, simul vulgi rumore ter-  
ritus, "robur & saxum, aut parricidarum pœnas" minitantium, cessit Urbe: ac retractus Ravennâ, exsequi accusationem adigitur; non occultante Ti-  
berio vetus odium, adversus exulem Serenum. Nam post damnatum Libonem, missis ad Cæsarem literis exprobraverat, "suum tantum studium sine fructu fuisse:" addideratque quædam contumaciûs, quàm tutum apud aures superbas & offensionis pro-  
niores. Ea Cæsar octo post annos retulit, medium tempus variè arguens; etiam si tormenta, pervi-  
caciâ servorum, contrà evenissent.

XXX. Dictis dein sententiis, "ut Serenus more majorum puniretur," quod molliret invidiam, inter-  
cessit. Gallus Asinius, "Gyaro aut Donusâ clau-  
dendum" censere: id quoque aspernatus est, "ege-  
"nam aquæ utramque insulam" referens, "dan-  
"dosque vitæ usus, cui vita concederetur." Ita Serenus Amorgum reportatur. Et quia Cornutus suâ manu ceciderat, "actum de præmiis accusa-  
"torum abolendis, si quis majestatis postulatus ante  
"perfectum judicium se ipse vitâ privavisset:"  
ibaturque in eam sententiam, ni durius contraque  
morem suum palam pro accusatoribus Cæsar, "In-  
"ritas leges, rempublicam in præcipiti" con-  
questus esset: "subverterent potius jura, quàm  
"custodes eorum amoverent." Sic delatores, ge-  
nus hominum publico exitio repertum, & pœnis  
quidem numquam satis coercitum, per præmia eli-  
ciebantur.

XXXI.



XXXI. His tam assiduis, tamque mæstis, modica lætitia interjicitur, quòd C. Cominium, equitem Romanum, probrosi in se carminis convictum, Cæsar precibus fratris, qui senator erat, concessit. Quò magis mirum habebatur, gnarum meliorum, & quæ fama clementiam sequeretur, tristiora malle: neque enim socordiâ peccabat; nec occultum est, quando ex veritate, quando adumbratâ lætitiâ, facta imperatorum celebrentur: quin ipse compositus aliàs, & velut eluctantium verborum, solutiùs promptiùsque eloquebatur, quotiens subveniret. At P. Suilium, quæstorem quondam Germanici, cùm Italiâ arceretur, convictus pecuniam ob rem judicandam cepisse, "amovendum in insulam" censuit; tantâ contentione animi, ut & jurando obstringeret "e republicâ id esse." Quod aspere acceptum ad præsens, mox in laudem vertit, regresso Suilio: quem vidit sequens ætas præpotentem, venalem, & Claudii Principis amicitia diu prospere, numquam bene usum. Eadem pœna in Catum Firmium senatorem statuitur, tamquam falsis majestatis criminibus sororem petivisset. Catus, ut retuli, Libonem inlexerat insidiis, deinde indicio perculerat: ejus operæ memor Tiberius, sed alia prætendens, exilium deprecatus est: quominus senatu pelleretur, non obstitit.

XXXII. Pleraque eorum quæ retuli, quæque referam, parva forsitan, & levia memoratu videri, non nescius sum: sed nemo Annales nostros cum scripturâ eorum contenderit, qui veteres populi Romani res composuere. Ingentia illi bella, expugnationes urbium, fusos captosque reges; aut, si quando ad interna præverterent, discordias consulum adversum tribunos, agrarias frumentariasque leges, plebis & optimatum certamina, libero egressu memorabant. Nobis in arcto, & inglorius labor. Immota quippe, aut modicè laceffita pax, mæstæ urbis res, & Princeps proferendi imperii incuriosus erat. Non tamen sine usu fuerit, introspicere illa  
primo

A. U. C.

777.

J. C.

24.

A. U. C. 777. primo aspectu levia, ex quibus magnarum sæpe rerum motus oriuntur.

J. C. 24.

XXXIII. Nam cunctas nationes & urbes populus, aut primores, aut singuli regunt: delecta ex his & consociata reipublicæ forma, laudari facilius, quàm evenire; vel si evenit, haud diuturna esse potest. Igitur ut olim, plebe validâ, vel cum patres pollerent, noscenda vulgi natura, & quibus modis temperanter haberetur; senatûsque & optimatum ingenia qui maximè perdidicerant, callidi temporum & sapientes credebantur: sic converso statu, neque aliâ re Romanâ, quàm si unus imperitet, hæc conquiri tradique in rem fuerit: quia pauci prudentiâ, honesta ab deterioribus, utilia ab noxiis discernunt; plures, aliorum eventis docentur. Ceterum ut profutura, ita minimum oblectationis adferunt; nam situs gentium, varietates præliorum, clari ducum exitus, retinent ac redintegrant legentium animum: nos sæva iussa, continuas accusationes, fallaces amicitias, perniciem innocentium, & easdem exitu causas jungimus; obviâ rerum similitudine, & satietate. Tum quod antiquis scriptoribus rarus obrectator; neque refert cujusquam, Punicas Romanasve acies lætius extuleris: at multorum, qui, Tiberio regente, pœnam vel infamiam subiêre, posterii manent: utque familiæ ipsæ jam extinctæ sint; reperies qui ob similitudinem morum, aliena malefacta sibi objectari putent: etiam gloria ac virtus insensos habet, ut nimis ex propinquo diversa arguens. Sed ad incepta redeo.

A. U. C. 778.

J. C. 25.

XXXIV. Cornelio Cossio, Asinio Agrippâ consulibus, Cremutius Cordus postulatur, novo ac tunc primum audito crimine, quod, editis annalibus, laudatoque M. Bruto, C. Cassium *Romanorum ultimum* dixisset. Accusabant Satrius Secundus, & Pinarius Natta, Sejani clientes: id perniciosum reo, & Cæsar truci vultu defensionem accipiens: quam Cremutius, relinquendæ vitæ certus, in hunc modum exorsus est: " Verba mea, patres conscripti, " arguuntur: adeo factorum innocens sum. Sed  
" neque

" neque hæc in Principem, aut Principis parentem, A. U. C.  
 " quos lex majestatis amplectitur: Brutum & Cas- 778.  
 " sium laudavisse dicor; quorum res gestas cum J. C.  
 " plurimi composuerint, nemo sine honore memo- 25.  
 " ravit. Titus Livius, eloquentiæ ac fidei præclarus  
 " in primis, Cn. Pompeium tantis laudibus tulit,  
 " ut *Pompeianum* eum Augustus appellaret: neque  
 " id amicitiae eorum offecit. Scipionem, Afranium,  
 " hunc ipsum Cassium, hunc Brutum, nusquam  
 " *latrones & parricidas*, quæ nunc vocabula impo-  
 " nuntur, sæpe ut insignes viros nominat. Asinii  
 " Pollionis scripta, egregiam eorundem memoriam  
 " tradunt. Messala Corvinus, *imperatorem suum*  
 " *Cassium* prædicabat: & uterque opibusque atque  
 " honoribus perviguere. Marci Ciceronis libro,  
 " quo Catonem cælo æquavit, quid aliud dictator  
 " Cæsar, quàm rescriptâ oratione, velut apud ju-  
 " dices respondit? Antonii epistolæ, Bruti conci-  
 " ones, falsa quidem in Augustum probra, sed  
 " multâ cum acerbitate habent: carmina Bibaculi  
 " & Catulli, referta contumeliis Cæsarum leguntur.  
 " Sed ipse divus Julius, ipse divus Augustus, &  
 " tulere ista, & reliquere; haud faciliè dixerim,  
 " moderatione magis, an sapientiâ: namque spreta  
 " exolescunt: si irascare, adgnita videntur.

XXXV. " Non attingo Græcos, quorum non  
 " modò libertas, etiam libido impunita: aut si quis  
 " advertit, dictis dicta ultus est. Sed maximè so-  
 " lutum, & sine obtrectatore fuit, prodere de iis  
 " quos mors odio aut gratiæ exemisset. Num cum  
 " armatis Cassio & Bruto, ac Philippenfes campos  
 " obtinentibus, belli civilis causâ populum per  
 " conciones incendio? An illi quidem sexagesimum  
 " ante annum perempti, quo modo imaginibus suis  
 " noscuntur, quas ne victor quidem abolevit, sic  
 " partem memoriæ apud scriptores retinent? Suum  
 " cuique decus posteritas rependit: nec deerunt, si  
 " damnatio ingruit, qui non modò Cassii & Bruti,  
 " sed etiam mei meminerint." Egressus dein se-  
 " natu, vitam abstinentiâ finivit: libros per ædiles  
 Tom. I. U cremandos

A. U. C. 778. cremandos censuere patres, sed manserunt occultati, & editi. Quò magis socordiam eorum inridere libet, qui præsenti potentiâ, credunt exstingui posse etiam sequentis ævi memoriam. Nam contrâ, punitis ingeniis, gliscit auctoritas: neque aliud externi reges, aut qui eâdem sævitiâ usi sunt, nisi dedecus sibi, atque illis gloriam peperere.

J. C.  
25.

XXXVI. Ceterum postulandis reis, tam continuus annus fuit, ut seriarum Latinarum diebus, Præfectum Urbis Drusum, auspicandi gratiâ tribunal ingressum, adierit Calpurnius Salvianus in Sex. Marium: quod a Cæsare palam increpitum, causa exsilii Salviano fuit. Objecta publicè Cyzicenis "incuria cærimoniarum divi Augusti," additis "violentiae criminibus adversum cives Romanos:" & amisere libertatem, quam bello Mithridatis meruerant circumfessi, nec minùs suâ constantiâ, quàm præsidio Luculli, pulso rege. At Fonteius Capito, qui proconsul Asiam curaverat, absolvitur, comperto fista in eum crimina, per Vibium Serenum: neque tamen id Sereno noxæ fuit, quem odium publicum tutiorem faciebat: nam ut quis districtior accusator, velut sacrosanctus erat: leves, ignobiles, pœnis adsciebantur.

XXXVII. Per idem tempus Hispania ulterior, missis ad senatum legatis, oravit, "ut exemplo Asiæ delubrum Tiberio matrique ejus exstrueret:" quâ occasione Cæsar, validus alioqui spernendis honoribus, & respondendum ratus iis, quorum rumore arguebatur "in ambitionem flexisse," hujusmodi orationem cœpit. "Scio, patres conscripti, constantiam meam a plerisque desideratam, quòd Asiæ civitatibus nuper idem istud petentibus, non sim adversatus: ergo & prioris silentii defensionem, & quid in futurum statuerim, simul aperiam. Cùm divus Augustus, sibi atque Urbi Romæ templum apud Pergamum fisti non prohibuisset; qui omnia facta dictaque ejus vice legis observem, placitum jam exemplum promptius secutus sum, quia cultui meo veneratio senatûs ad-  
"jungebatur



“jungebatur. Ceterùm ut semel recepisse, veniam  
 “habuerit; ita per omnes provincias effigie numi-  
 “num sacrari, ambitiosum, superbum: & vanescet  
 “Augusti honor, si promiscuis adulationibus vul-  
 “gatur.”

A. U. C.

778.

J. C.

25.

XXXVIII. “Ego me, patres conscripti, morta-  
 “lem esse, & hominum officia fungi, satisque ha-  
 “bere, si locum principem impleam, & vos testor,  
 “& meminisse posteros volo: qui satis superque  
 “memoriæ meæ tribuent, ut majoribus meis dig-  
 “num, rerum vestrarum providum, constantem in  
 “periculis, offensionum pro utilitate publicâ non  
 “pavidum credant. Hæc mihi in animis vestris  
 “templa, hæ pulcherrimæ effigies, & mansuræ:  
 “nam quæ saxo struuntur, si judicium posterorum  
 “in odium vertit, pro sepulchris spernuntur. Pro-  
 “inde socios, cives, & deos ipsos precor: hos, ut  
 “mihi ad finem usque vitæ, quietam & intelli-  
 “gentem humani divinique juris mentem duint;  
 “illos, ut quandoque concessero, cum laude &  
 “bonis recordationibus, facta atque famam nomi-  
 “nis mei prosequantur.” Perstititque posthac, se-  
 “cretis etiam sermonibus, aspernari talem sui cul-  
 “tum: quod alii “modestiam,” multi, “quia dis-  
 “fideret,” quidam, “ut degeneris animi,” inter-  
 “pretabantur. “Optumos quippe mortalium, al-  
 “tissima cupere. Sic Herculem & Liberum apud  
 “Græcos, Quirinum apud nos, deum numero ad-  
 “ditos. Meliùs Augustum, qui speraverit. Ce-  
 “tera principibus statim adesse: unum insatiabili-  
 “ter parandum, prosperam suæ memoriæ: nam  
 “contemptu famæ, contemni virtutes.”

XXXIX. At Sejanus nimiâ fortunâ socors, &  
 muliebri insuper cupidine incensus, promissum ma-  
 trimonium flagitante Liviâ, componit ad Cæsarem  
 codicillos: moris quippe tum erat, quamquam  
 præsentem, scripto adire: ejus talis forma fuit.  
 “Benevolentiam patris Augusti, & mox pluribus  
 “Tiberii judiciis, ita insuevisse, ut spes votaque  
 “sua non priùs ad deos, quàm ad Principum aures  
 “conferret.

- A. U. C. 778. "conferret. Neque fulgorem honorum umquam  
 J. C. 25. "precatum: excubias ac labores, ut unum e mili-  
 "tibus, pro incolumitate Imperatoris malle. At-  
 "tamen, quod pulcherrimum, adeptum, ut con-  
 "iunctione Cæsaris dignus crederetur: hinc ini-  
 "tium spei. Et quoniam audiverit Augustum, in  
 "conlocandâ filiâ, nonnihil etiam de equitibus  
 "Romanis consultavisse: ita si maritus Liviæ quæ-  
 "reretur, haberet in animo amicum, solâ necessi-  
 "tudinis gloria usurum. Non enim exuere im-  
 "posita munia: satis æstimare, firmari domum ad-  
 "versum iniquas Agrippinæ offensiones; idque  
 "liberorum causâ. Nam sibi multum superque  
 "vitæ fore, quod tali cum Principe explevisset."

XL. Ad ea Tiberius, laudatâ pietate Sejani, suisque in eum beneficiis modicè percurtis, cùm tempus tamquam ad integram consultationem petivisset, adjunxit. "Ceteris mortalibus in eo stare  
 "consilia, quid sibi conducere putent: Principum  
 "diversam esse sortem, quibus præcipua rerum ad  
 "famam dirigenda: ideo se non illuc decurrere,  
 "quod promptum rescriptu: posse ipsam Liviam  
 "statuere, nubendum post Drusum, an in penatibus  
 "iisdem tolerandum haberet: esse illi matrem &  
 "aviam, propiora consilia: simplicius acturum:  
 "de inimiciis primùm Agrippinæ: quas longè  
 "acrius arsuras, si matrimonium Liviæ, velut in  
 "partes, domum Cæsaris diltraxisset: sic quoque  
 "erumpere æmulationem feminarum, eâque dis-  
 "cordiâ nepotes suos convelli: quid si intendatur  
 "certamen, tali conjugio? Falleris enim, Sejane,  
 "si te mansurum in eodem ordine putas, & Liviam,  
 "quæ C. Cæsari, mox Druso nupta fuerit, eâ  
 "mente acturam, ut cum equite Romano senescat.  
 "Ego ut sinam, credisne passuros, qui fratrem ejus,  
 "qui patrem majoresque nostros, in summis im-  
 "periis videre? Vis tu quidem istum intra locum  
 "fisteri: sed illi magistratus & primores qui, te  
 "invito, perrumpunt, omnibusque de rebus con-  
 "sulunt, excessisse jam pridem equestre fastigium,  
 "longèque

"longéque anteisse patris mei amicitias, non oc- A. U. C.  
 "culti ferunt, perque invidiam tuî me quoque in- 778.  
 "cusant. At enim Augustus filiam suam equiti J. C.  
 "Romano tradere meditatus est. Mirum herculè, 25.  
 "si, cùm in omnes curas distraheretur, immensum-  
 "que attolli provideret, quem conjunctione tali  
 "super alios extulisset, C. Proculium, & quosdam  
 "in sermonibus habuit, insigni tranquillitate vitæ,  
 "nullis reipublicæ negotiis permixtos. Sed si du-  
 "bitatione Augusti movemur; quantò validius est  
 "quodd M. Agrippæ, mox mihi conlocavit? Atque  
 "ego hæc, pro amicitia, non occultavi: ceterum  
 "neque tuis, neque Liviæ destinatis, adversabor.  
 "Ipse quid intra animum volutaverim, quibus  
 "adhuc necessitudinibus immiscere te mihi parem,  
 "omittam ad præsens referre: id tantum aperiam,  
 "nihil esse tam excelsum, quod non virtutes istæ,  
 "tuusque in me animus mereantur; datoque tem-  
 "pore, vel in senatu, vel in concione non reti-  
 "cebo."

XLI. Rursum Sejanus, non jam de matrimonio,  
 sed altius metuens, "tacita suspicionum, vulgi ru-  
 morem, ingruentem invidiam" deprecatur. Ac ne  
 adfidos in domum cœtus arcendo, infringeret po-  
 tentiam, aut receptando, facultatem criminantibus  
 præberet; huc flexit, ut Tiberium ad vitam procul  
 Româ, amœnis locis degendam, impelleret. Multa  
 quippe providebat: suâ in manu aditus: literarum-  
 que magnâ ex parte se arbitrum fore, cùm per  
 milites commearent: mox Cæsarem, vergente jam  
 senectâ, secretoque loci mollitum, munia imperiî  
 facilius tramissurum: & minui sibi invidiam, ademp-  
 tâ salutantum turbâ; sublatisque inanibus, verâ  
 potentiâ augere. Igitur paullatim negotia urbis,  
 populi adcursum, multitudinem adfluentium incre-  
 pat, extollens laudibus "quietem & solitudinem:  
 "quîs abesse tædia & offensiones, ac præcipua re-  
 "rum maximè agitari."

XLII. Ac forte habita per illos dies de Votieno  
 Montano, celebris ingenii viro, cognitio, cunctan-  
 tem

A. U. C.

778.

J. C.

25.

tem jam Tiberium perpulit, ut vitandos crederet patrum cœtus vocesque, quæ plerumque veræ & graves coram ingerebantur : nam, postulato Votieno, " ob contumelias in Cæsarem dictas," testis Æmilius, e militaribus viris, dum studio probandi cuncta refert, & quamquam inter obstrepentes magnâ adseveratione nititur, audivit Tiberius probra, quîs per occultum lacerabatur : adeoque perculsus est, ut " se vel statim, vel in cognitione purgaturum" elamitaret; precibusque proximorum, adulatione omnium, ægre componeret animum. Et Votienus quidem majestatis pœnis adfectus est. Cæsar objectam sibi adversus reos inclementiam eò pervicius amplexus, Aquiliam, adulterii delatam, cum Vario Ligure, quamquam Lentulus Gætulicus, consul designatus, lege Juliâ damnasset, exsilio puniit : Apidiumque Merulam, " quod in acta divi Augusti non juraverat," albo senatorio erasit.

XLIII. Auditiæ dehinc Lacedæmoniorum & Messeniorum legationes; de jure templi Dianæ Limnatidis, " quod suis a majoribus, suâque in terrâ dicatum," Lacedæmonii, firmabant annalium memoriâ, vatumque carminibus: " sed Macedonis Philippi, cum quo bellassent, armis ademptum, " ac post C. Cæsaris & M. Antonii sententiâ redditum. Contrâ Messenii, " veterem inter Herculis posteros divisionem Peloponnesi" protulere, " suoque regi Dentheliatem agrum, in quo id delubrum, cessisse: monimentaue ejus rei sculpta saxi, & ære prisco manere. Quod si vatum, " annalium ad testimonia vocentur, plures sibi ac " locupletiores esse: neque Philippum potentiâ, " sed ex vero statuisse: idem regis Antigoni, idem " imperatoris Mummii judicium: sic Milesios, per " misso publicè arbitrio, postremò Atidium Gemini, prætorem Achaïæ, decrevisse." Ita secundum Messenios datum. Et Segestanti, " ædem Veneris, montem apud Erycem, vetustate dilapsam, restaurari" postulavere: nota memorantes  
de



de origine ejus, & læta Tiberio: suscepit curam libens, ut consanguineus. Tunc tractatæ Massiliensium preces, probatumque P. Rutilii exemplum: namque eum legibus pulsum, civem sibi Smyrnæi addiderant: quo jure Vulcatius Moschus, exsul, in Massilienses receptus, bona sua reipublicæ eorum, ut patriæ reliquerat.

A. U. C.

773.

J. C.

25.

XLIV. Obiere eo anno viri nobiles, Cn. Lentulus, & L. Domitius. Lentulo super consulatum & triumphalia de Gætulis, gloriæ fuerat bene tolerata paupertas, dein magnæ opes innocenter paratæ & modestè habitæ. Domitium decoravit pater, civili bello maris potens, donec Antonii partibus, mox Cæsaris misceretur. Avus, Pharalicâ acie, pro optimatibus ceciderat: ipse electus, cui minor Antonia, Octaviâ genita, in matrimonium daretur. Post, exercitu flumen Albim transcendit; longiùs penetratâ Germaniâ, quàm quisquam priorum: easque ob res insignia triumphi adeptus est. Obiit & L. Antonius, multâ claritudine generis, sed improspérâ: nam patre ejus, Iulo Antonio, ob adulterium Juliæ morte punito, hunc admodum adolescentulum, sororis nepotem, sepelivit Augustus in civitatem Massiliensem, ubi specie studiorum nomen exilii tegeretur. Habitus tamen supremis honor: ossaque tumulo Octavio inlata, per decretum senatûs.

XLV. Iisdem consulibus, facinus atrox, in citiore Hispaniâ, admissum a quodam agreste, nationis Termestinae: is prætorem provinciæ, L. Pisonem, pace incuriosum, ex improvîso in itinere adortus, uno vulnere in mortem adfecit: ac pernicitate equi profugus, postquam saltuosos locos attigerat, dimisso equo, per dirupta & avia sequentes frustratus est: neque diu fefellit: nam prehenso ductoque per proximos pagos equo, cujus foret cognitum: & repertus, cum tormentis edere conscios adigeretur, voce magnâ, sermone patrio, "frustra se interrogari" clamitavit: "adstiterent  
" socii

A. U. C. 778. "focii ac spectarent: nullam vim tantam doloris fore, ut veritatem eliceret." Idemque cū posterò ad quæstionem retraheretur, eo nisu proripuit se custodibus saxoque caput adflixit, ut statim examinaretur. Sed Piso Termestinatorum dolo cæsus habetur: qui pecunias e publico interceptas, acrius, quàm ut tolerarent barbari, coge-  
 J. C. 25. bat.

A. U. C. 779. XLVI. Lentulo Gætulico, C. Calvisio consuli-  
 J. C. 26. bus, decreta triumphi insignia Poppæo Sabino, contusis Thracum gentibus, qui montium editis, inculti, atque eò ferocius agitabant. Causa motus, super hominum ingenium, quod pati delectus, & validissimum quemque militiæ nostræ dare aspernabantur; ne regibus quidem parere nisi ex libidine soliti; aut, si mitterent auxilia, suos ductores præficere, nec nisi adversum accolas belligerare. Ac tum rumor inceserat fore, ut disjecti, aliisque nationibus permixti, diversas in terras traherentur. Sed antequam arma inciperent, misere legatos, "amicitiam, obsequiumque" memoraturos; "& mansura hæc, si nullo novo onere tentarentur. Sin ut victis servitium indiceretur; esse sibi ferum & juventutem, & promptum libertati, aut ad mortem animum." Simul castella rupibus indita, conlatosque illuc parentes et conjuges ostentabant, "bellumque impeditum, arduum, cruentum," minitabantur.

XLVII. At Sabinus (donec exercitus in unum conduceret, datis mitibus responsis) postquam Pomponius Labeo e Mœsiâ cum legione, rex Rhæmetalces cum auxiliis popularium, qui fidem non mutaverant, venêre, additâ præsentî copiâ, ad hostem pergit, compositum jam per angustias saltuum: quidam audentius apertis in collibus visebantur: quos dux Romanus acie suggestus, haud ægre pepulit, sanguine barbarorum modico, ob propinqua suffugia. Mox castris in loco communitis, validâ manu montem occupat, angustum, & æquali dorso continuum usque ad proximum castellum, quod magna vis armata, aut incondita, tuebatur: simul  
 in

in ferocissimos, qui ante vallum more gentis cum carminibus & tripudiis persultabant, mittit delectos sagittariorum. Ii dum eminus grassabantur, crebra & inulta vulnera fecere; propius incidentes, eruptione subitâ turbati sunt, receptique subsidio Sugambræ cohortis, quam Romanus promptam ad pericula, nec minus cantuum & armorum tumultu trucem, haud præcul instruxerat.

A. U. C.

779.

J. C.

26.

XLVIII. Translata dehinc castra hostem propter, relictis apud priora munimenta Thracibus, quos nobis adfuisse memoravi: iisque permissum "vastare, "urere, trahere prædas, dum populatio lucem intra "sisteretur, noctemque in castris tutam & vigilem "capefferent:" id primò servatum: mox versi in luxum, & raptis opulenti, omittere stationes, lasciviâ epularum, aut somno & vino procumbere. Igitur hostes, incuriâ eorum compertâ, duo agmina parant: quorum altero, populatores invaderentur; alii castra Romana adpugnarent, non spe capiendi, sed ut clamore, telis, suo quisque periculo intentus, sonorem alterius prælii non acciperet: tenebræ insuper delectæ, augendam ad formidinem. Sed qui vallum legionum tentabant, faciliè pelluntur. Thracum auxilia, repentino incurfu territa, cum pars munitionibus adjacerent, plures extrâ palarentur, tantò insensius cæsi, quantò "perfugæ & proditores, ferre arma ad suum patriæque servitium," incusabantur.

XLIX. Postera die Sabinus exercitum æquo loco ostendit, si barbari, successu noctis alacres, prælium auderent: & postquam castello, aut conjunctis tumultis non degrediebantur, obsidium cœpit per præsidia, quæ opportunè jam muniebat: dein fossam loricamque contexens, quatuor millia passuum ambitu amplexus est. Tum paullatim, ut aquam pabulumque eriperet, contrahere claustra arctaque circumdare: & struebatur agger, unde saxa, hastæ, ignes propinquum jam in hostem jacerentur. Sed nihil æquè, quàm sitis, fatigabat, cum ingens multitudo bellatorum, imbellium, uno re-



A. U. C. 779. liquo fonte uterentur. Simul equi, armenta, ut mos barbaris, juxtà clausa, egestate pabuli exanimari: adjacere corpora hominum, quos vulnera, quos sitis peremerat: pòllui cuncta sanie, odore, contactu. Rebusque turbatis, malum extremum discordia accessit; his deditionem, aliis mortem, & mutuos inter se ictus parantibus: & erant, qui "non inultum exitium, sed eruptionem" suaderent: neque ignobiles, quamvis diversi sententiis.

L. Verum e ducibus, Dinis, provectus senectâ, & longo usu vim atque clementiam Romanam edoctus, "ponenda arma, unum adficiis id remedium," differebat. Primusque se cum conjugē & liberis victori permisit: secuti ætate aut sexu imbecilli, & quibus major vitæ, quàm gloriæ, cupido. At juvenus Tarsam inter & Turesim distrahebatur: utrique destinatum cum libertate occidere: sed Tarsa "properum finem, abrumpendas pariter spes ac metus" clamitans, dedit exemplum, demisso in pectus ferro: nec defuere qui eodem modo oppeterent. Turesis suâ cum manu noctem opperitur, haud nescio duce nostro. Igitur firmatæ stationes densioribus globis: & ingruerat nox nimbo atrox, hostisque clamore turbido, modò per vastum silentium, incertos obsessores effecerat: cùm Sabinus circumire, hortari, "ne ad ambigua sonitus, aut "simulationem quietis, casum infidiantibus aperirent, sed sua quisque munia servarent immoti, "telisque non in falsum jactis."

LI. Interea barbari catervis decurrentes, nunc in vallum manualia saxa, præustas fudes, decisa robora jacere: nunc virgultis, & cratibus, & corporibus exanimis, complere fossas: quidam, pontes & scalas antè fabricati, inferre propugnaculis, eaque prensare, detrahare, & adversus resistentes cominus niti. Miles contrà deturbare telis, pellere umbonibus, muralia pila, congestas lapidum moles provolvere. His partæ victoriæ spes, &, si cedant, insignitius flagitium; illis extrema jam falus, & adstantes plerisque matres & conjuges, earumque



earumque lamenta addunt animos. Nox aliis in audaciam, aliis ad formidinem opportuna; incerti ictus, vulnera improvisa; suorum atque hostium ignoratio; & montis anfractu repercussæ, velut a tergo, voces, adeò cuncta miscuerant, ut quædam munimenta Romani, quasi perrupta, omiserint. Neque tamen pervasere hostes, nisi admodum pauci: ceteros, deletò promptissimo quoque aut saucio, adpetente jam luce, trusere in summa castelli: ubi tandem coacta deditio, & proxima sponte vicorum recepta: reliquis, quò minùs vi aut obsidio subigerentur, præmatura montis Hæmi & sæva hiems subvénit.

A. U. C.

779.

J. C.

26.

LII. At Romæ, commotâ Principis domo, ut series futuri in Agrippinam exiti inciperet, Claudîa Pulchra sobrina ejus postulatur, accusante Domitio Afro. Is recens præturâ, modicus dignationis; & quoquo facinore properus clarescere, "crimen impudicitiae, adulterum Furnium, veneficia in Principem & devotiones" objectabat. Agrippina semper atrox, tum & periculo propinquæ accensa, pergit ad Tiberium, ac fortè sacrificantem patri reperit: quò initio invidiæ, "Non ejusdem" ait "maestare divo Augusto victimas, & posteros ejus insectari: non in effigies mutas divinum spiritum transfusum; sed imaginem veram, cælesti sanguine ortam, intelligere discrimen, suscipere sordes. Frustra Pulchram præscribi, cui sola exitii causa sit, quòd Agrippinam stultè prorsus ad cultum delegerit, oblita Sosiæ ob eadem adficiatæ." Audita hæc raram occulti pectoris vocem elicuere, correptamque Græco versu admonuit: *ideo lædi, quia non regnaret.* Pulchra & Furnius damnantur. Afer, primoribus oratorum additus, divulgato ingenio, & secutâ adseveratione Cæsaris, quâ "suo jure disertum" eum appellavit: mox capeffendis accusationibus, aut reos tutando, prosperiore eloquentiæ quàm morum famâ fuit: nisi quòd ætas extrema multum etiam eloquentiæ X 2 dempsit,

A. U. C. 779. dempsit, dum fessâ mente retinet silentii impatientiam.

J. C.  
26.

LIII. At Agrippina, pervicax iræ, & morbo corporis implicata, cum videret eam Cæsar, profusis diu ac per silentium lacrimis, mox invidiam & preces orditur: "subveniret solitudini, daret maritum: "habilem adhuc juventam sibi; neque aliud pro-  
"bis, quam ex matrimonio solatium: esse in civi-  
"tate, qui Germanici conjugem, ac liberos ejus  
"recipere dignarentur." Sed Cæsar, non ignarus quantum ex republicâ peteretur; ne tamen offensionis aut metûs manifestus foret, sine responso, quamquam instantem, reliquit. Id ego a scriptoribus annalium non traditum, reperi in commentariis Agrippinæ, filiæ: quæ Neronis, Principis, mater, vitam suam & casus suorum posteris memoravit.

LIV. Ceterum Sejanus mærentem & improvidam altius perculit: immisis, qui per speciem amicitiae monerent, "paratum ei venenum, vitandas soceri epulas." Atque illa, simulationum nescia, cum propter discumberet, non vultu aut sermone flecti, nullos attingere cibos; donec advertit Tiberius, fortè, an quia audiverat? idque quod acrius experiretur, poma ut erant adposita laudans, nurui suâ manu tradidit. Aucta ex eo suspicio Agrippinæ, & intacta ore, servis tramisit: nec tamen Tiberii vox coram secuta, sed obversus ad matrem, "non  
"mirum," ait, "si quid severius in eam statuisset, a quâ veneficii infimularetur." Inde rumor, "parari exitium: neque id Imperatorem palam  
"audere, secretum ad perpetrandum quæri."

LV. Sed Cæsar, quod famam averteret, adesse frequens senatui, legatosque Asiæ, ambigentes "quam in civitate templum statueretur," plures per dies audivit. Undecim urbes certabant, pari ambitione, viribus diversæ: neque multum inter se distantia memorabant, "de vetustate generis, "studio in populum Romanum, per bella Persi &  
"Aristonici aliorumque regum." Verum Hypæ-  
peni,

peni, Trallianique, Laodicenis & Magnetibus simul, tramissi, ut parum validi. Ne Ilienses quidem, cum "parentem urbis Romæ Trojam" referrent, nisi antiquitatis gloriâ pollebant. Paulum addubitatum, quodd Halicarnassii "mille & "ducentos per annos nullo motu terræ nutavisse "sedes suas, vivoque in saxo fundamenta templi" adseveraverant. Pergamenos (eo ipso nitebantur) æde Augusto ibi sitâ, satis adeptos creditum. Ephesii, Milesiique, hi Apollinis, illi Dianæ carimoniâ occupavisse civitates visi. Ita Sardianos inter, Smyrnæosque deliberatum. Sardiani decretum Etruriæ recitavêre, ut consanguinei: nam "Tyrrhenum Lydumque Atye rege genitos, ob "multitudinem divisisse gentem: Lydum patriis "in terris resedisse; Tyrrheno datum, novas ut "conderet sedes. Et ducum e nominibus indita "vocabula, illis per Asiam, his in Italiâ: auc- "tamque adhuc Lydorum opulentiam, missis in "Græciam pupulis, cui mox a Pelope nomen:" "simul "litteras imperatorum, & ista nobiscum "foedera bello Macedonum, ubertatemque flumi- "num suorum, temperiem cæli, ac dites circûm "terras" memorabant.

LVI. At Smyrnæi, repetitâ vetustate, "seu "Tantalus Jove ortus illos, sive Theseus divinâ " & ipse stirpe, sive una Amazonum condidisset," transcendere ad ea, quâs maximè fidebant in populum Romanum officiis, missâ navali copiâ, non modò externa ad bella, sed quæ in Italiâ tolerabantur: "seque primos templum urbis Romæ statuisse, "M. Porcio consule: magnis quidem jam Romani "populi rebus; nondum tamen ad summum elatis, "stante adhuc Punicâ urbe, & validis per Asiam "regibus." Simul "L. Sullam testem" adferebant, "gravissimo in discrimine exercitûs ob asperitatem "hiemis, & penuriam vestis, cum id Smyrnam in "concionem nuntiatum foret, omnes, qui adsta- "bant, detraxisse corpori tegmina, nostrisque legi- "onibus misisse." Ita rogati sententiam patres, Smyrnæos

A. U. C.

779.

J. C.

26.



A. U. C. Smyrnæos prætulère : censuitque Vibius Marfus,  
 779: " ut M. Lepido, cui ea provincia obvenerat, super  
 J. C. " numerum legaretur, qui templi curam susciperet : "  
 26. & quia Lepidus ipse deligere per modestiam ab-  
 nuebat, Valerius Naso, e prætoriiis, sorte missus est.

LVII. Inter quæ, diu meditato, prolatoque  
 sapius consilio, tandem Cæsar iit Campaniam,  
 specie dedicandi templa apud Capuam Jovi, apud  
 Nolam Augusto, sed certus procul Urbe degere.  
 Causam abscessûs, quamquam secutus plurimos  
 auctorum ad Sejani artes retuli, quia tamen, cæde  
 ejus patratâ, sex postea annos pari secreto conjunxit,  
 plerumque permoveor, num ad ipsum referri verius  
 sit, sævitiam ac libidinem, cùm factis promeret,  
 locis occultantem. Erant qui crederent, in senec-  
 tute corporis quoque habitum pudori fuisse : quippe  
 illi prægracilis & incurva proceritas, nudus capillo  
 vertex, ulcerosa facies, ac plerumque medicamini-  
 bus interstincta : & Rhodi secreto, vitare cœtus,  
 recondere voluptates insuêrat. Traditur etiam ma-  
 tris impotentia extrusum, quam dominationis fo-  
 eiam aspernabatur, neque depellere poterat, cùm  
 dominationem ipsam donum ejus accepisset. Nam  
 dubitaverat Augustus Germanicum sororis nepotem,  
 & cunctis laudatum, rei Romanæ imponere : sed  
 precibus uxoris evictus, Tiberio Germanicum, sibi  
 Tiberium adscivit. Idque Augusta exprobrabat,  
 reposcebat.

LVIII. Profectio arcto comitatu fuit : unus se-  
 nator consulatu functus, Cocceius Nerva, cui le-  
 gum peritia ; eques Romanus, præter Sejanum,  
 ex inlustribus Curtius Atticus : ceteri liberalibus  
 studiis præditi, ferme Græci, quorum sermonibus  
 levaretur. Ferebant periti cælestium, " iis moti-  
 " bus fiderum excessisse Româ Tiberium, ut reditus  
 " illi negaretur : " unde exitii causa multis fuit,  
 properum finem vitæ conjectantibus, vulgantibus-  
 que : neque enim tam incredibilem casum provide-  
 bant, ut undecim per annos libens patriâ careret.  
 Mox patuit breve confinium artis, & falsi ; veraque  
 quam



quàm obscuris tegerentur : nam in Urbem non regressurum, haud fortè dictum : ceterorum nesciù egère, cùm propinquo rure, aut litore, & sæpe mœnia Urbis adsidens, extremam senectam compleverit.

A. U. C.

779.

J. C.

26.

LIX. Ac forte illis diebus oblatum Cæsari anceps periculum, auxit vana rumoris : præbuitque ipsi materiem, cur amicitiae constantiaeque Sejani magis fideret. Vescébantur in villâ, cui vocabulum *Speluncæ*, mare Amuclanum inter Fondanosque montes, nativo in specu : ejus os, lapsis repentè saxis, obruit quosdam ministros : hinc metus in omnes, & fuga eorum, qui convivium celebrabant. Sejanus genu, vultuque, & manibus super Cæsarem suspensus, opposuit sese incidentibus : atque habitu tali repertus est a militibus, qui subsidio venerant. Major ex eo ; & quamquam exitiosa suaderet, ut non sui anxius, cum fide audiebatur. Adsimulabatque judicis partes adversùs Germanici stirpem, subditis qui accusatorum nomina sustinerent, maximeque insectarentur Neronem, proximum successioni, & quamquam modestâ juventâ, plerumque tamen quid in præsentiarum conduciret oblitum ; dum a libertis & clientibus, apiscendæ potentiae properis, exstimulatur, “ ut erectum & fidentem “ animi ostenderet : velle id populum Romanum : “ cupere exercitus : neque ausurum contrâ Sejanum, “ qui nunc patientiam senis, & segnitiam juvenis “ juxtâ insultet.”

LX. Hæc atque talia audienti, nihil quidem pravæ cogitationis, sed interdum voces procedebant contumaces, & inconsultæ ; quas adpositi custodes exceptas auctasque cùm deferrent, neque Neroni defendere daretur, diversæ insuper sollicitudinum formæ oriebantur. Nam alius occursum ejus vitare : quidam, salutatione redditâ, statim averti : plerique inceptum sermonem abrumpere ; insistentibus contrâ inidentibusque, qui Sejano fautores aderant. Enimvero Tiberius torvus, aut falsum renidens vultu ; seu loqueretur, seu taceret juvenis,

crimen

A. U. C. 779. crimen ex silentio, ex voce: ne nox quidem secura, cum uxor vigilias, somnos, suspiria matri Liviae, atque illa Sejano patefaceret: qui fratrem quoque Neronis Drusum traxit in partes, spe objectâ principis loci, si priorem ætate & jam labefactum demonstrasset. Atrox Drusi ingenium, super cupidinem potentiae, & solita fratribus odia, accendebatur invidiâ: quoddam mater Agrippina promptior Neroni erat: neque tamen Sejanus ita Drusum fovebat, ut non in eum quoque semina futuri exitii meditaretur; gnarus præferocem, & insidiis magis opportunum.

LXI. Fine anni excessere insignes viri, Asinius Agrippa, claris majoribus quàm vetustis, vitæque non degener; & Q. Haterius familiâ senatoriâ, eloquentiæ, quoad vixit, celebratæ: monumenta ingenii ejus haud perinde retinentur. Scilicet impetu magis, quàm curâ vigeat: utque aliorum meditatio & labor in posterum valescit; sic Haterii canorum illud & profluens, cum ipso simul extinctum est.

A. U. C. 780. LXII. M. Licinio, L. Calpurnio consulibus, ingentium bellorum cladem æquavit malum improvissum: ejus initium simul & finis exstitit. Nam cœpto apud Fidenas amphitheatro, Atilius quidam libertini generis, quod spectaculum gladiatorum celebraret, neque fundamenta per solidum subdidit, neque firmis nexibus ligneam compagem superstruxit: ut qui non abundantiam pecuniæ, nec municipali ambitione, sed in fordidâ mercede id negotium quævisset. Adfluxere avidi talium, imperitante Tiberio procul voluptatibus habiti, virile ac muliebre secus, omnis ætas, ob propinquitatem loci effusius: unde gravior pestis fuit, confertâ mole, dein convulsâ, dum ruit intus, aut in exteriora effunditur: immensamque vim mortalium, spectaculo intentos, aut qui circum adstabant, præceps trahit, atque operit. Et illi quidem quos principium stragis in mortem adflixerat, ut tali sorte, cruciatum effugere. Miserandi magis, quos, abruptâ parte corporis, nondum vita deseruerat; qui

qui per diem visu, per noctem ululatibus & gemitu, A. U. C.  
conjuges aut liberos noscebant. Jam ceteri famâ 780.  
exciti, hic fratrem, propinquum ille, alius parentes  
lamentari: etiam quorum diversâ de causâ amici J. C.  
aut necessarii aberant, pavere tamen; neque dum 27.  
comperto, quos illa vis perculisset, latior ex incerto  
metus.

LXIII. Ut cœpere dimoveri obruta; concursus  
ad exanimos, complectentium, osculantium: & sæpe  
certamen, si confusior facies, & par forma, aut ætas,  
errorem adgnoscentibus fecerat. Quinquaginta ho-  
minum millia, eo casu debilitata, vel obtrita sunt.  
Cautumque in posterum senatusconsulto, “ ne quis  
“ gladiatorium munus ederet, cui minor quadrin-  
“ gentorum millium res; neve amphitheatrum im-  
“ poneretur, nisi solo firmitatis spectatæ.” Atilius  
in exilium actus est. Ceterum sub recentem cladem  
patuere procerum domus, fomenta, & medici passim  
præbiti: fuitque Urbs per illos dies, quamquam  
mœstâ facie, veterum institutis similis, qui magna  
post prælia saucios largitione, & curâ sustentabant.

LXIV. Nondum ea clades exoleverat, cum ignis  
violentia Urbem ultra solitum adfecit, deusto monte  
Cælio: “ feralemque annum” ferebant, “ & omi-  
“ nibus adversis susceptum Principi consilium ab-  
“ sentia,” qui mos vulgo, fortuita ad culpam tra-  
hentes, ni Cæsar obviam issset, tribuendo pecunias  
ex modo detrimenti. Actæque ei grates, apud se-  
natum ab inlustribus, famâque apud populum, quia  
sine ambitione, aut proximorum precibus, ignotos  
etiam, & ultro accitos, munificentiam juverat. Ad-  
duntur sententiæ, ut mons Cælius in posterum *Au-*  
*gustus* appellaretur: quando cunctis circum flagran-  
tibus, sola Tiberii effigies sita in domo Junii sena-  
toris inviolata mansisset. “ Evenisse id olim Clau-  
“ diæ Quintæ, ejusque statuam vim ignium bis  
“ elapsam, majores apud ædem Matris deum con-  
“ secravisse: sanctos acceptosque numinibus Clau-  
“ dios: & augendam cærimoniam loco, in quo  
“ tantum in Principem honorem dii ostenderint.”

A. U. C.

780.

J. C.

27.

LXV. Haud fuerit absurdum tradere, montem eum antiquitus *Querquetulanum* cognomento fuisse, quoddam talis silvæ frequens, secundusque erat: mox *Cælium* appellitatum a Cæle Vibennâ, qui dux gentis Etruscæ, cum auxilium ad bella ductavisset, sedem eam acceperat a Tarquinio Prisco, seu quis alius regum dedit: nam scriptores in eo dissentiunt: cetera non ambigua sunt, magnas eas copias per plana etiam ac foro propinqua habitavisse, unde *Tuscum vicum* e vocabulo advenarum dictum.

LXVI. Sed ut studia procerum, & largitio principis, adversum casum solatium tulerant; ita accusatorum major in dies & infestior vis sine levamento grassabatur: corripueratque Varum Quintilium, divitem, & Cæsari propinquum, Domitius Afer, Claudiae Pulchræ, matris ejus, condemnator; nullo mirante, quoddam diu egens, & parto nuper præmio malè usus, plura ad flagitia accingeretur. Publium Dolabellam socium delationis existisse, miraculo erat, quia claris majoribus, & Varo connexus, suam ipse nobilitatem, suum sanguinem perditum ibat. Restitit tamen senatus, & "opperiendum Imperatorem" censuit: quod unum, argentium malorum suffugium in tempus erat.

LXVII. At Cæsar dedicatis per Campaniam templis, quamquam edicto monuisset, "ne quis quietem ejus inrumperet," concursusque oppidanorum disposito milite prohiberentur; perosus tamen municipia, & colonias, omniaque in continenti sita, Capreas se in insulam abdidit, trium millium freto ab extremis Surrentini promontorii disjunctam. Solitudinem ejus placuisse maxime crediderim, quoniam importuosum circa mare, & vix modicis navigiis pauca subsidia; neque adpulerit quisquam, nisi gnaro custode: cæli temperies hieme mitis objectu montis, quo sæva ventorum arcentur: æstas in Favonium obversa, & aperto circum pelago peramœna; prospectabatque pulcherrimum sinum, antequam Vesuvius mons ardescens faciem loci verteret. Græcos ea tenuisse, Capreasque Telebois habitatas,



habitas, fama tradit. Sed tum Tiberius duodecim villarum nominibus, & molibus infederat; quantò intentus olim publicas ad curas, tantò occultos in luxus, & malum otium resolutus. Manebat quippe suspicionum & credendi temeritas, quam Sejanus augere etiam in Urbe suetus, acrius turbabat, non jam occultis adversum Agrippinam & Neronem infidiis. Quis additus miles, nuntios, introitus, aperta, secreta, velut in annales referebat: ultroque struebantur, qui monerent "per-  
"fugere ad Germaniæ exercitus, vel celeberrimo  
"fori effigiem divi Augusti amplecti, populumque  
"ac senatum auxilio vocare." Eaque sprete ab illis, velut pararent, objiciebantur.

A. U. C.

780.

J. C.

27.

LXVIII. Junio Silano & Silio Nervâ consulibus, sœdum anni principium incescit, tracto in carcerem inlustri equite Romano, Titio Sabino, ob amicitiam Germanici: neque enim omiserat conjugem, liberosque ejus percolere, sectator domi, comes in publico, post tot clientes unus; eoque apud bonos laudatus, & gravis iniquis. Hunc Latinius Latiaris, Porcius Cato, Petitus Rufus, M. Opius, præturâ functi, adgrediuntur, cupidine consulatûs; ad quem non nisi per Sejanum aditus: neque Sejani voluntas, nisi scelere quærebatur. Compositum inter ipsos, ut Latiaris, qui modico usu Sabinum contingebat, strueret dolum, ceteri testes adessent: deinde accusationem inciperent. Igitur Latiaris, jacere fortuitos primùm sermones: mox laudare constantiam, "quodd non, ut ceteri, florentis domûs amicus, adstrictam deseruisset:" simul honora de Germanico, Agrippinam miserans, differebat. Et postquam Sabinus, ut sunt molles in calamitate mortalium animi, effudit lacrimas, junxit questus; audentiùs jam onerat Sejanum, sævitiam, superbiam, spes ejus: ne in Tiberium quidem convicio abstinet. Ilique sermones, tamquam vetita miscuissent, speciem arctæ amicitiae facere. Ac jam ultro Sabinus quærere Latiarem, ventitare domum, dolores suos, quasi ad fidissimum, deferre.

A. U. C.

781.

J. C.

28.

A. U. C. LXIX. Consultant quos memoravi, quonam  
 781. modo ea plurium auditu acciperentur: nam loco,  
 J. C. in quem coibatur, servanda solitudinis facies; &  
 28. si pone fores adfisterent, metus visûs, sonitûs, aut  
 fortè ortæ suspicionis erat. Tectum inter & laque-  
 aria, tres senatores, haud minùs turpi latebrâ, quàm  
 detestandâ fraude, sese abstrudunt; foraminibus &  
 rimis aurem admovent. Interea Latiaris repertum  
 in publico Sabinum, velut recens cognita narra-  
 turus, domum & in cubiculum trahit: præteritaque  
 & instantia, quorum affatim copia, ac novos ter-  
 rores cumulat. Eadem ille, & diutiùs; quantò  
 mæsta, ubi semel prorupêre, difficiliùs reticentur.  
 Properata inde accusatio, missisque ad Cæsarem  
 literis, ordinem fraudis, suumque ipsi dedecus nar-  
 ravêre. Non aliàs magis anxia & pavens civitas,  
 egens adversùm proximos; congressus, colloquia,  
 notæ ignotæque aures vitari: etiam muta atque  
 inanima, tectum & parietes circumspiciabantur.

LXX. Sed Cæsar sollempnia incipientis anni,  
 Kalendis Januariis, epistolâ precatus; vertit in Sa-  
 binum, "corruptos quosdam libertorum, & peti-  
 tum se" arguens, ultionemque haud obscurè pos-  
 cebat: nec mora, quin decerneretur: & trahebatur  
 damnatus, quantùm, obduclâ veste, & adstrictis  
 faucibus, niti poterat, clamitans, "Sic inchoari  
 annum, has Sejano victimas cadere:" quò inten-  
 disset oculos, quò verba acciderent, fuga, vastitas:  
 deserui itinera, fora: & quidam regrediebantur,  
 ostentabantque se rursus, id ipsum paventes,  
 quòd timuissent. "Quem enim diem vacuum  
 "pœnâ, ubi inter sacra & vota, quo tempore verbis  
 "etiam profanis abstinere mos esset, vincla &  
 "laqueus inducantur? Non imprudentem Tibe-  
 "rium tantam invidiam adiisse: quæsitum medi-  
 "tatumque, nequid impedire credatur, quominus  
 "novi magistratus, quomodo delubra & altaria, sic  
 "carcerem recludent." Secutæ insuper literæ,  
 "grates agentis, "quòd hominem infensum rei-  
 "publicæ punivissent:" adjecto, "trepidam sibi  
 "vitam,

“vitam, suspectas inimicorum insidias,” nullo nominatim compellato: neque tamen dubitabatur in Neronem & Agrippinam intendi.

A. U. C.

781.

J. C.

28.

LXXI. Ni mihi destinatum foret, suum quæque in annum referre, auebat animus anteire, statimque memorare exitus, quos Latinius atque Opsius, ceterique flagitii ejus repertores habuere, non modò postquam C. Cæsar rerum potitus est, sed incolumi Tiberio: qui scelerum ministros, ut perverti ab aliis nolebat, ita plerumque satiatus, & oblati in eandem operam recentibus, veteres & prægraves adfixit: verum has atque alias fontium pœnas, in tempore trademus. Tum censuit Asinius Gallus, cujus liberorum Agrippina matertera erat, “petendum a Principe, ut metus suos senatui fateatur, amoverique fineret.” Nullam æquè Tiberius, ut rebatur, ex virtutibus suis, quam dissimulationem diligebat: edò ægriùs accepit, recludi quæ premeret: sed mitigavit Sejanus, non Galli amore, verum ut cunctationes Principis aperirentur: gnarus lentum in meditando; ubi prorupisset, tristibus dictis atrocia facta conjungere. Per idem tempus Julia mortem obiit, quam nepotem Augustus, convictam adulterii, damnaverat, projeceratque in insulam Trimetum, haud procul Apulis litoribus. Illic viginti annis exilium toleravit, Augustæ ope sustentata: quæ florentes privignos cum per occultum subvertisset, misericordiam erga adflictos palam ostentabat.

LXXII. Eodem anno Frisii, transrhenanus populus, pacem exuere, nostrâ magis avaritia, quam obsequii impatientes. Tributum iis Drusus jusserat modicum, pro angustia rerum, “ut in usus militares, coria bouum penderent:” non intentâ cujusquam curâ, quæ firmitudo, quæ mensura; donec Olennius, e primipilaribus, regendis Frisiis impositus, “terga urorum” delegit, quorum ad formam acciperentur. Id aliis quoque nationibus arduum, apud Germanos difficilius tolerabatur, quâs ingentium belluarum feraces saltus, modica domi armenta sunt.

A. U. C.

781.

J. C.

28.

sunt. Ac primò boves ipsos, mox agros, postremò corpora conjugum aut liberorum, servitio tradebant. Hinc ira & questus; & postquam non subveniebat, remedium ex bello: rapti, qui tributo aderant milites, & patibulo adfixi. Olennius insensos fugâ prævenit, receptus castello, cui nomen *Flevum*: & haud spernenda illic civium sociorumque manus litora Oceani præsidebat.

LXXIII. Quod ubi L. Apronio, inferioris Germaniæ proprætore, cognitum, vexilla legionum e superiore provinciâ, peditumque & equitum auxilium delectos accivit: ac simul utrumque exercitum Rheno devectum, Frisiis intulit; soluto jam castelli obsidio, & ad sua tutanda digressis rebellibus. Igitur proxima æstuaria aggeribus & pontibus, traducendo graviori agmini, firmat: atque interim, repertis vadis, alam Canninesatem, & quod peditum Germanorum inter nostros merebat, circumgredi terga hostium jubet: qui jam acie compositi pellunt turmas sociales, equitesque legionum subsidio missos. Tum tres leves cohortes; ac rursus duæ; dein tempore interjecto, alarius eques immissus: satis validi, si simul incubuissent: per intervallum adventantes, neque constantiam addiderant turbatis, & pavore fugientium auferebantur. Cethego Labeoni, legato quintæ legionis, quod reliquum auxiliorum tradit: atque ille, dubiâ suorum re, in anceps tractus, missis nuntiis, vim legionum implorabat. Prorumpunt quintani ante alios, & acri pugnâ hoste pulso, recipiunt cohortes alasque fessas vulneribus. Neque dux Romanus ultum iit, aut corpora humavit; quamquam multi tribunorum præfectorumque, & insignes centuriones cecidissent. Mox compertum a transfugis, non-gentos Romanorum apud lucum, quem *Badubennæ* vocant, pugnâ in posterum extractâ, confectos: & aliam quadringentorum manum, occupatâ Cruptoricis, quondam stipendiarii, villâ, postquam pro-ditio metuebatur, mutuis ictibus procubuisse.

LXXIV.



LXXIV. Clarum inde inter Germanos Frisium nomen: dissimulante Tiberio damna, ne cui bellum permetteret. Neque senatûs in eo cura, an imperii extrema dehonestarentur: pavor internus occupaverat animos, cui remedium adulatione quærebatur. Ita, quamquam diversis super rebus consulerentur, "aram Clementiæ, aram Amicitiae, effigiesque "circum Cæsaris ac Sejani" censuere: crebrisque precibus efflagitabant: "visendi sui copiam facerent." Non illi tamen in Urbem, aut propinqua Urbi degressi sunt: satis visum, omittere insulam, & in proximo Campaniæ aspici: eò venire patres, eques, magna pars plebis, anxii erga Sejanum, cujus durior congressus, atque eò per ambitum, & societate consiliorum parabatur. Satis constabat auctam ei adrogantiam, scædum illud in propatulo servitium spectanti: quippe Romæ, sueti discursus; & magnitudine Urbis incertum, quod quisque ad negotium pergat. Ibi campo, aut litore jacentes, nullo discrimine, noctem ac diem, juxtà gratiam, aut fastus janitorum perpetiebantur: donec idque vetitum, & revenere in Urbem trepidi, quos non fermone, non visu dignatus erat: quidam malè alacres, quibus infaustæ amicitiae gravis exitus imminebat.

LXXV. Ceterum Tiberius neptem Agrippinam, Germanico ortam, cum coram Cn. Domitio tradidisset, in Urbe celebrari nuptias jussit. In Domitio, super vetustatem generis, propinquum Cæsaribus sanguinem delegerat: nam is aviam Octaviam, & per eam Augustum avunculum præferebat.

A. U. C.

781.

J. C.

28.



# B R E V I A R I U M

## LIBRI QUINTI.

I. *FULIA Augusta moritur.* II. *Ex eo gravior Tiberii dominatio; audacior Sejani ambitio. Agrippinā & Nero accusantur.* (Ingenti literarum damno periēre fere omnia triennii acta.) VII. *Everso tandem Sejano, in amicos ejus & liberos advertitur.* X. *Pseudo-Drusus apud Cycladas visus.* XI. *Consulium discordia.*

Hæc triennio gesta.

A. U. C.	J. C.	
DCCLXXXII.	29.	Coff. { L. Rubellio Gemino, C. Fusio Gemino.
DCCLXXXIII.	30.	Coff. { M. Vinicio, L. Cassio Longino.
DCCLXXXIV.	31.	Coff. { Tiberio Augusto V. L. Ælio Sejano.

# C. CORNELII TACITI

## A N N A L E S.

### LIBER QUINTUS.

A. U. C.  
782.

J. C.  
29.

**R**UBELLIO & Fusio consulibus, quorum utri-  
que Geminus cognomentum erat, Julia Au-  
gusta mortem obiit, ætate extremâ, nobilitatis, per  
Claudiam familiam, & adoptione Liviorum Juli-  
orumque clarissimæ. Primum ei matrimonium &  
liberi fuere cum Tiberio Nerone, qui bello Perusino  
profugus, pace inter Sex. Pompeium ac triumviros  
pactâ, in Urbem rediit. Exin Cæsar, cupidine  
formæ, aufert marito, incertum an invitam, adeò  
properus, ut ne spatio quidem ad enitendum dato,  
penatibus suis gravidam induxerit. Nullam post-  
hac subolem edidit : sed sanguini Augusti per con-  
junctionem Agrippinæ & Germanici adnexa, com-  
munes pronepotes habuit : sanctitate domûs priscum  
ad morem, comis ultrâ quàm antiquis feminis pro-  
batum, mater impotens, uxor facilis, & cum arti-  
bus mariti, simulatione filii, bene composita. Funus  
ejus modicum, testamentum diu inritum fuit : lau-  
data est pro rostris a C. Cæsare pronepote, qui mox  
rerum potitus est.



II. At Tiberius, quod supremis in matrem officiis defuisset, nihil mutatâ amœnitate vitæ, “magnitudinem negotiorum” per literas excusavit: honoresque memoriæ ejus ab senatu largè decretos, quasi per modestiam imminuit, paucis admodum receptis, & addito, “ne cælestis religio decerneretur; sic ipsam maluisse.” Quin & parte ejusdem epistolæ increpuit “amicitias muliebres,” Fusium consulem obliquè perstringens: is gratiâ Augustæ floruerat, aptus alliciendis feminarum animis, dicax idem, & Tiberium acerbis facetiis inridere solitus: quarum apud præpotentes in longum memoria est.

A. U. C.

782.

J. C.

29.

III. Ceterum ex eo prærupta jam & urgens dominatio: nam incolumi Augustâ, erat adhuc perfugium; quia Tiberio inveteratum erga matrem obsequium, neque Sejanus audebat auctoritati parentis anteire. Tunc velut frenis exsoluti proruperunt: missæque in Agrippinam ac Neronem literæ, quas pridem adlatas, & cohibitas ab Augustâ, credidit vulgus: haud enim multum post mortem ejus recitatæ sunt. Verba inerant quæsitâ asperitate: sed non arma, non rerum novarum studium; “amores juvenum, & impudicitiam” nepoti objectabat: in nurum ne id quidem consingere ausus, “adrogantiam oris & contumacem animum” in-cusavit, magno senatûs pavore ac silentio: donec pauci, quibus nulla ex honesto spes, & publica mala singulis in occasionem gratiæ trahuntur, “ut referretur” postulavêre, promptissimo Cottâ Messalino cum atroci sententiâ: sed aliis a primoribus, maximèque a magistratibus, trepidabatur: quippe Tiberius, etsi insensè invecus, cetera ambigua reliquerat.

IV. Fuit in senatu Junius Rusticus, componendis patrum actis delectus a Cæsare, eoque meditationes ejus introspicere creditus: is fatali quodam motu (neque enim antè specimen constantiæ dederat) seu prayâ solertiâ, dum, imminentium oblitus, incerta pavet, inferere se dubitantibus, ac monere consules “ne relationem inciperent:” differebat-

- A. U. C. 782. que, "brevibus momentis summa verti posse;  
J. C. 29. "quandoque Germanici stirpem, ubi spatium pœnitentiæ senis, resurgere." Simul populus effigies Agrippinæ ac Neronis gerens, circumfistit curiam, festisque in Cæsarem ominibus, "falsas literas, & Principe invito exitium domui ejus intendi," clamat: ita nihil triste illo die patratum. Ferebantur etiam sub nominibus consularium fictæ in Sejanum sententiæ, exercentibus plerisque per occultum, atque eò procaciùs, libidinem ingeniorum: unde illi ira violentior, & materies criminandi, "spretum dolorem Principis ab senatu; descivisse populum; audiri jam & legi novas conciones, "nova patrum consultæ: quid reliquum, nisi ut "caperent ferrum? & quorum imagines pro vexillis secuti forent, duces imperatoresque deligerent?"

V. Igitur Cæsar, repetitis adversum nepotem & nulum probris, increpitâque per edictum plebe, quæstus apud patres, "quodd fraude unius senatoris "imperatoria majestas elusa publicè foret, integra "tamen sibi cuncta" postulavit: nec ultrâ delibèratum, quominus, non quidem extrema decernerent, id enim vetitum, sed "paratos ad ultionem vi principis impediri" testarentur....

- A. U. C. 784. VI. Quatuor & quadraginta orationes super eâ re habitæ, ex quibus ob metum paucæ, plures adfuetudine, .... "mihi pudorem, aut Sejano invidiam  
J. C. 31. "allaturum censui .... versa est fortuna, & ille quidem, qui collegam & generum adsciverat, sibi "ignoscit: ceteri; quem per dedecora fovère, cum "scelere insectantur.... miserius sit ob amicitiam "accusari, an amicum accusare, haud discreverim ".... non crudelitatem, non clementiam cujusquam "experiar, sed liber & mihi ipsi probatus anteibo "periculum. Vos obtestor, ne memoriam nostrî "per mærorem quàm læti retineatis, adjiciendo "me quoque iis, qui sine egregio publica mala "effugerunt."

VII.

VII. Tunc singulos, ut cuique adfistere, adlo-  
qui animus erat, retinens, aut dimittens, partem  
diei absumpsit; multoque adhuc cœtu, & cunctis  
intrepidum vultum ejus spectantibus, cùm superesse  
tempus novissimis crederent, gladio, quem sinu ab-  
diderat, incubuit. Neque Cæsar ullis criminibus,  
aut probris, defunctum insectatus est, cùm in Blæ-  
sum multa scœdaque incusavisset.

A. U. C.

784.

J. C.

31.

VIII. Relatum inde de P. Vitellio, & Pomponio  
Secundo: illum indices arguebant, "claustra ærarii,  
" cui præfectus erat, & militarem pecuniam rebus  
" novis obtulisse:" huic a Confidio, præturâ functo,  
objectabatur "Ælii Galli amicitia, qui, punito Se-  
" jano, in hortos Pomponii, quasi fidissimum ad  
" subsidium, perfugisset:" neque aliud periclitan-  
tibus auxilii, quàm in fratrum constantiâ fuit, qui  
vades exstiterè: mox, crebris prolationibus, spem  
ac metum juxtâ gravatus Vitellius, petito per spe-  
ciem studiorum scalpro, levem ictum venis intulit,  
vitamque ægritudine animi finivit. At Pomponius,  
multâ morum elegantiâ, & ingenio inlustri, dum  
adversam fortunam æquus tolerat, Tiberio superstes  
fuit.

IX. Placitum posthac, "ut in reliquos Sejani  
liberos adverteretur;" vanescente quamquam ple-  
bis irâ, ac plerisque per priora supplicia lenitis.  
Igitur portantur in carcerem, filius imminentium  
intelligens, puella adedò nescia, ut crebrò interro-  
garet, "quod ob delictum, & quò traheretur?  
" neque facturam ultrâ," &, "posse se puerili  
" verbere moneri." Tradunt temporis ejus aucto-  
res, "quia triumvirali supplicio affici virginem  
" inauditum habebatur, a carnifice, laqueum juxta,  
" compressam: exin oblisis faucibus, id ætatis cor-  
" pora in Gemonias abjecta."

X. Per idem tempus Asia atque Achaia exterritæ  
sunt, acri magis, quàm diuturno rumore, "Dru-  
" sum, Germanici filium, apud Cycladas insulas,  
" mox in continenti visum:" & erat juvenis haud  
dispari ætate, quibusdam Cæsaribus libertis, velut  
agnitus,

A. U. C. agnitus, per dolumque comitantibus. Alliciebantur ignari famâ nominis, & promptis Græcorum animis ad nova & mira: quippe “elapsum custodiam, pergere ad paternos exercitus, Ægyptum aut Syriam invasurum” fingeant simul, credebantque. Jam juventutis concursu, jam publicis studiis frequentabatur, lætus præsentibus & inanum spe; cùm auditum id Poppæo Sabino. Is Macedonia tum intentus, Achaïam quoque curabat. Igitur, quod vera seu falsa antehabere, Toronæum Thermæumque sinum præfestinans, mox Eubœam, Ægæi maris insulam, & Piræum Atticæ oræ, dein Corinthiense litus, angustiasque Isthmi evadit: marique alio Nicopolim, Romanam coloniam, ingressus, ibi demum cognoscit, solertiùs interrogatum, “quisnam foret,” dixisse, “M. Silano genitum,” & multis sectatorum dilapsis, ascendisse navem, tamquam Italiam peteret: scripsitque hæc Tiberio: neque nos originem finemve ejus rei ultrà comperrimus.

XI. Exitu anni, diu aucta discordia consulum erupit: nam Trio, facilis capeffendis inimiciis, & foro exercitus, “ut segnem Regulum ad opprimendos Sejani ministros” obliquè perstrinxerat: ille, nisi lacefferetur, modestiæ retinens, non modò retudit collegam, sed “ut noxium conjurationis” ad disquisitionem trahebat. Multisque patrum orantibus, “ponerent odia in perniciem itura,” mansêre infensi ac minitantes, donec magistratu abirent.



# B R E V I A R I U M

## LIBRI SEXTI.

I. *TIBERII* arcanæ & scdæ libidines. II. Mul-  
torum accusationes. VIII. M. Terentii libera  
& egregia defensio. X. L. Pisonis, præfecti Urbis,  
mors & funus. XI. Præfecturæ Urbis origo & pro-  
gressus. XII. De libro Sibyllæ recipiendo consultatio.  
XIII. Seditio Romæ ob gravitatem annonæ. XIV.  
Quidam equites Romani cadunt conjurationis crimine.  
XV. Germanici duæ filiæ nuptum datæ L. Cassio &  
M. Vinicio. XVI. Feneratores accusati: repressa  
usura. Liberalitate Cæsaris fides multorum refecta.  
XVIII. Renovantur majestatis accusationes. XIX.  
Accusati societatis cum Sejano, omnes uno edicto necan-  
tur. XX. C. Cæsar Claudiam uxorem accipit. Ejus  
mores. Tiberius, præceptore Thrasyllo, Chaldæorum  
artis studiosus, Galbæ imperium prænuntiat. XXIII.  
Drusi, Germanici filii, miseranda mors. Æquè luctu-  
osus Agrippinæ obitus. XXVI. Nerva, Jureconsul-  
tus, inediâ voluntariâ obiit. Aliquot aliorum inlustrium  
mortes. XXVIII. Phœnix in Ægypto visa. XXIX.  
Accusationes variæ & mortes. XXXI. Parthorum le-  
gati in Urbem venēre, ad novum regem petendum.  
Tiberius unum, deinde alterum misit. L. Vitellius  
Orienti præfectus. XXXIII. Prælia inter Armenios  
& Parthos. Artabanus regno exutus, & in Scythiam  
profugus, cui Tiridates sufficitur Vitellii consilio &  
armis. XXXVIII. Recrudescit delatorum sævitia.  
Accusati

*Accusati plurimi occumbunt : nec civium supplicia ef-  
fugit rex Tigranes. Vitæ finem sibi ponit Æmilia  
Lepida. XLI. Clitæ regi suo rebelles & repressi.  
Tiridates, Parthorum rex, dissidio procerum pellitur ;  
& Artabanus in regnum iterum accitur. XLV. Romæ  
incendium atrox. XLVI. Tiberii deliberatio de suc-  
cessore. L. Ejus morbus, mors & mores.*

Hæc gesta annis circiter sex.

A. U. C. J. C.

DCCLXXXV.	32. Coff.	{ Cn. Domitio Ahenobarbo, M. Furio Camillo Scriboniano.
DCCLXXXVI.	33. Coff.	{ Ser. Sulpicio Galbâ, L. Cornelio Sullâ.
DCCLXXXVII.	34. Coff.	{ Paullo Fabio Perfico, L. Vitellio.
DCCLXXXVIII.	35. Coff.	{ C. Cestio Gallo, M. Servilio Noniano.
DCCLXXXIX.	36. Coff.	{ Sex. Papinio Allenio, Q. Plautio.
DCCXC.	37. Coff.	{ Cn. Acerronio Proculo, C. Pontio Nigrino.

C. COR-

## C. CORNELII TACITI

### A N N A L E S.

#### LIBER SEXTUS.

**C**N. DOMITIUS & Caius Scribonianus A. U. C.  
consulatum inierant; cū Cæsar, tramisso 785.  
quod Capreas & Surrentum interluit freto, Cam-  
paniam prælegebat, ambiguus an Urbem intraret;  
seu, quia contrà destinaverat, speciem venturi si- J. C.  
mulans: & sæpe in propinqua degressus, aditis 32.  
juxta Tiberim hortis, saxa rursus & solitudinem  
maris repetiit, pudore scelerum & libidinum: qui-  
bus aded indomitis exarserat, ut more regio pubem  
ingenuam stupris pollueret: nec formam tantum &  
decora corpora, sed in his modestam pueritiam, in  
aliis imagines majorum, incitamentum cupidinis  
habebat. Tuncque primū ignota antè vocabula  
reperita sunt, *fellariorum* & *spintriarum*, ex sceditate  
loci ac multiplici patientiā, præpositique servi qui  
quærent, pertraherent: dona in promptos, minas  
adversum abnuentes; & si retinerent propinquus  
aut parens, vim, raptus, suaque ipsi libita, velut  
in captos, exercebant.

A. U. C.

785.

J. C.

32.

II. At Romæ principio anni, quasi recens cognitis Liviae flagitiis, ac non pridem etiam punitis, atroces sententiæ dicebantur, in effigies quoque ac memoriam ejus: & "bona Sejani ablata ærario, ut in fiscum cogerentur," tamquam referret. Scipiones hæc, & Silani, & Cassii, iisdem ferme, aut paulum immutatis verbis adseveratione multâ censebant: cum repente Togonius Gallus, dum ignobilitatem suam magnis nominibus inserit, per deridiculum auditur. Nam Principem orabat "deligere senatores, ex quibus viginti sorte ducti, & ferro accincti, quotiens curiam inisset, salutem ejus denderent:" crediderat nimirum epistolæ, "subsidio sibi alterum ex consulibus" poscentis "ut tutus a Capreis Urbem peteret." Tiberius tamen ludibria seriis permiscere solitus, egit grates benevolentiae patrum: "sed quos omitti posse? quos deligi? semperne eosdem? an subinde alios? & honoribus perfunctos, an juvenes? privatos, an e magistratibus? Quam deinde speciem fore, sumentium in limine curiæ gladios? neque sibi vitam tanti, si armis tegenda foret." Hæc adversus Togonium, verbis moderans: neque ultra abolitionem sententiæ suadere.

III. At Junium Gallionem, qui censuerat, "ut prætoriani, actis stipendiis, jus apiscerentur in quatuordecim ordinibus sedendi," violenter increpuit; velut coram rogitans, "quid illi cum militibus, quos neque dicta Imperatoris, neque præmia nisi ab Imperatore accipere par esset? reperisse prorsus, quod divus Augustus non pro- viderit? an potius discordiam & seditionem a satellite Sejani quæsitam, quâ rudes animos, nomine honoris, ad corrumpendum militiæ morem propelleret?" Hoc pretium Gallio meditata adulationis tulit, statim curiâ, deinde Italiâ exactus: & quia incusabatur facile toleraturus exilium, delectâ Lesbos, insulâ nobili & amœnâ, retrahitur in Urbem, custoditurque domibus magistratuum. Iisdem literis Cæsar Sextium Paconianum prætorium



prætorium perculit, magno patrum gaudio, audacem, maleficum, omnium secreta rimantem, delectumque a Sejano, cujus ope dolus C. Cæsari pareretur : quod postquam patefactum, prorupere concepta pridem odia, & summum supplicium decernebatur, ni professus indicium foret.

A. U. C.  
785.

J. C.  
32.

IV. Ut verò Latinium Latiare ingressus est; accusator ac reus juxtà invisi, gratissimum spectaculum præbebatur. Latiaris, ut retuli, præcipuus olim circumveniendi Titii Sabini, & tunc luendæ poenæ primus fuit. Inter quæ Haterius Agrippa consules anni prioris invasit, "cur mutuâ accusatione intentâ, nunc filerent? metum prorsus & noxiam conscientiæ pro sœdere haberi: at non patribus reticenda, quæ audivissent." Regulus "manere tempus ultionis, seque coram Principe exsecuturum:" Trio "æmulationem inter collegas, & si qua discordes jecissent meliùs oblitterari," respondit. Urgente Agrippâ, Sanquinus Maximus, e consularibus, oravit senatum, "ne curas Imperatoris, conquestis insuper acerbitatibus augerent: sufficere ipsum statuendis remediis:" sic Regulo salus, & Trioni dilatio exitiis quæsitæ. Haterius invisior fuit, quia somno aut libidinosis vigiliis marcidus, & ob segnitiam, quamvis crudelem Principem non metuens, inlustribus viris perniciem, inter ganeam ac stupra, meditabatur.

V. Exin Cotta Messalinus, sævissimæ cujusque sententiæ auctor, eoque inveteratâ invidiâ, ubi primum facultas data, arguitur pleraque: "C. Cæsarem quasi incestæ virilitatis," & cùm die natali Augustæ inter sacerdotes epularetur, *Novemdialem* eam cenam dixisse: querensque de potentiâ M. Lepidi, ac L. Arruntii, cum quibus ob rem pecuniariam disceptabat, addidisse, "illos quidem senatus, me autem tuebitur Tiberiolus meus:" neque cuncta a primoribus civitatis revincebatur; iisque instantibus, ad Imperatorem provocavit. Nec multò post literæ adferuntur, quibus in modum de-

- A. U. C. 785. *ensionis, repetito "inter se atque Cottam amicitiae  
" principio, crebrisque ejus officiis" commemoratis,*  
J. C. 32. *" ne verba pravè detorta, neu convivalium fabu-  
" larum simplicitas in crimen duceretur," postu-  
lavit.*

VI. Insigne visum est earum Cæsaris literarum initium; nam his verbis exorsus est. " Quid scribam vobis, patres conscripti, aut quomodo scribam, aut quid omnino non scribam hoc tempore, dii me deaque pejus perdant, quàm perire me quotidie sentio, si scio." Adeò facinora atque flagitia sua ipsi quoque in supplicium vertant. Neque frustra præstantissimus sapientiæ firmare solitus est, si recludantur tyrannorum mentes, posse aspici laniatus & ictus, quando ut corpora verberibus, ita sævitiâ, libidine, malis consultis, animus dilaceretur. Quippe Tiberium non fortuna, non solitudines protegebant, quin tormenta pectoris suasque ipse pœnas fateretur.

VII. Tum factâ patribus potestate statuendi " de Cæciliano senatore, qui plurima adversum Cottam prompserat," placitum " eandem pœnam inrogari, quàm in Aruseium & Sanquinium, accusatores L. Arruntii:" quo non aliud honorificentius Cottæ evenit; qui nobilis quidem, sed egens ob luxum, per flagitia infamis, sanctissimis Arruntii artibus dignitate ultionis æquabatur. Quintus Servæus posthac, & Minutius Thermus inducti: Servæus, præturâ functus, & quondam Germanici comes; Minutius equestri loco, modeste habitâ Sejani amicitia; unde illis major miseratio: contrâ Tiberius " præcipuos ad scelera" increpans, admonuit C. Cestium patrem " dicere senatui, quæ sibi scripsisset;" suscepitque Cestius accusationem: quod maximè exitiabile tulere illa tempora, cum primores senatûs infimas etiam delationes exercerent, alii propalam, multi per occultum: neque discerneres alienos a conjunctis, amicos ab ignotis, quid repens, aut vetustate obscurum: perinde in foro, in convivio, quaquâ de re locuti incusabantur,

tur, ut quis prævenire & reum destinare properat; A. U. C.  
 pars ad subsidium sui, plures infecti quasi valetu- 785.  
 dine & contactu. Sed Minutius & Servæus dam- J. C.  
 nati, indicibus accessere. Tractique sunt in casum 32.  
 eundem Julius Africanus, e Santonis, Gallicâ ci-  
 vitate; Sejus Quadratus: originem non reperi.  
 Neque sum ignarus a plerisque scriptoribus, omissa  
 multorum pericula & pœnas, dum copiâ fatiscunt;  
 aut, quæ ipsis nimia & mæsta fuerant, ne pari  
 tædio lecturos adficerent, verentur. Nobis pleraque  
 digna cognitu obvenere; quamquam ab aliis in-  
 celebrata.

VIII. Nam eâ tempestate, quâ Sejanî amicitiam ceteri falsò exuerant, ausus est eques Romanus, M. Terentius, ob id reus, amplecti, ad hunc modum apud senatum ordiendo: “Fortunæ quidem meæ fortasse minùs expediat agnoscere crimen, quam abnuere: sed utcumque casura res est, fatebor & fuisse me Sejanò amicum, & ut essem expetisse, & postquam adeptus eram, lætatum. Videram collegam patris, regendis prætoriiis cohortibus; mox Urbis & militiæ munia simul obeuntem: illius propinqui & adfines honoribus augebantur: ut quisque Sejanò intimus, ita ad Cæsaris amicitiam validus: contrà quibus infensus esset, metu ac sordibus conflictabantur: nec quemquam exemplo adsumo: cunctos, qui novissimi consilii expertes fuimus, meo unius crimine defendam: Non enim Sejanum Vulsiniensem, sed Claudie & Julie domûs partem, quas adfinitate occupaverat, tuum, Cæsar, generum, tui consulatûs socium, tua officia in republicâ capeffentem colebamus. Non est nostrum æstimare, quem supra ceteros, & quibus de causis extollas. Tibi summum rerum iudicium dii dedere: nobis obsequii gloria relicta est. Spectamus porro, quæ coram habentur, cui ex te opes, honores, quîs plurima juvandi nocendive potentia: quæ Sejanò fuisse, nemo negaverit: abditos Principis sensus, & si quod occultius parat, exquirere,



- A. U. C. 785. " quirere, illicitum, anceps : nec ideo adsequare.  
 J. C. 32. " Ne, patres conscripti, ultimum Sejani diem, sed  
 " sexdecim annos cogitaveritis ; etiam Satrium at-  
 " que Pomponium venerabamur : libertis quoque  
 " ac janitoribus ejus notescere, pro magnifico ac-  
 " cipiebatur. Quid ergo ? indistincta hæc defensio  
 " & promiscua dabitur ? immo justis terminis divi-  
 " datur. Insidiæ in rempublicam, consilia cædis  
 " adversum Imperatorem, puniantur : de amicitia  
 " & officiis, idem finis & te, Cæsar, & nos absol-  
 " verit."

IX. Constantia orationis, & quia repertus erat, qui efferret, quæ omnes animo agitabant, eò usque potuere, ut accusatores ejus, additis quæ antè deliquerant, exilio, aut morte multarentur. Secutæ dehinc Tiberii literæ in Sex. Vestilium prætorium, quem, Druso fratri percarum, in cohortem suam transtulerat. Causa offensionis Vestilio fuit, seu composuerat quædam in C. Cæsarem, ut impudicum, sive ficto habita fides : atque ob id convictu Principis prohibitus, cum senili manu ferrum tentavisset, obligavit venas : precatusque per codicillos, immiti rescripto, venas resolvit. Acervatim ex eo Annius Pollio, Appius Silanus, Scauro Mamerco simul, ac Sabino Calvisio, majestatis postulantur, & Vinicianus Pollioni patri adjiciebatur, clari genus, & quidam summis honoribus : contremuerantque patres : nam quotusquisque adfinitatis, aut amicitia tot inlustrium virorum, expers erat ? ni Celsus, Urbanæ cohortis tribunus, tum inter indices, Appium & Calvisium discrimini exemisset. Cæsar Pollionis, ac Viniciani, Scaurique causam, ut ipse cum senatu nosceret, distulit ; datis quibusdam in Scaurum tristibus notis.

X. Ne feminæ quidem exsortes periculi : quæ occupandæ reipublicæ argui non poterant, ob lacrimas incusabantur : necataque est anus Vitia, Fusii Gemini mater, quod filii necem flevisset. Hæc apud senatum : nec secus apud Principem, Vesularius Atticus, ac Julius Marinus ad mortem aguntur,



aguntur, e vetustissimis familiarium Rhodum secuti, & apud Capreas individui. Vescularius, infidiarum in Libonem internuntius: Marino particeps, Sejanus Curtium Atticum oppresserat: quod lætius acceptum, sua exempla in consultores recidisse. Per idem tempus L. Piso, pontifex, rarum in tantâ claritudine, fato obiit: nullius servilis sententiæ sponte auctor, & quotiens necessitas ingrueret, sapienter moderans. Patrem ei censorium fuisse memoravi: ætas ad octogesimum annum processit: decus triumphale in Thraciâ meruerat: sed præcipua ex eo gloria, quod præfectus Urbi recens, continuam potestatem, & insolentiâ parendi graviores, mirè temperavit.

A. U. C.

785.

J. C.

32.

XI. Namque antea, profectis domo regibus, ac mox magistratibus, ne Urbs sine imperio foret, in tempus deligebatur, qui jus redderet, ac subitis mederetur: feruntque ab Romulo Dentrem Romulium, post ab Tullo Hostilio Numam Marcium, & ab Tarquinio Superbo Spurium Lucretium impositos: dein consules mandabant: duratque simulacrum, quotiens ob serias Latinas præficitur, qui consulare munus usurpet. Ceterum Augustus bellis civilibus Cilnium Mæcenatem, equestris ordinis, cunctis apud Romam atque Italiam præposuit. Mox rerum potitus, ob magnitudinem populi, ac tarda legum auxilia, sumpsit e consularibus, qui coerceret servitia, & quod civium audaciâ turbidum, nisi vim metuat: primusque Messala Corvinus eam potestatem, & paucos intra dies finem accepit, quasi nescius exercendi. Tum Taurus Statilius, quamquam propectâ ætate, egregiè toleravit. Dein Piso, viginti per annos pariter probatus, publico funere, ex decreto senatûs, celebratus est.

XII. Relatum inde ad patres a Quintiliano, tribuno plebei, "de libro Sibyllæ," quem Caninius Gallus, quindecimvir, "recipi inter ceteros ejusdem vatis, & eâ de re senatusconsultum" postularat: quo per discessionem facto, misit literas Cæsar modicè tribunum increpans, "ignarum an-  
" tiqui

A. U. C. 785. J. C. 32. "tiqui moris ob juventam:" Gallo exprobrabat, "quod scientiæ caerimoniarumque vetus, incerto auctore, ante sententiam collegii, non, ut assolet, lecto per magistros, æstimatoque carmine, apud infrequentem senatum egisset." Simul commonefecit; "quia multa vana sub nomine celebri vulgabantur, sanxisse Augustum, quem intra diem ad prætorem Urbanum deferrentur, neque habere privatim liceret:" quod a majoribus quoque decretum erat, post exustum sociali bello Capitolium, quæsitis Samo, Illo, Erythris, per Africam etiam, ac Siciliam, & Italicas colonias carminibus Sibyllæ, una seu plures fuere, datoque sacerdotibus negotio, quantum humanâ ope potuissent, vera discernere. Igitur tunc quoque notationi quindecimvirum is liber subijcitur.

XIII. Iisdem consulibus, gravitate annonæ juxta seditionem ventum: multaque, & plures per dies, in theatro licentiùs efflagitata, quam solitum adversum Imperatorem: quis commotus, incusavit magistratus patresque, "quod non publicâ auctoritate populum coercuissent:" addiditque quibus e provinciis, & quantò majorem, quam Augustus, rei frumentariæ copiam advectaret. Ita castigandæ plebi compositum senatusconsultum, priscâ severitate: neque segniùs consules edixere: silentium ipsius non civile, ut crediderat, sed in superbiam accipiebatur.

XIV. Fine anni Geminius, Celsus, Pompeius, equites Romani, cecidere conjurationis crimine. Ex quibus Geminius prodigentiâ opum, ac molliâ vitæ amicus Sejano, nihil ad serium. Et Julius Celsus, tribunus, in vinclis laxatam catenam, & circumdatam, in diversum tendens, suam ipse cervicem perfregit. At Rubrio Fabato, tamquam, desperatis rebus Romanis, Parthorum ad misericordiam fugeret, custodes additi: sanè is repertus apud fretum Siciliae, retractusque per centurionem, nullas probabiles causas longinquæ peregrinationis adferebat. Mansit tamen incolumis, oblivione magis quàm clementiâ.

XV.

XV. Ser. Galba, L. Sullâ consulibus, diu quæsito, quos neptibus suis maritos destinaret Cæsar, postquam instabat virginum ætas, L. Cassium, M. Vinicium legit. Vinicio oppidanum genus; Calibus ortus, patre atque avo consularibus, cetera equestri familiâ erat, mitis ingenio, & comptæ facundiæ. Cassius plebei Romæ generis, verum antiqui honoratique, & severâ patris disciplinâ educus, facilitate sæpius quàm industriâ commendabatur. Huic Drusillam, Vinicio Juliam, Germanico genitas, conjungit: superque eâ re senatui scripsit, levi cum honore juvenum: dein redditis absentiae causis admodum vagis, flexit ad graviora, & offensiones ob rempublicam cœptas: "utque Macro præfectus, tribunorumque & centurionum pauci, secum introirent, quotiens curiam ingrederetur," petivit. Factoque largè, & sine præscriptione generis, aut numeri, senatusconsulto, ne testâ quidem Urbis, aded publicum consilium numquam adiit, deviis plerumque itineribus ambiens patriam & declinans.

A. U. C.  
786.  
J. C.  
33.

XVI. Interea magna vis accusatorum in eos irrupit, qui pecunias fenore auditabant, adversum legem dictatoris Cæsaris, quâ "de modo credendi, possidendique intra Italiam" cavetur; omissam olim, quia privato usui bonum publicum postponitur. Sanè vetus Urbi fenebre malum, & seditionum discordiarumque creberrima causa: eoque cohibebatur antiquis quoque & minùs corruptis moribus. Nam primò duodecim tabulis sanctum, "ne quis unciario fenore amplius exerceret," cum antea ex libidine locupletium agitaretur: dein rogatione tribunicia, ad semuncias redacta: postremò vetita versura: multisque plebis scitis obviam itum fraudibus, quæ totiens repressæ, miras per artes rursus oriebantur. Sed tum Gracchus prætor, cui ea quæstio evenerat, multitudine periclitantium subactus, retulit ad senatum: trepidique patres (neque enim quisquam tali culpâ vacuus) veniam a Principe petivere: & concedente, annus in posterum,



A. U. C. 786. rum, sexque menses dati, quibus secundum iussu legis, rationes familiares quisque componerent.

J. C. 33.

XVII. Hinc inopia rei nummariae, commoto simul omnium aere alieno; & quia tot damnatis, bonisque eorum divenditis, signatum argentum fisco, vel aërio attinebatur: ad hoc senatus præscripserat, "duas quisque senoris partes in agris per Italiam conlocaret." Sed creditores in solidum appellabant: nec decorum appellatis, minuere fidem. Ita primò concursatio, & preces; deinde strepere prætoris tribunal: eaque, quæ remedio quaesita, venditio, & emptio, in contrarium mutari; quia feneratores omnem pecuniam mercandis agris condiderant. Copiam vendendi secutâ villitate, quantum quis obæratior, ægrius distrahebant; multique fortunis provolvebantur: everfio rei familiaris dignitatem ac famam præceps dabat: donec tulit opem Cæsar, disposito per menses millies sestertio, factâque mutuandi copiâ sine usuris per triennium, si debitor populo in duplum prædiis cavisset. Sic resecta fides; & paullatim privati quoque creditores reperti: neque emptio agrorum exercita ad formam senatusconsulti, acribus, ut ferme talia, initiis, incurioso fine.

XVIII. Dein redeunt priores metus, postulato majestatis Confidio Proculo: qui nullo pavore diem natalem celebrans, raptus in curiam, pariterque damnatus interfectusque: & sorori ejus Sanciae aquâ atque igni interdictum, accusante Q. Pomponio. Is moribus inquires, "hæc & hujuscemodi a se "factitari" prætendebat, ut, "partâ apud Prin-  
"cipem gratiâ, periculis Pomponii Secundi fratris  
"mederetur." Etiam in Pompeiam Macrinam exilium statuitur, cujus maritum, Argolicum, socerum, Laconem, e primoribus Achæorum, Cæsar adfixerat. Pater quoque illustis eques Romanus, ac frater prætorius, cum damnatio instaret, se ipsi interfecere: datum erat crimini, "quod Theo-  
"phanem Mitylenæum" proavum eorum, "Cn.  
"Magnus inter intimos habuisset: quodque de-  
"fecto



“functo Theophani, cælestes honores Græca adu-  
“latio tribuerat.”

A. U. C.

786.

J. C.

33.

XIX. Post quos Sex. Marius, Hispaniarum ditissimus, desertur “incestasse filiam,” & saxo Tarpeio dejicitur: ac ne dubium haberetur, magnitudinem pecuniæ malo vertisse, aurariasque ejus, quamquam publicarentur, sibi met Tiberius seposuit. Inritatusque suppliciiis, cunctos, qui carcere attinebantur, accusati societatis cum Sejano, necari jubet. Jacuit immensa strages: omnis sexus, omnis ætas: inlustres, ignobiles: dispersi, aut aggerati: neque propinquis, aut amicis adfistere, inlacrimare, ne visere quidem diutius dabatur; sed circumjecti custodes, & in mærorem cujusque intenti, corpora putrefacta adsectabantur, dum in Tiberim traherentur: ubi fluitantia, aut ripis adpulsa, non cremare quisquam, non contingere. Interciderat fortis humanæ commercium vi metûs; quantumque sævitia glisceret, misratio arcebatur.

XX. Sub idem tempus C. Cæsar, discedenti Capreas avo comes, Claudiam, M. Silani filiam, conjugio accepit; immanem animum subdolâ modestiâ tegens, non damnatione matris, non exilio fratrum ruptâ voce; qualem in diem Tiberius induisset, pari habitu, haud multâ distantibus verbis. Unde mox scitum Passieni oratoris dictum percubuit, “Neque meliorem umquam servum, neque deteriorem dominum fuisse.” Non omiserim præfagium Tiberii, de Ser. Galbâ, tum consule: quem accitum, & diversis sermonibus pertentatum, postremò Græcis verbis in hanc sententiam adlocutus; “Et tu, Galba, quandoque degustabis imperium:” seram ac brevem potentiam significans, scientiâ Chaldæorum artis, cujus apiscendæ, otium apud Rhodum, magistrum Thrasyllum, habuit, peritiam ejus hoc modo expertus.

XXI. Quotiens super tali negotio consultaret, editâ domûs parte, ac liberti unius conscientiâ utebatur: is literarum ignarus, corpore valido, per avia ac derupta (nam saxis domus imminet) præibat

B b z

eum,

A. U. C. eum, cujus artem experiri Tiberius statuisset; &  
 786. regredientem, si vanitatis aut fraudum suspicio in-  
 J. C. cesserat, in subjectum mare præcipitabat, ne index  
 33. arcani existeret. Igitur Thrasyllus iisdem rupibus  
 inductus, postquam percunctantem commoverat,  
 imperium ipsi, & futura solerter patefaciens: in-  
 terrogatur, "an suam quoque genitalem horam  
 "comperisset, quem tum annum, qualem diem  
 "haberet?" Ille positus siderum, ac spatia dimen-  
 sus, hæcere primò, dein pavescere, &, quantum  
 introspiceret, magis ac magis trepidus admirationis  
 & metùs, postremò exclamat, "ambiguum sibi ac  
 propè ultimum discrimen instare." Tum com-  
 plexus eum Tiberius, "præscium periculorum, &  
 incolumem fore" gratatur; quæque dixerat, ora-  
 culi vice accipiens, inter intimos amicorum tenet.

XXII. Sed mihi hæc, ac talia audienti, in  
 incerto iudicium est, fatone res mortalium & ne-  
 cessitate immutabili, an fortè volvantur: quippe  
 sapientissimos veterum, quique sectam eorum æmu-  
 lantur, diversos reperies, ac multis insitam opini-  
 onem, "non initia nostrî, non finem, non denique  
 "homines diis curæ. Ideo creberrimè tristitia in  
 "bonos, læta apud deteriores esse." Contrà alii,  
 "fatum quidem congruere rebus" putant, "sed  
 "non e vagis stellis, verùm apud principia, &  
 "nexus naturalium causarum:" ac tamen "elec-  
 "tionem vitæ" nobis relinquunt; "quam ubi  
 "elegeris, certum imminentium ordinem: neque  
 "mala, vel bona, quæ vulgus putet: multos,  
 "qui conflictari adversis videantur, beatos; ac  
 "plerosque, quamquam magnas per opes, miser-  
 "rimos: si illi gravem fortunam constanter tole-  
 "rent, hi prosperâ inconsultè utantur. Ceterùm  
 "plurimis mortalium non eximitur, quin primo  
 "cujusque ortu ventura destinentur: sed quædam  
 "secus quàm dicta sint cadere, fallaciis ignara  
 "dicentium: ita corrumpi fidem artis, cujus clara  
 "documenta, & antiqua ætas & nostra tulerit."  
 Quippe a filio ejusdem Thrasylli, prædictum  
 Neronis

Neronis imperium, in tempore memorabitur, ne A. U. C.  
nunc incepto longiùs abierim. 786.

XXIII. Iisdem consulibus, Asinii Galli mors vulgatur, quem egestate cibi peremptum haud dubium; sponte, vel necessitate, incertum habebatur. Consultusque Cæsar "an sepeliri fineret," non erubuit permittere, ultroque incusare "casus, qui reum abstulissent antequam coram convinceretur:" scilicet medio triennio defuerat tempus subeundi iudicium consulari seni, tot consularium parenti. Drusus deinde exstinguitur, cum se miserandis alimentis, mandendo e cubili tomento, nonum ad diem detinisset. Tradidere quidam, præscriptum fuisse Macroni, si arma ab Sejano tentarentur, extractum custodiâ juvenem (nam in palatio attinebatur) ducem populo imponere: mox quia rumor incedebat, "fore, ut nurui ac nepoti conciliaretur Cæsar," sævitiam, quàm pœnitentiam maluit.

J. C.  
33.

XXIV. Quin & inuestus in defunctum, "probra corporis, exitiabilem in suos, insensum reipublicæ animum" objecit: "recitarique factorum dictorumque ejus descripta per dies" jussit: quo non aliud atrocius visum: adstitisse tot per annos, qui vultum, gemitus, occultum etiam murmur exciperent, & potuisse avum audire, legere, in publicum promere, vix fides; nisi quoddam Actii centurionis, & Didymi liberti epistolæ, servorum nomina præferebant, ut quis egredientem cubiculo Drusum pulsaverat, exterruerat. Etiam sua verba centurio, sævitie plena, tamquam egregium, vocesque deficientis adjecerat, quibus primò alienationem mentis simulans, quasi per dementiam, funesta Tiberio, mox ubi exspes vitæ fuit, meditatæ, compositasque diras imprecabatur: "ut quemadmodum nurum, filiumque fratris, & nepotes, domumque omnem cœdibus complevisset; ita pœnas nomini generique majorum, & posteris exsolveret." Obturbabant quidem patres, specie detestandi: sed penetrabat pavor, & admiratio, callidum olim & tegendis scelegibus obscurum, huc confidentiæ venisse, ut,

A. U. C.  
786.J. C.  
33.

ut, tamquam demotis parietibus, ostenderet nepotem sub verbere centurionis, inter servorum ictus, extrema vitæ alimenta frustra orantem.

XXV. Nondum is dolor exoleverat, cùm de Agrippinâ auditum, quam, interfecto Sejano, spe sustentatam provixisse reor, &, postquam nihil de sævitiâ remittebatur, voluntate extinctam: nisi si, negatis alimentis, adsimulatus est finis, qui videretur sponte sumptus. Enimverò Tiberius scœdissimis criminationibus exarsit, "impudicitiam" arguens, "& Asinium Gallum adulterum, ejusque morte ad tedium vitæ compulsam." Sed Agrippina, æqui impatiens, dominandi avida, virilibus curis, seminarum vitia exuerat. "Eodem die defunctam, quo biennio antè Sejanus pœnas luisset, "memoriæque id prodendum" addidit Cæsar: jactavitque "quòd non laqueo strangulata, neque "in Gemonias projecta foret." Actæ ob id grates, decretumque "ut quintumdecimum Kalendas Novembris, utriusque necis die, per omnes annos, "donum Jovi sacraretur."

XXVI. Haud multò pòst Cocceius Nerva, continuus Principis, omnis divini humanique juris sciens, integro statu, corpore inlæso, moriendi consilium cepit. Quod ut Tiberio cognitum, adfidere, causas requirere, addere preces, fateri postremò "grave conscientiae, grave famæ suæ, si proximus "amicorum, nullis moriendi rationibus, vitam fugeret:" averfatus sermonem Nerva, abstinentiam cibi conjunxit. Ferebant gnari cogitationum ejus, quantò propiùs mala reipublicæ viseret, irâ, & metu, dum integer, dum intentatus, honestum finem voluisse. Ceterùm Agrippinæ perniciēs, quod vix credibile, Plancinam traxit. Nupta olim Cn. Pisoni, & palam læta morte Germanici, cùm Piso caderet, precibus Augustæ, nec minùs inimicitiis Agrippinæ defensa erat. Ut odium & gratia desinere, jus valuit: petitaque criminibus haud ignotis, suâ manu, sera magis, quàm iminerita supplicia persolvit.

XXVII.



XXVII. Tot luctibus funestâ civitate, pars mæroris fuit, quodd Julia, Drusi filia, quondam Neronis uxor, denupsit in domum Rubellii Blandi, cujus avum, Tiburtem, equitem Romanum, plerique meminerant. Extremo anni mors Ælii Lamie funere censorio celebrata, qui administrandæ Syriæ imagine tandem exsolutus, Urbi præfuerat: genus illi decorum, vivida senectus; & non permessa provincia dignationem addiderat. Exin Flacco Pomponio, Syriæ proprætore, defuncto, recitantur Cæsaris literæ, quâs incusabat "egregium quemque, & regendis exercitibus idoneum, abnuere id minus: seque eâ necessitudine ad preces cogi, per quas consularium aliqui capeffere provincias adgerentur:" oblitus Arruntium ne in Hispaniam pergeret, decimum jam annum attineri. Obiit eodem anno & M. Lepidus, de cujus moderatione, atque sapientiâ in prioribus libris satis conlocavi: neque nobilitas diutiùs demonstranda est: quippe Æmilium genus secundum bonorum civium, & qui eadem familiâ corruptis moribus, inlustrî tamen fortunâ egere.

A. U. C.

786.

J. C.

33.

XXVIII. Paulo Fabio, L. Vitellio consulibus, post longum sæculorum ambitum, avis Phœnix in Ægyptum venit, præbuitque materiem doctissimis indigenarum, & Græcorum, multa super eo miraculo differendi: de quibus congruunt, & plura ambigua, sed cognita non absurda, promere libet. Sacrum Soli id animal, & ore ac distinctu pinnarum a ceteris avibus diversum, consentiunt, qui formam ejus definire. De numero annorum varia traduntur: maximè vulgatum, quingentorum spatium: sunt qui adseverent, mille quadringentos sexaginta unum interjici; prioresque alites Sesostride primùm, post Amaside, dominantibus, dein Ptolemæo, qui ex Macedonibus tertius regnavit, in civitatem, cui Heliopolis nomen, advolavisse, multo ceterarum volucrum comitatu, novam faciem mirantium. Sed antiquitas quidem obscura: inter Ptolemæum ac Tiberium minùs ducenti quinquaginta anni fuerunt:

A. U. C.

787.

J. C.

34.

A. U. C. 787. J. C. 34. runt: unde nonnulli falsum hunc Phœnicem, neque Arabum e terris credidere, nihilque usurpavisse ex his, quæ vetus memoria firmavit: confecto quippe annorum numero, ubi mors propinquet, suis in terris struere nidum, eique vim genitalem adfundere, ex quâ fetum oriri: & primam adulto curam sepeliendi patris; neque id temere, sed sublato myrrhæ pondere, tentatoque per longum iter, ubi par oneri, par meatui sit, subire patrium corpus, inque Solis aram perferre, atque adolere. Hæc incerta & fabulosis aucta. Ceterum aspici aliquando in Ægypto eam volucrem, non ambigitur.

XXIX. At Romæ cæde continuâ, Pomponius Labeo, quem præfuisse Mœsiæ retuli, per abruptas venas sanguinem effudit; æmulataque est conjunx Paxæa: nam promptas ejusmodi mortes, metus carnificis faciebat: & quia damnati, publicatis bonis, sepulturâ prohibebantur; eorum qui de se statuebant, humabantur corpora, manebant testamenta, pretium festinandi. Sed Cæsar, missis ad senatum literis, differuit, "morem fuisse majoribus, quotiens dirimerent amicitias, interdiceret domo, eumque finem gratiæ ponere: id se repetivisse in Labeone: atque illum, quia malè administratæ provinciæ, aliorumque criminum urgebatur, culpam invidiâ velavisse, frustra contra territâ uxore, quam, etsi nocentem, periculi tamen expertem fuisse." Mamercus dein Scaurus rursus postulatur, insignis nobilitate & orandis causis, vitâ probrosus: nihil hunc amicitia Sejani, sed labefecit haud minùs validum ad exitia Macro-nis odium, qui easdem artes occultius exercebat: detuleratque argumentum tragœdiæ, a Scauro scriptæ, additis versibus, qui in Tiberium flecterentur. Verùm ab Servilio & Cornelio accusatoribus, "adulterium Liviæ, magorum sacra" objectabantur. Scaurus, ut dignum veteribus Æmiliis, damnationem anteit; hortante Sexitiâ uxore, quæ incitamentum mortis, & particeps fuit.

XXX.

XXX. Ac tamen accusatores, si facultas incideret, pœnis adficiebantur: ut Servilius Corneliusque, perditio Scauro famosi, quia pecuniam a Vario Ligure, omittendæ delationis, ceperant, in insulas, interdicto igni atque aquâ, demoti sunt: & Abudius Ruso, functus ædilitate, dum Lentulo Gætulico, sub quo legioni præfuerat, periculum faceffit, "quodd is Sejani filium generum destinasset," ultro damnatur, atque Urbe exigitur. Gætulicus eâ tempestate superioris Germaniæ legiones curabat, mirumque amorem adsecutus erat, effusæ clementiæ, modicus severitate, & proximo quoque exercitui, per L. Apronium socerum, non ingratus. Unde fama constans, ausum mittere ad Cæsarem literas, "Adfinitatem sibi cum Sejano haud sponte, sed "consilio Tiberii cœptam: perinde se, quàm Tiberium falli potuisse: neque errorem eundem "illi sine fraude, aliis exitio habendum. Sibi fidem "integram, &, si nullis infidiis peteretur, mansu- "ram: successorem non aliter, quàm indicium "mortis, accepturum: firmarent velut fœdus, quo "Princeps ceterarum rerum potiretur, ipse provin- "ciam retineret." Hæc mira quamquam, fidem ex eo trahebant, quodd unus omnium Sejani adfinium incolumis, multâque gratiâ mansit: reputante Tiberio publicum sibi odium, extremam ætatem, magisque famâ, quàm vi, stare res suas.

A. U. C.

787.

J. C.

34.

XXXI. C. Cestio, M. Servilio consulibus, nobiles Parthi in Urbem venêre, ignaro rege Artabano. Is metu Germanici fidus Romanis, æqualis in suos; mox superbiam in nos, sævitiam in populares sumpfit; fretus bellis, quæ secunda adversum circumjectas nationes exercuerat, & senectutem Tiberii, ut inermem, despiciens, avidusque Armeniæ, cui, defuncto rege Artaxiâ, Arsacen, liberorum suorum veterrimum, imposuit, additâ contumeliâ, & missis, qui "gazam, a Vonone re- "lictam in Syriâ Ciliciâque," reposcerent, simul "veteres Persarum ac Macedonum terminos: seque "invasurum possessa Cyro, & pòst Alexandro," per

A. U. C.

788.

J. C.

35.

Tom. I.

C c

vani-

A. U. C. 788. vaniloquentiam ac minas jaciebat. Sed Parthis mittendi secretos nuntios validissimus auctor fuit Sinna-  
 J. C. 35. naces, insigni familiâ, ac perinde opibus, & proximus huic Abdus, ademptæ virilitatis. Non despectum id apud barbaros, ultroque potentiam habet. Ii, adscitis & aliis primoribus, quia neminem gentis Arfacidarum summæ rei imponere poterant, interfectis ab Artabano plerisque, aut nondum adultis, Phraaten, regis Phraatis filium, Româ poscebant: “ Nomine tantum & auctore  
 “ opus, ut, sponte Cæsaris, genus Arfacis ripam  
 “ apud Euphratis cerneretur.”

XXXII. Cupitum id Tiberio: ornat Phraaten, accingitque paternum ad fastigium: destinata retinens, consiliis & astu res externas moliri, arma procul habere. Interea, cognitis insidiis, Artabanus tardari metu; modò cupidine vindictæ inardescere. Et barbaris cunctatio, servilis: statim exsequi, regium videtur. Valuit tamen utilitas, ut Abdum, specie amicitiae vocatum ad epulas, lento veneno inligaret; Sinnacem dissimulatione ac donis, simul per negotia, moraretur. Et Phraates apud Syriam, dum, omisso cultu Romano, cui per tot annos insueverat, instituta Parthorum insumit, patriis moribus impar, morbo absumptus est. Sed non Tiberius omisit incepta. Tiridaten sanguinis ejusdem, æmulum Artabano, recipereque Armeniæ Iberum Mithridaten deligit, conciliatque fratri Pharasmani, qui gentile imperium obtinebat: & cunctis, quæ apud Orientem parabantur, L. Vitellium præfecit. Eo de homine haud sum ignarus sinistram in Urbe famam, pleraque fœda memorari: ceterum regendis provinciis priscâ virtute egit: unde regressus, & formidine C. Cæsaris, familiaritate Claudii, turpe in servitium mutatus; exemplar apud posteros adulatorii dedecoris habetur: cesseruntque prima postremis, & bona juventæ senectus flagitiosa obliteravit.

XXXIII. At ex regulis, prior Mithridates Pharasmanen perpulit, dolo & vi conatus suos juvare: repertique



reperitque corruptores, ministros Arfacis multo auro ad scelus cogunt: simul Iberi magnis copiis Armeniam inrumpunt, & urbe Artaxatâ potiuntur. Quæ postquam Artabano cognita, filium Oroden ultorem parat, datque Parthorum copias, mittit qui auxilia mercede facerent. Contrâ, Pharasmanes adjungere Albanos, accire Sarmatas, quorum Sceptuchi, utrimque donis acceptis, more gentico diversa induere. Sed Iberi, locorum potentes, Caspiâ viâ Sarmatam in Armenios raptim effundunt. At qui Parthis adventabant, faciliè arcebantur, cùm alios incessus hostis clausisset; unum reliquum, mare inter & extremos Albanorum montes, æstas impediret: quia flatibus Etesiarum implentur vada; hibernus Auster revolvit fluctus, pulsoque introrsus freto, brevialitorum nudantur.

A. U. C.

788.

J. C.

35.

XXXIV. Interim Oroden, sociorum inopem, auctus auxilio Pharasmanes vocare ad pugnam, & detrectantem incessere, adequitare castris, infensare pabula; ac sæpe, in modum obsidii, stationibus cingebat: donec Parthi, contumeliarum insolentes, circumfisterent regem, poscerent prælium: atque illis sola in equite vis; Pharasmanes & pedite valebat. Nam Iberi Albanique, saltuosus locos incolentes, duritiæ patientiæque magis insuevere. Feruntque “se Thessalis ortos, quâ tempestate Jason post avectam Medeam, genitosque ex eâ liberos, “inanem mox regiam Ætææ, vacuosque Colchos “repetivit.” Multaque de nomine ejus, & oraculum Phrixi celebrant: nec quisquam ariete sacrificaverit, credito vexisse Phrixum: sive id animal, seu navis insigne fuit. Ceterùm, directâ utrimque acie, Parthus “imperium Orientis, claritudinem “Arfacidarum, contrâque ignobilem Iberum mer- “cenario milite,” differebat. Pharasmanes, “integros semet a Parthico dominatu; quantò majora peterent, plus decoris victores, aut, si terga “darent, flagitii atque periculi laturos: simul “horridam suorum aciem, picta auro Medorum “agmina; hinc viros, inde prædam ostendere.”

C c 2

XXXV.

A. U. C.  
788.  
J. C.  
35.

XXXV. Enimvero apud Sarmatas non una vox ducis: se quisque stimulant, "ne pugnam per sagittas inirent; impetu & cominus præveniendum." Variæ hinc bellantium species; cùm Parthus, sequi vel fugere pari arte suetus, distraheret turmas, spatium ictibus quæreret: Sarmatæ, omisso arcu, quo brevius valent, contis gladiisque ruerent: modò equestris prælii more, frontis & tergi vices; aliquando, ut conferta acies, corporibus & pulsu armorum pellerent, pellerentur. Jamque & Albani Iberique prensare, detrudere, ancipitem pugnam hostibus facere; quos super, eques, & propioribus vulneribus pedites adfligebant. Inter quæ Pharasmanes Orodesque, dum strenuis adsunt, aut dubitantibus subveniunt, conspicui, eoque gnari, clamore, telis, equis concurrunt: instantius Pharasmanes; nam vulnus per galeam adegit; nec iterare valuit, prælatus equo, & fortissimis satellitum protegentibus saucium. Fama tamen occisi falsò credita, exterruit Parthos; victoriamque concessere.

XXXVI. Mox Artabanus totâ mole regni ultum iit; peritiâ locorum, ab Iberis melius pugnatum: nec idèò abscedebat, ni, contractis legionibus, Vitellius, & subdito rumore, tamquam Mesopotamiam invasurus, metum Romani belli fecisset. Tum omissa Armenia, versæque Artabani res; inlicente Vitellio, "defererent regem, sævum in pace, & adversis præliorum exitiosum." Igitur Sinnaces, quem antea insensum memoravi, patrem Abdagesen, aliosque occultos consilii, & tunc continuis cladibus promptiores, ad defectionem trahit: adfluentibus paulatim, qui, metu magis quàm benevolentia subjecti, repertis auctoribus sustulerant animum. Nec jam aliud Artabano reliquum, quàm, si qui externorum, corpori custodes aderant, suis quisque sedibus extorres, quibus neque boni intellectus, neque mali cura, sed mercede aluntur, ministri sceleribus. His adsumptis, in longinqua & contermina Scythiæ fugam maturavit, spe auxilii, quia Hyrcanis Carmaniisque per adfinitatem innexus erat; atque in-

terim

terim posse Parthos absentium æquos, præsentibus mobiles, ad pænitentiam mutari. A. U. C. 788.

XXXVII. At Vitellius, profugo Artabano, & flexis ad novum regem popularium animis, hortatus Tiridaten "parata capeßere," robur legionum, sociorumque, ripam ad Euphratis ducit. Sacrificantibus, cùm hic more Romano Suovetaurilia daret, ille equum placando amni adornasset; nuntiavere accolæ, "Euphraten, nullâ imbrum vi, "sponte & immensum attolli; simul albetibus "spumis in modum diadematis sinuare orbes; "auspicium prosperi transgressus:" quidam callidiùs interpretabantur, "initia conatus secunda, "neque diuturna: quia eorum, quæ terrâ cælove "portenderentur, certior fides; fluminum instabilis "natura simul ostenderet omina, raperetque." Sed ponte navibus effecto, tramissoque exercitu, primus Ornospadæ multis equitum millibus in castra venit: exsul quondam, & Tiberio, cùm Dalmaticum bellum conficeret, haud inglorius auxiliator, eoque civitate Romanâ donatus: mox repetitâ amicitia regis, multo apud eum honore, præfectus campis, qui Euphrate & Tigre, inclutis amnibus, circumflui, *Mesopotamiæ* nomen acceperunt. Neque multo post Sinnaces auget copias; & columnen partium Abdageses, gazam & paratus regios adjicit. Vitellius ostentasse Romana arma satis ratus, monet Tiridaten primoresque: hunc, "Phraatis avi & "altoris Cæsaris, quæ utrobique pulchra, meminerit:" illos, "obsequium in regem, reverentiam in nos, decus quisque suum & fidem retinerent." Exin cum legionibus in Syriam remeavit.

J. C.  
35.

XXXVIII. Quæ duabus æstatibus gesta conjunxi, quod requiesceret animus a domesticis malis. Non enim Tiberium, quamquam triennio post cædem Sejani, quæ ceteros mollire solent, tempus, preces, fatias, mitigabant, quin incerta, vel abolita, pro gravissimis & recentibus puniret. Eo metu Fulcinius Trio ingruentes accusatores haud perpeßus, supremis

A. U. C. 788. *supremis tabulis multa & atrocita in Macronem, ac præcipuos libertorum Cæsaris composuit; ipsi*  
 J. C. 35. *“ fluxam senio mentem & continuum abscessum, velut exilium,” objectando. Quæ ab heredibus occultata, recitari Tiberius iussit: patientiam libertatis alienæ ostentans, & contemptor suæ infamiae, an scelerum Sejani diu nescius, mox quoquo modo dicta vulgari malebat, veritatisque, cui adlatio officit, per probra saltem gnarus fieri. Iisdem diebus Granius Martianus, senator, a C. Graccho maiestatis postulatus, vim vitæ suæ attulit: Tatiisque Gratianus, præturâ functus, lege eadem extremum ad supplicium damnatus.*

XXXIX. Nec dispares Trebellieni Rufi, & Sextii Paconiani exitus. Nam Trebellienus suâ manu cecidit; Paconianus in carcere, ob carmina illic in Principem factitata, strangulatus est. Hæc Tiberius non mari, ut olim, divisus, neque per longinquos nuntios accipiebat, sed Urbem juxta; eodem ut die, vel noctis interjectu, literis consulum rescriberet: quasi aspiciens undantem per domos sanguinem, aut manus carnificum. Fine anni Poppæus Sabinus concessit vitâ, modicus originis, principum amicitia consulum ac triumphale decus adeptus: maximisque provinciis per quatuor & viginti annos impositus, nullam ob eximiam artem, sed quod par negotiis, neque supra erat.

A. U. C. 789. XL. Q. Plautius, Sex. Papinius, consules, sequuntur. Eo anno, neque quod L. Aruseius\*\* morte adfecti forent, adsuetudine malorum, ut atrox, advertebatur; sed exterruit, quod Vibulenus Agrippa, eques Romanus, cum perorassent accusatores, in ipsâ curiâ depromptum sinu venenum hausit; prolapsusque ac moribundus, festinatis lictorum manibus in carcerem raptus est, faucesque jam exanimis laqueo vexatæ. Ne Tigranes quidem, Armeniâ quondam potitus, ac tunc reus, nomine regio supplicia civium effugit. At C. Galba consularis, & duo Blæsi voluntario exitu cecidere. Galba, tribus Cæsaris literis provinciam sortiri prohibitus;  
 J. C. 36. Blæsis



Blæsis sacerdotia, integrâ eorum domo destinata, convulsâ, distulerat: tunc, ut vacua, contulit in alios: quod signum mortis intellexere, & exsecuti sunt. Et Æmilia Lepida, quam juveni Druso nuptam retuli, crebris criminibus maritum insecuta, quamquam instabilis, tamen impunita agebat, dum superfuit pater Lepidus; pòst a delatoribus corripitur, ob servum adulterum: nec dubitabatur de flagitio. Ergo omissâ defensione, finem vitæ sibi posuit.

A. U. C.

789.

J. C.

36.

XLI. Per idem tempus Clitarum natio, Cappadoci Archelao subjecta, quia nostrum in modum deferre census, pati tributa adigebatur, in jugâ Tauri montis abscessit: locorumque ingenio sese contra imbelles regis copias tutabatur; donec M. Trebellius, legatus, a Vitellio, præside Syriæ, cum quatuor millibus legionariorum, & delectis auxiliis missus, duos colles, quos barbari infederant (minori *Cadra*, alteri *Davara* nomen est) operibus circumdedit: & erumpere ausos ferro, ceteros siti, ad deditionem coegit. At Tiridates, volentibus Parthis, Nicephorium & Anthemusiada, ceterasque urbes, quæ Macedonibus sitæ, Græca vocabula usurpant, Halumque & Artemitam, Parthica oppida, recepit; certantibus gaudio, qui Artabanum, Scythas inter educum, ob sævitiam execrati, come Tiridatis ingenium Romanas per artes sperabant.

XLII. Plurimum adulationis Seleucenses induere, civitas potens, septa muris, neque in barbarum corrupta, sed conditoris Seleuci retinens. Trecenti opibus, aut sapientiâ delecti, ut senatus: sua populo vis, & quotiens concordēs agunt, spernitur Parthus: ubi dissensere, dum sibi quisque contra æmulos subsidium vocant, accitus in partem, adversum omnes valet. Id nuper acciderat, Artabano regnante, qui plebem primoribus tradidit ex suo usu: nam populi imperium, juxta libertatem; paucorum dominatio, regiæ libidini propior est. Tum adventantem Tiridaten extollunt, veterum regum honoribus, & quos recens ætas largiùs invēnit:

A. U. C. 789. *vénit: simul probra in Artabanum fundebant, "maternâ origine Arfaciden, cetera degenerem."*  
 J. C. 36. *Tiridates rem Seleucensem populo permittit: mox consultans, "quonam die sollemnia regni capeferet;" literas Phraatis & Hieronis, qui validissimas præfecturas obtinebant, accipit, "brevem moram" precantium, placitumque "opperiri viros præpol-lentes." Atque interim Ctesiphon, sedes imperii, petita: sed ubi diem ex die prolatabant, multis coram & adprobantibus, Surena patrio more Tiri-daten insigni regio evinxit.*

XLIII. *Ac si statim interiora, ceterasque nationes petivisset, oppressa cunctantium dubitatio, & omnes in unum cedebant: adsidendo castellum, in quod pecuniam & pellices Artabanus contulerat, dedit spatium exuendi pacta. Nam Phraates, & Hiero, & si qui alii delectum capiendo diademati diem haud concelebraverant, pars metu, quidam invidiâ in Abdagesen, qui tum aulâ, & novo rege potiebatur, ad Artabanum vertère. Isque in Hyrcanis repertus est, inluvie obsitus, & alimenta arcu expediens: ac primò, tamquam dolus pararetur, ter-ritus; ubi data fides "reddendæ dominationi ve-nisse," adlevatur animus, & "quæ repentina "mutatio" exquirat. Tum Hiero "pueritiam "Tiridatis" increpat; "neque penes Arfaciden "imperium, sed inane nomen apud imbellem ex-ternâ mollitiâ, vim in Abdagesis domo."*

XLIV. *Sensit vetus regnandi, falsos in amore, odia non fingere: nec ultra moratus, quàm dum Scytharum auxilia conciret, pergit properus, & præveniens inimicorum astus, amicorum pæniten-tiam: neque exuerat pædorem, ut vulgum misera-tione adverteret: non fraus, non preces, nihil omissum, quo ambiguos inliceret, prompti firma-rentur. Jamque multâ manu propinqua Seleuciæ adventabat; cùm Tiridates, simul samâ atque ipso Artabano perculsus, distrahi consiliis, iret contrâ, an bellum cunctatione tractaret. Quibus prælium & festinati casus placebant, "disiectos & longin-  
 "quitate*

“quitate itineris fessos, ne animo quidem satis ad  
 “obsequium coaluisse” differunt, “proditores  
 “nuper hostesque ejus, quem rursus foveant.”  
 Verum Abdageses “regrediendum in Mesopota-  
 miam” censebat, “ut amne obiecto, Armeniis  
 “interim, Elymaïisque, & ceteris a tergo excitis;  
 “aucti copiis socialibus, & quas dux Romanus  
 “misisset, fortunam tentarent.” Ea sententia va-  
 luit, quia plurima auctoritas penes Abdagesen, &  
 Tiridates ignavus ad pericula erat: sed fugæ specie  
 discessum; ac, principio a gente Arabum facto,  
 ceteri domos abeunt, vel in castra Artabani: donec  
 Tiridates cum paucis in Syriam revectus, pudore  
 proditiōis omnes exsolvit.

A. U. C.

789.

J. C.

36.

XLV. Idem annus gravi igne Urbem adfcit,  
 deustâ parte Circi, quæ Aventino contigua, ipsoque  
 Aventino: quod damnum Cæsar ad gloriam vertit,  
 exsolutis domuum & insularum pretiis. Millies  
 festeritium eâ magnificentiam conlocatum; tantò accep-  
 tius in vulgum, quantò modicus privatis ædifica-  
 tionibus. Ne publicè quidem nisi duo opera struxit,  
 templum Augusto, & scenam Pompeiani theatri;  
 eaque perfecta contemptu ambitionis, an per senec-  
 tutem, haud dedicavit. Sed æstimando cujusque  
 detrimento quatuor progeneri Cæsar, Cn. Domi-  
 tius, Cassius Longinus, M. Vinicius, Rubellius  
 Blandus delecti, additusque, nominatione consu-  
 lum, P. Petronius. Et, pro ingenio cujusque,  
 quæsitum decretique in Principem honores: quos  
 omiserit receperitve in incerto fuit, ob propinquum  
 vitæ finem. Neque enim multò post supremi Ti-  
 berio consules, Cn. Acerronius, C. Pontius magis-  
 tratum occipere, nimiam jam potentiâ Macronis, qui  
 gratiam C. Cæsar, numquam sibi neglectam,  
 acrius in dies fovebat, impuleratque post mortem  
 Claudiae, quam nuptam ei retuli, uxorem suam  
 Enniam immittendo, amore juvenem inlicere, pacto-  
 que matrimonii vincere, nihil abnuentem, dum do-  
 minationis apisceretur. Nam etsi commotus inge-  
 nio,

A. U. C.

790.

J. C.

37.

Tom. I.

D d

nio,

A. U. C. nio, simulationum tamen falsa in sinu avi perdi-  
790. dicerat.

J. C.  
37.

XLVI. Gnarum hoc Principi, eoque dubitavit de tradendâ republicâ: primûm inter nepotes; quorum Druso genitus, sanguine & caritate propior, sed nondum pubertatem ingressus: Germanici filio robur juventæ, vulgi studia, eaque apud avum odii causa. Etiam de Claudio agitati, quod is compositâ ætate, bonarum artium cupiens erat, immutata mens ejus obstitit. Sin extra domum successor quæreretur, ne memoria Augusti, ne nomen Cæsarium in ludibria & contumelias verterent, metuebat: quippe illi non perinde curæ gratia præsentium, quàm in posteros ambitio. Mox incertus animi, fesso corpore, consilium, cui impar erat, fato permisit: jactis tamen vocibus, per quas intelligeretur providus futurorum. Namque Macroni, non abditâ ambage, "Occidentem ab eo deferi, Orientem spectari" exprobravit. Et C. Cæsari, fortè orto sermone, L. Sullam inridenti, "omnia Sullæ vitia, & nullam ejusdem virtutem habiturum" prædixit: simul crebris cum lacrimis minorem ex nepotibus complexus, truci alterius vultu; "occides hunc tu," inquit, "& te alius." Sed gravescente valetudine, nihil e libidinibus mittebat, in patientiâ firmitudinem simulans; solitusque eludere medicorum artes, atque eos, qui post tricesimum ætatis annum, ad internoscenda corpori suo utilia, vel noxia, alieni consilii indigerent.

XLVII. Interim Romæ futuris etiam post Tiberium cædibus femina jaciebantur. Lælius Balbus Acutiam, P. Vitellii quondam uxorem, majestatis postulaverat: quâ damnatâ, cum præmium accusatori decerneretur, Junius Otho, tribunus plebei, intercessit: unde illis odia, mox Othoni exsiliium. Dein multorum amoribus famosa Albucilla, cui matrimonium cum Satrio Secundo, conjurationis indice, fuerat, desertur impietatis in Principem: connectebantur ut conscii, & adulteri ejus, Cn. Domitius, Vibius Marfus, L. Arruntius. De claritudine



tudine Domitii suprà memoravi: Marsus quoque  
 vetustis honoribus, & inlustris studiis erat. Sed  
 "testium interrogationi, tormentis fervorum Ma-  
 cronem præsedisse," commentarii ad senatum missi  
 ferebant; nullæque in eos Imperatoris literæ, sus-  
 picionem dabant, invalido ac fortasse ignaro, ficta  
 pleraque, ob inimicitias Macronis notas in Arrun-  
 tium.

A. U. C.

790.

J. C.

37.

XLVIII. Igitur Domitius defensionem meditans,  
 Marsus tamquam inediam destinavisset, produxere  
 vitam. Arruntius, cunctationem & moras suaden-  
 tibus amicis, "Non eadem omnibus decora,"  
 respondit: "sibi satis ætatis: neque aliud pæni-  
 tendum, quàm quòd, inter ludibria & pericula,  
 "anxiam senectam toleravisset, diu Sejanò, nunc  
 "Macroni, semper alicui potentium invisus; non  
 "culpâ, sed ut flagitiorum impatiens. Sanè paucos  
 "& supremos Principis dies posse vitari; quemad-  
 "modum evasurum imminentis juventam? An cùm  
 "Tiberius, post tantam rerum experientiam, vi  
 "dominationis convulsus & mutatus sit, C. Cæsa-  
 "rem, vix finitâ pueritiâ, ignarum omnium, aut  
 "pessimis innutritum, meliora capeffiturum, Ma-  
 "crone duce? qui, ut deterior, ad opprimendum  
 "Sejanum delectus, plura per scelera rempublicam  
 "conflictavisset. Prospectare jam se acrius servi-  
 "tium, eoque fugere simul acta & instantia." Hæc  
 vatis in modum dictitans, venas resolvit. Docu-  
 mento sequentia erunt, bene Arruntium morte  
 usum. Albucilla inrito ictu a semet vulnerata,  
 jussu senatûs in carcerem fertur. Stuprorum ejus  
 ministri, "Carfidius Sacerdos, prætorius, ut in  
 "insulam deportaretur; Pontius Fregellanus amit-  
 "teret ordinem senatorium: & eadem pœnæ in  
 "Lælium Balbum" decernuntur: id quidem a  
 "lætantibus, quia Balbus truci eloquentiâ habe-  
 batur, promptus adversum infantes.

XLIX. Iisdem diebus Sex. Papinius consulari  
 familiâ, repentinum & informem exitum delegit,  
 jacto in præceps corpore: causa ad matrem refere-

A. U. C. batur, quæ pridem repudiata, adsentationibus atque  
 790. luxu perpulisset juvenem ad ea, quorum effugium  
 J. C. non nisi morte inveniret. Igitur accusata in senatu,  
 37. quamquam genua patrum advolveretur, "luctum-  
 "que communem, & magis imbecillum tali super  
 "casu feminarum animum," aliaque in eundem  
 dolorem mæsta, & miseranda diu ferret, Urbe tamen  
 in decem annos prohibita est, donec minor filius  
 lubricum juventæ exiret.

L. Jam Tiberium corpus, jam vires, nondum  
 dissimulatio deserebat. Idem animi rigor: sermone  
 ac vultu intentus, quæsitâ interdum comitate, quam-  
 vis manifestam defectionem tegebat: mutatisque  
 sæpius locis, tandem apud promontorium Miseni  
 confedit, in villâ, cui L. Lucullus quondam do-  
 minus: illic eum adpropinquare supremis, tali  
 modo compertum. Erat medicus arte insignis,  
 nomine Charicles, non quidem regere valetudines  
 Principis solitus, consilii tamen copiam præbere.  
 Is velut propria ad negotia digrediens, & per spe-  
 ciem officii manum complexus, pulsus venarum  
 attigit; neque fefellit: nam Tiberius incertum  
 an offensus, tantoque magis iram premens, "in-  
 staurari epulas" jubet, discumbitque ultra solitum;  
 quasi honori abeuntis amici tribueret. Charicles  
 tamen "labi spiritum, nec ultra biduum dura-  
 turum" Macroni firmavit: inde cuncta colloquiis  
 inter præsentis, nuntiis apud legatos & exercitus  
 festinabantur. xvii. Kal. Aprilis, interclusâ animâ,  
 creditus est mortalitatem explevisse. Et multo gra-  
 tantum concursu, ad capienda imperii primordia  
 C. Cæsar egrediebatur: cùm repentè adfertur,  
 "redire Tiberio vocem ac visus, vocarique qui  
 recreandæ defectioni cibum adferrent." Pavor hinc  
 in omnes; & ceteri passim dispergi, se quisque  
 mæstum aut nescium fingere. Cæsar in silentium  
 fixus, a summâ spe, novissima exspectabat. Macro  
 intrepidus, "opprimi senem injectu multæ vestis"  
 jubet, "discedique ab limine." Sic Tiberius  
 finivit, octavo & septuagesimo ætatis anno.

LI. Pater ei Nero, & utrimque origo gentis A. U. C.  
Claudiæ, quamquam mater in Liviam, & mox 790.  
Juliam familiam, adoptionibus transferit. Casus J. C.  
primâ ab infantiâ ancipites: nam proscriptum pa- 37.  
trem exsul secutus, ubi domum Augusti privignus  
introiit, multis æmulis conflietatus est, dum Mar-  
cellus & Agrippa, mox Caius Luciusque Cæsares,  
viguerunt: etiam frater ejus Drusus prosperiore ci-  
vium amore erat. Sed maximè in lubrico egit,  
acceptâ in matrimonium Juliâ: impudicitiam ux-  
oris tolerans, aut declinans. Dein Rhodo regressus,  
vacuos Principis penates duodecim annis, mox rei  
Romanæ arbitrium tribus ferme & viginti obtinuit.  
Morum quoque tempora illi diversa: egregium  
vitâ famâque quoad privatus, vel in imperiis sub  
Augusto fuit: occultum ac subdolum fingendis vir-  
tutibus, donec Germanicus ac Drusus superfuere.  
Idem inter bona malaque mixtus, incolumi matre:  
intestabilis sævitiâ, sed obtestis libidinibus, dum  
Sejanum dilexit, timuitve: postremò in scelera  
simul ac dedecora prorupit, postquam, remoto pu-  
dore & metu, suo tantum ingenio utebatur.





# B R E V I A R I U M

## LIBRI UNDECIMI.

I. *VALERIUS Asiaticus, Vitellii; Poppæa, Messalinæ* artibus evertuntur. IV. *Equitibus Romanis* perniciem adfert insomnium. V. *In advocatorum perfidiam* lex Cincia flagitatur: *pecuniis, quas caperent, positus* modus. VIII. *Parthi* discordant: *Bardanes* cæditur: *regnat* Gotarzes. XI. *Ludi sæculares*. XII. *Insana Messalinæ & Sili* libido. XIII. *Claudius, matrimonii sui ignarus, munia censoria usurpat: tres novas* literas addit. XV. *Senatusconsultum de baruspicum disciplinâ*. XVI. *Cheruscorum gens regem Româ* petit. XVIII. *Corbulo Chaucos reprimi*: *alia moliturus, cæso Gannasco, ni Claudius, ducis virtutem* veritus, *novam in Germanias vim prohibuisset*. XXI. *Curtii Rufi obscuritas & incrementa*. XXII. *Cn. Novius cum ferro in Principem deprehensus. Quæsturæ origo ac vices*. XXIII. *De supplendo senatu* agitur. *Galli, civitate Romanâ pridem donati, jus adipiscendorum in Urbe honorum, causam eorum orante Principe, adsequuntur*. XXV. *Lustrum conditum*. XXVI. *Messalina Silio palam nubit. Claudius trepidat: libertorum tamen impulsu in uxorem & libidinum ministros* animadvertit. XXXVIII. *Decreta Narcisso quæstorja insignia*.

Hæc gesta annis fere duobus.

A. U. C.      J. C.

1833. 47. Coff. { Ti. Claudio Cæfare IV.  
L. Vitellio III.

DCCCi. 48. Coss. { Aulo Vitellio,  
L. Vipsanio Publicolâ.

C. COR-

## C. CORNELII TACITI

### A N N A L E S.

#### LIBER UNDECIMUS.

.....  
Nam Valerium Asiaticum, bis consulem, fuisse quondam adulterum ejus credidit: pariterque hortis inhians, quos ille a Lucullo ceptos insigni magnificentiâ extollebat, Suilium accusandis utrisque immittit. Adjungitur Sosibius, Britannici educator, qui per speciem benevolentiae moneret Claudium "cavere vim atque opes Principibus infensas: præcipuum auctorem Asiaticum interficiendi Cæsaris, non extimuisse in concione populi Romani fateri, gloriamque facinoris ultro petere: clarum ex eo in Urbe, diditâ per provincias famâ, parare iter ad Germanicos exercitus; quando genitus Viennæ, multisque & validis propinquitatibus subnixus, turbare gentiles nationes promptum haberet." At Claudius, nihil ultrâ scrutatus, citis cum militibus, tamquam opprimendo bello, Crispinum prætorii præfectum misit: a quo repertus est apud Baias, vinculisque inditus, in Urbem raptus.

A. U. C.  
800.

J. C.  
47.

A. U. C.

800.

J. C.

47.

II. Neque data senatûs copia: intra cubiculum auditur, Messalinâ coram, & Suilio "corruptionem militum, quos pecuniâ & stupro in omni flagitio "obstrictos" arguebat, exin "adulterium Poppææ," ac postremûm "mollitiâ corporis" objectante. Ad quod victo silentio, prorupit reus, & "Interroga," inquit, "Suili, filios tuos, virum esse me fatebuntur:" ingressusque defensionem, commoto majorem in modum Claudio, Messalinæ quoque lacrimas excivit: quibus abluendis cubiculo egrediens, monet Vitellium, ne elabi reum fineret. Ipsa ad perniciem Poppææ festinat, subditis, qui terrore carceris ad voluntariam mortem propellerent: adeò ignaro Cæsare, ut, paucos post dies, epulantem apud se maritum ejus Scipionem percunctaretur, "cur sine uxore discubuisse?" atque ille "functam fato" responderet.

III. Sed consultanti super absoluteione Asiatici, flens Vitellius commemoratâ vetustate amicitiae, utque Antoniam, Principis matrem, pariter observassent, dein percursis Asiatici in rempublicam officiis recentique adversûs Britanniam militiâ, quæque alia conciliandæ misericordiæ videbantur: liberum ei mortis arbitrium permisit: & secuta sunt Claudii verba, in eandem clementiam. Hortantibus dehinc quibusdam inedia & lenem exitum, "remittere beneficium" Asiaticus ait: & usurpatis quibus insueverat exercitationibus, lauto corpore, hilarè epulatus, cûm se honestiûs calliditate Tiberii, vel impetu C. Cæsaris perituum dixisset, quàm quòd fraude muliebri & impudico Vitellii ore caderet, venas exsolvit: viso tamen antè rogo, jussuque transferri partem in aliam, ne opacitas arborum vapore ignis minueretur. Tantum illi securitatis novissimæ fuit.

IV. Vocantur post hæc patres, pergitque Suilius addere reos equites Romanos inlustres, quibus *Petra* cognomentum; ac causa necis, quòd domum suam Valerii & Poppææ congressibus præbuisent. Verûm "nocturnæ quietis species" alteri objecta, "tam  
"quam



“quam vidisset Claudium spiceâ coronâ evinctum, A. U. C.  
 “spicis retro conversis : eâque imagine gravitatem 800.  
 “annonæ dixisset.” Quidam “pampineam coro- J. C.  
 “nam albescentibus foliis visam,” atque “ita inter- 47.  
 “pretatum” tradidere, “vergente autumnio mor-  
 “tem Principis ostendi.” Illud haud ambigitur,  
 qualicumque insomnio, ipsi fratrique perniciem  
 allatam. Sestertiûm quindecies, & insignia præ-  
 turæ Crispino decreta. Adjecit Vitellius sestertiûm  
 decies Sosibio : “quod Britannicum præceptis,  
 Claudium consiliis juvaret.” Rogatus sententiam  
 & Scipio : “cûm idem,” inquit, “de admissis  
 “Poppææ, sentiam, quod omnes, putate me idem  
 “dicere, quod omnes.” Eleganti temperamento  
 inter conjugalem amorem, & senatoriam necessi-  
 tatem.

V. Continuus inde & sævus accusandis reis  
 Sullius, multique audaciæ ejus æmuli. Nam cuncta  
 legum & magistratuum munia in se trahens Prin-  
 ceptus, materiam prædandi patefecerat : nec quid-  
 quam publicæ mercis tam venale fuit, quàm advo-  
 catorum perfidia : adeò ut Samius insignis eques  
 Romanus, quadringentis nummorum millibus Sullio  
 datus, & cognitâ prævaricatione, ferro in domo ejus  
 incubuerit. Igitur incipiente C. Sillio, consule de-  
 signato, cujus de potentiâ & exitio in tempore  
 memorabo, consurgunt patres, legemque Cinciam  
 flagitant : quâ cavetur antiquitus, ne quis ob  
 causam orandam pecuniam donumve accipiat.

VI. Deinde obstrepentibus his quibus ea contu-  
 melia parabatur, discors Sullio Silius acriter incu-  
 buit, “veterum oratorum” exempla referens, “qui  
 “famam in posteros, præmia eloquentiæ cogita-  
 “vissent pulcherrima. Alioquin & bonarum ar-  
 “tium principem sordidis ministeriis fœdari : ne  
 “fidem quidem integram manere, ubi magnitudo  
 “quæstum spectetur. Quod si in nullius merce-  
 “dem negotia sint, pauciora fore : nunc inimicitias,  
 “accusationes, odia, & injurias foveri ; ut, quo-  
 “modo vis morborum pretia medentibus, sic fori  
 E e 2 “tabes

A. U. C. 800. "tabes pecuniam advocatis ferat. Meminissent  
 J. C. 47. "C. Asinii, & Messalæ, ac recentiorum Arruntii  
 " & Æternini: ad summa provectos incorruptâ  
 " vitâ & facundiâ." Talia dicente consule designato, consentientibus aliis, parabatur sententia, quâ lege "repetundarum tenerentur:" cùm Suilius, & Cossutianus, & ceteri, qui non iudicium (quippe in manifestos) sed pœnam statui videbant, circumfistunt Cæsarem, antè acta deprecantes. Et postquam annuit, agere incipiunt.

VII. "Quem illum tantâ superbiâ esse, ut  
 " æternitatem famæ spe præsumat? usui & rebus  
 " subsidium præparari, ne quis inopiâ advocatorum  
 " potentioribus obnoxius sit. Neque tamen eloquentiam gratuitò contingere: omitti curas familiares, ut quis se alienis negotiis intendat: multos militiâ, quosdam exercendo agros tolerare vitam: nihil a quoquam expeti, nisi cujus fructus antè providerit. Facile Asinium, & Messalam, inter Antonium & Augustum bellorum præmiis refertos, aut ditium familiarum heredes Æterninos & Arruntios, magnum animum induisse. Prompta sibi exempla, quantis mercedibus P. Clodius, aut C. Curio, concionari soliti sint: se, modicos senatores, quietâ republicâ, nulla, nisi pacis, emolumenta petere: cogitaret plebem, quæ togâ enitesceret: sublati studiorum pretiis, etiam studia peritura." Ut minùs decora hæc, ita haud frustra dicta Princeps ratus, capiendis pecuniis posuit modum, usque ad dena sestertia, quem egressi repetundarum tenerentur.

VIII. Sub idem tempus Mithridates, quem imperitasse Armeniis, & ad præsentiam Cæsaris vectum memoravi, monente Claudio, in regnum remeavit, filius Pharasmanis opibus. Is rex Iberis, idemque Mithridatis frater, nuntiabat "discordare Parthos: summaque imperii ambigua, minora sine curâ haberi." Nam inter Gotarzis pleraque sæva (qui necem fratri Artabano, conjugique ac filio ejus properaverat, unde metus ejus in ceteros) accivere

civere Bardanen. Ille, ut erat magnis ausis promptus, biduo tria millia stadiorum invadit, ignarumque & exterritum Gotarzen proturbat: neque cunctatur, quin proximas præfecturas corripiat, solis Seleucensibus dominationem ejus abnuentibus: in quos, ut patris sui quoque defectores, irâ magis, quàm ex usu præsentis accensus, implicatur obsidione urbis validæ, & munimentis objecti amnis, muroque & com meatibus firmatæ. Interim Gotarzes, Daharum Hyrcanorumque opibus auctus, bellum renovat: coactusque Bardanes omittere Seleuciam, Bactrianos apud campos castra contulit.

A. U. C.

800.

J. C.

47.

IX. Tunc, distractis Orientis viribus, & quoniam inclinarent incertis, casus Mithridati datus est occupandi Armeniam, vi militis Romani ad excidenda castellorum ardua, simulque Ibero exercitu campos persultante. Nec enim resistere Armenii, fuso, qui proelium ausus erat, Demonacte præfecto. Paullulum cunctationis attulit rex minoris Armeniæ Cotys, versis illuc quibusdam procerum; dein literis Cæsaris coercitus: & cuncta in Mithridaten fluxere, atrocior, quàm novo regno conduceret. At Parthi imperatores, cum pugnam pararent, fœdus repente faciunt, cognitis popularium insidiis, quas Gotarzes fratri patefecit: congressique, primò cunctantur; deinde complexi dextras, apud altaria deum pepigere, "fraudem inimicorum ulcisci, atque ipsi inter se concedere." Potior Bardanes visus retinendo regno. At Gotarzes, ne quid æmulationis existeret, penitus in Hyrcaniam abiit: regressoque Bardani deditur Seleucia, septimo post defectionem anno; non sine dedecore Parthorum, quos una civitas tamdiu eluserat.

X. Exin validissimas præfecturas invasit: & recipere Armeniam parabat, ni a Vibio Marso, Syriæ legato, bellum minitante, cohibitus foret. Atque interim Gotarzes pœnitentiâ concessi regni, & revocante nobilitate, cui in pace durius servitium est, contrahit copias: & huic contra itum ad amnem Erinden: in cujus transgressu multum certato, pervicit



A. U. C.

800.

J. C.

47.

pervicit Bardanes, prosperisque præliis medias nationes subegit ad flumen Sindem, quod Dahas Ariosque disternat. Ibi modus rebus secundis positus: nam Parthi, quamquam victores, longinquam militiam aspernabantur. Igitur, exstructis monumentis, quibus opes suas testabatur, nec cuiquam antè Arsacidarum tributa illis de gentibus parta, regreditur: ingens gloriâ, atque eò ferocior, & subjectis intolerantior: qui dolo antè composito, incautum venationique intentum interfecere, primam intra juventam, sed claritudine paucos inter senum regum, si perinde amorem inter populares, quàm metum apud hostes, quævisisset. Nece Bardanis turbatæ Parthorum res, inter ambiguos, quis in regnum acciperetur. Multi ad Gotarzen inclinabant; quidam ad Meherdaten, prolem Phraatis, obsidio nobis datum. Deinde prævaluit Gotarzes: potitusque regiam, per sævitiam ac luxum adegit Parthos mittere ad Principem Romanum occultas preces, quibus "permitti Meherdaten patrium ad fastigium" orabant.

XI. Iisdem consulibus ludi sæculares octingentesimo post Romam conditam, quarto & sexagesimo quàm Augustus ediderat, spectati sunt. Utriusque Principis rationes prætermitto, satis narratas libris quibus res imperatoris Domitiani composui: nam is quoque edidit ludos sæculares, iisque intentius adfui, sacerdotio quindecimvirali præditus, ac tum prætor: quod non jactantiâ refero, sed quia collegio quindecimvirum antiquitus ea cura, & magistratus potissimum exsequebantur officia cærimoniarum. Sedente Claudio Circensibus ludis, cum pueri nobiles equis ludicrum Trojæ inirent, interque eos Britannicus, imperatore genitus, & L. Domitius adoptione mox in imperium & cognomentum Neronis adscitus, favor plebis acrior in Domitium, loco præsagii acceptus est: vulgabaturque "adfuisse infantiae ejus dracones in modum custodum;" fabulosa & externis miraculis adsimulata: nam ipse, haud-



haudquaquam suū detractor, “ unam omnino anguem in cubiculo visam ” narrare solitus est. A. U. C. 800.

XII. Verum inclinatio populi supererat ex memoriâ Germanici, cujus illa reliqua suboles virilis: & matri Agrippinæ miseratio augebatur, ob sævitiam Messalinæ: quæ semper infesta, & tunc commotior, quominus strueret crimina & accusatores, novo & furori proximo amore detinebatur. Nam in C. Siliū, juventutis Romanæ pulcherrimum, ita exarserat, ut Juniam Silanā nobilem feminā, matrimonio ejus exturbaret, vacuoque adultero potiretur. Neque Silius flagitii, aut periculi, nescius erat; sed certo, si abnueret, exitio, & nonnullā fallendi spe, simul magnis præmiis, opperiri futura, & præsentibus frui, pro solatio habebat. Illa non furtim, sed multo comitatu ventitare domum; egressibus adhærescere; largiri opes, honores: postremò, velut translatā jam fortunā, servi, liberti, paratus Principis apud adulterum visebantur. J. C. 47.

XIII. At Claudius matrimonii sui ignarus, & munia censoria usurpans, “ theatralem populi lasciviam ” severis edictis increpuit, “ quòd in P. Pomponium consularem ” (is carmina scenæ dabat) “ inque feminas inlustres probra jecerat. ” Et lege latā, sævitiam creditorum coercuit, ne in mortem parentum pecunias filiis familiarum fenori darent: fontesque aquarum, ab Simbruinis collibus deductos, Urbi intulit. Ac novas literarum formas addidit, vulgavitque: comperto Græcam quoque literaturam non simul cœptam, absolutamque.

XIV. Primi per figuras animalium Ægyptii sensus mentis effingebant (ea antiquissima monumenta memoriæ humanæ impressa saxi cernuntur) & “ literarum semet inventores ” perhibent. “ Inde “ Phœnicas, quia mari præpollebant, intulisse “ Græciæ, gloriamque adeptos, tamquam repererint, quæ acceperant. ” Quippe fama est “ Cadmum classe Phœnicum vectum, rudibus ad- “ huc Græcorum populis artis ejus auctorem fuisse. ” Quidam “ Cecropem Atheniensem, vel Linum “ Thebanum,

- A. U. C. 800. "Thebanum, & temporibus Trojanis Palamedem  
 J. C. 47. "Argivum" memorant, "sexdecim literarum for-  
 "mas; mox alios, ac præcipuum Simonidem ce-  
 "teras reperisse." At in Italiâ Etrusci ab Corin-  
 thio Demarato, Aborigines Arcade ab Evandro  
 didicerunt: & formæ literis Latinis, quæ veterri-  
 mis Græcorum. Sed nobis quoque pauca primùm  
 fuere: deinde additæ sunt. Quo exemplo Claudius  
 tres literas adjecit, quæ usui imperitante eo, pòst  
 oblitteratæ, aspiciuntur etiam nunc in ære publi-  
 candis plebiscitis per fora ac templa fixo.

XV. Retulit deinde ad senatum super collegio  
 haruspicum, ne "vetustissima Italiæ disciplina per  
 "desidiâ exolesceret: sæpe adversis reipublicæ  
 "temporibus accitos, quorum monitu redintegratæ  
 "cærimonias, & in posterum rectiùs habitas: pri-  
 "moresque Etruriæ sponte, aut patrum Romano-  
 "rum impulsu, retinuisse scientiam, & in familias  
 "propagasse: quod nunc segniùs fieri, publicâ  
 "circa bonas artes socordiâ, & quia externæ super-  
 "stitutiones valescant. Et læta quidem in præsens  
 "omnia; sed benignitati deûm gratiam referen-  
 "dam, ne ritus sacrorum inter ambigua culti, per  
 "prospera oblitterarentur." Factum ex eo senatus-  
 consultum: "viderent pontifices, quæ retinenda  
 "firmandaque haruspicum."

XVI. Eodem anno Cheruscorum gens regem  
 Româ petivit, amissis per interna bella nobilibus,  
 & uno reliquo stirpis regiæ, qui apud Urbem habe-  
 batur, nomine *Italicus*. Paternum huic genus e  
 Flavio, fratre Arminii; mater ex Catumero, prin-  
 cipe Cattorum, erat. Ipse formâ decorus, & armis  
 equisque in patrium nostrumque morem exercitus.  
 Igitur Cæsar, auctum pecuniâ, additis stipatoribus,  
 hortatur "gentile decus magno animo capeffere.  
 "Illum primum Romæ ortum, nec obsidem, sed  
 "civem, ire externum ad imperium." Ac primò  
 lætus Germanis adventus, atque eò magis, quòd  
 nullis discordiis imbutus, pari in omnes studio  
 ageret; celebrari, coli, modò comitatem & tempe-  
 rantiam

rantiam nulli invisam, sæpius vinolentiam ac libidines, grata barbaris usurpans. Jamque ad proximos, jam longiùs clarescere; cùm potentiam ejus suspectantes, qui factionibus floruerant, discedunt ad conterminos populos, ac testificantur, "Adimi veterem Germaniæ libertatem, & Romanas opes insurgere: adeò neminem iisdem in terris ortum, qui principis locum impleat: nisi exploratoris Flavii progenies supra cunctos attollatur? Frustra Arminium præscribi: cujus si filius hostili in solo adultus, in regnum venisset, posse extimesci, infectum alimonio, servitio, cultu, omnibus externis. Ac, si paterna Italico mens esset, non alium infensius arma contra patriam ac deos penates, quàm parentem ejus, exercuisse."

A. U. C.

800.

J. C.

47.

XVII. His atque talibus, magnas copias coegere: nec pauciores Italicum sequebantur. "Non enim inrupisse ad invitos, sed accitum" memorabant: "quando nobilitate ceteros anteiret, virtutem experirentur, an dignum se patruo Arminio, avo Catumero, præberet. Nec patrem rubori, quòd fidem adversus Romanos, volentibus Germanis, sumptam, numquam omisisset: falsò libertatis vocabulum obtendi ab iis, qui privatim degeneres, in publicum exitiosi, nihil spei, nisi per discordias habeant." Adstrepebat huic alacre vulgus; & magno inter barbaros prælio victor rex; dein secundâ fortunâ ad superbiam prolapsus, pulsusque, ac rursus Langobardorum opibus refectus, per læta, per adversa, res Cheruscas afflictabat.

XVIII. Per idem tempus Chauci, nullâ dissensione domi, & morte Sanquinii alacres, dum Corbulo adventat, inferiorem Germaniam incurfavere, duce Gannasco: qui natione Canninefas auxiliaris, & diu meritis, pòst transfuga, levibus navigiis prædabundus, Gallorum maximè oram vastabat, non ignarus dites & imbelles esse. At Corbulo provinciam ingressus, magnâ cum curâ, & mox gloriâ, cui principium illa militia fuit, triremes alveo Rheni, ceteras navium, ut quæque habiles,



A. U. C. 800. J. C. 47. per æstuaria & fossas adegit: lintribusque hostium depreffis, & exturbato Gannasco, ubi præsentia satis composita sunt, legiones operum & laboris ignavas, populationibus lætantes, veterem ad morem reduxit: ne quis agmine decederet, nec pugnam, nisi jussus, iniret: stationes, vigiliæ, diurna nocturnaque munia, in armis agitabantur. Feruntque "militem, quia "vallum non accinctus, atque alium, quia pugione "tantum accinctus foderet, morte punitos." Quæ nimia, & incertum an falsò jacta, originem tamen e severitate ducis traxere: intentumque & magnis delictis inexorabilem scias, cui tantum asperitatis etiam adversus levia credebatur.

XIX. Ceterum is terror milites hostesque in diversum adfecit: nos virtutem auximus; barbari ferociam infregere. Et natio Frisiorum, post rebellionem, clade L. Apronii cæptam, insensa, aut malè fida, datis obsidibus, consedit apud agros a Corbulone descriptos. Idem senatum, magistratus, leges imposuit. Ac ne jussâ exuerent, præsidium immunivit; missis, qui majores Chaucos ad deditionem pellicerent, simul Gannasum dolo adgrederentur. Nec inritæ, aut degeneres insidiæ fuere adversus transfugam, & violatorem fidei. Sed cæde ejus motæ Chaucorum mentes, & Corbulo semina rebellionis præbebat; ut lætâ apud plerosque, ita apud quosdam sinistrâ famâ: "Cur hostem conciret? adversa in rempublicam casura: cum profpere egisset, formidolosum paci virum insignem, & ignavo Principi prægravem." Igitur Claudius aded novam in Germanias vim prohibuit, ut referri præsidia cis Rhenum juberet.

XX. Jam castra in hostili solo molienti Corbuloni, hæ literæ redduntur. Ille re subitâ, quamquam multa simul offunderentur, metus ex Imperatore, contemptio ex barbaris, ludibrium apud socios, nihil aliud prolocutus, quàm "Beatos quondam duces Romanos," signum receptui dedit. Ut tamen miles otium exueret, inter Mosam Rhenumque, trium & viginti millium spatio, fossam perduxit,



duxit, quâ incerta Oceani vetarentur: insignia tamen triumphi indulſit Cæſar, quamvis bellum negaviſſet. Nec multò poſt Curtius Rufus eundem honorem adipiſcitur, qui in agro Mattiaco recluſerat ſpecus, quærendis venis argenti: unde tenuis fructus, nec in longum ſuit. At legionibus cum damno labor, effodere rivos, quæque in aperto gravia, humum infrâ moliri: quis ſubaſtus miles, & quia plures per provincias ſimilia tolerabantur, componit occultas literas nomine exercituum, præcantium Imperatorem, “ ut, quibus permiſſurus eſſet exercitus, triumphalia antè tribueret.”

A. U. C.  
800.J. C.  
47.

XXI. De origine Curtii Ruſi, quem gladiatore genitum quidam prodidere, neque falſa prompſerim, & vera exſequi pudet. Poſtquam adolevit, ſectator quæſtoris, cui Africa obtigerat, dum in oppido Adrumeto vacuis per medium diei porticibus ſecretus agit, oblata ei ſpeciès muliebris ultra modum humanum, & audita eſt vox: “ Tu es, Ruſe, qui in hanc provinciam pro conſule venies.” Tali omine in ſpem ſublatus, digreſſusque in Urbem, & largitione amicorum, ſimul acri ingenio, quæſturam, & mox nobiles inter candidatos præturam Principis ſuffragio adſequitur: cùm hiſce verbis Tiberius dedecus natalium ejus velaviſſet, “ Curtius Ruſus videtur mihi ex ſe natus.” Longâ poſt hæc ſenectâ, & adverſus ſuperiores triſti adulatione, arrogans minoribus, inter pares difficilis, conſulare imperium, triumpho insignia, ac poſtremò Africam obtinuit: atque ibi deſunctus, fatale præſagium implevit.

XXII. Interea Romæ, nullis palam, neque cognitæ mox cauſis, Cn. Novius, inſignis eques Romanus, ferro accinctus reperitur in cœtu ſalutantium Principem: nam poſtquam tormentis dilaniabatur, de ſe Novius: conſcios non edidit, incertum an occultans. Iiſdem conſulibus P. Dolabella cenſuit “ ſpectaculum gladiatorum per omnes annos “ celebrandum, pecuniâ eorum, qui quæſturam “ adipiſcerentur.” Apud majores virtutis id præ-

- A. U. C. 800. mium fuerat, cunctisque civium, si bonis artibus fiderent, licitum petere magistratus: ac ne ætas quidem distinguebatur, quin primâ juventâ consulatum ac dictaturas inirent. Sed quæstores, regibus etiam tum imperantibus, instituti sunt: quod lex curiata ostendit, ab L. Bruto repetita. Mansitque consulibus potestas deligendi, donec eum quoque honorem populus mandaret: creatique primum Valerius Potitus, Æmilius Mamercus, LXIII anno post Tarquinius exactos, ut rem militarem comitarentur. Dein gliscentibus negotiis, duo additi, qui Romæ curarent. Mox duplicatus numerus, stipendiariâ jam Italiâ, & accedentibus provinciarum vestigalibus. Pòst lege Sullæ viginti creati suppleto senatui, cui judicia tradiderat: &, quamquam equites judicia recipravissent, quæstura tamen ex dignitate candidatorum, aut facilitate tribuentium, gratuitò concedebatur, donec sententiâ Doblællæ velut venum daretur.
- A. U. C. 801. XXIII. A. Vitellio, L. Vipfano consulibus, cùm de supplendo senatu agigaretur, primoresque Galliæ, quæ *Comata* appellatur, sædera & civitatem Romanam pridem adsecuti, jus adipiscendorum in Urbe honorum expeterent: multus eâ super re variusque rumor, & studiis diversis apud Principem certabatur, adseverantium, “ Non adedò ægram  
“ Italiam, ut senatum suppeditare Urbi suæ nequiret: suffecisse olim indigenas consanguineis  
“ populis, nec pænitere veteris reipublicæ. Quin  
“ adhuc memorari exempla, quæ priscis moribus  
“ ad virtutem & gloriam Romana indoles prodiderit.  
“ An parum, quòd Veneti & Insubres curiam  
“ intruperint, nisi cœtus alienigenarum, velut civitas, inferatur? quem ultrâ honorem residuis  
“ nobilium? aut si quis pauper e Latio senator foret? Oppleturos omnia divites illos, quorum  
“ avi proavique, hostilium nationum duces, exercitus nostros ferro vique ceciderint; divum Julium  
“ apud Alefiam obsederint. Recentia hæc: quid  
“ si memoria eorum inoriretur, qui Capitolio &  
“ arce

“ arce Romanâ manibus eorumdem prostratis” A. U. C.  
 “ Fruerentur sanè vocabulo civitatis: insignia pa- 801.  
 “ trum, decora magistratum, ne vulgarent.” J. C.

XXIV. His atque talibus haud permotus Princeps, & statim contrâ differuit; & vocato senatu, ita exorsus est. “ Majores mei (quorum antiquissimus Clausus, origine Sabinâ, simul in civitatem Romanam, & in familias patriciorum adscitus est) hortantur, uti paribus consiliis rempublicam capeffam, transferendo huc, quod usquam egregium fuerit. Neque enim ignoro Julios Albâ, Coruncanios Camerio, Porcios Tusculo; &, ne vetera scrutemur, Etruriâ Lucaniâque, & omni Italiâ, in senatum accitos. Postremò ipsam ad Alpes promotam, ut non modò singuli viritim, sed terræ gentesque in nomen nostrum coalescerent. Tunc solida domi quies, & adversus externa floruimus, cùm Transpadani in civitatem recepti, cùm specie deductarum per orbem terræ legionum, additis provincialium validissimis, fesso imperio subventum est. Num pænitet Balbos ex Hispaniâ, nec minùs insignes viros e Galliâ Narbonensi transivisse? Manent posterì eorum; nec amore in hanc patriam nobis concedunt. Quid aliud exitio Lacedæmoniis & Atheniensibus fuit, quamquam armis pollerent, nisi quòd victos pro alienigenis arcebant? At conditor noster Romulus tantùm sapientiâ valuit, ut plerosque populos eodem die hostes, dein cives habuerit. Advenæ in nos regnaverunt. Libertinorum filiis magistratus mandari, non, ut plerique falluntur, repens, sed priori populo factitatum est. At cum Senonibus pugnavimus: scilicet Volsci & Æqui, numquam adversam nobis aciem struxere? Capti a Gallis sumus. Sed & Tuscis obsides dedimus, & Samnitium jugum subivimus. Attamen si cuncta bella recenseas, nullum breviorè spatio, quàm adversus Gallos, confectum. Continua inde ac fida pax. Jam moribus, artibus, adfinitatibus nostris mixti, aurum & opes suas inferant  
 “ potiùs,



- A. U. C. 801. "potiùs, quàm separati habeant. Omnia, patres  
 J. C. 48. "conscripti, quæ nunc vetustissima creduntur, nova  
 "fuere: plebei magistratus post patricos; Latini  
 "post plebeios; ceterarum Italiæ gentium post  
 "Latinos. Inveterascet hoc quoque: & quod  
 "hodie exemplis tuemur, inter exempla erit."

XXV. Orationem Principis secuto patrum consulto, primi Ædui senatorum in Urbe jus adepti sunt: datum id scæderi antiquo, & quia soli Gallorum fraternitatis nomen cum populo Romano usurpant. Iisdem diebus in numerum patriciorum adscivit Cæsar vetustissimum quemque e senatu, aut quibus clari parentes fuerant: paucis jam reliquis familiarum, quas Romulus *majorum*, & L. Brutus *minorum gentium* appellaverant; exhaustis etiam, quas dictator Cæsar lege Cassiâ, & Princeps Augustus lege Sæniâ sublegère. Lætaque hæc in rempublicam munia, multo gaudio censoris inibantur. Famosos probris quonam modo senatu depelleret anxius, mitem & recens repertam, quàm ex severitate priscâ, rationem adhibuit: monendo, "secum  
 "quisque de se consultaret, peteretque jus exuendi  
 "ordinis: facilem ejus rei veniam: & motos senatu,  
 "& excusatos simul propositurum: ut iudicium  
 "censorum, ac pudor sponte cedentium permixti,  
 "ignominiam mollirent." Ob ea Vipfanius consul retulit, *patrem senatûs* appellandum esse Claudiu: quippe promiscuum *patris patriæ* cognomentum: nova in rempublicam merita, non  
 "usitatis vocabulis honoranda." Sed ipse cohibuit consulem, ut nimium assentantem: condiditque lustrum, quo censa sunt civium LVIII. LXXXIII. LXXII. Isque illi finis inicitæ erga domum suam fuit: haud multò post, flagitia uxoris noscere ac punire adactus, ut deinde ardesceret in nuptias incestas.

XXVI. Jam Messalina, facilitate adulterorum in fastidium versa, ad incognitas libidines profluebat; cùm "abrupti dissimulationem" etiam Silius, five fatali vecordiâ, an imminantium periculorum  
 remedium



remedium ipsa pericula ratus, urgebat. “ Quippe  
 “ non eò ventum, ut senectam Principis opperi-  
 “ rentur: infontibus innoxia consilia; flagitiis ma-  
 “ nifestis, subsidium ab audaciâ petendum: adesse  
 “ conscios paria metuentes. Se cælibem, orbem,  
 “ nuptiis & adoptando Britannico paratum: man-  
 “ suram eandem Messalinæ potentiam, additâ se-  
 “ curitate, si prævenirent Claudium, ut insidiis  
 “ incautum, ita iræ properum.” Segniter hæ voces  
 acceptæ, non amore in maritum, sed ne Silius,  
 summa adeptus, sperneret adulteram; scelusque  
 inter ancipitia probatum, veris mox pretiis æstima-  
 ret: nomen tamen matrimonii concupivit; ob mag-  
 nitudinem infamiæ, cujus apud prodigos novissima  
 voluptas est. Nec ultrâ expectato, quàm dum  
 sacrificii gratiâ Claudius Ostiam proficisceretur,  
 cuncta nuptiarum sollemnia celebrat.

A. U. C.  
801.J. C.  
48.

XXVII. Haud sum ignarus fabulosum visum iri,  
 tantum ullis mortalium securitatis fuisse, in civitate  
 omnium gnarâ & nihil reticente, nedum consulem  
 designatum, cum uxore Principis, prædictâ die,  
 adhibitis, qui obsignarent, velut suscipiendorum  
 liberorum causâ, convenisse: atque illam audisse  
 auspicum verba, subisse, sacrificasse apud deos,  
 discubitu inter convivas, oscula, complexus, noc-  
 tem denique actam licentiâ conjugali. Sed nihil  
 compositum miraculi causâ, verum audita scripta-  
 que senioribus tradam.

XXVIII. Igitur domus Principis inhorruerat;  
 maximèque, quos penes potentia, & si res verterent,  
 formido, non jam secretis colloquiis, sed apertè  
 fremere. “ Dum histrio cubiculum Principis per-  
 “ sultaverit, dedecus quidem inlatum; sed exci-  
 “ dium procul abfuisse: nunc juvenem nobilem,  
 “ dignitate formæ, vi mentis, ac propinquo con-  
 “ sulatu, majorem ad spem accingi: nec enim  
 “ occultum, quid post tale matrimonium super-  
 “ esset.” Subibat sine dubio metus, reputantes  
 “ hebetem Claudium, & uxori devinctum, mul-  
 “ tasque mortes jussu Messalinæ patratas.” Rursus  
 ipsa

- A. U. C. ipsa facilitas Imperatoris fiduciam dabat, " si atro-  
 801. " citate criminis prævaluissent, posse opprimi dam-  
 J. C. " natam antequam ream. Sed in eo discrimen  
 48. " verti si defensio audiretur, utque clausæ aures  
 " etiam confitenti forent."

XXIX. Ac primò Callistus jam mihi circa ne-  
 cem Cæsaris narratus, & Appianæ cædis molitor  
 Narcissus, flagrantissimâque, eo in tempore, gratiâ  
 Pallas, agitavere, " num Messalinam secretis minis  
 depellerent amore Silii, cuncta alia dissimulantes :"  
 deinde metu, ne ad perniciem ultro traherentur,  
 desistunt, Pallas per ignaviam, Callistus prioris  
 quoque regiæ peritus, & potentiam cautis, quàm  
 acribus consiliis, tutiùs haberi. Perstitit Narcissus,  
 & solum id immutans, ne quo sermone præsciam  
 criminis & accusatoris faceret, ipse ad occasiones  
 intentus, longâ apud Ostiam Cæsaris morâ, duas  
 pellices, quarum is corpori maximè insueverat,  
 largitione ac promissis, & uxore dejectâ, plus po-  
 tentiæ ostentando, perpulit delationem subire.

XXX. Exin Calpurnia (id pellici nomen) ubi  
 datum secretum, Cæsaris genibus provoluta, " nup-  
 fuisse Messalinam Silio" exclamat. Simul Cleopa-  
 tram, quæ idem opperiens adstabat, " an compe-  
 risset?" interrogat: atque illâ annuente, " cieri  
 Narcissum" postulat. Is " veniam in præteritum  
 " petens, quodd ei Titios, Vectios, Plautios diffi-  
 " mulavisset, nec nunc Silio adulteria objecturum"  
 ait, " ne domum, servitia, & ceteros fortunæ para-  
 " tus reposceret: frueretur immo. At is redderet  
 " uxorem, rumperetque tabulas nuptiales." " An  
 " discidium," inquit, " tuum nosti? nam matri-  
 " monium Silii vidit populus, & senatus, & miles:  
 " ac nî properè agis, tenet Urbem maritus."

XXXI. Tum potissimum amicorum vocat; pri-  
 mumque rei frumentariæ præfectum Turranium,  
 post Lusium Getam, prætorianis impositum, per-  
 cunctatur. Quibus fatentibus, certatim ceteri cir-  
 cumstrepunt, " iret in castra, firmaret prætorias  
 " cohortes, securitati antè, quàm vindictæ, con-  
 " fuleret."

“fuleret.” Satis constat eo pavore offusum Claudium, ut identidem interrogaret, “an ipse imperii potens? an Silius privatus esset?” At Messalina non aliàs solutior luxu, adulto autumnu, simulacrum vindemiæ per domum celebrabat: urgeri præla, fluere lacus, & feminæ pellibus accinctæ assultabant, ut sacrificantes, vel insanientes, Bacchæ: ipsa crine fluxo, thyrsu quatiens; juxtaque Silius, hederâ vinctus, gerere cothurnos, jacere caput, strepente circum procaci choro. Ferunt Vestium Valentem, lasciviâ in præaltam arborem connisum, interrogantibus “quid aspiceret,” respondisse, “tempestatem ab Ostiâ atrocem:” sive ceperat ea species, seu fortè lapsa vox in præsagium vertit.

A. U. C.  
801.J. C.  
48.

XXXII. Non rumor interea, sed undique nuntii incedunt, qui “gnara Claudio cuncta, & venire promptum ultioni” afferrent. Igitur Messalina Lucullianos in hortos, Silius, dissimulando metu, ad munia fori digrediuntur. Ceteris passim dilabentibus, adfuere centuriones, inditaque sunt vincula, ut quis reperiebatur in publico, aut per latebras. Messalina tamen, quamquam res adversæ consilium adimerent, ire obviam, & aspici a marito, quod sæpe subsidium habuerat, haud segniter intendit: jussitque “ut Britannicus & Octavia in complexum patris pergerent.” Et Vibidiam, virginum Vestalium vetustissimam, oravit, “Pontificis maximi aures adire, clementiam expetere.” Atque interim tribus omnino comitantibus (id repente solitudinis erat) spatium Urbis pedibus emensa, vehiculo, quo purgamenta hortorum eripiuntur, Ostiensem viam intrat: nullâ cujusquam misericordiâ, quia flagitorum deformitas prævalebat.

XXXIII. Trepidabatur nihilominus a Cæsare: quippe Getæ, prætorii præfecto, haud satis fidebat, ad honesta, seu prava, juxta levi. Ergo Narcissus, adsumptis quibus idem metus, “non aliam spem “incolumitatis Cæsaris” affirmat, “quàm si jus “militum uno illo die in aliquem libertorum “transferret:” “seque” offert “suscepturum.”

Tom. I.

G g

Ac

A. U. C. 801. Ac ne, dum in Urbem vehitur, ad pœnitentiam a  
L. Vitellio & P. Largo Cæcinâ mutaretur; in eodem  
gestamine sedem poscit, sumitque.

J. C.  
48.

XXXIV. Crebra post hæc fama fuit, inter diversas Principis voces, cùm modò incusaret flagitia uxoris, aliquando ad memoriam conjugii, & infantiam liberorum revolvèretur, non aliud prolocutum Vitellium, quàm “ô facinus! ô scelus!” Instabat quidem Narcissus “aperire ambages, & veri copiam facere:” sed non ideo pervicit, quin suspensa, & quò ducerentur, inclinatura responderet; exemploque ejus Largus Cæcina uteretur. Et jam erat in aspectu Messalina, clamitabatque “audiret Octaviæ & Britannici matrem:” cùm obstreperet accusator, “Silium & nuptias” referens. Simul codicillos, libidinum indices, tradidit, quibus visus Cæsaris averteret. Nec multò post Urbem ingredienti offerebantur communes liberi, nisi Narcissus “amoveri eos” jussisset. Vibidiam depellere nequivit, quin multâ cum invidiâ flagitaret, “ne in-  
“defensa conjunx exitio daretur.” Igitur “audi-  
“turum Principem, & fore diluendi criminis facultatem” respondit: “iret interim virgo & sacra  
“capefferet.”

XXXV. Mirum inter hæc silentium Claudii: Vitellius ignaro propior: omnia liberto obediebant. “Patefieri domum adulteri, atque illuc deduci Imperatorem” jubet. Ac primùm in vestibulo, effigiem patris Silii consulto senatûs abolitam, demonstrat: tum quidquid habitum Neronibus & Drusis, in pretium probri cessisse: incensumque & ad minas erumpentem, castris insert, paratâ concione militum; apud quos, præmonente Narcisso, pauca verba fecit. Nam etsi justum dolorem, pudor impediabat. Cohortium clamor dehinc continuus, “nomina reorum & pœnas” flagitantium: admotusque Silius tribunali, non defensionem, non moras tentavit, precatus “ut mors acceleraretur.” Eadem constantia & illustres equites Romanos cupidos maturæ necis fecit. Titium Proculum custodem a Silio  
Messalinæ



Messalinæ datum, & indicium offerentem Vectium A. U. C.  
Valentem, & confessum, & Pompeium Urbicum, 801.  
ac Saufellum Trogum ex consciis trahi ad suppli- J. C.  
cium jubet. Decius quoque Calpurnianus, vigi- 48.  
lum præfectus, Sulpicius Rufus, ludi procurator,  
Juncus Virgilianus, senator, eâdem poenâ adfecti.

XXXVI. Solus Mnester cunctationem attulit,  
dilaniatâ veste, clamitans "aspiceret verberum no-  
tas, reminisceretur vocis, quâ se obnoxium jussis  
"Messalinæ dedisset. Aliis largitione, aut spei  
"magnitudine, sibi ex necessitate culpam: nec  
"cuiquam antè pereundum fuisse, si Silius rerum  
"potiretur." Commotum his, & proum ad mi-  
sericordiam Cæsarem perpulere liberti, "ne, tot  
"inlustribus viris interfectis, histrioni consuleretur:  
"sponte an coactus tam magna peccavisset, nihil  
"referre." Ne Trauli quidem Montani, equitis  
Romani, defensio recepta est: is modestâ iuventâ,  
sed corpore insigni, accitus ultro, noctemque intra  
unam a Messalinâ proturbatus erat, paribus lasci-  
viis ad cupidinem & fastidia. Suilio Cæsonino, &  
Plautio Laterano mors remittitur: huic ob patrui  
egregium meritum; Cæsoninus vitiis protectus est,  
tamquam in illo scædissimo cœtu passus muliebria.

XXXVII. Interim Messalina Lucullianis in hor-  
tis prolatare vitam, componere preces, nonnullâ  
spe, & aliquando irâ: tantâ inter extrema superbiâ  
agebat. Ac nî cædem ejus Narcissus properavisset,  
verterat perniciēs in accusatorem. Nam Claudius  
domum regressus, & tempestivis epulis delinitus,  
ubi vino incaluisse, "iri" jubet "nuntiarique  
miseræ" (hoc enim verbo usum ferunt) "dicendam  
ad causam posterâ die adesset." Quod ubi auditum,  
& languescere ira, redire amor, ac si cunctarentur,  
propinqua nox, & uxorii cubiculi memoria timeban-  
tur; prorumpit Narcissus, denuntiatque centurio-  
nibus & tribuno qui aderant, "exsequi cædem:  
ita Imperatorem jubere." Custos & exactor e li-  
bertis, Evodus datus. Isque raptim in hortos præ-  
gressus, reperit fusam humi, adfidente matre Lepidâ:

A. U. C.  
801.

J. C.  
48.

quæ florenti filiæ haud concors, supremis ejus necessitatibus ad miserationem evicta erat; suadebatque "ne percussorem opperiretur: transisse vitam, neque aliud, quàm morti, decus quærendum." Sed animo per libidines corrupto, nihil honestum inerat: lacrimæque & questus inriti ducebantur; cùm impetu venientium pulsæ fores, adstitit tribunus per silentium, ac libertus increpans multis ac servilibus probris.

XXXVIII. Tunc primùm fortunam suam intropexit, ferrumque accepit, quod frustra jugulo ac pectori per trepidationem admovens, ictu tribuni transigitur: corpus matri concessum. Nuntiatumque Claudio epulanti "perisse Messalinam," non distincto, suâ, an alienâ, manu: nec ille quæsit; poposcitque poculum, & solita convivio celebravit. Ne secutis quidem diebus, odii, gaudii, iræ, tristiæ, ullius denique humani affectûs signa dedit; non cùm lætantes accusatores aspiceret, non cùm filios mærentes. Juvitque oblivionem ejus senatus, censendo "nomen & effigies privatis ac publicis locis demovendas:" decreta Narcisso "quæstoria insignia;" levissimum fastigii ejus, cùm supra Palantem & Callistum ageret. Honesta quidem, sed ex quibus deterrima orirentur, tristitiis multis.

# B R E V I A R I U M

## LIBRI DUODECIMI.

I. **CLAUDIUS** de matrimonio deliberat. Inter Lolliam Paullinam, Juliam Agrippinam & Æliam Petinam certatur. III. Pallantis studio, suisque illecebris, Agrippina prævalet: justæ inter patruos & fratrum filias nuptiæ decreto senatûs statuuntur. VIII. Mortem sibi consciscit Silanus: Calvina, soror ejus, Italiâ pellitur. Annæus Seneca ab exsilio revocatus. IX. Octavia, Claudii filia, Neroni desponsa. X. Parthi regem Româ petunt Meherdaten; qui, prælio congressus, a Gotarze vincitur. Mors Gotarxis: Vonnones succedit: mox Vologeses. XV. Mithridates Ponti regnum recipere tentat: victus, Romam ducitur. XXII. Lollia & Calpurnia Agrippinæ odiis pervertuntur. XXIII. Repetitum Salutis Augurium. Pomerium Urbis prolatum: veteres ejus fines. XXV. Nero a Claudio adoptatur. XXVII. Colonia in oppidum Ubiorum deducta, ut Agrippinæ nomen inclaresceret. Catti, latrocinia agentes, victi. XXIX. Vannius, Suevorum rex, pellitur regno. XXXI. P. Ostorii in Britanniam res; & de Caractaco victoria. Ostorio, vitâ functo, successus A. Didius. XLI. Virilis toga Neroni maturata: Britannicus posthabitus Agrippinæ artibus. XLIII. Romæ prodigia, & annonæ caritas. XLIV. Bellum inter Armenios Iberosque, Parthis ac Romanis gravissimorum inter se motuum causa. LII. Furius Scribonianus in exsiliû actus. Mathematici  
Italiâ

*Italiâ pulsi. LIII. Senatusconsultum de pœnâ feminarum, quæ servis conjungerentur. Pallantis, quem repertorem relationis ediderat Claudius, præmia. LIV. Commotæ Judææ quies reddita, damnato Cumano. LV. Clitarum turbas componit Antiochus. LVI. Claudius lacum Fucinum emittit, edito prius navalis prælii spectaculo. LVIII. Causas Iliensium & Bononiensium orat Nero. Bononiensi coloniae igni haustæ sub-ventum. Reddita Rhodiis libertas. Tributum Apamensibus in quinquennium remissum. LIX. Statilium Taurum Agrippina evertit. LX. Procuratorum in provinciis auctoritas stabilita. LXI. Data Cois immunitas. LXII. Byzantiis tributa in quinquennium remissa. LXIV. Crebra prodigia. Lepidæ mors indicta. LXVI. Claudius adversâ valetudine corripitur. Agrippina, occafionis propera, infuso boletis veneno eum interimit. LXIX. Britannico Agrippinæ blanditiis eluso, Nero Imperator consalutatur. Claudio cælestes honores decernuntur.*

Hæc gesta annis sex.

A. U. C. J. C.

DCCCII.	49.	Coff.	{ C. Pompeio Longino Gallo, Q. Veranio.
DCCCIII.	50.	Coff.	{ C. Antistio Vetere, M. Suillio Nerviliano.
DCCCIV.	51.	Coff.	{ Ti. Claudio Cæsare V. Ser. Cornelio Orphito.
DCCCv.	52.	Coff.	{ P. Cornelio Syllâ Fausto, L. Salvio Othone Titiano.
DCCCvi.	53.	Coff.	{ Decimo Junio Silano, Quinto Haterio Antonino.
DCCCvii.	54.	Coff.	{ M. Asinio Marcello, Manio Acilio Aviolâ.

C. COR.



## C. CORNELII TACITI

### A N N A L E S.

#### LIBER DUODECIMUS.

**C**ÆDE Messalinæ convulsa Principis domus, A. U. C.  
801.  
orto apud liberos certamine, quis deligeret J. C.  
48.  
uxorem Claudio cælibis vitæ intoleranti, & conjugum imperiis obnoxio. Nec minore ambitu feminæ exarserant, suam quæque nobilitatem, formam, opes, contendere, ac digna tanto matrimonio ostentare. Sed maximè ambigebatur inter Lolliam Paullinam, M. Lollii consularis filiam, & Juliam Agrippinam, Germanico genitam: huic Pallas; illi Callistus, fautores aderant: at Ælia Petina e familiâ Tuberonum, Narcisso fovebatur. Ipse modò huc, modò illuc, ut quemque suadentium audierat, promptus, discordantes in consilium vocat, ac “promere sententiam, & adjicere rationes” jubet.

II. Narcissus “vetus matrimonium, familiam  
“communem” (nam Antonia ex Petinâ erat) “nihil  
“in penatibus ejus novum” differebat, “si sueta  
“conjuncta rediret, haud quaquam novercalibus odiis  
“usura in Britannicum & Octaviam, proxima suis  
“pignora.” Callistus “improbatam longo dis-  
“cidio,

- A. U. C. 801. "cidio, ac si rursus adsumeretur, eo ipso superbam,  
 J. C. 48. "liberos genuisset, vacuum æmulatione, & pri-  
 "vignis parentis loco futuram." At Pallas id  
 maximè in Agrippinâ laudare, quòd "Germanici  
 "nepotem secum traheret, dignum prorsus impe-  
 "ratoriâ fortunâ; stirpem nobilem, & familiæ  
 "Claudiæ quæ posteros conjungeret; nec femina,  
 "expertæ fecunditatis, integrâ juventâ, claritudi-  
 "nem Cæsarum aliam in domum ferret."

III. Prævaluere hæc, adjuta Agrippinæ inlece-  
 bris; quæ ad eum per speciem necessitudinis crebrò  
 ventitando, pellicit patrum, ut prælata ceteris, &  
 nondum uxor, potentiâ uxoriâ jam uteretur. Nam  
 ubi sui matrimonii certa fuit, struere majora, nup-  
 tiasque Domitii, quem ex Cn. Ahenobarbo genu-  
 erat, & Octaviæ, Cæsaris filiæ, moliri: quod sine  
 scelere perpetrari non poterat, quia L. Silano de-  
 sponderat Octaviam Cæsar; juvenemque & alia  
 clarum, insigni triumphalium, & gladiatorii mu-  
 neris magnificentiâ, protulerat ad studia vulgi. Sed  
 nihil arduum videbatur in animo Principis, cui non  
 judicium, non odium erat, nisi indita & iussa.

IV. Igitur Vitellius, nomine censoris serviles  
 fallacias obtegens, ingruentiumque dominationum  
 provisor, quò gratiam Agrippinæ pararet, consiliis  
 ejus implicari, serere crimina in Silanum, cui fanè  
 decora & procax soror, Junia Calvina, haud mul-  
 tum antè Vitellii nurus fuerat: hinc initium accu-  
 sationis, fratrumque non incestum, sed incustoditum  
 amorem ad infamiam traxit: & præbebat Cæsar  
 aures, accipiendis adversum generum suspicionibus  
 caritate filiæ promptior. At Silanus, insidiarum  
 nescius, ac fortè eo anno prætor, repentè per  
 edictum Vitellii ordine senatorio movetur, quam-  
 quam lecto pridem senatu, lustroque condito, simul  
 adfinitatem Claudius diremit, adactusque Silanus  
 ejurare magistratum, & reliquus præturæ dies in  
 Eprum Marcellum collatus est.

V.

V. C. Pompeio, Q. Veranio consulibus, pactum inter Claudium & Agrippinam matrimonium. Jam famâ, jam amore inlicito firmabatur, nec dum celebrare sollempnia nuptiarum audebant, nullo exemplo deductæ in domum patruī fratris filiæ. Quin & incestum, ac, si sperneretur, ne in malum publicum erumperet, metuebatur. Nec antè omīssa cunctatio, quàm Vitellius suis artibus id perpetrandum sumpsit. Percunctatusque Cæsarem, “an jussis populi, an auctoritati senatūs cederet?” ubi ille “unum se civium, & consensui imparem” respondit, “opperiri intra palatium” jubet: ipse curiam ingreditur, summamque rempublicam agi obtestans, veniam dicendi ante alios exposcit, oriturque: “Gravissimos Principis labores, quis orbem terræ capeſſat, egere adminiculis, ut, domesticâ curâ vacuus, in commune consulat: quod porro honestius censoriæ mentis levamen, quàm adsumere conjugem prosperis dubiisque sociam? cui cogitationes intimas, cui parvos liberos tradat; non luxui, aut voluptatibus adſuefactus, sed qui primâ ab juvena legibus obtemperavisset?”

A. U. C.  
802.J. C.  
49.

VI. Postquam hæc favorabili oratione præmisit, multaque patrum assentatio sequebatur; capto rursus initio, “Quando maritandum Principem cuncti suaderent, deligi oportere feminam nobilitate, puerperiis, sanctimoniâ insignem. Nec diu anquirendum, quin Agrippina claritudine generis anteiret: datum ab eâ secunditatis experimentum; & congruere artes honestas. Id verò egregium, quod, provisu deûm, vidua jungeretur Principi, sua tantùm matrimonia experto: audivisse a parentibus, vidisse ipsos, arripi conjuges ad libita Cæsarum: procul id a præſenti moestiâ: statueretur immo documentum, quo uxorem Imperator acciperet. At enim nova nobis in fratrum filias conjugia, sed aliis gentibus sollempnia, neque lege ullâ prohibita. Et sobrinarum diu ignorata, tempore addito percrebuisse:

TOM. I. H h “morem

A. U. C. "morem accommodari prout conducat; & fore hoc  
802. "quoque in his, quæ mox usurpentur."

J. C. VII. Haud defuere qui certatim, "si cunctaretur  
49. tur Cæsar, vi acturos" testificantes, erumperent  
curiâ. Conglobatur promiscua multitudo, "populumque Romanum eadem rogare" clamat. Nec Claudius ultrâ expectato, obvium apud forum præbet se gratantibus; senatumque ingressus "decretum postulat, quo justæ inter patruos fratrum" "quæ filias nuptiæ etiam in posterum statuerentur." Neque tamen repertus est, nisi unus talis matrimonii cupitor, T. Alledius Severus, eques Romanus, quem plerique Agrippinæ gratiâ impulsus ferebant. Versa ex eo civitas, & cuncta feminae obediebant, non per lasciviam, ut Messalinæ, rebus Romanis inludenti. Adductum, & quasi virile, servitium. Palam severitas, ac sæpius superbia: nihil domi impudicum, nisi dominationi expediret: cupido auri immensa obtentum habebat, quasi subsidium regno pararetur.

VIII. Die nuptiarum Silanus sibi mortem conscivit: sive eò usque spem vitæ produxerat; seu delecto die, augendam ad invidiam. Calvina, soror ejus, Italiâ pulsa est. Addidit Claudius, "sacra ex legibus Tulli regis piaculæque apud lucum Dianæ per pontifices danda:" inridentibus cunctis, quod pœnæ procurationesque incesti id temporis exquirerentur. At Agrippina, ne malis tantum facinoribus notesceret, veniam exilii pro Annæo Senecâ, simul præturam impetrat, lætum in publicum rata, ob claritudinem studiorum ejus; utque Domitii pueritia tali magistro adolesceret, & consiliis ejusdem ad spem dominationis uterentur: quia Seneca fidus in Agrippinam, memoriâ beneficii, & insensus Claudio, dolore injuriæ, credebatur.

IX. Placitum dehinc non ultrâ cunctari: sed designatum consulem, Memmium Pollionem, ingentibus promissis inducit, sententiam expromere, quâ oraretur Claudius, "despondere Octaviam Domitio:"



Domitio : ” quod ætati utriusque non absurdum, & majora patefacturum erat. Pollio haud disparibus verbis, ac nuper Vitellius, censet : despondeturque Octavia : ac super priorem necessitudinem, sponsus jam & gener Domitius æquari Britannico, studiis matris, & arte eorum, quis ob accusatam Messalinam ultio ex filio timebatur.

A. U. C.

802.

J. C.

49.

X. Per idem tempus legati Parthorum ad expectandum, ut retuli, Meherdaten missi, senatum ingrediuntur, mandataque in hunc modum incipiunt : “ Non se fœderis ignaros, nec defectione a familiâ “ Arfacidarum venire : sed filium Vononis, nepotem Phraatis, accedere adversus dominationem “ Gotarzis, nobilitati plebique juxtâ intolerandam. “ Jam fratres, jam propinquos, jam longius sitos, “ cædibus exhaustos : adjici conjuges gravidas, “ liberos parvos, dum socors domi, bellis infausus, “ ignaviam sævitiâ tegat. Veterem sibi ac publicè “ cœptam nobiscum amicitiam ; & subveniendum “ fociis, viriis æmulis, cedentibusque per revertentiam. Ideo regum obsides liberos dari, ut “ si domestici imperii tædeat, sit regressus ad Principem patresque, quorum moribus adsuefactus “ rex melior adscisceretur.”

XI. Ubi hæc atque talia differtavere, incipit orationem Cæsar “ de fastigio Romano, Parthorumque obsequiis : ” seque divo Augusto adæquabat, “ petitiū ab eo regem ” referens, omissâ Tiberii memoriâ, quamquam is quoque miserat. Addiditque præcepta (etenim aderat Meherdates) “ ut “ non dominationem & servos, sed rectorem & cives “ cogitaret, clementiamque ac justitiam quantò “ ignara barbaris, tantò toleratiora capefferet.” Hinc versus ad legatos, extollit laudibus “ alumnū Urbis, spectatæ ad id modestiæ ; ac tamen “ ferenda regum ingenia, neque usui crebras mutationes : rem Romanam huc satietate gloriæ provestam, ut externis quoque gentibus quietem “ velit.” Datum post hæc C. Cassio, qui Syriæ præerat, deducere juvenem ripam ad Euphratis.

A. U. C.

802.

J. C.

49.

XII. Ea tempestate Cassius ceteros præminebat peritiâ legum: nam militares artes per otium ignotæ, industriosque aut ignavos pax in æquo tenet. Attamen, quantum sine bello dabatur, revocare priscum morem, exercitare legiones, curâ, provisu, perinde agere, ac si hostis ingrueret. Ita dignum majoribus suis, & familiâ Cassiâ ratus, per illas quoque gentes celebratâ. Igitur excitis quorum de sententiâ petitus rex, positisque castris apud Zeugma, unde maximè pervius amnis, postquam inlustres Parthi rexque Arabum Abgarus advenerat; monet Meherdaten, " barbarorum impetus acres, cunctatione languescere, aut in perfidiam mutari: itaque urgeret cœpta." Quod spretum fraude Abgari, qui juvenem ignarum, & summam fortunam in luxu ratum, multos per dies attinuit apud oppidum Edessam. Et vocante Carrhene, " promptasque res" ostentante " si citi advenissent," non cominus Mesopotamiam, sed flexu Armeniam petunt, id temporis importunam, quia hiems occipiebat.

XIII. Exin nivibus & montibus fessi, postquam campos propinquabant, copiis Carrhenis adiunguntur. Transmissoque amne Tigri, permeant Adiabenos, quorum rex Izates societatem Meherdatis palam induerat: in Gotarzen per occulta & magis fida inclinabat. Sed capta in transitu urbs Nios, vetustissima sedes Assyriæ, & Arbela, castellum insigne famâ, quodd postremò inter Darium atque Alexandrum prælio Persarum illic opes conciderant. Interea Gotarzes apud montem, cui nomen *Sambulos*, vota diis loci suscipiebat, præcipuâ religione Herculi: qui tempore stato, per quietem monet sacerdotes, " ut, templum juxta, equos venatui adornatos sistant." Equi, ubi pharetras telis onustas accepere, per saltus vagi, nocte demum vacuis pharetris, multo cum anhelitu redeunt. Rursus deus, quâ silvas pererraverit, nocturno visu demonstrat: reperiunturque fusæ passim feræ.

XIV.

XIV. Ceterum Gotarzes, nondum satis aucto exercitu, flumine Cormâ pro munimento uti; & quamquam per insectationes & nuntios ad prælium vocaretur, neſtere moras, locos mutare, &, miſſis corruptoribus, exuendam ad fidem hoſtes emercari. Ex quîs Izates Adiabenus, mox Abgarus Arabum cum exercitu abſcedunt; levitate gentili, & quia experimentis cognitum eſt, barbaros malle Româ petere reges, quàm habere. At Meherdates, validis auxiliis nudatus, ceterorum proditiſſe ſuſpectâ, quod unum reliquum, rem in caſum dare, prælioque experiri ſtatuit. Nec detrectavit pugnam Gotarzes, deminutis hoſtibus ferox. Concurſumque magnâ cæde, & ambiguo eventu: donec Carrhenem, proſtigatis obverſis, longiùs eveſtum integer a tergo globus circumveniret. Tum omni ſpe perditâ, Meherdates promiſſa Parrhacis, paterni clientis, ſecutus, dolo ejus vincitur; traditurque victori. Atque ille “non propinquum, neque Arſacis de gente, ſed alienigenam & Romanum” increpans, auribus deciſis vivere jubet, oſtentui clementiæ ſuæ. & in nos dehoneſtamento. Dein Gotarzes morbo obiit, accuſusque in regnum Vonones, Medis tum præſidens. Nulla huic proſpera, aut adverſa, quîs memoraretur. Brevi & inglorio imperio perfunctus eſt: reſque Parthorum in filium ejus Vologeſen tranſlatæ.

A. U. C.

802.

J. C.

49.

XV. At Mithridates Boſporanus, amiſſis opibus vagus, poſteaquam Didium ducem Romanum, roburque exercitûs abiſſe cognoverat, relictoſ in novo regno Cotyn juventâ rudem, & paucas cohortium cum Julio Aquilâ, equite Romano; ſpretis utriſque, concire nationes, inlicere perſugas, poſtremo exercitu coaſto, regem Dandaridarum exturbat, imperioque ejus potitur. Quæ ubi cognita, & jam jamque Boſporum invaſurus habebatur, diſſiſi propriis viribus Aquila & Cotys, quia Zorſines, Siracorum rex, hoſtilia reſumpſerat, externas & ipſi gratias quæſivere, miſſis legatis ad Eunonen, qui Aorſorum genti præcellebat. Nec fuit in arduo



A. U. C.

802.

J. C.

49.

duo societas, potentiam Romanam adversus rebellem Mithridaten ostendantibus. Igitur pepigere, "equestribus præliis Eunones certaret; obsidia urbium Romani capefferent."

XVI. Tum composito agmine incedunt: cujus frontem & terga, Aorsi; media cohortes, & Bosphorani, tutabantur, nostris in armis. Sic pulsus hostis: ventumque Sozam oppidum Dandaricæ, quod desertum a Mithridate, ob ambiguos popularium animos obtineri, relicto ibi præsidio, visum. Exin in Siracos pergunt. Et transgressi amnem Pandam, circumveniunt urbem Uspen, editam loco, & mœnibus ac fossis munitam, nisi quod mœnia non saxo, sed cratibus revinctis, ac mediâ humo, adversum inrumpentes invalida erant:eductæque altius turres, facibus atque hastis turbabant obsessos: ac ni prælium nox diremisset, cœpta patrataque expugnatio eundem intra diem foret.

XVII. Postero misere legatos, "veniam liberis corporibus" orantes: "servitii decem millia" offerebant: quod aspernati sunt victores, quia trucidare deditos sævum, tantam multitudinem custodiâ cingere arduum: ut belli potius jure caderent. Datumque militibus, qui scalis evaserant, signum cædis. Excidio Uspensium metus ceteris injectus, nihil tutum ratis, cum arma, munimenta, impediti, vel eminentes, loci, amnesque & urbes juxta perumperentur. Igitur Zorsines, diu pensitato Mithridatisne rebus extremis, an patrio regno consuleret; postquam prævaluit gentilis utilitas, datis obsidibus, apud effigiem Cæsaris procubuit, magnâ gloriâ exercitûs Romani, quem incruentum & victorem, tridui itinere absuisse ab amne Tanai constitit. Sed in regressu dispar fortuna fuit; quia navium quasdam, quæ mari remeabant, in litora Taurorum delatas circumvenere barbari, præfecto cohortis, & plerisque centurionum interfectis.

XVIII. Interea Mithridates, nullo in armis subsidio, consultat cujus misericordiam experiretur. Frater Cotys, proditor olim, deinde hostis, metuebatur.



batur. Romanorum nemo id auctoritatis aderat, ut promissa ejus magni penderentur. Ad Eunonen convertit, propriis odiis non infensum, & recens conjunctâ nobiscum amicitia, validum. Igitur cultu, vultuque quàm maximè ad præsentem fortunam comparato, regiam ingreditur, genibusque ejus provolutus, "Mithridates," inquit, "terrâ marique Romanis per tot annos quæsitus, sponte adsum. Utere, ut voles, prole magni Achæmenis, quod mihi solum hostes non abstulerunt."

A. U. C.

802.

J. C.

49.

XIX. At Eunones claritudine viri, mutatione rerum, & prece haud degenerare permotus, adlevat supplicem, laudatque "quodd gentem Aorsorum, quodd suam dexteram petendæ veniæ delegerit." Simul legatos literasque ad Cæsarem in hunc modum mittit: "Populi Romani imperatoribus magnarumque nationum regibus, primam ex similitudine fortunæ amicitiam: sibi & Claudio, etiam communionem victoriæ esse. Bellorum egregios fines, quotiens ignoscendo transigatur. Sic Zorfini victo nihil ereptum. Pro Mithridate quando gravius mereretur, non potentiam, non regnum precari; sed ne triumpharetur, neve pœnas capite expenderet."

XX. At Claudius, quamquam nobilitatibus externis mitis, dubitavit tamen, accipere captivum pacto salutis, an repetere armis, rectius foret. Huc dolor injuriarum, & libido vindictæ adigebat. Sed differebatur contrà: "Suscipi bellum avio itinere, importuoso mari: ad hoc reges feroces; vagos populos; solum frugum egens: tum tædium ex morâ, pericula ex properantiâ; modicam victoribus laudem, ac multum infamiæ, si pellerentur: quin arriperet oblata, & fervaret exsulem: cui inopi quantò longiorem vitam, tantò plus supplicii fore." His permotus, scripsit Eunoni, "meritum quidem novissima exempla Mithridatem, nec sibi vim ad exsequendum deesse: verùm ita majoribus placitum, quantâ pervicaciâ in hostem, tantâ beneficentiâ adversus supplices utendum:

nam

A. U. C. 802. "nam triumphos de populis regnisque integris  
"adquiri."

J. C. 49. XXI. Traditus post hoc Mithridates, vestusque  
Romam per Junium Cilonem, procuratorem Ponti,  
ferocius quam pro fortunâ differuisse apud Cæsarem  
ferebatur. Elataque vox ejus in vulgum hisce ver-  
bis: "Non sum remissus ad te, sed reversus: vel,  
si non credis, dimitte, & quære:" vultu quoque  
interrito permansit, cum rostra juxta, custodibus  
circumdatus, visui populo præberetur. Consularia  
insignia Ciloni, Aquilæ prætoria decernuntur. X

XXII. Iisdem consulibus, atrox odii Agrippina,  
ac Lolliæ infensa, quod secum de matrimonio Prin-  
cipis certavisset, molitur crimina, & accusatorem,  
qui objiceret "Chaldæos, magos, interrogatumque  
"Apollinis Clarii simulacrum super nuptiis Impe-  
"ratoris." Exin Claudius, inauditâ reâ, multa  
de claritudine ejus apud senatum præfatus, "sorore  
"L. Volusii genitam, majorem ei patrum Cottam  
"Messalinum esse, Memmio quondam Regulo  
"nuptam;" (nam de C. Cæsaris nuptiis consulto  
reticebat) addidit "perniciosa in rempublicam  
"consilia, & materiem sceleri detrahendam. Proin,  
"publicatis bonis, cederet Italiâ." Ita quin-  
quagies sestertium ex opibus immensis exsuli re-  
lictum. Et Calpurnia inlustris femina pervertitur,  
quia formam ejus laudaverat Princeps, nullâ libi-  
dine, sed fortuito sermone: unde vis Agrippinæ  
citra ultima stetit. In Lolliam mittitur tribunus,  
a quo ad mortem adigeretur. Damnatus & lege  
repetundarum Cadius Rufus, accusantibus Bithynis.

XXIII. Galliæ Narbonensi, ob egregiam in pa-  
tres reverentiam datum, "ut senatoribus ejus pro-  
"vinciæ, non exquisitâ Principis sententiâ, jure  
"quo Sicilia haberetur, res suas invisere liceret."  
Ituræque & Judæi, defunctis regibus Sohemo atque  
Agrippâ, provinciæ Syriæ additi. Salutis augurium  
quinque & viginti annis omissum repeti, ac deinde  
continuari placitum. Et pomerium Urbis auxit  
Cæsar more prisco; quo iis qui protulere impe-  
rium,

rium, etiam terminos Urbis propagare datur. Nec tamen duces Romani, quamquam magnis nationibus subactis, usurpaverant, nisi L. Sulla, & divus Augustus.

A. U. C.

802.

J. C.

49.

XXIV. Regum in eo ambitio, vel gloria, variè vulgata. Sed initium condendi, & quod pomerium Romulus posuerit, noscere haud absurdum reor. Igitur a foro boario, ubi æreum tauri simulacrum aspicimus, quia id genus animalium aratro subditur, sulcus designandi oppidi cœptus, ut magnam Herculis aram amplecteretur. Inde certis spatiis interjecti lapides, per ima montis Palatini ad aram Consi, mox ad Curias veteres, tum ad sacellum Larium forumque Romanum. Capitolium non a Romulo, sed a T. Tatio additum Urbi credidere. Mox pro fortunâ pomerium auctum. Et quos tum Claudius terminos posuerit, facile cognitu, & publicis actis perscriptum.

XXV. C. Antistio, M. Suillio consulibus, adoptio in Domitium, auctoritate Pallantis, festinatur: qui obstrictus Agrippinæ, ut conciliator nuptiarum, & mox stupro ejus inligatus, stimulabat Claudium, "consuleret reipublicæ, Britannici pueritiam robore circumdaret. Sic apud divum Augustum, "quamquam nepotibus subnixum, viguisse privignum: a Tiberio, super propriam stirpem, Germanicum adsumptum. Se quoque accingeret juvene, partem curarum capeffituro." His evictus, biennio majorem natu Domitium filio anteponit, habitâ apud senatum oratione in eundem, quem a liberto acceperat, modum. Adnotabant periti, nullam antehac adoptionem inter patricios Claudios reperiri, eosque ab Atto Clauso continuos duravisse.

A. U. C.

803.

J. C.

50.

XXVI. Ceterum actæ Principi grates, exquisitiore in Domitium adulatione. Rogataque lex, quâ "in familiam Claudiam & nomen Neronis transfiret." Augetur & Agrippina cognomento *Augusta*: quibus patratis, nemo adeo expers misericordiæ fuit, quem non Britannici fortunæ mæror adficeret: desolatus paullatim etiam servilibus ministeriis, in-



A. U. C. 803. tempestiva novercæ officia in ludibria vertebat, intelligens falsi. Neque enim segnem ei fuisse indolem ferunt: sive verum; seu periculis commendatus, retinuit famam sine experimento.

J. C. 50.

XXVII. Sed Agrippina, quò vim suam sociis quoque nationibus ostentaret, in oppidum Ubiorum, in quo genita erat, veteranos coloniamque deduci impetrat; cui nomen inditum ex vocabulo ipsius. Ac fortè acciderat, ut eam gentem, Rheno transgressam, avus Agrippa in fidem acciperet. Iisdem temporibus in superiore Germaniâ trepidatum, adventu Cattorum, latrocinia agitantium. Deinde L. Pomponius, legatus, auxiliares Vangionas ac Nemetas, addito equite alario, monuit, "ut antequam irent populatorum, vel dilapsis improvisti circumfunderentur." Et secuta consilium ducis industria militum, divisique in duo agmina, qui lævum iter petiverant, recens reversos, prædâque per luxum usos, & somno graves circumvenere. Aucta lætitia, quòd quosdam e clade Varianâ, post quadragesimum annum, servitio exemerant.

XXVIII. At qui dextris & propioribus compendiis ierant, obvio hosti & aciem auso, plus cladis faciunt. Et prædâ famâque onusti, ad montem Taunum revertuntur, ubi Pomponius cum legionibus opperiebatur, si Catti cupidine ulciscendi casum pugnae præberent. Illi metu, ne hinc Romanus, inde Cherusci, cum quibus æternum discordant, circumgrederentur, legatos in Urbem & obsides misere: decretusque Pomponio triumphalis honos, modica pars famæ ejus apud posteros, in quibus carminum gloriâ præcellit.

XXIX. Per idem tempus Vannius, Suevis a Druso Cæsare impositus, pellitur regno, primâ imperii ætate clarus, acceptusque popularibus: mox diuturnitate in superbiam mutans, & odio accolarum, simul domesticis discordiis circumventus. Auctores fuere Vibillius, Hermundurorum rex, & Vangio ac Sido, sorore Vannii geniti. Nec Claudius, quamquam sæpe oratus, arma certantibus barbaris



barbaris interposuit, tutum Vannio perfugium promittens, si pelleretur; scripsitque P. Atellio Histro, qui Pannoniam præsidebat, "legionem ipsaque e  
 "provinciâ lecta auxilia, pro ripâ componeret, sub-  
 "sidio victis, & terrorem adversus victores, ne for-  
 "tunâ elati, nostram quoque pacem turbarent:"  
 nam vis innumera, Lygii, aliæque gentes adventabant, famâ ditis regni, quod Vannius xxx. per annos prædationibus & vectigalibus auxerat. Ipsi manus propria pedites, eques e Sarmatis Jazygibus erat, impar multitudini hostium: eoque castellis sese defendere, bellumque ducere statuerat.

A. U. C.  
803.J. C.  
50.

XXX. Sed Jazyges, obsidionis impatientes, & proximos per campos vagi, necessitudinem pugnae attulere, quia Lygius Hermundurisque illic ingruerant. Igitur degressus castellis Vannius, funditur proelio: quamquam rebus adversis laudatus, "quod  
 "& pugnam manu capeffit, & corpore adverso vulnera excepit." Ceterum ad classem, in Danubio opperientem, perfugit. Secuti mox clientes, & acceptis agris, in Pannoniâ locati sunt. Regnum Vangio ac Sido inter se partivere, egregiâ adversus nos fide: subjectis, suone, an servitii ingenio, dum adipiscerentur dominationes, multâ caritate, & majore odio, postquam adepti sunt.

XXXI. At in Britannia P. Ostorium, proprætorem, turbida res excepere, effusis in agrum sociorum hostibus, eò violentiùs, quod novum ducem, exercitu ignoto, & cœptâ hieme, iturum obviam non rebantur. Ille gnarus primis eventibus metum aut fiduciam gigni, citas cohortes rapit: & cæsis qui resisterant, disiectos confectatus, ne rursus conglobarentur, infensaque & infida pax non duci, non militi, requiem permetteret, detrahare arma suspectis, cinctosque castris Antonam & Sabrinam, fluvios, cohibere parat. Quod primi Iceni abnuere, valida gens, nec præliis contusi, quia societatem nostram volentes accefferant: hisque auctoribus, circumjectæ nationes locum pugnae delegere, septum agresti aggere, & aditu angusto, ne pervius equiti

A. U. C. equiti foret. Ea munimenta dux Romanus, quam-  
 803. quam sine robore legionum sociales copias ducebat,  
 J. C. perrumpere adgreditur, & distributis cohortibus,  
 50. turmas quoque, peditum ad munia accingit. Tunc  
 dato signo perfringunt aggerem, suisque claustris  
 impeditos turbant. Atque illi conscientiam rebelli-  
 onis, & obseptis effugiis, multa & clara facinora  
 fecere. Quam pugnam filius legati, M. Ostorius, ser-  
 vati civis decus meruit.

XXXII. Ceterum clade Icenorum compositi, qui  
 bellum inter & pacem dubitabant; & ductus in  
 Cangos exercitus. Vastati agri, praeda passim acta;  
 non ausis aciem hostibus, vel si ex occulto carpere  
 agmen tentarent, punito dolo. Jam ventum haud  
 procul mari, quod Hiberniam insulam aspectat;  
 cum ortae apud Brigantas discordiae retraxere du-  
 cem, destinationis certum, ne nova moliretur, nisi  
 prioribus firmatis. Et Brigantes quidem, paucis,  
 qui arma ceptabant, interfectis, in reliquos data  
 veniam, resedere. Silurum gens, non atrocitate, non  
 clementiam mutabatur, quin bellum exerceret, cas-  
 trisque legionum premenda foret. Id quod promp-  
 tius veniret, colonia Camulodunum validam vetera-  
 norum manu deducitur in agros captivos, subsidium  
 adversus rebelles, & imbuendis sociis ad officia le-  
 gum.

XXXIII. Itum inde in Siluras, super propriam  
 ferociam, Caractaci viribus confisos: quem multa  
 ambigua, multa prospera extulerant, ut ceteros  
 Britannorum imperatores praemineret. Sed tum  
 astu, tum locorum fraude prior, vi militum infe-  
 rior, transfert bellum in Ordovicas; additisque,  
 qui pacem nostram metuebant, novissimum casum  
 experitur; sumpto ad praelium loco, ut aditus,  
 abscessus, cuncta nobis importuna, & suis in melius  
 essent. Tunc montibus arduis, & si qua clementer  
 accedi poterant, in modum valli saxa praestruit: &  
 praefluebat amnis vado incerto, catervaeque majorum  
 pro munimentis constiterant.

XXXIV,

XXXIV. Ad hoc gentium ductores circumire, hortari, firmare animos, minuendo metu, accendendâ spe, aliisque belli incitamentis. Enimverò Caractacus huc illuc volitans, “illum diem, illam “aciem” testabatur, “aut recipiendæ libertatis, “aut servitutis æternæ initium fore: vocabatque “nomina majorum, qui dictatorem Cæsarem pepulissent: quorum virtute vacui a securibus & tributis, intemerata conjugum & liberorum corpora “retinerent.” Hæc atque talia dicenti, adstrepere vulgus; gentili quisque religione obstringi, “non telis, non vulneribus cessuros.”

A. U. C.

803.

J. C.

50.

XXXV. Obstupefecit ea alacritas ducem Romanum: simul objectus amnis, additum vallum, imminetia juga, nihil nisi atrox & propugnatoribus frequens, terrebat. Sed miles prælium poscere, “cuncta virtute expugnabilia” clamitare; præfectique ac tribuni paria differentes, ardorem exercitus intendebant. Tum Ostorius, circumspectis, quæ impenetrabilia, quæque pervia, ducit infensos, amnemque haud difficulter evadit. Ubi ventum ad aggerem, dum missilibus certabatur, plus vulnorum in nos, & pleræque cædes oriebantur. Posteaquam, factâ testudine, rudes & informes saxorum compages distractæ, parque cominus acies, decedere barbari in juga montium. Sed eò quoque inrupere ferentarius gravisque miles: illi, telis adsultantes, hi, conferto gradu; turbatis contrâ Britannorum ordinibus, apud quos nulla loricarum galearumve tegmina: & si auxiliaribus resisterent, gladiis ac pilis legionariorum; si huc verterent, spathis & hastis auxilium sternebantur: clara ea victoria fuit, captâque uxore & filiâ Caractaci, fratres quoque in deditionem accepti.

XXXVI. Ipse (ut ferme intuta sunt adversa) cum fidem Cartismanduæ, reginæ Brigantum, petivisset, vincetus ac victoribus traditus est nono post anno, quàm bellum in Britannia cœptum. Unde fama ejus evecta insulas, & proximas provincias pervagata, per Italiam quoque celebrabatur: avebantque



A. U. C. 803. J. C. 50. bantque visere, quis ille, tot per annos, opes nostras sprevisset. Ne Romæ quidem ignobile Caractaci nomen erat. Et Cæsar, dum suum decus extollit, addidit gloriam victo. Vocatus quippe, ut ad insigne spectaculum, populus. Stetere in armis prætoris cohortes, campo qui castra præjacet. Tum, incedentibus regiis clientelis, phaleræ torquesque, quæque externis bellis quæstierat, traducta; mox fratres, & conjunx, & filia: postremò ipse ostentatus. Ceterorum preces degeneres fuere, ex metu. At non Caractacus, aut vultu demisso, aut verbis, misericordiam requirens, ubi tribunali adstitit, in hunc modum locutus est.

XXXVII. " Si quanta nobilitas & fortuna mihi  
 " fuit, tanta rerum prosperarum moderatio fuisset,  
 " amicus potius in hanc Urbem, quàm captus venissem: neque dedignatus esses claris majoribus  
 " ortum, pluribus gentibus imperitantem, scødere  
 " pacis accipere. Præsens fors mea, ut mihi in-  
 " formis, sic tibi magnifica est: habui equos, viros,  
 " arma, opes: quid mirum, si hæc invitus amisi?  
 " Non, si vos omnibus imperitare vultis, sequitur  
 " ut omnes servitutem accipiant. Si statim deditus  
 " traderer; neque mea fortuna, neque tua gloria  
 " inclaruisset. Supplicium meî oblivio sequetur:  
 " at si incolumem servaveris, æternum exemplar  
 " clementiæ ero." Ad ea Cæsar veniam ipsique,  
 & conjugi, & fratribus, tribuit. Atque illi, vinculis absoluti, Agrippinam quoque haud procul alio suggestu conspicuam, iisdem, quibus Principem, laudibus gratibusque venerati sunt. Novum sanè, & moribus veterum insolitum, feminam signis Romanis præsidere. Ipsa semet parti a majoribus suis imperii sociam ferebat.

XXXVIII. Vocati posthac patres, multa & magnifica super captivitate Caractaci disseruere: " Ne-  
 " que minùs id clarum, quàm cùm Siphacem P.  
 " Scipio, Persen L. Paullus, & si qui alii victos  
 " reges populo Romano ostendêre." Censentur  
 " Ostorio triumphî insignia," prosperis ad id rebus  
 ejus,



ejus, mox ambiguus : five, quodd, amoto Caractaco, A. U. C.  
 quasi debellatum foret, minùs intenta apud nos 803.  
 militia fuit ; five hostes, miseratione tanti regis, J. C.  
 acriùs ad ultionem exarsere. Præfectum castrorum, 50.  
 & legionarias cohortes exstruendis apud Siluras  
 præfidiis relictas, circumfundunt. Ac ni citò  
 vicis & castellis proximis subventum foret, copiae  
 tum occidione occubuissent. Præfectus tamen &  
 octo centuriones, ac promptissimus quisque mani-  
 pulus cecidere : nec mulò pòst pabulantes nostros,  
 missasque ad subsidium turmas profligant.

XXXIX. Tum Ostorius cohortes expeditas ex-  
 posuit : nec ideo fugam sistebat, ni legiones præ-  
 lium excepissent. Earum robore æquata pugna,  
 dein nobis pro meliore fuit. Effugère hostes tenui  
 damno, quia inclinabat dies. Crebra hinc prælia,  
 & sæpius in modum latrocinii : per saltus, per pa-  
 ludes ; ut cuique fors, aut virtus : temere, provisò ;  
 ob iram, ob prædam ; jussu, & aliquando ignaris  
 ducibus : ac præcipuà Silurum pervicaciâ, quos  
 accendebat vulgata imperatoris Romani vox : “ ut  
 “ quondam Sugambri excisi, & in Gallias trajecti  
 “ forent, ita Silurum nomen penitus exstinguen-  
 “ dum.” Igitur duas auxiliares cohortes, ava-  
 ritia præfectorum incautiùs populantes, intercepere.  
 Spoliaque & captivos largiendo, ceteras quoque  
 nationes ad defectionem trahebant, cùm tædio  
 curarum fessus Ostorius, concessit vitâ, lætis hosti-  
 bus, tamquam ducem haud spernendum, etsi non  
 prælium, at certè bellum, absumpsisset.

XL. At Cæsar, cognitâ morte legati, ne pro-  
 vincia sine rectore foret, A. Didium suffecit. Is  
 properè vectus, non tamen integras res invénit,  
 adversâ interim legionis pugnâ, cui Manlius Valens  
 præerat : auctaque & apud hostes ejus rei fama,  
 quò venientem ducem exterrerent ; atque illo au-  
 gente audita, ut major laus compositis, vel si dura-  
 vissent, venia justior tribueretur. Silures id quoque  
 damnum intulerant, latèque persultabant, donec  
 accursu Didii pellerentur. Sed post captum Ca-  
 raactacum,

- A. U. C. 803. *raſtacum, præcipuus ſcientiâ rei militaris Venuſius, e Jugantum civitate, ut ſuprà memoravi, fiduſque diu, & Romanis armis deſenſus, cùm Cartiſmanduam reginam matrimonio teneret, mox orto diſcidio, & ſtatim bello, etiam adverſùs nos hoſtilia induerat. Sed primò tantùm inter ipſos certabatur, callidiſque Cartiſmandua artibus, fratrem ac propinquos Venuſii interceptit. Inde accenſi hoſtes, ſtimulante ignominiâ, ne feminæ imperio ſubderentur: valida & lecta armis juventus regnum ejus invadunt: quod nobis præviſum, & miſſæ auxilio cohortes acre prælium fecere, cujus initio ambiguo, finis lætior fuit. Neque diſpari eventu pugnatum a legione, cui Ceſius Naſica præerat. Nam Didius, ſenectute gravis, & multâ copiâ honorum, per miniſtros agere, & arcere hoſtem ſatis habebat. Hæc, quamquam a duobus Oſtorio Didioque prætoribus plures per annos geſta, conjunxi, ne diviſa haud perinde ad memoriâ ſuâ valerent. Ad temporum ordinem redeo.*

- A. U. C. 804. *XLI. Ti. Claudio quintùm, Ser. Cornelio Orphito conſulibus, virilis toga Neroni maturata, quò capeſſendæ reipublicæ habilis videretur. Et Cæſar adulationibus ſenatûs libens ceſſit, “ ut vicesimo “ ætatis anno conſulatum Nero iniret: atque in- “ terim designatus, proconſulare imperium extra “ Urbem haberet, ac princeps juventutis appella- “ retur.” Additum nomine ejus donativum militi, congiarium plebi. Et ludicro Circenſium, quod adquirendis vulgi ſtudiis edebatur, Britannicus in prætextâ, Nero triumphalium veſte tranſvecti ſunt. Spectaret populus hunc decore imperatorio, illum puerili habitu; ac perinde fortunam utriuſque præſumeret. Simul, qui centurionum tribunorumque ſortem Britannici miſerabantur, remoti fictis cauſis, & alii per ſpeciem honoris: etiam libertorum ſi quis incorruptâ fide, depellitur, tali occaſione. Obvii inter ſe, Nero *Britannicum* nomine, ille *Domitium*, ſalutavere. Quod, ut diſcordiæ initium, Agrippina multo queſtu, ad maritum deſert: “ ſperni” quippe*

quippe “ adoptionem ; quæque censuerint patres, A. U. C.  
 “ iusserit populus, intra penates abrogari ; ac nisi 804.  
 “ pravitas tam infensa docentium arceatur, eruptura J. C.  
 “ in publicam perniciem.” Commotus his, quasi 51.  
 criminibus, Claudius, optimum quemque educa-  
 torem filii exilio ac morte adficit : datoſque a no-  
 vercâ, custodiæ ejus imponit.

XLII. Nondum tamen summa moliri Agrippina audebat, ni prætoriarum cohortium curâ exsolventur Lufius Geta, & Rufius Crispinus, quos Messalinæ memores, & liberis ejus devinctos credebat. Igitur “ distrahi cohortes ambitu duorum, & si ab uno regerentur, intentiorem fore disciplinam” adseverante uxore, transfertur regimen cohortium ad Burrum Afranium, egregiæ militaris famæ, gnarum tamen cujus sponte præficeretur. Suum quoque fastigium Agrippina extollere altiùs, carpento Capitolium ingredi, qui mos sacerdotibus, & sacris antiquitus concessus, venerationem augebat feminae, quam imperatore genitam, sororem ejus qui rerum potitus sit, & conjugem, & matrem fuisse, unicum ad hunc diem exemplum est. Inter quæ præcipuus propugnator ejus Vitellius, validissimâ gratiâ, ætate extremâ (adeò incertæ sunt potentium res) accusatione corripitur, deferente Junio Lupo senatore. Is crimina majestatis, & cupidinem imperii objectabat. Præbuisſetque aures Cæsar, nisi Agrippinæ minis magis, quàm precibus mutatus esset, ut accusatori aquâ atque igne interdiceret : hætenus Vitellius voluerat.

XLIII. Multa eo anno prodigia evenere. Infessum diris avibus Capitolium : crebris terræ motibus prorutæ domus : ac dum latiùs metuitur, trepidatione vulgi, invalidus quisque obtriti. Frugum quoque egestas, & orta ex eo fames, in prodigium accipiebatur. Nec occulti tantum questus ; sed jura reddentem Claudium circumvasere clamoribus turbidis, pulsumque in extremam fori partem vi urgebant, donec militum globo insensos perrupit. Quindecim dierum alimenta Urbi non ampliùs su-



A. U. C. 804. perſuiſſe conſtitit : magnâque deûm benignitate, & modetiâ hiemis, rebus extremis ſubventum. At herculè olim ex Italiæ regionibus longinquas in provincias commeatus portabant : nec nunc infecunditate laboratur, ſed Africam potiùs & Ægyptum exercemus, navibusque & caſibus vita populi Romani permiſſa eſt.

J. C.  
51.

XLIV. Eodem anno bellum inter Armenios Iberosque exortum, Parthis quoque ac Romanis graviffimorum inter ſe motuum cauſa fuit. Genti Parthorum Vologeſes imperitabat, maternâ origine ex pellice Græcâ, conſeſſu fratrum regnum adeptus. Iberos Pharaſmanes vetuſtâ poſſeſſione, Armenios frater ejus Mithridates obtinebat opibus noſtris. Erat Pharaſmani filius nomine Rhadamiftus, decorâ proceritate, vi corporis inſignis, & patrias artes edoctus, clarâque inter accolâs famâ. Is "modicum Iberiæ regnum ſeneſcâ patris detineri" ferociùs crebriùsque jaſtabat, quàm ut cupidinem occultaret. Igitur Pharaſmanes juvenem potentiæ promptæ, & ſtudio popularium accinctum, vergentibus jam annis ſuis metuens, aliam ad ſpem trahere, & "Armeniam" oſtentare, "puliſis Parthis, datam Mithridati a ſemet" memorando : ſed "vim differentiam, & potiorem dolum, quò incautum opprimerent." Ita Rhadamiftus, ſimulatâ adverſus patrem diſcordiâ, tamquam novercæ odiis impar, pergit ad patruum : multâque ab eo comitate in ſpeciem liberûm cultus, primores Armeniorum ad res novas inlicit, ignaro & ornante inſuper Mithridate.

XLV. Reconciliationis ſpecie adſumptâ, reſeſſus ad patrem, "quæ fraude conſici potuerint, prompta" nuntiat, "cetera armis exſequenda." Interim Pharaſmanes belli cauſas conſingit : "prælianti ſibi adverſus Regem Albanorum, & Romanos auxilio vocanti fratrem adverſatum ; eamque injuriam excidio ipſius ultum iturum." Simul magnas copias filio tradidit. Ille inruptione ſubitâ territum, exutumque campis Mithridaten, compulſit



compulit in castellum Gorneas, tutum loco, ac præsidio militum, quibus Cælius Pollio præfectus, centurio Casperius præerat. Nihil tam ignarum barbaris, quam machinamenta & astus oppugnationum. At nobis ea pars militiæ maximè gnara est. Ita Rhadamistus frustra, vel cum damno, tentatis munitionibus, obsidium incipit. Et cum vis negligeretur, avaritiam præfecti emergatur, obtestante Casperio, ne socius rex, ne Armenia, donum populi Romani, scelere & pecuniâ verterentur. Postremò, quia multitudinem hostium Pollio, iussa patris Rhadamistus, obtendebant, pactus inducias, abscedit; ut nisi Pharasmanen bello absterruisset, C. Ummidium Quadratum præsidem Syriæ doceret, quo in statu Armeniæ forent.

A. U. C.

804.

J. C.

51.

XLVI. Digressu centurionis, velut custode exsolutus præfectus, hortari Mithridaten ad sanciendum fœdus: " conjunctionem fratrum, ac priorem " ætate Pharasmanen, & cetera necessitudinum nomina " referens, " quòd filiam ejus in matrimonio haberet; quòd ipse Rhadamisto socer esset. " Non abnuere pacem Iberos, quamquam in tempore validiores; & satis cognitam Armeniorum " perfidiam: nec aliud præsidii, quam castellum " commeatu egenum: ne dubitaret armis incruentas " conditiones malle." Cunctante ad ea Mithridate, & suspectis præfecti consiliis, quòd pellicem regiam polluerat, inque omnem libidinem venalis habebatur, Casperius interim ad Pharasmanen pervadit: " utque Iberi obsidio decedant," expostulat. Ille propalam incerta, & sæpius molliora respondens, secretis nuntiis monet Rhadamistum, " oppugnationem quoquo modo celerare." Augetur flagitii merces, & Pollio occultâ corruptione impellit milites, ut " pacem " flagitarent, " seque præsidio abituros " minitarentur. Quâ necessitate, Mithridates diem locumque fœderi accepit, castelloque egreditur.

XLVII. Ac primo Rhadamistus in amplexus ejus effusus, simulare obsequium, " socerum " ac " parentem "

A. U. C.  
804.

J. C.  
51.

rentem" appellare. Adjicit jusjurandum, "non ferro, non veneno vim allaturum:" simul in lucum propinquum trahit, "provisum illic sacrificium imperatum" dictitans, "ut diis testibus pax firmaretur." Mos est regibus, quotiens in societatem coeant, implicare dextras, pollicesque inter se vincire, nodoque præstringere: mox ubi sanguis in artus extremos se effuderit, levi ictu cruorem eliciunt, atque invicem lambunt: id foedus arcanum habetur, quasi mutuo cruore sacratum. Sed tunc, qui ea vincula admovebat, decidisse simulans, genua Mithridatis invadit, ipsumque prostermit: simulque concursu plurium injiciuntur catenæ; ac compede, quod dedecorum barbaris, trahebatur. Moxque vulgus, duro imperio habitum, probra ac verbera intentabat. Et erant contrà, qui tantam fortunæ commutationem miserarentur. Secutaque cum parvis liberis conjunx, cuncta lamentatione complebat. Diversis & contectis vehiculis abduntur, dum Pharasmanis jussa exquirerentur. Illi cupido regni fratres & filiâ potior, animusque sceleribus paratus: visui tamen consuluit, ne coram interficerentur. Et Rhadamistus, quasi jurisjurandi memor, non ferrum, non venenum in sororem & patruum expromit; sed projectos in humum, & veste multâ gravique opertos necat. Filii quoque Mithridatis, quod cædibus parentum inlacrimaverant, trucidati sunt.

XLVIII. At Quadratus cognoscens proditum Mithridaten, & regnum ab interfectoribus obtineri, vocat consilium, docet acta, & an ulcisceretur consultat. Paucis decus publicum curæ: plures tuta differunt. "Omne scelus externum cum lætitiâ habendum. Semina etiam odiorum jacienda, ut sæpe Principes Romani eandem Armeniam specie largitionis, turbandis barbarorum animis præbuerint. Potiretur Rhadamistus male partis, dum invisus, infamis; quando id magis ex usu, quàm si cum gloria adeptus foret." In hanc sententiam itum. Ne tamen annuisse facinori viderentur,

&

& diversa Cæsar præciperet, missi ad Pharasmanen  
nuntii, ut abscederet a finibus Armeniis, filiumque  
abstraheret.

A. U. C.

804.

J. C.

51.

XLIX. Erat Cappadociæ procurator Julius Pelignus, ignavi animi, & deridiculo corporis juxta despiciendus; sed Claudio perquam familiaris, cum privatus olim conversatione scurrarum iners otium oblectaret. Is Pelignus, auxiliis provincialium contractis, tamquam recuperaturus Armeniam, dum socios magis, quam hostes, prædatur, abscessu suorum, & incurvantibus barbaris, præsidii egens, ad Rhadamistum venit: donisque ejus evictus, ultro "regium insigne sumere" cohortatur; sumentique adest auctor & satelles. Quod ubi turpi famâ divulgatum, ne ceteri quoque ex Peligno conjectarentur, Helvidius Priscus legatus cum legione mittitur, rebus turbidis pro tempore ut consuleret. Igitur properè montem Taurum transgressus, moderatione plura, quam vi, composuerat; cum "redire in Syriam" jubetur, "ne initium belli adversus Parthos existeret."

L. Nam Vologeses casum invadendæ Armeniæ obvenisse ratus, quam a majoribus suis possessam, externus rex flagitio obtineret, contrahit copias, fratremque Tiridatem deducere in regnum parat; ne qua pars domûs sine imperio ageret. Incessu Parthorum, sine acie pulsi Iberi: urbesque Armeniorum Artaxata & Tigranocerta jugum accepere. Deinde atrox hiems, seu parum provisi comæatus, & orta ex utroque tabes, perpellunt Vologesen omittere præsentia: vacuumque rursus Armeniam Rhadamistus invasit, truculentior quam antea, tamquam adversus defectores & in tempore rebellaturos. Atque illi quamvis servitio fueti, patientiam abrumpunt, armisque regiam circumveniunt.

LI. Nec aliud Rhadamisto subsidium fuit, quam pernicitas equorum, quibus seque & conjugem abstulit. Sed conjunx gravida, primam utcumque fugam ob metum hostilem, & mariti caritatem, toleravit. Post festinatione continuâ, ubi quati uterus,

&amp;



A. U. C. 804. & viscera vibrantur, orare "ut morte honestâ contumeliis captivitatis eximeretur." Ille primò amplecti, adlevare, adhortari, modò virtutem admirans, modò timore æger, ne quis relictâ potiretur. Postremò, violentiâ amoris, & facinorum non rudis, destrinxit acinacem, vulneratamque ripam ad Araxis trahit, flumini tradit, ne corpus etiam auferretur. Ipse præceps Iberos ad patrium regnum pervadit. Interim Zenobiam (id mulieri nomen) placidâ illuvie, spirantem, ac vitæ manifestam, advertêre pastores; & dignitate formæ haud degenerem reputantes, obligant vulnus, agrestia medicamina adhibent; cognitoque nomine & casu, in urbem Artaxata ferunt: unde publicâ curâ deducta ad Tiridaten, comiterque excepta, cultu regio habitata est.

A. U. C. 805. LII. Fausto Sullâ, Salvio Othone consulibus, Furius Scribonianus in exilium agitur, quasi "finem Principis per Chaldæos scrutaretur:" adnectebatur crimini "Junia mater ejus," ut "casûs prioris" (nam relegata erat) "impatiens." Pater Scriboniani Camillus arma per Dalmatiam moverat. Idque ad clementiam trahebat Cæsar, quòd stirpem hostilem iterum conservaret. Neque tamen exsuli longa posthac vita fuit: morte fortuitâ, an per venenum extinctus esset, ut quisque credidit, vulgare. "De mathematicis Italiâ pellendis" factum senatusconsultum, atrox & inritum. Laudati dehinc oratione Principis, "qui ob angustias familiares ordine senatorio sponte cederent," motique "qui remanendo impudentiam paupertati adjicerent."

LIII. Inter quæ refertur ad patres "de pœnâ feminarum, quæ servis conjungerentur." Statuiturque "ut, ignaro domino, ad id prolapsa, in servitute: sin consensisset, pro libertâ haberetur." Pallanti, quem "repertorem ejus relationis" ediderat Cæsar, "prætoria insignia, & centies quinquagies festertium" censuit consul designatus Barea Soranus: additum a Scipione Cornelio, "grates publicè agendas, quòd regibus Arcadiæ ortus, " veterri-



“veterrimam nobilitatem usui publico postponeret, A. U. C.  
 “seque inter ministros Principis haberi sineret.” 805.  
 Adseveravit Claudius, “contentum honore Pallan- J. C.  
 tem, intra priorem paupertatem subsistere.” Et 52.  
 fixum est ære publico senatusconsultum, quo liber-  
 tinus sestertii ter millies possessor, antiquæ parci-  
 moniæ laudibus cumulabatur.

LIV. At non frater ejus, cognomento *Felix*, pari moderatione agebat, jam pridem Judææ impositus, & cuncta malefacta sibi impunè ratus, tantâ potentiâ subnixo. Sanè præbuerant Judæi speciem motûs, ortâ seditione,\*\* postquam, cognitâ cæde ejus, haud obtemperatum esset: manebat metus, ne quis Principum eadem imperitaret. Atque interim Felix intempestivis remedijs delicta accendebat, æmulo ad deterrima Ventidio Cumano, cui pars provinciæ habebatur: ita divisus, ut huic Galilæorum natio, Felici Samaritæ parerent, discordes olim, & tum contemptu regentium minùs coercitis odiis. Igitur raptare inter se, immittere latronum globos, componere insidias, & aliquando præliis congregi, spoliæ & prædas ad procuratores referre. Hique primò lætari, mox gliscente perniciæ, cùm arma militum interjecissent, cæsi milites. Arsissetque bello provincia, ni Quadratus, Syriæ rector, subvenisset. Nec diu adversus Judæos, qui in necem militum proruperant, dubitatum, quin capite pœnas luerent: Cumanus & Felix cunctationem adferrebant, quia Claudius, causis rebellionis auditis, jus statuendi etiam de procuratoribus dederat. Sed Quadratus Felicem inter judices ostentavit, receptum in tribunal, quò studia accusantium deterrentur. Damnatique flagitiorum, quæ duo deliquerant, Cumanus; & quies provinciæ reddita.

LV. Nec multò pòst agrestium Cilicum nationes, quibus *Clitarum* cognomentum, sæpe & aliàs commotæ, tunc Trosobore duce, montes asperos castris cepere. Atque inde decursu in litora, aut urbes, vim cultoribus & oppidanis, ac plerumque in mercatores & navicularios audebant. Obsessaque civitas  
 Anemu-

A. U. C.

805.

J. C.

52.

Anemuriensis, & missi e Syriâ in subsidium equites, cum præfecto Curtio Severo, turbantur: quòd duri circùm loci, peditibusque ad pugnam idonei, equestre prælium haud patiebantur. Dein rex ejus oræ Antiochus, blandimentis adversus plebem, fraude in ducem, cùm barbarorum copias diffociasset, Trosobõre paucisque primoribus interfectis, ceteros clementiâ composuit.

LVI. Sub idem tempus, inter lacum Fucinum amnemque Lirin, perrupto monte, quòd magnificentia operis a pluribus viseretur, lacu in ipso navale prælium adornatur; ut quondam Augustus, structo cis Tiberim stagno, sed levibus navigiis, & minore copiâ ediderat. Claudius triremes quadriremesque & undeviginti hominum millia armavit: cincto ratibus ambitu, ne vagâ effugia forent: ac tamen spatium amplexus, ad vim remigii, gubernantium artes, impetusque navium, & prælio solita. In ratibus prætoriarum cohortium manipuli turmæque adstiterant, antepositis propugnaculis, ex quibus catapultæ balistæque tenderentur. Reliqua lacûs, classarii testis navibus obtinebant. Ripas & colles, ac montium edita in modum theatri, multitudo innumera complevit, proximis e municipiis, & alii Urbe ex ipsâ, visendi cupidine, aut officio in Principem. Ipse insigni paludamento, neque procul Agrippina chlamyde auratâ præsedere. Pugnatum, quamquam inter fontes, fortium virorum animo: ac post multum vulnerum, occidioni exempti sunt.

LVII. Sed perfecto spectaculo, apertum aquarum iter. Incuria operis manifesta fuit, haud satis depressi ad lacûs ima, vel media. Eoque, tempore interjecto, altiùs effossi specus; & contrahendæ rursus multitudini, gladiatorum spectaculum editur, inditis pontibus pedestrem ad pugnam. Quin & convivium effluvio lacûs appositum maghâ formidine cunctos adfecit, quia vis aquarum prorumpens, proxima trahebat, convulsis ulterioribus, aut fragore & sonitu exterritis. Simul Agrippina trepidatione Principis usa, ministrum operis Narcissum incusabat

incusat "cupidinis, ac prædarum." Nec ille reticet, "impotentiam muliebrem nimiasque spes ejus" arguens.

LVIII. D. Junio, Q. Haterio consulibus, se-  
decim annos natus Nero Octaviam, Cæsaris filiam,  
in matrimonium accepit. Utque studiis honestis,  
& eloquentiæ gloriâ nitesceret; causâ Iliensium  
susceptâ, "Romanum Troiâ demissum, & Juliæ  
stirpis auctorem Æneam," aliaque haud procul fa-  
bulis vetera facundè exsecutus, perpetrat "ut Ili-  
enses omni publico munere solverentur." Eodem  
oratore, Bononiensi coloniæ igni haustæ subventum,  
centies sestertii largitione. Redditur Rhodiis liber-  
tas, adempta sæpe aut firmata, prout bellis externis  
meruerant, aut domi seditione deliquerant: tribu-  
tumque Apamensibus, terræ motu convulsis, in  
quinquennium remissum.

A. U. C.

806.

J. C.

53.

LIX. At Claudius sævissima quæque promere  
adigebatur ejusdem Agrippinæ artibus, quæ Stati-  
lium Taurum opibus inlustrem, hortis ejus inhians,  
pervertit, accusante Tarquitio Prisco. Legatus is  
Tauri, Africam imperio proconsulari regentis, post-  
quam revererant, pauca "repetundarum crimina,"  
ceterùm "magicas superstitiones" objectabat. Nec  
ille diutiùs falsum accusatorem, indignasque sordes  
perpeffus, vim vitæ suæ attulit, ante sententiam  
senatûs. Tarquitiûs tamen curiâ exactus est: quod  
patres odio delatoris, contra ambitum Agrippinæ  
pervicere.

LX. Eodem anno sæpius audita vox Principis,  
"parem vim rerum habendam a procuratoribus suis  
judicatarum, ac si ipse statuisset." Ac ne fortuitò  
prolapsus videretur, senatûs quoque consulto cau-  
tum pleniùs, quàm antea & uberiùs. Nam divus  
Augustus, "apud equestres, qui Ægypto præside-  
rent, lege agi, decretaque eorum proinde haberi"  
jusserat, "ac si magistratus Romani constituissent:"  
mox alias per provincias, & in Urbe pleraque con-  
cessa sunt, quæ olim a prætoribus noscebantur.  
Claudius omne jus tradidit, de quo totiens sedi-

Tom. I.

L l

tione,



A. U. C.  
806.J. C.  
53.

tionem, aut armis, certatum, cum Sempronius rogationibus equester ordo in possessione iudiciorum locaretur; aut rursus Servilii leges senatus iudicia redderent: Mariusque & Sulla olim de eo vel precipue bellarent. Sed tunc ordinum diversa studia: & quae vicerant, publice valebant. C. Oppius & Cornelius Balbus primi Caesaris opibus potuere conditiones pacis & arbitria belli tractare. Matius posthac & Vedius, & cetera equitum Romanorum praevalida nomina, referre nihil attinuerit; cum Claudius libertos, quos rei familiari praefecerat, sibi & legibus adaequaverit.

LXI. Retulit dein "de immunitate Cois tribuenda." Multaque "super antiquitate eorum" memoravit: "Argivos, vel Coem Latonae parentem, vetustissimos insulae cultores: mox adventu Aesculapii artem medendi inlatam, maximaeque inter posteros ejus celebrem fuisse," nomina singulorum referens, & quibus quisque aetatibus viguissent. Quin etiam dixit "Xenophontem, cujus scientia ipse uteretur, eadem familia ortum: precibusque ejus dandum, ut omni tributo vacui in posterum Coi, sacrae & tantum dei ministrum insulam colerent." Neque dubium habetur, multa eorundem in populum Romanum merita, sociaque victorias potuisse tradi. Sed Claudius facilitate solita, quod uni concesserat, nullis extrinsecus adjumentis velavit.

LXII. At Byzantii, data dicendi copia, cum "magnitudinem onerum" apud senatum deprecarentur, cuncta repetivere; orsi "a foedere, quod nobiscum ierant, qua tempestate bellavimus adversus regem Macedonum, cui ut degeneri, Pseudophilippi vocabulum impositum." "Missas" posthac "copias in Antiochum, Persen, Aristonicum, & piratico bello adjutum Antonium;" memorabant "quaeque Sullae, aut Lucullo, aut Pompeio obtulissent." Mox "recentia in Caesares merita, quando ea loca infiderent, quae transmeantibus terram marique ducibus, exercitibusque,



“citibusque, simul vehendo commeatu opportuna  
“forent.” A. U. C.  
806.

LXIII. Namque arctissimo inter Europam Asiam-  
que divortio, Byzantium in extremâ Europâ posuere  
Græci, quibus Pythium Apollinem consulentibus,  
“ubi conderent urbem,” redditum oraculum est :  
“quærent sedem, cæcorum terris adversam.” Eâ  
ambage Chalcedonii monstrabantur, quod priores  
illuc advekti, prævisâ locorum utilitate, pejora le-  
gissent. Quippe Byzantium fertili solo, secundo-  
que mari, quia vis piscium innumera Ponto erum-  
pens, & obliquis subter undas saxis exterrita, omisso  
alterius litoris flexu, hos ad portus defertur. Unde  
primò quæstuosi & opulenti ; pòst magnitudine  
onerum urgente, “finem aut modum” orabant,  
adnitente Principe, qui “Thracio Bosporanoque  
bello recens fessos, juvandosque” retulit. Ita tri-  
buta in quinquennium remissa.

LXIV. M. Asinio, Manio Acilio consulibus, A. U. C.  
807.  
J. C.  
54.  
mutationem rerum in deterius portendi, cognitum  
est crebris prodigiis. Signa ac tentoria militum  
igne cælesti arserunt. Fastigio Capitolii examen apium  
insedit. Biformes hominum partus : & suis fetum  
editum, cui accipitrum unguis inessent. Numera-  
batur inter ostenta, deminutus omnium magistra-  
tuum numerus, quæstore, ædili, tribuno, ac præ-  
tore, & consule, paucos intra menses defunctis. Sed  
in præcipuo pavore Agrippina vocem Claudii, quam  
temulentus jecerat, “fatale sibi, ut conjugum fla-  
gitia ferret, dein puniret,” metuens, agere & cele-  
rare statuit, perditâ priùs Domitiâ Lepidâ, mulie-  
ribus causis : quia Lepida minore Antoniâ genita,  
avunculo Augusto, Agrippinæ sobrina prior, ac  
Cneii, mariti ejus, soror, parem sibi claritudinem  
credebat : nec forma, ætas, opes multum distabant ;  
& utraque impudica, infamis, violenta, haud minùs  
vitiis æmulabantur, quàm si qua ex fortunâ prospera  
acceperant. Enimvero certamen acerrimum, amita  
potiùs, an mater, apud Neronem prævaleret. Nam  
Lepida blandimentis ac largitionibus juvenilem ani-

A. U. C. 807. mum devinciebat ; truci contrà ac minaci Agrippinâ, quæ filio dare imperium, tolerare imperitantem nequibat.

J. C.  
54.

LXV. Ceterum objecta sunt “ quodd conjugium  
“ Principis devotionibus petivisset, quoddque parum  
“ coercitis per Calabriam servorum agminibus pacem Italiæ turbaret. ” Ob hæc mors indicta, multum adversante Narcisso, qui, Agrippinam magis magisque suspectans, promptissime inter proximos ferebatur, “ certam sibi perniciem, seu Britannicus  
“ rerum, seu Nero potiretur. Verum ita de se  
“ meritum Cæsarem, ut vitam usui ejus impenderet. Convictam Messalinam & Silium. Pares  
“ iterum accusandi causas esse, si Nero imperitaret.  
“ Britannico successore, nullum Principi meritum :  
“ ac novercæ infidiis domum omnem convelli, majore flagitio, quam si impudicitiam prioris conjugis reticivisset : quamquam ne impudicitiam  
“ quidem nunc abesse, Pallante adultero : ne quis  
“ ambigat, decus, pudorem, corpus, cuncta regno  
“ viliora habere. ” Hæc atque talia dictitans, amplecti Britannicum, “ robor ætatis quam maturimum ” precari : modò ad deos, modò ad ipsum tendere manus, “ adolesceret, patris inimicos depelleret : matris etiam interfectores ulcisceretur. ”

LXVI. In tanta mole curarum, Claudius valetudine adversâ corripitur, refovendisque viribus mollitiæ cæli, & salubritate aquarum, Sinuessam pergit. Tum Agrippina, sceleris olim certa, & oblatae occasionis propera, nec ministrorum egens, de genere veneni consultavit : “ ne repentino & “ præcipiti facinus proderetur ; si lentum & tabidum delegivisset, ne admotus supremis Claudius, “ & dolo intellecto, ad amorem filii rediret. ” “ Exquisitum aliquid ” placebat, “ quod turbaret “ mentem, & mortem differret. ” Deligitur artifex talium, vocabulo *Locusta*, nuper beneficii damnata, & diu inter instrumenta regni habita. Ejus mulieris ingenio paratum virus, cujus minister e spadonibus

spadonibus fuit Halotus, inferre epulas, & explorare gustu solitus.

A. U. C.

807.

LXVII. Adeoque cuncta mox pernotuere, ut temporum illorum scriptores prodiderint, “infusum delectabili cibo boletorum venenum; nec vim medicaminis statim intellectam, socordiâne Claudi, an vinolentiâ.” Simul soluta alvus subvenisse videbatur. Igitur exterrita Agrippina, & quando ultima timebantur, spretâ præsentium invidiâ, provisam jam sibi Xenophontis medici conscientiam adhibet. Ille tamquam nisus evomentis adjuvaret, pinnam rapido veneno inlitam faucibus ejus demisisse creditur: haud ignarus summa scelera incipi cum periculo, peragi cum præmio.

J. C.

54.

LXVIII. Vocabatur interim senatus; vota que pro incolumitate Principis consules & sacerdotes nuncupabant, cùm jam exanimis vestibibus & fomentis obtegeretur, dum res firmando Neronis imperio componuntur. Jam primùm Agrippina, velut dolore victa & solatia conquirens, tenere amplexu Britannicum, “veram paterni oris effigiem” appellare, ac variis artibus demorari, ne cubiculo egrederetur. Antoniam quoque, & Octaviam, sorores ejus, attinuit, & cunctos aditus custodiis clauderat; crebròque vulgabat, “ire in melius valetudinem Principis,” quò miles bonâ in spe ageret, tempusque prosperum ex monitis Chaldæorum adventaret.

LXIX. Tunc medio diei, tertium ante Idus Octobris foribus palatii repenti diductis, comitante Burro, Nero egreditur ad cohortem, quæ more militiæ excubiis adest. Ibi, monente Præfecto, festis vocibus exceptus, inditur lecticæ. Dubitavisse quosdam ferunt, respectantes, rogitantesque “ubi Britannicus esset?” mox, nullo in diversum auctore, quæ offerebantur secuti sunt. Inlatusque castris Nero, & congruentia temporis præfatus, promisso donativo, ad exemplum paternæ largitionis, *Imperator* consalutatur. Sententiam militum secuta patrum

trum

- A. U. C. 807. trum consulta : nec dubitatum est apud provincias.  
Cælestesque honores Claudio decernuntur, & funeris  
J. C. 54. sollemne perinde ac divo Augusto celebratur : æmu-  
lante Agrippinâ proaviæ Liviæ magnificentiam.  
Testamentum tamen haud recitatum, ne antepositus  
filio privignus, injuriâ & invidiâ animos vulgi tur-  
baret.



# B R E V I A R I U M

## LIBRI TERTIIDECIMI.

I. **SILANUS** per dolum *Agrippinæ* veneno interemptus. *Narcissus* ad mortem agitur. II. *Burri* & *Senecæ* laus. *Censorium Claudii* funus: laudatur a Principe. IV. *Bona Neronis* initia; multaque arbitrio senatûs constituta. VI. *Parthi Armeniam* adfectant: quibus *Domitius Corbulo* opponitur. XII. Delapso *Nerone* in amorem *Actes* libertæ, *Agrippina* infremit; simulque infracta ejus potentia. XIV. *Pallas* curâ rerum demovetur. XV. Mox venenum *Britannico* properatum: festinum ejus funus, proviso antè paratu & modico. XVIII. *Agrippina*, *Neroni* offensior, visa res novas moliri: accusata eo nomine, ultionem in delatores, & præmia amicis obtinet. XXII. *Silana* in exsilium acta. Deferuntur a *Pæto* *Pallas* ac *Burrus*: exsilium accusatori inrogatum. XXIV. *Urbs* lustrata. XXV. *Neronis* luxus, & lascivi per noctem discursus. *Histriones Italiâ* pulsi. XXVI. *Actum* in senatu de fraudibus libertorum, iisque in servitutem revocandis: nihil tamen in commune derogatum. XXVIII. Jus tribunorum & ædilium cohibitum. *Ærarii* cura variè habita. XXX. *Damnatur Vipsanius Lenas*. Mors *L. Volusii*. XXXI. *Magistratus*, qui provincias obtinerent, ludos edere prohibiti. XXXII. *Dominorum securitati* consultum. *Pomponia Græcina* mariti judicio permissa, & insons absoluta. XXXIII. De repetundis postuluntur *P. Celer*, *Cossutianus Capito*, *Eprius Marcellus*.

cellus. XXXIV. Neronis liberalitas. Prolatum de  
 obtinendâ Armeniâ bellum, acriter sumitur. Priscâ  
 severitate & disciplinâ firmato milite, Corbulo Arme-  
 niam ingreditur : urbem Artaxata capit & incendit.  
 XLII. P. Suilius Romæ damnatur. XLIV. Octavius  
 Sagitta, amore vecors, Pontiam ferro transverberat :  
 mira liberti fides. XLV. Sabinam Poppæam amare  
 incipit Nero. XLVII. Cornelius Sulla Massiliam amo-  
 vetur. XLVIII. Puteolanorum seditio. XLIX. Pætus  
 Thrasea leviori senatusconsulto contradicit, ut Patrum  
 bonos cresceret. L. Publicanorum immodestia. Vecti-  
 galia contra Neronis impetum retenta. Leges cujusque  
 publici, occultæ ad id tempus, proscribuntur. LIII.  
 In Germaniâ Frisii res morvent : inessis juxta Rbenum  
 agris, mox jussi decedere : capti cæsi, qui resistere.  
 Eisdem agros, pari fato, occupant Ansibarii. LVII.  
 Inter Hermunduros Cattoque bellum, Cattis exitiosum.  
 LVIII. Ruminæ arbor revirescit.

Gesta hæc annis quatuor.

A. U. C. J. C.

DCCCVIII.	55.	Coff.	{ Nerone Claudio Cæsare, L. Antistio Vetere.
DCCCIX.	56.	Coff.	{ Q. Volusio Saturnino, P. Cornelio Scipione.
DCCCX.	57.	Coff.	{ Nerone Claudio Cæsare II. L. Calpurnio Pisone.
DCCCXI.	58.	Coff.	{ Nerone Claudio Cæsare III. Valerio Messala.

## C. CORNELII TACITI

### A N N A L E S.

#### LIBER TERTIUSDECIMUS.

**P**RIMA novo principatu mors Junii Silani, A. U. C.  
proconsulis Asiæ, ignaro Nerone, per dolum 807.  
Agrippinæ paratur: non quia ingenii violentiâ  
exitium inritaverat, segnis & dominationibus aliis J. C.  
fastiditus, aded ut C. Cæsar *pecudem auream* eum 54.  
appellare solitus sit: verum Agrippina, fratri ejus  
L. Silano necem molita, ultorem metuebat, crebrâ  
vulgi famâ, “anteponendum esse vix dum pueri-  
tiam egresso Neroni, & imperium per scelus  
“adepto, virum ætate compositâ, infontem, no-  
“bilem, &, quod tunc spectaretur, e Cæsarum  
“posteris.” Quippe & Silanus divi Augusti ab-  
nepos erat: hæc causa necis: ministri fuere P. Celer,  
eques Romanus, & Helius libertus, rei familiari  
Principis in Asiâ impositi. Ab his proconsuli ve-  
nenum inter epulas datum est, apertiùs quàm ut  
fallerent. Nec minùs properatò Narcissus, Claudii  
libertus, de cujus jurgiis adversùs Agrippinam re-  
tuli, asperâ custodiâ, & necessitate extremâ, ad mor-  
tem agitur; invito Principe, cujus abditis adhuc  
Tom. I. M m vitiis

A. U. C. 807. vitiis per avaritiam ac prodigientiam mirè congruebat.

J. C.  
54.

II. Ibaturque in cædes, nisi Afranius Burrus, & Annæus Seneca obviam issent. Hi rectores imperatoriæ juventæ, & rarum in societate potentiae, concordēs, diversâ arte ex æquo pollebant. Burrus militaribus curis, & severitate morum; Seneca præceptis eloquentiæ, & comitate honestâ: juvantes invicem, quod facilius lubricam Principis ætatem, si virtutem aspernaretur, voluptatibus concessis retinerent. Certamen utrique unum erat contra ferociam Agrippinæ, quæ, cunctis malæ dominationis cupidinibus flagrans, habebat in partibus Pallantem; quo auctore, Claudius nuptiis incestis, & adoptione exitiosâ, semet pervererat. Sed neque Neroni infra servos ingenium; & Pallas, tristi arrogantia modum liberti egressus, tædium suum moverat. Propalam tamen omnes in eam honores cumulabantur, signumque more militiæ petenti tribuno dedit, *optimæ matris*. Decreti & a senatu "duo lictores, "flaminium Claudiale," simul Claudio "censo-  
rium funus," & mox "consecratio."

III. Die funeris, laudationem ejus Princeps exorsus est. Dum "antiquitatem generis, consulatus, ac triumphos majorum" enumerabat, intentus ipse & ceteri. "Liberalium" quoque "artium" commemoratio, "& nihil, regente eo, reipublicæ triste ab externis accidisse," pronis animis audita. Postquam ad "providentiam sapientiamque" flexit, nemo risui temperare, quamquam oratio a Senecâ composita, multum cultus præferret: ut fuit illi viro ingenium amœnum, & temporis ejus auribus accommodatum. Adnotabant seniores, quibus otiosum est vetera & præsentia contendere, "primum  
"ex iis, qui rerum potiti essent, Neronem alienæ  
"facundia eguisse." Nam dictator Cæsar summis oratoribus æmulus; & Augusto prompta ac profluens, quæ deceret Principem, eloquentia fuit. Tiberius artem quoque callebat, quâ verba expendere, tum validus sensibus, aut consulto ambiguus.  
Etiam



Etiam C. Cæsaris turbata mens vim dicendi non corruptit. Nec in Claudio, quotiens meditata disse-  
reret, elegantiam requireres. Nero puerilibus ita-  
tim annis, vividum animum in alia detorsit. Cæ-  
lare, pingere, cantus aut regimen equorum exer-  
cere: & aliquando carminibus pangendis, inesse  
sibi elementa doctrinæ ostendebat.

A. U. C.

807.

J. C.

54.

IV. Ceterum peractis tristitiæ imitamentis, cu-  
riam ingressus, & “ de auctoritate patrum, & con-  
“ sensu militum ” præfatus, “ consilia sibi & ex-  
“ empla capeffendi egregiè imperii ” memoravit:  
“ nec juventam armis civilibus, aut domesticis dis-  
“ cordiis imbutam: nulla odia, nullas injurias,  
“ nec cupidinem ultionis adferre.” Tum formam  
futuri principatûs præscripsit, ea maximè declinans,  
quorum recens flagrabat invidia. “ Non enim se  
“ negotiorum omnium judicem fore, ut, clausis  
“ unam intra domum accusatoribus & reis, paucó-  
“ rum potentia grassaretur. Nihil in penetibus  
“ suis venale, aut ambitioni pervium: discretam  
“ domum & rempublicam. Teneret antiqua munia  
“ senatus. Consulum tribunalibus Italia & pub-  
“ licæ provinciæ adfisterent. Illi patrum aditum  
“ præberent: se mandatis exercitibus consulturum.”

V. Nec defuit fides. Multaque arbitrio senatûs  
constituta sunt: “ Ne quis ad causam orandam  
“ mercede aut donis emeretur. Ne designatis qui-  
“ dem quæstoribus edendi gladiatores necessitas  
“ esset.” Quod quidem, adversante Agrippinâ,  
“ tamquam acta Claudii subverterentur,” obtinuere  
patres: qui in palatium ob id vocabantur, ut ad-  
staret abditis a tergo foribus velo discreta, quod  
visum arceret, auditus non adimeret. Quin & le-  
gatis Armeniorum causam gentis apud Neronem  
orantibus, escendere suggestum Imperatoris, & præ-  
fidere simul parabat; nisi, ceteris pavore defixis,  
Seneca admonuisset, “ venienti matri occurreret.”  
Ita specie pietatis, obviam itum dedecori.

VI. Fine anni, turbidis rumoribus, “ prorupisse  
rursum Parthos, & rapi Armeniam ” allatum est,

M m 2

“ pulso

A. U. C.  
807.J. C.  
54.

“ pulso Rhadamisto, ” qui sæpe regni ejus potitus, dein profugus, tum quoque bellum deseruerat. Igitur in Urbe sermonum avidâ, “ quemadmodum Princeps, vix septemdecim annos egressus, suscipere eam molem, aut propulsare posset? quod subsidium in eo, qui a semina regeretur? num prœlia quoque & oppugnationes urbium, & cetera belli, per magistros administrari possent, ” anquirebant. Contra alii, “ meliùs evenisse ” disserunt, “ quàm si invalidus senectâ & ignaviâ Claudius, militiæ ad labores vocaretur, servilibus jussis obtemperaturus. Burrum tamen & Senecam multarum rerum experienciâ cognitos: & Imperatori quantùm ad robur deesse? cùm octavodecimo ætatis anno Cn. Pompeius, nonodecimo Cæsar Octavianus, civilia bella sustinuerint. Pleraque in summâ fortunâ auspiciis & consiliis, quàm telis & manibus geri. Daturum planè documentum, honestis, an secus amicis uteretur, si ducem amotâ invidiâ egregium, quàm si pecuniosum & gratiâ subnixum per ambitum deligeret. ”

VII. Hæc atque talia vulgantibus, Nero & “ juventutem proximas per provincias quæsitam splendidis Orientis legionibus admove, legionesque ipsas propiùs Armeniam collocari ” jubet. “ Duosque veteres reges Agrippam & Antiochum expedire copias, quis Parthorum fines ultro intrarent, simul pontes per amnem Euphraten jungi. “ Et minorem Armeniam Aristobulo, regionem Sophenen Sohemo cum insignibus regiis ” mandat. Exortusque in tempore æmulus Vologeso, filius Vardanes. Et abscessere Armeniâ Parthi, tamquam differrent bellum.

VIII. Sed apud senatum omnia in majus celebrata sunt, sententiis eorum, qui “ supplicationes, & diebus supplicationum vestem Principi triumphalem, utque ovans Urbem iniret, effigiesque ejus pari magnitudine ac Martis Ultoris, eodem in templo, ” censuere: præter suetam adulationem læti, quòd Domitium Corbulonem retinendæ Armeniæ

Armeniae præposuerat: videbaturque locus virtutibus patefactus. Copiæ Orientis ita dividuntur, ut pars auxiliarium cum duabus legionibus apud provinciam Syriam, & legatum ejus Quadratum Ummidium, remaneret; par civium sociorumque numerus Corbuloni esset, additis cohortibus alisque, quæ apud Cappadociam hiemabant. Socii reges, prout bello conduceret, parere jussi. Sed studia eorum in Corbulonem promptiora erant: qui, ut famæ inserviret, quæ in novis cœptis validissima est, itinere properè confecto, apud Ægæas, civitatem Ciliciæ, obvium Quadratum habuit, illuc progressum, ne, si ad accipiendas copias Syriam intravisset Corbulo, omnium ora in se verteret, corpore ingens, verbis magnificus, & super experientiam sapientiamque, etiam specie inanium validus.

A. U. C.

807.

J. C.

54.

IX. Ceterum uterque Vologesen regem nuntiis monebant, "pacem quàm bellum mallet; datisque  
"obsidibus, solitam prioribus reverentiam in populum Romanum continuaret." Et Vologeses, quod bellum ex commodo pararet, an ut æmulationis suspectos per nomen obsidum amoveret, tradit nobilissimos ex familiâ Arsacidarum. Accepitque eos centurio Histeius, ab Ummidio missus fortè prior, eâ de causâ adito rege. Quod postquam Corbuloni cognitum est; "ire" præfectum cohortis Arrium Varum, "& recipere obsides" jubet. Hinc ortum inter præfectum & centurionem jurgium, ne diutius externis spectaculo esset, arbitrium rei obsidibus legatisque, qui eos ducebant, permissum. Atque illi ob recentem gloriam, & inclinatione quadam etiam hostium, Corbulonem prætulere. Unde discordia inter duces: querente Ummidio, "prærepta, quæ suis consiliis patravisset;" testante contrà Corbulone, "non prius conversum regem  
"ad offerendos obsides, quàm ipse dux bello delectus, spes ejus ad metum mutaret." Nero, quod componeret diversos, sic evulgari jussit: "Ob  
"res a Quadrato & Corbulone prospere gestas,  
"laurum

- A. U. C. 807. "laurum fascibus Imperatoriis addi." Quæ in alios consules egressa, conjunxi.
- J. C. 54. X. Eodem anno Cæsar "effigiem Cn. Domitio patri, consularia insignia Asconio Labeoni," quo tutore usus erat petivit a senatu: sibi que "statuas argento vel auro solidas," adversus offerentes prohibuit. "Et quamquam censuissent patres, ut principium anni inciperet mense Decembri," quo ortus erat Nero, veterem religionem Kalendarum Januariarum inchoando anno retinuit. Neque recepti sunt inter reos Carinas Celer, senator, servo accusante; aut Julius Densus, equester, cui favor in Britannicum crimini dabatur.
- A. U. C. 808. XI. Claudio Nerone, L. Antistio consulibus, cum in acta Principum jurarent magistratus, "in sua acta collegam Antistium jurare" prohibuit: magnis patrum laudibus, ut juvenilis animus, levium quoque rerum gloriâ sublatus, majores continuaret. Secutaque lenitas in Plantium Lateranum, quem ob adulterium Messalinæ ordine remotum, reddidit senatui, "clementiam suam" obstringens crebris orationibus; quas Seneca, testificando quàm honesta præciperet, vel jactandi ingenii, voce Principis vulgabat.
- J. C. 55. XII. Ceterum infracta paullatim potentia matris, delapso Nerone in amorem libertæ, cui vocabulum *Acte* fuit: simul adsumptis in conscientiam Othone & Claudio Senecione, adolescentulis decoris: quorum Otho, familiâ consulari, Senecio, liberto Cæsaris patre genitus, ignarâ matre, dein frustra obnitente, penitus inreperant per luxum & ambigua secreta: ne severioribus quidem Principis amicis adversantibus, mulierculâ, nullâ cujusquam injuriâ, cupidines Principis explente: quando uxore ab Octaviâ, nobili quidem & probitatis spectatâ, fato quodam, an quia prævalent illicita, abhorrebat: metuebaturque ne in supra seminarum insultrium prorumperet, si illâ libidine prohiberetur.
- XIII. Sed Agrippina "libertam æmulam, nurum ancillam," aliaque eundem in modum muliebriter fremere.



fremere. Neque pœnitentiam filii, aut satietatem opperiri: quantôque sœdiora exprobrabat, acriùs accendere: donec vi amoris subactus, exueret obsequium in matrem, seque Senecæ permitteret. Ex cuius familiaribus Annæus Serenus, simulatione amoris adversûs eamdem libertam, primas adolescentis cupides velaverat, præbueratque nomen, ut quæ Princeps furtim mulierculæ tribuebat, ille palam largiretur. Tum Agrippina, versis artibus, per blandimenta juvenem adgredi, "suum potiùs "cubiculum ac sinum" offerre "contegendis, quæ "prima ætas, & summa fortuna expeterent." Quin & fatebatur "intempestivam severitatem," & suarum opum quæ haud procul Imperatoriis aberant, copias tradebat: ut nimia nuper coercendo filio, ita rursus intemperanter demissa. Quæ mutatio neque Neronem fefellit, & proximi amicorum metuebant, orabantque "cavere insidias mulieris semper atrocis, tum & falsæ." Fortè illis diebus Cæsar, inspecto ornatu, quo Principum conjuges ac parentes effulserant, deligit vestem & gemmas, misitque donum matri: nullâ parcimoniâ, cum præcipua & cupita aliis, prior deferret. Sed Agrippina "non his instrui cultus suos, sed ceteris arceri" proclamat, "& dividere filium, quæ cuncta ex ipsâ haberet." Nec defuere qui in deterius referrent.

XIV. Et Nero, infensus iis, quibus superbia muliebris innitebatur, demovet Pallantem curâ rerum, quîs a Claudio impositus, velut arbitrum regni agebat. Ferebaturque, degrediente eo, magnâ prosequentium multitudine, non absurdè dixisse: "Ire Pallantem, ut ejuraret." Sanè pepigerat Pallas, "ne cuius facti in præteritum interrogaretur, paresque rationes cum republicâ haberet." Præceps post hæc Agrippina, ruere in terrorem & minas, neque Principis auribus abstinere, quominus testaretur, "adultum jam esse Britannicum, veram "dignamque stirpem suscipiendo patris imperio, "quod insitus & adoptivus, per injurias matris "exerceret. Non abnuere se, quin cuncta infelicis  
"domûs

A. U. C.

808.

J. C.

55.

- A. U. C. 808. "domûs mala patefierent, suæ in primis nuptiæ,  
 J. C. 55. "suum veneficium. Id solum diis & sibi provisum,  
 "quodd viveret privignus. Ituram cum illo in  
 "castra. Audiretur hinc Germanici filia, inde  
 "debilis rursus Burrus & exsul Seneca, truncâ  
 "scilicet manu, & professoriâ linguâ, generis hu-  
 "mani regimen exostulantes." Simul intendere  
 manus, aggerere probra: "consecratum Claudium,  
 "infernus Silanorum manes" invocare, "& tot  
 "inrita facinora."

XV. Turbatus his Nero, & propinquo die, quo quartumdecimum ætatis annum Britannicus explebat, volutare secum, modò matris violentiam, modò ipsius indolem, ut quidem experimento nuper cognitam, quo tamen favorem latè quævisisset. Festis Saturno diebus inter alia æqualium ludicra, regnum lusu sortientium, evenerat ea fors Neroni. Igitur ceteris diversa, nec ruborem allatura: ubi Britannico jussit, "exurgeret, progressusque in medium cantum aliquem inciperet," inrisum ex eo sperans pueri, sobrios quoque convictus, nedum temulentos, ignorantis; ille constanter exorsus est carmen, quo "evolutum eum sede patriâ rebusque summis," significabatur. Unde orta miseratio manifestior, quia dissimulationem nox & lascivia exemerat. Nero, intellectâ invidiâ, odium intendit. Urgentibusque Agrippinæ minis, quia nullum crimen, neque jubere cædem fratris palam audebat, occulta molitur; "pararique venenum" jubet, ministro Pollione Julio, prætoris cohortis tribuno, cujus curâ attinebatur damnata veneficii, nomine *Locusta*, multâ scelerum famâ. Nam ut proximus quisque Britannico neque fas, neque fidem pensi haberet, olim provisum erat. Primum venenum ab ipsis educatoribus accepit, transmisitque, exsolutâ alvo, parum validum, sive temperamentum inerat, ne statim sæviret. Sed Nero, lenti sceleris impatiens, minitari tribuno, jubere "supplicium veneficæ, quodd, "dum rumorem respiciunt, dum parant defensiones, "securitatem morarentur." Promittentibus dein  
 " tam

“ tam præcipitem necem, quàm si ferro urgeretur,”  
cubiculum Cæsaris juxta decoquitur virus, cognitis  
antea venenis rapidum.

A. U. C.

808.

J. C.

55.

XVI. Mos habebatur, Principum liberos, cum  
ceteris idem ætatis nobilibus, sedentes vesci in  
aspectu propinquorum, propriâ & parciore mensâ.  
Illic epulante Britannico, quia cibos potusque ejus  
delectus ex ministris gustu explorabat, ne omitte-  
retur institutum, aut utriusque morte proderetur  
scelus, talis dolus repertus est. Innoxia adhuc, ac  
præcalida, & libata gustu potio traditur Britannico.  
Dein, postquam fervore aspernabatur, frigidâ in  
aquâ adfunditur venenum; quod ita cunctos ejus  
artus pervasit, ut vox pariter & spiritus raperentur.  
Trepidatur a circumfidentibus, diffugiunt impru-  
dentes. At quibus altior intellectus, resistunt de-  
fixi, & Neronem intuentes. Ille, ut erat reclinis,  
& nescio similis, “ solitum ita,” ait, “ per comi-  
“ tialem morbum, quo primùm ab infantiâ adflicta-  
“ retur Britannicus, & redituros paullatim visus  
“ sensusque.” At Agrippinæ is pavor, ea conster-  
natio mentis, quamvis vultu premeretur, emicuit,  
ut perinde ignaram fuisse, ac sororem Britannici  
Octaviam, constiterit: quippe sibi supremum auxi-  
lium ereptum, & parricidii exemplum intelligebat.  
Octavia quoque, quamvis rudibus annis, dolorem,  
caritatem, omnes affectus abscondere didicerat. Ita  
post breve silentium, repetita convivii lætitia.

XVII. Nox eadem necem Britannici & rogem  
conjunct, proviso antè funebri paratu, qui modic-  
us fuit. In campo tamen Martis sepultus est, adeò  
turbidis imbris, ut vulgus iram deum portendi  
crediderit adversus facinus, cui plerique etiam ho-  
minum ignoscebant, antiquas fratrum discordias,  
& infociabile regnum æstimantes. Tradunt plerique  
eorum temporum scriptores, “ crebris ante exitium  
diebus, inlufum esse pueritiæ Britannici Neronem:”  
ut jam non præmatura, neque sæva mors videri  
queat, quamvis inter sacra mensæ, ne tempore qui-  
dem ad complexum sorori dato, ante oculos inimici

TOM. I.

N n

properata



A. U. C.

808.

J. C.

55.

properata sit, in illum supremum Claudiorum sanguinem, stupro prius, quàm veneno, pollutum. Festinationem exsequiarum edicto Cæsar defendit, id a majoribus institutum referens, "subtrahere  
"oculis acerba funera, neque laudationibus, aut  
"pompâ detinere. Ceterum & sibi amisso fratris  
"auxilio, reliquas spes in republicâ fitas : & tantò  
"magis fovendum patribus populoque Principem,  
"qui unus superesset e familiâ, summum ad fastigium genitâ." Exin largitione potissimos amicorum auxit.

XVIII. Nec defuere, qui arguerent viros gravitatem adseverantes, "quoddam domos, villas, id temporis, quasi prædam divisissent." Alii necessitatem adhibitam credebant a Principe, sceleris sibi conscio, & veniam sperante, si largitionibus validissimum quemque obstrinxisset. At matris ira nullâ munificentiam leniri; sed amplecti Octaviam, crebra cum amicis secreta habere; super ingentem avaritiam, undique pecunias, quasi in subsidium, corripiciens: tribunos & centuriones comiter excipere: nomina & virtutes nobilium, qui etiam tum supererant, in honore habere; quasi quæreret ducem & partes. Cognitum id Neroni, "excubiasque militares," quæ, ut conjugii Imperatoris solitum, & matri servabantur, "& Germanos" super eundem honorem custodes additos "degredi" jubet. Ac ne cœtu salutantium frequentaretur, separat domum, matremque transfert in eam, quæ Antonia fuerat: quotiens ipse illuc ventitaret, septus turbâ centurionum, & post breve osculum digrediens.

XIX Nihil rerum mortalium tam instabile ac fluxum est, quàm fama potentia, non suâ vi nixæ. Statim relictum Agrippinæ limen. Nemo solari, nemo adire, præter paucas feminas, amore an odio, incertum. Ex quibus erat Junia Silana, quam matrimonio C. Silii a Messalinâ depulsam, supra retuli, insignis genere, formâ, lasciviâ, & Agrippinæ diu percara: mox occultis inter eas offensio-

nibus,



nibus, quia Sextium Africanum, nobilem juvenem, a nuptiis Silanæ deterruerat Agrippina, "impudicam & vergentem annis" dictitans; non ut Africanum sibi seponeret, sed ne opibus & orbitate Silanæ maritus potiretur. Illa, spe ultionis oblatâ, parat accusatores ex clientibus suis, Iturium & Calvisium, non vetera, & sæpius jam audita deferens, "quodd Britannici mortem lugeret," aut "Octaviæ injurias evulgaret:" sed "destinavisse eam, Rubellium Plautum, per maternam originem pariter ac Nero gradu a divo Augusto, ad res novas extollere; conjugioque ejus potiri, ac rempublicam rursus invadere:" hæc Iturius & Calvisius Atimeto, Domitiæ, Neronis amitæ, liberto, aperiunt. Qui lætus oblati (quippe inter Agrippinam & Domitiam insensa æmulatio exercebatur) Paridem histrionem, libertum & ipsum Domitiæ, impulit "ire properè, crimenque atrociter deferre."

XX. Profecta nox erat, & Neroni per vinolentiam trahebatur; cùm ingreditur Paris, solitus aliquin ad temporis lusus Principis intendere. Sed tunc compositus ad mæstitiam, expositoque indicii ordine, ita audientem exterret, ut non tantum matrem Plautumque interficere, sed Burrum etiam demovere præfecturâ destinaret, tamquam Agrippinæ gratiâ provectum, & vicem reddentem. Fabius Rusticus auctor est, "scriptos esse ad Cæcinam Tusculum codicillos, mandatâ ei prætoriarum cohortium curâ: sed ope Senecæ dignationem Burro retentam." Plinius & Cluvius nihil dubitatum de fide præfecti referunt: sanè Fabius inclinat ad laudes Senecæ, cujus amicitia floruit. Nos consensum auctorum secuti, quæ diversa prodiderint, sub nominibus ipsorum trademus. Nero trepidus, & interficiendæ matris avidus, non prius differri potuit, quàm Burrus necem ejus promitteret, si facinoris coargueretur: "Sed cuicumque, nedum parenti, defensionem tribuendam: nec accusatores adesse, sed vocem unius ex inimicâ domo adferri. Refutare tenebras, & vigilatam

A. U. C. 808. "convivio noctem, omniaque temeritati & inscitia  
"propiora."

J. C.  
55.

XXI. Sic lenito Principis metu, & luce orta, itur ad Agrippinam, ut nosceret objecta, dissolveretque, vel poenâ lueret. Burrus iis mandatis, Senecâ coram, fungebatur. Aderant & ex libertis, arbitri sermonis. Deinde a Burro, postquam crimina & auctores exposuit, minaciter actum. Agrippina, ferociæ memor, "Non miror," inquit, "Solanam numquam edito partu, matrum affectus ignotos habere. Neque enim perinde a parentibus liberi, quàm ab impudicâ adulteri, mutantur. Nec, si Iturius & Calvisius, adefis omnibus fortunis, novissimam suscipiendæ accusationis operam anui rependunt, ideo aut mihi infamia parricidii, aut Cæsari conscientia subeunda est. Nam Domitiæ inimicitiiis gratias agerem, si benevolentia mecum in Neronem meum certaret. Nunc per concubinum Atimetum, & histrionem Paridem, quasi scenæ fabulas componit. Baiarum suarum piscinas extollebat, cùm meis consiliis adoptio, & proconsulare jus, & designatio consulatus, & cetera adipiscendo imperio præparantur. Aut existat, qui cohortes in Urbe tentatas, qui provinciarum fidem labefactatam, denique servos, vel liberos, ad scelus corruptos arguat. Vivere ego, Britannico potente rerum, poteram: at si Plautus, aut quis alius, rempublicam iudicaturus obtinuerit, defunt scilicet mihi accusatores, qui non verba, impatientiâ caritatis aliquando incauta, sed ea crimina objiciant, quibus, nisi a filio, absolvi non possim." Commotis qui aderant, ultroque spiritus ejus mitigantibus, "colloquium filii" exposcit: ubi nihil pro innocentia, quasi diffideret; nec beneficiis, quasi exprobraret, differuit; sed ultionem in delatores, & præmia amicis obtinuit.

XXII. Præfectura annonæ Fenio Rufo, cura ludorum, qui a Cæsare parabantur, Arruntio Stellæ; Ægyptus C. Balbillo permittuntur. Syria P. Anteio

P. Anteio destinata : & variis mox artibus elusus, ad postremum in Urbe retentus est. At Silana in exilium acta. Calvisius quoque & Iturius relegantur. De Atimeto supplicium sumptum, validiore apud libidines Principis Paride, quàm ut poenâ afficeretur. Plautus ad præsens silentio transmissus est.

A. U. C.  
808.

J. C.  
55.

XXIII. Deferuntur dehinc " consensisse Pallas, " ac Burrus, ut Cornelius Sulla claritudine generis, & adfinitate Claudii," cui per nuptias Antoniae gener erat, " ad imperium vocaretur." Ejus accusationis auctor existit Pætus quidam, exercendis apud ærarium sectionibus famosus, & tum vanitatis manifestus. Nec tam grata Pallantis innocentia, quàm gravis superbia fuit : quippe nominatis libertis ejus, quos conscios haberet, respondit ; " nihil umquam se domi, nisi nutu, aut " manu significasse, vel si plura demonstranda essent " scripto usum, ne vocem consociaret." Burrus, quamvis reus, inter judices sententiam dixit. Exiliumque accusatori inrogatum, & tabulæ exustæ sunt, quibus oblitterata ærarii monumenta retrahebat.

XXIV. Fine anni, statio cohortis, adfidere ludis solita, demovetur, quò major species libertatis esset ; utque miles, theatri licentiæ non permixtus, incorruptior ageret, & plebes daret experimentum, an, amotis custodibus, modestiam retineret. Urbem Princeps lustravit e responso haruspicum, quòd Jovis ac Minervæ ædes de cælo tactæ erant.

XXV. Q. Volusio, P. Scipione consulibus, otium foris, fœda domi lascivia, quâ Nero itinera Urbis, & lupanaria, & diverticula, veste servili in dissimulationem sui compositus, pererrabat, comitantibus, qui raperent ad venditionem exposita, & obviis vulnera inferrent : adversus ignaros aded, ut ipse quoque exciperet ictus, & ore præferret. Deinde, ubi " Cæsarem esse, qui grassaretur," pernotuit, augebantur injuriæ adversus viros feminasque insignes,

A. U. C.  
809.

J. C.  
56.



A. U. C.  
809.J. C.  
56.

signes, & quidam, permissâ semel licentiâ sub nomine Neronis, inulti, propriis cum globis, eadem exercebant, & in modum captivitatis nox agebatur. Julius quidem Montanus, senatorii ordinis, sed qui nondum honorem capeffisset, congressus fortè per tenebras cum Principe, quia vi attentantem acriter repulerat, deinde agnitum oraverat, quasi exprobrasset, mori adactus est. Nero autem metuentior in posterum, milites sibi, & plerosque gladiatores circumdedit, qui rixarum initia, modica, & quasi privata finerent: si a læsis validiùs ageretur, arma inferebant. Ludicram quoque licentiam, & fautores histrionum velut in prælia convertit, impunitate, & præmiis, atque ipse occultus, & plerumque coram prospectans: donec discordi populo, & gravioris motûs terrore, non aliud remedium repertum est, quàm ut histriones Italiâ pellerentur, milesque theatro rursus adfideret.

XXVI. Per idem tempus actum in senatu "de fraudibus libertorum," efflagitatumque "ut adversus malè meritos, revocandæ libertatis jus patronis daretur." Nec deerant qui censerent. Sed consules relationem incipere non ausi, ignaro Principe, perscribere tamen consensum senatûs, "Ille jam auctor constitutionis fieret, ut inter paucos & sententiæ adversos:" quibusdam coalitam libertate irreverentiam eò prorupisse frementibus, "ut æquo cum patronis jure agerent, sententiam eorum consultarent, ac verberibus manus ultro intenderent, impudenter vel pœnam suam dissuadentes. Quid enim aliud læso patrono concessum, quàm ut vicesimum ultra lapidem, in oram Campaniæ libertum releget? Ceteras actiones promiscuas & pares esse. Tribuendum aliquod telum, quod sperni nequeat. Nec grave manumissis, per idem obsequium retinendi libertatem, per quod adsecuti sint. At criminum manifestos, meritò ad servitutem retrahi; ut metu coerceantur, quos beneficia non mutavissent."

XXVII.



XXVII. Differebatur contrà ; “ Paucorum cul-  
 “ pam ipsis exitiosam esse debere : nihil univer-  
 “ rum juri derogandum : quippe latè fuscum id cor-  
 “ pus. Hinc plerumque tribus, decurias mini-  
 “ steria magistratibus & sacerdotibus, cohortes  
 “ etiam in Urbe conscriptas : & plurimis equitum,  
 “ plerisque senatoribus, non aliunde originem trahi.  
 “ Si separarentur libertini, manifestam fore penu-  
 “ riam ingenuorum : non frustra majores, cùm  
 “ dignitatem ordinum dividerent, libertatem in  
 “ communi posuisse. Quin & manumittendi duas  
 “ species institutas, ut relinqueretur pœnitentiæ,  
 “ aut novo beneficio locus. Quos vindictâ patro-  
 “ nus non liberaverit, velut vinculo servitutis atti-  
 “ neri. Dispiceret quisque merita, tardèque con-  
 “ cederet, quod datum non adimeretur.” Hæc  
 sententia valuit. Scripsitque Cæsar senatui, “ pri-  
 “ vatim expenderent causam libertorum, quotiens  
 “ a patronis arguerentur : in commune nihil dero-  
 “ garent.” Nec multò pòst, ereptus amitæ li-  
 bertus Paris, quasi jure civili ; non sine infamiâ  
 Principis, cujus jussu perpetratum ingenuitatis ju-  
 dicio erat.

A. U. C.

309.

J. C.

56.

XXVIII. Manebat nihilominus quædam imago  
 reipublicæ. Nam inter Vibullium prætorem &  
 plebei tribunum Antistium ortum certamen, quòd  
 immodestos fautores histrionum, & a prætore in  
 vincula ductos, tribunus “ omitti ” jussisset : com-  
 probavere patres, incusatâ “ Antistii licentiâ.” Si-  
 mul prohibiti tribuni “ jus prætorum & consulum  
 “ præripere, aut vocare ex Italiâ cum quibus lege  
 “ agi posset.” Addidit L. Piso, designatus consul,  
 “ ne quid intra domum pro potestate animadverte-  
 “ rent : neve multam ab iis dictam, quæstores  
 “ ærarii in publicas tabulas, ante quatuor menses,  
 “ referrent ; medio temporis contradicere liceret :  
 “ deque eo consules statuerent.” Cohibita arctius  
 & ædilium potestas, statutumque “ quantum cu-  
 “ rules, quantum plebei pignoris caperent, vel  
 “ pœnæ inrogarent.” Eò Helvidius Priscus, tri-  
 bunus

- A. U. C. 809. bonus plebis, adversus Obultronium Sabinum, ærarii quæstorem, contentiones proprias exercuit; J. C. 56. " tamquam jus hastæ adversus inopes inclementer augetet." Dein Princeps curam tabularum publicarum a quæstoribus ad præfectos transtulit.

XXIX. Varie habita, ac sæpe immutata ejus rei forma. Nam Augustus permisit senatui deligere præfectos: dein, ambitu suffragiorum suspecto, forte ducebantur ex numero prætorum, qui præessent. Neque id diu mansit, quia fors deerrabat ad parum idoneos. Tunc Claudius quæstores rursus imposuit; iisque, ne metu offensionum segniùs consulerent, extra ordinem honores promisit. Sed deerat robur ætatis eum primum magistratum capeffentibus. Igitur Nero præturâ perfunctos, & experientiâ probatos delegit.

XXX. Damnatus iisdem consulibus Vipsanius Lænas, " ob Sardiniam provinciam avarè habitam." Absolutus Cestius Proculus repetundarum, cedentibus accusatoribus. Clodius Quirinælis, " quodd præfectus remigum, qui Ravennæ haberentur, velut infimam nationum, Italiam luxuriâ sævitiaeque adflavitisset," veneno damnationem antevertit. C. Aminius Rebius, ex primoribus peritiâ legum, & pecuniæ magnitudine, cruciatus ægræ senectæ, misso per venas sanguine, effugit: haud creditus sufficere ad constantiam sumendæ mortis, ob libidines muliebriter infamis. At L. Volusius egregiâ famâ concessit; cui tres & nonaginta anni spatium vivendi, præcipuèque opes bonis artibus, inoffensa tot Imperatorum malitia fuit.

- A. U. C. 810. XXXI. Nerone secundum, L. Pisone consulis, pauca memoriâ digna evenere: nisi cui libeat, J. C. 57. laudandis fundamentis & trabibus, quibus molem amphitheatri apud campum Martis Cæsar exstruxerat, volumina implere: cum ex dignitate populi Romani repertum sit, res inlustres annalibus, talia diurnis Urbis actis mandare. Ceterum coloniae Capua atque Nuceria, additis veteranis, firmatae sunt:

sunt: plebeique congiarium quadringeni nummi viri-  
tim dati, & sestertium quadringenties ærario inlatum  
est ad retinendam populi fidem. Vectigal quoque  
quintæ & vicesimæ venalium mancipiorum remis-  
sum, specie magis quàm re: quia cùm venditor  
pendere juberetur, in partem pretii emptoribus ad-  
crescebat. Edixit Cæsar, " ne quis magistratus,  
" aut procurator, qui provinciam obtineret, spec-  
" taculum gladiatorum, aut ferarum, aut quod  
" aliud ludicrum ederet." Nam antè non minùs  
tali largitione, quàm corripiendis pecuniis, sub-  
jectos affligebant; dum quæ libidine deliquerant,  
ambitu propugnant.

A. U. C.

810.

J. C.

57.

XXXII. Factum & senatusconsultum ultioni jux-  
tà & securitati, " ut si quis a suis servis interfectus  
" esset, ii quoque, qui testamento manumissi sub  
" eodem tecto mansissent, inter servos supplicia  
" penderent." Redditur ordini Lurius Varius,  
consularis, avaritiæ criminibus olim percussus. Et  
Pomponia Græcina, insignis femina, Plautio, qui  
ovans se de Britanniiis retulit, nupta, ac " super-  
stitionis externæ" rea, mariti judicio permissa.  
Isque prisco instituto, propinquis coram, de capite  
famæque conjugis cognovit, & insontem nuntiavit.  
Longa huic Pomponiæ ætas, & continua tristitia  
fuit. Nam post Juliam, Drusi filiam, dolo Mes-  
salinæ interfectam, per quadraginta annos, non  
cultu nisi lugubri, non animo nisi mæsto egit. Id-  
que illi, imperitante Claudio, impune, mox ad  
gloriam vertit.

XXXIII. Idem annus plures reos habuit: quo-  
rum P. Celerem, accusante Asiâ, quia absolvere  
nequibat Cæsar, traxit, senectâ donec mortem  
obiret. Nam Celer, interfecto, ut memoravi, Si-  
lano proconsule, magnitudine sceleris cetera flagi-  
tia obtegebat. Cossutianum Capitonem Cilices  
detulerant, " maculosum scædumque, & idem jus  
" audaciæ in provinciâ raturum, quod in Urbe exer-  
" cuerat." Sed pervicaci accusatione confictatus,  
postremò defensionem omisit, ac lege repetundarum  
damnatus est. Pro Eprio Marcello, a quo Lycii



res repetebant, eò usque ambitus prævaluit, ut quidam accusatorum ejus exsilio mulctarentur, "tanquam insonti periculum fecissent."

A. U. C.

811.

J. C.

58.

XXXIV. Nerone tertium consule, simul iniiit consulatum Valerius Messala, cujus proavum, oratorem Corvinum, divo Augusto, abavo Neronis, collegam in eo magistratu fuisse, pauci jam senum meminerant: sed nobili familiæ honor auctus est, oblati in singulos annos quingenis sestertiis, quibus Messala paupertatem innoxiam sustentaret. Aurelio quoque Cottæ, & Haterio Antonino, annuam pecuniam statuit Princeps, quamvis per luxum avitas opes dissipassent. Ejus anni principio, mollibus adhuc initiis prolatatum inter Parthos Romanosque de obtinendâ Armeniâ bellum, acriter sumitur: quia nec Vologeses finebat fratrem Tiridaten dati a se regni expertem esse, aut alienæ id potentie donum habere: & Corbulo dignum magnitudine populi Romani rebatur, parta olim a Lucullo Pompeioque recipere. Ad hæc Armenii ambigûa fide utraque arma invitabant, situ terrarum, similitudine morum Parthis propiores, connubiisque permixti, ac libertate ignotâ, illuc magis ad servitium inclinantes.

XXXV. Sed Corbuloni plus molis adversus ignaviam militum, quàm contra perfidiam hostium erat. Quippe Syriâ transmotæ legiones, pace longâ segnes, munia Romanorum ægerrimè tolerabant. Satis constitit fuisse in eo exercitu veteranos, qui non stationem, non vigiliis inissent; vallum fossamque quasi nova & mira viserent: sine galeis, sine loriceis, nitidi & quæstuosi, militiâ per oppida expletâ. Igitur dimissis, quibus senectâ, aut valetudo adversa erat, supplementum petivit. Et habitati per Galatiam ac Cappadociam delectus. Adjectæque ex Germaniâ legio, cum equitibus alariis, & peditatu cohortium: retentusque omnis exercitus sub pellibus, quamvis hieme sævâ aded, ut obducta glacie, nisi effossa humus, tentoriis locum non præberet. Ambusti multorum artus vi frigoris, & quidam inter excubias exanimati sunt. Adnotatusque miles,



miles, qui fascem lignorum gestabat, ita præriguisse manus, ut oneri adhærentes, truncis brachiis deciderent. Ipse cultu levi, capite intecto, in agmine, in laboribus, frequens adesse: laudem strenuis, solatium invalidis, exemplum omnibus ostendere. Dehinc quia duritiam cæli militiæque multi abnuebant, deserebantque, remedium severitate quæsitum est. Nec enim, ut in aliis exercitibus, primum alterumque delictum venia prosequeretur, sed qui signa reliquerat, statim capite pœnas luebat: idque usu salubre, & misericordiâ melius apparuit. Quippe pauciores illa castra deseruere, quàm ea in quibus ignoscebatur.

A U. C.  
817.J. C.  
58.

XXXVI. Interim Corbulo, legionibus intra castra habitis, donec ver adolesceret, dispositisque per idoneos locos cohortibus auxiliariis, ne pugnam priores auderent, prædicit. Curam præsidiorum Pactio Orphito, primipili honore perfuncto, mandat. Is quamquam incautos barbaros, & bene gerendæ rei casum offerri scripserat, "tenere se munimentis, & majores copias opperiri" jubetur. Sed rupto imperio, postquam paucae e proximis castellis turmæ advenerant, pugnamque imperitiâ poscebant, congressus cum hoste funditur. Et damno ejus exterriti qui subsidium ferre debuerant, sua quisque in castra trepidâ fugâ rediere. Quod graviter Corbulo accepit: increpitumque Pactium, & præfectos, militesque, "tendere omnes extra vallum" jussit: inque eâ contumeliâ detenti, nec nisi precibus universi exercitûs exsoluti sunt.

XXXVII. At Tiridates super proprias clientelas, ope Vologesi fratris adjutus, non furtim jam, sed palam bello infensare Armeniam, quosque fidos nobis rebatur depopulari: & si copiæ contrâ ducerentur, eludere; huc quoque & illuc volitans, plura famâ, quàm pugnam exterrere. Igitur Corbulo, quæsito diu prælio, frustra habitus, & exemplo hostium circumferre bellum coactus, dispartit vires, ut legati præfectique diversos locos pariter invaderent: simul regem Antiochum monet, "proxi-

- A. U. C. 811. J. C. 58. mas sibi præfecturas petere." Nam Pharasmanes, interfecto filio Rhadamisto, "quasi proditore suū," quò fidem in nos testaretur, vetus adversus Armenios odium promptiùs exercebat. Tuncque primùm illecti Isichi, gens haud aliàs socia Romanis, avia Armeniæ incurfavit. Ita consilia Tiridati in contrarium vertebant. Mittebatque oratores, qui suo Parthorumque nomine exposcularent, "cur datis nuper obsidibus, redintegratâque amicitîa, quæ novis quoque beneficiis locum aperiret, vete- re Armeniæ possessione depelleretur? Ideo non- dum ipsum Vologesen commotum, quia causâ, quàm vi agere mallent. Sin perstaretur in bello, non defore Arsacidis virtutem fortunamque, sæpius jam clade Romanâ expertam." Ad ea Corbulo, satis comperto, Vologesen defectione Hyrcaniæ attineri, suadet Tiridati "precibus Cæsarem adgredi: posse illi regnum stabile, & res incruentas contingere, si omissâ spe longinquâ & serâ, præsentem potioremq; sequeretur."
- XXXVIII. Placitum dehinc, "quia comme- antibus invicem nuntiis, nihil in summam pacis proficiebatur, colloquio ipsorum tempus locum- que destinari." "Mille equitum præsidium" Tiridates "affore sibi" dicebat: "quantum Cor- buloni cujusque generis militum adfisteret, non statuere, dum, positis loricis & galeis, in faciem pacis, veniretur." Cuicumque mortalium, ne- dum veteri & provido duci barbaræ astutiæ patu- issent. "Ideo arctum inde numerum finiri, & hinc majorem offerri, ut dolus pararetur. Nam equiti, sagittarum usu exercito, si detecta cor- pora objicerentur, nihil profuturam multitudi- nem." Dissimulato tamen intellectu, "rectiùs de his, quæ in publicum consulerentur, totis exercitibus coram dissertaturos" respondit. Lo- cumque delegit, cujus pars altera colles erant cle- menter adsurgentes, accipiendis peditum ordinibus; pars in planitiem porrigebatur, ad explicandas equitum turmas. Dieque pacto, prior Corbulo so-  
cias

cias cohortes & auxilia regum pro cornibus, medio sextam legionem constituit; cui accita per noctem aliis ex castris, tria millia tertianorum permiscuerat, unâ cum aquilâ, quasi eadem legio spectaretur. Tiridates, vergentes jam die, procul adstitit, unde videri magis, quàm audiri posset. Ita sine congressu dux Romanus abscedere militem sua quemque in castra jubet.

A. U. C.  
811.J. C.  
58.

XXXIX. Rex, sive fraudem suspectans, quia plura simul in loca ibatur, sive ut commeatus nostros Pontico mari, & Trapezunte oppido adventantes interciperet, properè discedit. Sed neque commeatibus vim facere potuit, quia per montes ducebantur præfidiis nostris infessos: & Corbulo, ne inritum bellum traheretur, utque Armenios ad sua defendenda cogeret, excindere parat castella. Sibi-que, quod validissimum in eâ præfecturâ, cognomento *Volandum*, sumit; minora Cornelio Flacco legato, & Insteio Capitoni, castrorum præfecto, mandat. Tum circumspectis munimentis, & quæ expugnationi idonea, provisus, hortatur milites, “ut hostem vagum, neque paci aut prælio paratum, sed perfidiam & ignaviam fugâ confitentem, exuerent sedibus, gloriæque pariter & prædæ consulerent.” Tum quadripartito exercitu, hos in testudinem conglobatos, subruendo vallo inducit; alios scalas mœnibus admovere, multos tormentis faces & hastas incutere jubet. Libratoribus funditoribusque attributus locus, unde eminus glandes torquerent; ne qua pars subsidium laborantibus ferret, pari undique motu. Tantus inde ardor certantis exercitûs fuit, ut intra tertiam diei partem, nudati propugnatoribus muri, obices portarum subverfi, capta escensu munimenta, omnesque puberes trucidati sint, nullo milite amisso, paucis admodum vulneratis: & imbelles vulgus sub coronâ venum datum: reliqua præda victoribus cessit. Pari fortunâ legatus ac præfectus usi sunt, tribusque unâ die castellis expugnatis, cetera terrore, & alia sponte incolarum, in deditionem veniebant: unde  
orta

A. U. C. 811. orta fiducia caput gentis Artaxata adgrediendi.  
 J. C. 58. Nec tamen proximo itinere ductæ legiones, quæ si  
 amnem Araxen, qui mœnia adluit, ponte trans-  
 grederentur, sub ictum dabantur: procul, & lati-  
 oribus vadis transiere.

XL. At Tiridates, pudore & metu, ne, si concessisset obsidioni, nihil opis in ipso videretur; si prohiberet, impeditis locis, seque & equestres copias inligaret: statuit postremò ostendere aciem, & dato die prælium incipere, vel simulatione fugæ, locum fraudi parare. Igitur repentè agmen Romanum circumfundit, non ignaro duce nostro, qui viæ pariter & pugnæ composuerat exercitum. Latere dextro tertia legio, sinistro sexta incedebat, mediis decumanorum delectis: recepta inter ordines impedimenta, & tergum mille equites tuebantur: quibus iusserat, "ut instantibus cominus resisterent, refugos non sequerentur." In cornibus pedites sagittariiue, & cetera manus equitum ibat, productior cornu in sinistro per ima collium, ut si hostis intravisset, fronte simul & sinu exciperetur. Ad sultare ex diverso Tiridates, non usque ad jactum teli, sed tum minitans, tum specie trepidantis, si laxare ordines & diversos confectari posset. Ubi nihil temeritate solutum, nec ampliùs, quàm decurio equitum audentiùs progressus, & sagittis confixus, ceteros ad obsequium exemplo firmaverat, propinquis jam tenebris abscessit.

XLI. Et Corbulo, castra in loco metatus, an expeditis legionibus nocte Artaxata pergeret, obsidioque circumdaret, agitavit; concessisse illuc Tiridaten ratus. Dein postquam exploratores attulere "longinquum regis iter, & Medi an Albani peterentur, incertum," lucem opperitur: præmissaque levis armatura, quæ muros interim ambiret, oppugnationemque eminus inciperet. Sed oppidani, portis sponte patefactis, se suaque Romanis permisere: quod salutem ipsis tulit. Artaxatis ignis immissus, deletaque & solo adæquata sunt: quia nec teneri sine valido præsidio, ob magnitudinem



nem mœnium, nec id nobis virium erat, quod firmando præsidio, & capeffendo bello divideretur: vel si integra & incustodita relinquerentur, nulla in eo utilitas aut gloria, quòd capta essent. Adjicitur miraculum, velut numine oblatum. Nam cuncta extrà, testis tenus sole inlustrata fuere; quod mœnibus cingebatur, ita repentè atrâ nube coopertum, fulguribusque discretum est, ut, quasi insensantibus deis, exitio tradi crederetur. Ob hæc consalutatus *imperator* Nero: ex senatusconsulto "supplicationes" habitæ: "statuæque & "arcus, & continui consulatus Principi: utque "inter festos referretur dies, quo patrata victoria, "quo nuntiata, quo relatum de eâ esset," aliaque in eamdem formam decernuntur, aded modum egressa, ut C. Cassius de ceteris honoribus adensus, "si pro benignitate fortunæ diis grates agerentur, ne totum quidem annum supplicationibus sufficere" disseruerit: "edque oportere divi sacros & negotiosos dies, quibus divina colerent, & humana non impedirent."

A. U. C.  
811.J. C.  
58.

XLII. Variis deinde casibus jactatus, & multorum odia meritis reus, haud tamen sine invidiâ Senecæ damnatur. Is fuit P. Suilius, imperitante Claudio, terribilis ac venalis, & mutatione temporum, non, quantum inimici cuperent, demissus: quique se nocentem videri, quam supplicem mallet. Ejus opprimendi gratiâ repetitum credebatur senatusconsultum, poenæque Cinciæ legis, adversus eos, qui pretio causas oravissent: nec Suilius questu aut exprobratione abstinebat, præter ferociam animi, extremâ senectâ liber, & Senecam increpans, "in-fensum amicis Claudii, sub quo justissimum ex-filium pertulisset. Simul studiis inertibus, & juvenum imperitiæ suetum, vivere his, qui vividam & incorruptam eloquentiam tuendis civibus exer-cerent. Se quæstorem Germanici; illum domus ejus adulterum fuisse. An gravius existimandum, sponte litigatoris, præmium honestæ operæ ad-sequi, quam corrumpere cubacula Principum se-minarum?

A. U. C.

811.

J. C.

58.

“ minarum? Quâ sapientiâ, quibus philosophorum  
 “ præceptis, intra quadriennium regiae amicitiae,  
 “ ter millies sestertium paravisset? Romæ testa-  
 “ menta & orbos, velut indagine ejus capi. Ita-  
 “ liam & provincias, immenso fenore hauriri. At  
 “ sibi labore quæsitam, & modicam pecuniam esse.  
 “ Crimen, periculum, omnia potius toleraturum,  
 “ quàm veterem, ac diu partam dignationem su-  
 “ bitæ felicitati submitteret. ”

XLIII. Nec deerant, qui hæc iisdem verbis, aut  
 versa in deterius, Senecæ deferrent. Repertique  
 accusatores, “ direptos socios, cùm Suilius pro-  
 “ vinciam Asiam regeret, ac publicæ pecuniæ pe-  
 “ culatum ” detulere. Mox, quia inquisitionem  
 annuam impetraverant, brevius visum, suburbana  
 crimina incipi, quorum obvii testes erant. Ii,  
 “ acerbitate accusationis Q. Pomponium ad necessi-  
 “ tatem belli civilis detrusum: Juliam Drusi fili-  
 “ am Sabinamque Poppæam ad mortem ætas; &  
 “ Valerium Asiaticum, Lufium Saturninum, Cor-  
 “ nelium Lupum circumventos; jam equitum Ro-  
 “ manorum agmina damnata, omnemque Claudii  
 “ sævitiam ” Suilio objectabant. Ille, “ nihil ex  
 “ his sponte susceptum, sed Principi paruisse ” de-  
 fendebat, donec eam orationem Cæsar cohibuit,  
 “ compertum sibi ” referens “ ex commentariis pa-  
 “ tris sui, nullam cujusquam accusationem ab eo  
 “ coactam. ” Tum “ jussu Messalinæ ” præten-  
 di, & labare defensio: “ Cur enim neminem ali-  
 “ um delectum, qui sævienti impudicæ vocem  
 “ præberet? Puniendos rerum atrocium ministros,  
 “ ubi pretia scelerum adepti, scelera ipsa aliis  
 “ delegent. ” Igitur ademptâ bonorum parte (nam  
 filio & nepti pars concedebatur, eximebanturque  
 etiam quæ testamento matris, aut aviæ acceperant)  
 in insulas Baleares pellitur: non in ipso discrimine,  
 non post damnationem fractus animo. Ferebatur-  
 que copiosâ & molli vitâ secretum illud tolera-  
 visse. Filium ejus Nerulinum adgressis accusa-  
 toribus per invidiam patris, & crimina repetun-  
 darum

darum, intercessit Princeps, tamquam satis expletâ ultione.

A. U. C.  
811.

XLIV. Per idem tempus Octavius Sagitta, plebei tribunus, Pontia, mulieris nuptæ, amore vecors, ingentibus donis adulterium, & mox ut omitteret maritum, emeretur; suum matrimonium promittens, ac nuptias ejus pactus. Sed ubi mulier vacua fuit, nectere moras, "adversam patris voluntatem" causari, repertâque spe ditioris conjugis, promissa exuere. Octavius contra modò conqueri, modò minitari, "famam perditam, pecuniam exhaustam" obtestans: denique salutem, quæ sola reliqua esset, arbitrio ejus permittens. Ac postquam spernebatur, "noctem unam ad solatium" poscit, "quâ delinitus, modum in posterum adhiberet." Statuitur nox. Et Pontia conscia ancillæ custodiam cubiculi mandat. Ille, uno cum liberto, ferrum veste occultum infert. Tum, ut adsolet in amore & irâ, jurgia, preces, exprobratio, satisfactio, & pars tenebrarum libidine seposita. Et questu incensus, nihil metuentem ferro transverberat, & accurrentem ancillam vulnere absterret, cubiculoque prorumpit. Posterâ die manifesta cædes, haud ambiguus percussor: quippe mansisse unâ convincebatur. Sed libertus "suum illud facinus" profiteri, "se patroni injurias ultum esse." Commoveratque quosdam magnitudine exempli, donec ancilla, ex vulnere resecta, verum aperuit: postulatusque apud consules a patre interfectæ, postquam tribunatu abierat, sententiâ patrum, & lege de ficariis condemnatur.

J. C.  
58.

XLV. Non minus insignis, eo anno, impudicitia, magnorum reipublicæ malorum initium fecit. Erat in civitate Sabina Poppæa, T. Ollio patre genita, sed nomen avi materni sumpserat, illustri memoriâ Poppæi Sabini, consulari & triumphali decore præfulgentis. Nam Ollium, honoribus nondum functum, amicitia Sejani pervertit. Huic mulieri cuncta alia fuere, præter honestum animum. Quippe mater ejus, ætatis suæ feminas pulchritu-

Tom. I.

P p

dine

A. U. C.

811.

J. C.

58.

dine supergressa, gloriam pariter & formam dederat. Opes claritudini generis sufficiebant. Sermo comis, nec absurdum ingenium: modestiam præferre, & lasciviâ uti: rarus in publicum egressus; idque velatâ parte oris, ne satiaret aspectum, vel quia sic decebat. Famæ numquam pepercit, maritos & adulteros non distinguens: neque affectui suo, aut alieno obnoxia, unde utilitas ostenderetur, illuc libidinem transferebat. Igitur agentem eam in matrimonio Rufi Crispini, equitis Romani, ex quo filium genuerat, Otho pellexit juventâ ac luxu, & quia flagrantissimus in amicitia Neronis habebatur. Nec mora, quin adulterio matrimonium jungeretur.

XLVI. Otho, five amore incautus, laudare "formam elegantiamque uxoris" apud Principem; five ut accenderet, ac, si eâdem feminâ potirentur, id quoque vinculum potentiam ei adjiceret. Sæpe auditus est consurgens e convivio Cæsaris, "se ire ad illam, sibi concessam" dictitans "nobilitatem, pulchritudinem, vota omnium, & gaudia felicium." His atque talibus inritamentis, non longa cunctatio interponitur. Sed accepto aditu, Poppæa primùm per blandimenta & artes valescere, "imparem cupidini se, & formâ Neronis captam" simulans: mox, acri jam Principis amore, ad superbiam vertens, si ultra unam alteramque noctem attineretur, "nuptam esse se" dictitans, nec posse "matrimonium amittere, devictam Othoni per genus vitæ, quod nemo adæquaret. Illum animo & cultu magnificum: ibi se summâ fortunâ digna visere. At Neronem pellice ancillâ, & adfuetudine Actes devinctum, nil e contubernio servili, nisi abjectum & sordidum traxisse." Dejicitur familiaritate suetâ, pòst congressu & comitatu, Otho: & ad postremum, ne in Urbe æmulatus ageret, provinciæ Lusitanæ præficitur: ubi usque ad civilia arma, non ex priore infamiâ, sed integre sanctèque egit, procax otii, & potestatis temperantior.

XLVII.



XLVII. Hactenus Nero flagitiis & sceleribus velamenta quæsiuit. Suspectabat maximè Cornelium Sullam, socors ingenium ejus in contrarium trahens, callidumque & simulatorem interpretando. Quem metum Graptus, ex libertis Cæsaris, usu & senectâ a Tiberio usque domum Principum edoctus, tali mendacio intendit. Pons Milvius in eo tempore, celebris nocturnis inlecebris erat: ventitabatque illuc Nero, quò solutiùs Urbem extra lasciviret. Igitur "regredienti per viam Flaminiam" compositas insidias, fatoque evitatas, quoniam "diverso itinere Sallustianos in hortos remeaverit, "auctoremque ejus doli Sullam," ementitur: quia fortè, redeuntibus ministris Principis, quidam, per juvenilem licentiam, quæ tunc passim exercebatur, inanem metum fecerant. Neque servorum quicumque, neque clientium Sullæ agnitus: maximèque despecta, & nullius ausi capax natura ejus, a crimine abhorrebat: perinde tamen, quasi convictus esset, cedere patriâ, & Massiliensium mœnibus coerceri jubetur.

A. U. C.  
811.J. C.  
58.

XLVIII. Iisdem consulibus auditæ Puteolanorum legationes, quas diversas ordo plebesque ad senatum miserant: illi "vim multitudinis," hi "magistratum & primi cujusque avaritiam" increpantes. Cùmquæ seditio ad saxa & minas ignium progressa, necem & arma perliceret, C. Cassius adhibendo remedio delectus: quia severitatem ejus non tolerabant, precante ipso, ad Scribonios fratres ea cura transfertur, datâ cohorte prætoriâ: cujus terrore, & paucorum supplicio, rediit oppidanis concordia.

XLIX. Non referrem vulgatissimum senatusconsultum, quo "civitati Syracusanorum egredi numerum, edendis gladiatoribus finitum, permittebatur;" nisi Pætus Thrasea contrà dixisset, præbuissetque materiem obrectatoribus arguendæ sententiæ. "Cur enim, si rempublicam egere libertate senatoriâ crederet, tam levia consecraretur?" "quin de bello aut pace, de vestigalibus & legibus

- A. U. C. " quibusque aliis res Romana continetur, suaderet  
 811. " dissuaderetve? Licere patribus, quotiens jus  
 J. C. " dicendæ sententiæ acceperant, quæ vellent, ex-  
 58. " promere, relationemque in ea postulare. An  
 " solum emendatione dignum, ne Syracusis spec-  
 " tacula largiùs ederentur? Cetera per omnes  
 " imperii partes perinde egregia, quàm si non  
 " Nero, sed Thrasea regimen eorum teneret?  
 " Quòd si summa dissimulatione transmitterentur,  
 " quantò magis inanibus abstinendum? Thra-  
 " sea contrà, rationem poscentibus amicis, " non  
 " præsentium ignarum," respondebat, " ejusmodi  
 " consulta corrigere: sed patrum honori dare, ut  
 " manifestum fieret, magnarum rerum curam non  
 " dissimulatos, qui animum etiam levissimis ad-  
 " verterent."

L. Eodem anno, crebris populi flagitationibus, immodestiam publicanorum arguentis, dubitavit Nero " an cuncta vectigalia omitti juberet; idque pulcherrimum donum generi mortalium daret." Sed impetum ejus, multum priùs laudatâ " mag-  
 " nitudine animi," attinuere senatores, " dissolu-  
 " tionem imperii" docendo, " si fructus, quibus  
 " respublica sustineretur, deminuerentur. Quippe,  
 " sublatis portoriis, sequens, ut tributorum abo-  
 " litio expostularetur. Plerasque vectigalium so-  
 " cietates, a consulibus & tribunis plebis constitu-  
 " tas, acri etiam populi Romani tum libertate.  
 " Reliqua mox ita provisâ, ut ratio quæstuum &  
 " necessitas erogationum inter se congruerent. Tem-  
 " perandas planè publicanorum cupidines, ne per  
 " tot annos sine querelâ tolerata, novis acerbitati-  
 " bus ad invidiam verterent."

LI. Ergo edixit Princeps, " ut leges cujusque  
 " publici, occultæ ad id tempus, proscriberentur:  
 " omissas petitiones, non ultra annum resumerent.  
 " Romæ prætor, per provincias, qui pro prætore,  
 " aut consule essent, jura adversus publicanos ex-  
 " tra ordinem redderent: militibus immunitas ser-  
 " varetur, nisi in iis, quæ veno exercerent." Ali-  
 aque

aque admodum æqua, quæ brevì servata, dein frustra habita sunt. Manet tamen abolitio quadragesimæ quinquagesimæque, & quæ alia exactio-  
 nibus illicitis nomina publicani invenerant. Temperata apud transmarinas provincias frumenti subvectio. Et "ne censibus negotiatorum naves adscriberentur, tributumque pro illis penderent," constitutum

A. U. C.

811.

J. C.

58.

LII. Reos ex provinciâ Africâ, qui proconsulare imperium illic habuerant, Sulpicium Camerinum, & Pomponium Silvanum, absolvit Cæsar: Camerinum adversus privatos & paucos, sævitia magis quàm captarum pecuniarum crimina objicientes. Silvanum magna vis accusatorum circumsteterat, poscebatque "tempus evocandorum testium:" reus "illico defendi" postulabat. Valuitque pecuniosâ orbitate & senectâ, quam ultra vitam eorum produxit, quorum ambitu evaserat.

LIII. Quietæ ad id tempus res in Germaniâ fuerant, ingenio ducum, qui, pervulgatis triumphî insignibus, majus ex eo decus sperabant, si pacem continuavissent. Paullinus Pompeius, & L. Vetus, eâ tempestate exercitui præerant. Ne tamen segnem militem attinerent, ille inchoatum ante tres & sexaginta annos a Druso aggerem coercendo Rheno, absolvit: Vetus Mosellam atque Ararim, factâ inter utrumque fossâ, connectere parabat, ut copiae per mare, dein Rhodano & Arare subvectæ, per eam fossam, mox fluvio Mosellâ, in Rhenum, exin Oceanum decurrerent; sublatisque itinerum difficultatibus, navigabilia inter se Occidentis Septemtrionisque litora fierent. Invidit operi Ælius Gracilis, Belgicæ legatus, deterrendo Veterem, "ne legiones alienæ provinciæ inferret, studiaque Galiarum adfectaret: formidolosum id Imperatori" dictitans; quo plerumque prohibentur conatus honesti.

LIV. Ceterum continuo exercituum otio, fama incessit, ereptum jus legatis ducendi in hostem. Eoque Frisii juventutem saltibus aut paludibus, imbellem

A. U. C.

811.

J. C.

58.

imbellem ætatem per lacus admovêre ripæ, agrosque vacuos, & militum usui sepositos, insedêre, auctore Verrito & Malorige, qui nationem eam regebant, in quantum Germani regnantur. Jamque fixerant domos, semina arvis intulerant, utque patrium solum exercebant; cùm Vibius Avitus, acceptâ a Paullino provinciâ, minitendo "vim Romanam, nisi abscederent Frisii veteres in locos, aut novam sedem a Cæsare impetrarent," perpulit Verritum & Malorigem preces suscipere. Profectique Romam, dum aliis curis intentum Neronem opperiuntur, inter ea, quæ barbaris ostentantur, intravere Pompeii theatrum, quo magnitudinem populi viserent. Illic per otium (neque enim ludicris ignari oblectabantur) dum "confessum cavere, discrimina ordinum, quis eques, ubi senatus" percunctantur, advertêre quosdam cultu externo in sedibus senatorum: & "quinam forent" rogantes, postquam audiverant, "earum gentium legatis id honoris datum, quæ virtute & amicitia Romanâ præcellerent, NULLOS MORTALIUM ARMIS AUT FIDE ANTE GERMANOS ESSE," exclamant, degrediunturque, & inter patres confidunt: quod committere a visentibus exceptum, quasi impetûs antiqui, & bonâ æmulatione. Nero civitate Romanâ ambos donavit. "Frisios decedere agris" jussit. Atque illis adspernantibus, auxiliaris eques repentè immissus, necessitatem attulit, captis cæsisve, qui pervicaciùs resisterant

LV. Eosdem agros Ansibarii occupavere, validior gens, non modò suâ copiâ, sed adjacentium populorum miseratione: quia pulsi a Chaucis, & sedis inopes, tutum exsilium orabant. Aderatque iis clarus per illas gentes, & nobis quoque fidus, nomine Boiocalus, "vinctum se rebellionem Chersiscâ, jussu Arminii," referens; "mox Tiberio & Germanico ducibus, stipendia meruisse; & quinquaginta annorum obsequio id quoque adjungere, quòd gentem suam ditioni nostræ subjiceret. Quotam partem campi jacere, in quam  
"pecora



“ pecora & armenta militum aliquando transmit-  
 “ terentur ? Servarent sanè receptos gregibus, inter  
 “ hominum famam ; modò ne vastitatem & solitu-  
 “ dinem mallent, quàm amicos populos. Chama-  
 “ vorum quondam ea arva, mox Tubantum, &  
 “ pòst Usipiorum fuisse. Sicuti cælum diis, ita  
 “ terras generi mortalium datas : quæque vacuæ,  
 “ eas publicas esse.” Solem deinde respiciens, &  
 cetera sidera vocans, quasi coram interrogabat,  
 “ vellente contueri inane solum ? potiùs mare su-  
 perfunderent adversùs terrarum ereptores.”

A. U. C.

811.

J. C.

58.

LVI. Et commotus his Avitus “ patienda meli-  
 “ orum imperia. Id diis, quos implorarent, pla-  
 “ citum, ut arbitrium penes Romanos maneret,  
 “ quid darent, quid adimerent ; neque alios judi-  
 “ ces, quàm seipsos paterentur.” Hæc in pub-  
 licum Anfibariis respondit ; ipsi Boiocalo, “ ob  
 memoriam amicitiae daturum agros : ” quod ille,  
 ut prodicionis pretium, aspernatus, addidit : “ De-  
 “ esse nobis terra, in quâ vivamus ; in quâ mo-  
 “ riamur, non potest : ” atque ita, insensis utrim-  
 que animis, discessum. Illi Bructeros, Tenceros,  
 ultiores etiam nationes socias bello vocabant.  
 Avitus, scripto ad Curtilium Manciam superioris  
 exercitus legatum, “ ut Rhenum transgressus, arma  
 a tergo ostenderet ; ” ipse legiones in agrum Tenc-  
 terum induxit, excidium minitans, nisi causam  
 suam dissociarent. Igitur absistentibus his, pari  
 metu exterriti Bructeri ; & ceteris quoque aliena  
 pericula deferentibus, sola Anfibariorum gens rē-  
 tro ad Usipios & Tubantes concessit : quorum terris  
 exacti, cū Cattos, dein Cheruscos petissent, er-  
 rore longo, hospites, egeni, hostes in alieno, quod  
 juventutis erat, cæduntur. Imbellis ætas in præ-  
 dam divisa est.

LVII. Eadem æstate, inter Hermunduros Cattos-  
 que certatum magno prælio, dum flumen, gignendo  
 fale secundum, & conterminum, vi trahunt ; super  
 libidinem cuncta armis agendi, religione insitâ,  
 “ eos maximè locos propinquare cælo, precesque  
 “ morta-

A. U. C.

811.

J. C.

58.

“mortalium a deis nusquam propiùs audiri. Inde  
 “indulgentiâ numinum, illo in æne, illisque  
 “silvis, salem provenire, non, ut alias apud gentes,  
 “eluvie maris arescente, sed undâ super ardentem  
 “arborum struem fusâ, ex contrariis inter se ele-  
 “mentis, igne atque aquis concretum.” Sed bel-  
 lum Hermunduris prosperum, Cattis exitiosius fuit,  
 quia “victores diversam aciem Marti ac Mercurio”  
 sacravere, quo voto equi, viri, cuncta victa occi-  
 dioni dantur. Et minæ quidem hostiles in ipsos  
 vertebant. Sed civitas Juhonum, socia nobis, malo  
 improvise adflicta est. Nam ignes terrâ editi, villas,  
 arva, vicos, passim corripiebant, ferebanturque in  
 ipsa conditæ nuper coloniæ mœnia: neque extin-  
 gui poterant; non si imbres caderent, non fluviali-  
 bus aquis, aut quo alio humore: donec inopiâ  
 remedii, & irâ cladis, agrestes quidam eminus saxa  
 jacere, dein, residentibus flammis, propiùs sug-  
 gressi, ictu sustium, aliisque verberibus, ut feras  
 absterrebant: postremò tegmina corpori derepta  
 injiciunt, quantò magis profana, & usu polluta,  
 tantò magis oppressura ignes.

LVIII. Eodém anno Ruminalem arborem in co-  
 mitio, quæ octingentos & quadraginta ante annos  
 Remi Romulique infantiam texerat, mortuis rama-  
 libus & arescente trunco deminutam, prodigii loco  
 habitum est, donec in novos fetus reviresceret.

# B R E V I A R I U M

## LIBRI QUARTIDECIMI.

I. **NERO**, flagrantior in dies amore Poppææ, Agrippinam, matrem suam, interficit. XI. Literas ad senatum mittit, quibus factum excusat. XII. Dcernuntur supplicationes. Thrasea, fœditatis impatiens, exit senatu. XIII. In omnes libidines se effundit Nero. XVII. Atrox cædes inter colonos Nucerinos & Pompeianos. XVIII. Res Cyrenensium. Mortes inlustres. XX. Quinquennale ludicrum Romæ institutum. XXII. Rubellius Plautus amovetur. XXIII. Corbulo in Armeniâ strenuè rem gerit : captis Tigranocertis, regem imponit Tigranen. XXVII. Laodicea, tremore terræ prolapsa, propriis opibus revaluit. Coloniarum infrequentie malè consultum. XXVIII. Comitia prætorum composita. XXIX. Gravis clades in Britanniâ accepta, dum Suetonius Paullinus Monam insulam adgreditur : tota pæne provincia amissa ; quam tamen mirâ constantiâ & unius prælii successu Suetonius retinuit. XL. Insignia scelera. Præfectum Urbis servus ipsius interficit : Supplicium de familiâ sumptum. XLVI. Tarquitiu Priscus damnatur. Censu per Gallias acti. XLVII. Mors Memmii Reguli. Gymnasium dedicatum. XLVIII. Lex Majestatis revocata. LI. Gravescentibus publicis malis, vitâ concessit Burrus. LII. Morte Burri infracta Senecæ potentia : ut criminantium invidiæ occurrat, Neronem adloquitur : subdolè respondet Princeps. LVII. Validior in dies Tigellinus. LVIII.

TOM. I.

Qq

Plautum

*Plautum & Sullam interfici curat. LX. Nero Octaviam exturbat : Poppææ conjungitur. Seditionem super eâ re populus movet : inde maturatur Octaviæ exitium. In Pandatariâ insulâ interficitur.*

Gesta hæc annis circiter quatuor.

A. U. C. J. C.

- |           |     |       |  |
|-----------|-----|-------|--|
| DCCCXII.  | 59. | Coff. | { C. Vipstano Aproniano,<br>L. Fonteio Capitone.       |
| DCCCXIII. | 60. | Coff. | { Nerone Claudio Cæsare IV.<br>Coffo Cornelio Lentulo. |
| DCCCXIV.  | 61. | Coff. | { Cæsonio Pæto,<br>Petronio Turpiliano.                |
| DCCCXV.   | 62. | Coff. | { P. Mario Celso,<br>L. Asinio Gallo.                  |



## C. CORNELII TACITI

### A N N A L E S.

#### LIBER QUARTUSDECIMUS.

**C**AIO Vipstano, Fonteio consulibus, diu mediatum scelus non ultrâ Nero distulit, vetustate imperii coalitâ audaciâ, & flagrantior in dies amore Poppææ, quæ, sibi matrimonium, & discidium Octaviæ, incolumi Agrippinâ, haud sperans, crebris criminationibus, aliquando per facetias incusaret Principem, & “pupillum” vocaret, “qui jussis alienis obnoxius, non modò imperii, sed libertatis etiam indigeret. Cur enim differri nuptias suas? formam scilicet displicere, & triumphales avos? An fecunditatem, & verum animum? timeri, ne uxor saltem injurias patrum, iram populi adversus superbiam avaritiamque matris aperiat. Quòd si nurum Agrippina, non nisi filio infestam, ferre posset, reddatur ipsa Othonis conjugio: ituram quoquè terrarum, ubi audiret potiùs contumelias Imperatoris, quàm viseret, periculis ejus immixta.” Hæc atque talia, lacrimis & arte adulteræ penetrantia, nemo prohibebat; cupientibus cunctis infringi matris potentiam,

A. U. C.

812.

J. C.

59.

A. U. C. 812. tiam, & credente nullo, usque ad cædem ejus duratura filii odia.

J. C. 59.

II. Tradit Cluvius, "ardore retinendæ Agrippinam potentia ed usque provectam, ut medio diei, cum id temporis Nero per vinum & epulas incalesceret, offerret se sæpius temulento compam, & incesto paratam. Jamque lasciva oscula, & prænuntias flagitii blanditias, adnotantibus proximis; Senecam contra muliebres inlecebras subsidium a feminâ petivisse: immissamque Acten libertam, quæ, simul suo periculo, & infamiâ Neronis anxia, deferret, pervulgatum esse incestum, gloriante matre; nec toleraturos milites profani Principis imperium." Fabius Rusticus, "non Agrippinæ, sed Neroni cupitum id" memorat, "eiusdemque libertæ astu disjectum." Sed quæ Cluvius, eadem ceteri quoque auctores prodidere; & fama huc inclinât, seu concepit animo tantum immanitatis Agrippina, seu credibilior nova libidinis meditatio in eâ visa est, quæ puellaribus annis stuprum cum Lepido, spe dominationis, admiserat, pari cupidine usque ad libita Pallantis provoluta, & exercita ad omne flagitium patruî nuptiis.

III. Igitur Nero vitare secretos ejus congressus: abscedentem in hortos, aut Tusculanum, vel Antiatem in agrum, laudare, "quodd otium lacefferet." Postremò, ubicumque haberetur, prægravem ratus, interficere constituit: hætenus consultans, "veneno, an ferro, vel quâ aliâ vi." Placuitque primò venenum. Sed inter epulas Principis si daretur, referri ad casum non poterat, tali jam Britannici exitio; & ministros tentare arduum videbatur mulieris, usu scelerum adversus infidias intentæ: atque ipsa præsumendo remedia munierat corpus. Ferrum & cædes quonam modo occultaretur, nemo reperiebat; & ne quis, illi tanto facinori delectus, iussa sperneret, metuebat. Obtulit ingenium Anicetus libertus, classi apud Misenum præfectus, & pueritiæ Neronis educator, ac mutuis odiis Agrippinæ invisus. Ergo "navem posse componi" docet,

cet, "cujus pars, ipso in mari per artem so-  
 "luta, effunderet ignaram. Nihil tam capax for-  
 "tutorum, quàm mare; & si naufragio inter-  
 "cepta sit, quem adeò iniquum, ut sceleri ad-  
 "signet, quod venti & fluctus deliquerint? Ad-  
 "diturum Principem defunctæ templum, & aras,  
 " & cetera ostentandæ pietati."

A. U. C.

812.

J. C.

59.

IV. Placuit solertia, tempore etiam jura, quan-  
 do Quinquatruum festos dies apud Baias frequenta-  
 bat. Illuc matrem elicit, "ferendas parentum ira-  
 cundias, & placandum animum" dictitans, quò  
 rumorem reconciliationis efficeret, acciperetque  
 Agrippina, facili feminarum credulitate ad gaudia.  
 Venientem dehinc, obvis in litora (nam Antio  
 adventabat) excipit manu & complexu, ducitque  
 Baulos: id villæ nomen est, quæ promontorium  
 Misenum inter & Baianum lacum flexo mari allui-  
 tur. Stabat inter alias navis ornatior, tamquam  
 id quoque honori matris daretur. Quippe sueverat  
 triremi, & classiariorum remigio vehi. Ac tum  
 invitata ad epulas erat, ut occultando facinori nox  
 adhiberetur. Satis constitit exstitisse proditorem, &  
 Agrippinam, auditis insidiis, an crederet ambi-  
 guam, gestamine sellæ Baias pervectam. Ibi blan-  
 dimentum sublevavit metum, comiter excepta, su-  
 perque ipsum collocata. Nam pluribus sermoni-  
 bus, modò, familiaritate juvenili Nero, & rursus  
 adductus quasi seria consociaret, tracto in longum  
 convictu, prosequitur abeuntem arctiùs oculis &  
 pectori hærens; sive explendâ simulatione, seu pe-  
 rituræ matris supremus aspectus, quamvis ferum  
 animum retinebat.

V. Noctem sideribus inlustrem, & placido mari  
 quietam, quasi convincendum ad scelus, dii præ-  
 buere. Nec multùm erat progressa navis, duobus  
 e numero familiarium Agrippinam comitantibus:  
 ex quibz Crepereius Gallus haud procul gubernaculis  
 adstabat; Acerronia, super pedes cubitantis reclinis,  
 "pænitentiam filii, & reciperatam matris gratiam,"  
 per gaudium memorabat: cùm dato signo, ruere  
 tectum

A. U. C. 812. *teſtum loci multo plumbo grave; preſſuſque Cre-*  
 J. C. 59. *pereius, & ſtatim exanimatus. Agrippina & Acer-*  
*ronia eminentibus lecti parietibus, ac fortè validi-*  
*oribus, quàm ut oneri cederent, proteſtæ ſunt:*  
*nec diſſolutio navigii ſequebatur, turbatis omnibus,*  
*& quòd plerique ignari, etiam conſcios impedi-*  
*bant. Viſum dehinc remigibus, "unum in latus*  
*inclinare, atque ita navem ſubmergere." Sed*  
*neque ipſis promptus in rem ſubitam conſenſus;*  
*& alii, contrà nitentes, dedere facultatem lenioris*  
*in mare jaſtus. Verum Acerronia imprudens,*  
*dum "ſe Agrippinam eſſe, utque ſubveniretur*  
*matri Principis," clamat, contis & remis, &*  
*quæ fors obtulerat, navalibus telis conſcitur.*  
*Agrippina ſilens, eòque minùs agnita, unum ta-*  
*men vulnus humero excepit. Nando, deinde oc-*  
*curſu lenunciorum, Lucrinum in lacum veſta,*  
*villæ ſuæ inferitur.*

VI. Illic reputans, ideo ſe fallacibus literis acci-  
 tam, & honore præcipuo habitam; quòdque litus  
 juxta, non ventis acta, non ſaxis impulſa navis,  
 ſummâ ſui parte, veluti terreſtre machinamentum  
 concidiſſet; obſervans etiam Acerroniæ necem;  
 ſimul ſuum vulnus aſpiciens: ſolum inſidiarum re-  
 medium eſſe, ſi non intelligerentur: miſit libertum  
 Agerinum, qui nuntiaret filio, "benignitate de-  
 "ûm, & fortunâ ejus evaſiſſe gravem caſum:  
 "orare, ut quamvis periculo matris exterritus,  
 "viſendi curam diſſerret: ſibi ad præſens quiete  
 "opus." Atque interim, ſecuritate ſimulatâ, medi-  
 camina vulneri, & fomenta corpori adhibet.  
 "Teſtamentum Acerroniæ requiri, bonaque ob-  
 ſignari" jubet: id tantum non per ſimulationem.

VII. At Neroni, nuntios patrati facinoris op-  
 perienti, adfertur "evaſiſſe ictu levi fauciam; &  
 hætenus adito diſcrimine, ne auctor dubitaretur."  
 Tum pavore exanimis, & "jam jamque adfore"  
 obteſtans, "vindiſtæ properam, ſive ſervitia ar-  
 "maret, vel militem accenderet, ſive ad ſenatum  
 "& populum pervaderet, naufragium, & vulnus,  
 "&



“ & interfectos amicos objiciendo: quod contrà  
 “ subsidium sibi? nisi quid Burrus & Seneca ex-  
 “ promerent:” quos statim acciverat, incertum an  
 & antè ignaros. Igitur longum utriusque silentium,  
 ne inriti dissuaderent; an eò descensum credebant,  
 ut nisi præveneretur Agrippina, pereundum Neroni  
 esset. Pòst Seneca hætenus promptior, respicere  
 Burrum, ac sciscitari, “ an militi imperanda cædes  
 “ esset?” Ille “ prætorianos toti Cæsarum domui  
 “ obstrictos, memoresque Germanici, nihil adver-  
 “ sùs progeniem ejus atrox ausuros,” respondit:  
 “ perpetraret Anicetus promissa.” Qui nihil cuncta-  
 tus, poscit summam sceleris. Ad eam vocem Nero,  
 “ illo sibi die dari imperium, auctoremque tanti  
 “ muneris libertum” profitetur. “ Iret properè,  
 “ duceretque promptissimos ad jussa.” Ipse, au-  
 dito, “ venisse missu Agrippinæ nuntium Age-  
 rinum,” scenam ultro criminis parat: gladiumque,  
 dum mandata perfert, abjicit inter pedes ejus: tum  
 quasi deprehenso, “ vincla injici” jubet, ut, ex-  
 itium Principis molitam matrem, & pudore depre-  
 henso sceleris sponte mortem sumpsisse, confingeret.

A. U. C.  
812.J. C.  
59.

VIII. Interim vulgato Agrippinæ periculo,  
 quasi casu evenisset, ut quisque acceperat, decur-  
 rere ad litus. Hi molium objectus, hi proximas  
 scaphas scandere: alii, quantum corpus finebat,  
 vadere in mare; quidam manus protendere. Ques-  
 tibus, votis, clamorè diversa rogitantium, aut in-  
 certa respondentium; omnis ora compleri: adfluere  
 ingens multitudo cum luminibus, atque ubi inco-  
 lumem esse pernotuit, ut ad gratandum, sese ex-  
 pedire, donec aspectu armati & minitantis agminis  
 disjecti sunt. Anicetus villam statione circumdat,  
 refractâque januâ, obvios servorum arripit, donec  
 ad fores cubiculi veniret: cui pauci adstant, ce-  
 teris terrore inrumpentium exterritis. Cubiculo  
 modicum lumen inerat, & ancillarum una: ma-  
 gis ac magis anxiâ Agrippinâ, quodd nemo a filio,  
 ac ne Agerinus quidem. Aliam fere litore faciem  
 nunc, solitudinem ac repentinos strepitus, & extremi  
 mali

A. U. C. 812. mali indicia. Abeunte dehinc ancillâ, "Tu quoque me deseris," prolocuta, respicit Anicetum, trierarcho Herculeo, & Oloarito, centurione classiaro, comitatum. Ac, "si ad visendum venisset, refotam" nuntiaret: "sin facinus patraturus, nihil se de filio credere; non imperatum parricidium." Circumfistunt lectum percussores, & prior trierarchus fusti caput ejus adfixit. Nam in mortem centurioni ferrum destingenti, protendens uterum, "Ventrem feri," exclamavit: multisque vulneribus confecta est.

J. C. 59.

IX. Hæc consensu produntur. Aspexeritne matrem exanimem Nero, & formam corporis ejus laudaverit, sunt qui tradiderint, sunt qui abnuant. Cremata est nocte eâdem, convivali lecto, & exsequiis vilibus. Neque, dum Nero rerum potiebatur, congesta & clausa humus; mox domesticorum curâ, levem tumulum accepit, viam Miseni propter, & villam Cæsaris dictatoris, quæ subjectos sinus editissima prospectat. Accenso rogo, libertus ejus, cognomento Mneſter, ipse ferro se tranſegit: incertum caritate in patronam, an metu exiti. Hunc suû finem multos ante annos crediderat Agrippina, contempseratque. Nam consulenti super Nerone, responderunt Chaldæi, "fore ut imperaret, matremque occideret:" atque illa, "Occidat," inquit, "dum imperet."

X. Sed a Cæsare perfecto demum scelere, magnitudo ejus intellecta est: reliquo noctis, modò per silentium defixus, sæpius pavore exsurgens, & mentis inops lucem opperiebatur, tamquam exitium allaturam. Atque eum, auctore Burro, prima centurionum tribunorumque adulatio ad spem firmavit, prensantium manu, grâtantiumque, "quodd discrimen improvisum, & matris facinus evasisſet." Amici dehinc adire templa: &, cæpto exemplo, proxima Campaniæ municipia victimis & legationibus lætitiâ testari. Ipse, diversâ simulatione, mæſtus, & quasi incolumitati suæ insensus, ac morti parentis inlacrimans. Quia tamen non  
ut

ut hominum vultus, ita locorum facies mutantur, obversabaturque maris illius & litorum gravis aspectus (& erant, qui crederent, sonitum tubæ collibus circum editis, planctusque tumulo matris audiri) Neapolim concessit, literasque ad senatum misit, quarum summa erat.

A. U. C.

812.

J. C.

59.

XI. "Repertum cum ferro percussorem Agerinum, ex intimis Agrippinæ libertis, & luisse eam poenam conscientiam, quâ scelus paravisset." Adjiciebat crimina longius repetita; "quod consortium imperii, juraturasque in feminæ verba prætorias cohortes, idemque dedecus senatûs & populi speravisset: ac posteaquam frustra optata sint, insensa militibus patribusque & plebi, dissuasisset donativum & congiarium, periculaque viris inlustribus instruxisset. Quanto suo labore perpetratum, ne inrumperet curiam, ne gentibus externis responsa daret?" Temporum quoque Claudianorum obliquâ insectatione, cuncta ejus dominationis flagitia in matrem transtulit, "publicâ fortunâ extinctam" referens: namque & naufragium narrabat. Quod fortuitum fuisse, quis adeo hebes inveniretur, ut crederet? aut a muliere naufragâ missum cum telo unum, qui cohortes, & classes Imperatoris perfringeret? Ergo non jam Nero, cujus immanitas omnium questus anteibat, sed adverso rumore Seneca erat, "quod oratione tali confessionem scripsisset."

XII. Miro tamen certamine procerum decernuntur "supplicationes apud omnia pulvinaria, utque Quinquatrus, quibus apertæ essent insidiæ, ludis annuis celebrarentur: aureum Minervæ simulacrum in curiâ, & juxta Principis imago statueretur: dies natalis Agrippinæ inter nefastos esset." Thrasea Pætus, silentio, vel brevi adsensu priores adulationes transmittere solitus, exiit tum senatu, ac sibi causam periculi fecit, ceteris libertatis initium non præbuit. Prodigia quoque crebra & inrita intercessere. Anguem enixa mulier; & alia in concubitu mariti fulmine exanimata:

Tom. I.

R r

jam

A. U. C. 812. J. C. 59. jam sol repentè obscuratus, & tactæ de cælo quatuordecim Urbis regiones: quæ adeò sine curâ deûm eveniebant, ut multos pòst annos Nero imperium & scelera continuaverit. Ceterùm, quò gravaret invidiam matris, eâque demotâ, auctam lenitatem suam testificaretur, feminas inlustres Juniam & Calpurniam, præfecturâ functos Valerium Capitonem & Licinium Gabolum, sedibus patriis reddidit, ab Agrippinâ olim pulsos. Etiam Lollia Paullinæ cineres reportari, sepulcrumque exstrui permisit: quosque ipse nuper relegaverat, Iturium & Calvisium, pœnâ exsolvit. Nam Silana fato functa erat, longinquo ab exilio Tarentum regressa, labante jam Agrippinâ, cujus inimicitii conciderat, vel tum mitigatâ.

XIII. Cunctanti in oppidis Campaniæ, "quodnam modo Urbem ingrederetur?" an obsequium senatûs, an studia plebis reperiret anxio, contrâ deterrimus quisque, quorum non alia regia secundior existit, "invisum Agrippinæ nomen, & morte ejus accensum populi favorem" differunt. "Iret intrepidus, & venerationem suâ coram experiretur." Simul "prægredi" exposcunt, & promptiora, quàm promiserant, inveniunt: obvias tribus, festo cultu senatum: conjugum ac liberorum agmina per sexum & ætatem disposita: exstructos, quâ incederet, spectaculorum gradus, quo modo triumphî visuntur. Hinc superbus, ac publici servitiî victor, Capitolium adiit, grates exsolvit; seque in omnes libidines effudit, quas malè coercitas qualiscumque matris reverentia tardaverat.

XIV. Vetus illi copia erat, curriculo quadrigarum insistere; nec minùs sædum studium citharâ ludicrum in modum canere, cùm cenaret: quod "regibus & antiquis ducibus factitatum" memorabat: "idque vatum laudibus celebre, & deorum honori datum. Enimvero cantus Apollini sacros, talique ornatu adstare, non modò Græcis in urbibus, sed Romana apud templa, numen præcipuum, & præscium." Nec jam sisti poterat, cùm



cùm Senecæ ac Burro visum, ne utraque pervinceret, alterum concedere. Clausumque valle Vaticanâ spatium, in quo equos regeret, haud promiscuo spectaculo: mox ultro vocari populus Romanus, laudibusque extollere, ut est vulgus cupiens voluptatum, & si eòdem Princeps trahat, lætum. Ceterùm evulgatus pudor non satietatem, ut rebantur, sed incitamentum attulit. Ratusque dedecus molliri, si plures scēdasset, nobilium familiarum posteros, egestate venales, in scenam deduxit: quos fato perfunctos, ne nominatim tradam, majoribus eorum tribuendum puto. Nam & ejus flagitium est, qui pecuniam ob delicta potiùs dedit, quàm ne delinquerent. Notos quoque equites Romanos operas arenæ promittere subegit, donis ingentibus: nisi quòd merces ab eo, qui jubere potest, vim necessitatis adfert.

XV. Ne tamen adhuc publico theatro dehonestaretur, instituit ludos, *Juvenalium* vocabulo, in quos passim nomina data: non nobilitas cuiquam, non ætas, aut acti honores impedimento, quominus Græci Latinive histrionis artem exercerent, usque ad gestus modosque haud viriles. Quin & feminæ inlustres deformia meditari: exstructaque apud nemus, quod navali stagno circumposuit Augustus, conventicula, & cauponæ, & posita veno irritamenta luxûs: dabanturque stipes, quas boni necessitate, intemperantes gloriâ, consumerent. Inde gliscere flagitia & infamia: nec ulla moribus olim corruptis plus libidinum circumdedit, quàm illa colluvies. Vix artibus honestis pudor retinetur; nedum, inter certamina vitiorum, pudicitia, aut modestia, aut quidquam probi moris reservaretur. Postremò ipse scenam incedit, multâ curâ tentans citharam & præmeditans, adfistentibus familiaribus: accesserat cohors militum, centuriones tribunique; & mærens Burrus, ac laudans. Tuncque primùm conscripti sunt equites Romani, cognomento *Augustanorum*, ætate ac robore conspicui, & pars ingenio procaces, alii in spe potentiæ. Hi dies ac

R r 2

noctes

A. U. C.

812.

J. C.

59.

A. U. C. 812. noctes plaufibus personare; formam Principis vocemque deum vocabulis appellantes: quasi per virtutem clari honoratique agere.

J. C. 59.

XVI. Ne tamen ludicræ tantum Imperatoris artes notescerent, carminum quoque studium affectavit, contractis quibus aliqua pangendi facultas. Nec dum insignis ætatis nati, confidere simul, & allatos, vel ibidem repertos versus connectere; atque ipsius verba, quoquo modo prolata, supplere: quod species ipsa carminum docet, non impetu & instinctu, nec ore uno fluens. Etiam sapientiæ doctoribus tempus impertiebat post epulas, utque contraria adseverantium discordiæ eruerentur: nec deerant, qui ore vultuque tristi inter oblectamenta regia spectari cuperent.

XVII. Sub idem tempus, levi contentione atrox cædes orta inter colonos Nucerinos Pompeianosque, gladiatorio spectaculo, quod Livineius Regulus, quem motum senatu retuli, edebat: quippe oppidanâ lasciviâ invicem incessantes, probra, deinde saxa, postremò ferrum sumpsere, validiore Pompeianorum plebe, apud quos spectaculum edebatur. Ergo reportati sunt in urbem multi e Nucerinis trunco per vulnera corpore, ac plerique liberorum ac parentum mortes deslebant. Cujus rei judicium Princeps senatui, senatus consulibus permisit. Et rursus re ad patres relatâ, prohibiti publicè in decem annos ejusmodi cœtu Pompeiani, collegiæque, quæ contra leges instituerant, dissoluta. Livineius, & qui alii seditionem conciverant, exilio multati sunt.

XVIII. Motus senatu & Pedius Blæsus, accusantibus Cyrenensibus, "violatum ab eo thesaurum Æsculapii, delectumque militarem pretio & ambitione corruptum." Iidem Cyrenenses reum agebant Acilium Strabonem, prætoriâ potestate usum, & missum disceptatorem a Claudio agrorum, quos regis Apionis quondam habitos, & populo Romano cum regno relictos, proximus quisque possessor invaserant, diutinâque licentiâ & injuriâ, quasi

quasi jure & æquo, nitebantur. Igitur abjudicatis agris, orta adversus judicem invidia: & senatus, "ignota sibi esse mandata Claudii, & consulendum Principem" respondit. Nero, probatâ Strabonis sententiâ, "se nihilominus subvenire sociis, & usurpata concedere," scripsit.

A. U. C.  
812.J. C.  
59.

XIX. Sequuntur virorum inlustrium mortes, Domitii Afri, & M. Servilii, qui summis honoribus, & multâ eloquentiâ viguerant. Ille orando causas, Servilius diu foro, mox tradendis rebus Romanis celebris, & elegantîâ vitæ, quam clariorem effecit, ut par ingenio, ita morum diversus.

XX. Nerone quartum, Cornelio Cossô consuli-  
bus, quinquennale ludicum Romæ institutum est,  
ad morem Græci certaminis, variâ famâ, ut cuncta  
ferme nova. Quippe erant, qui "Cn. quoque  
"Pompeium inculatum a senioribus" ferrent, "quod  
"mansuram theatri sedem posuisset: nam antea sub-  
"bitariis gradibus, & scenâ in tempus structâ, ludos  
"edi solitos: vel si vetustiora repetas, stantem po-  
"pulum spectavisse: ne si consideret, theatro dies  
"totos ignaviâ continuaret. Spectaculorum qui-  
"dem antiquitas servaretur, quotiens prætores ede-  
"rent, nullâ cuiquam civium necessitate certandi.  
"Ceterum abolitos paullatim patrios mores, fun-  
"ditus everti per accitam lasciviam, ut, quod us-  
"quam corrumpi & corrumpere queat, in Urbe  
"visatur, degeneretque studiis externis juvenus,  
"gymnasia & otia, & turpes amores exercendo,  
"Principe & senatu auctoribus: qui non modò  
"licentiam vitiis permiserint, sed vim adhibeant:  
"proceres Romani, specie orationum & carminum,  
"scenâ polluantur. Quid superesse, nisi ut cor-  
"pora quoque nudent, & cæstus assumant, easque  
"pugnas pro militiâ & armis meditentur? An  
"justitiam augurii, & decurias equitum, egregium  
"judicandi munus expleturos, si fractos sonos &  
"dulcedinem vocum peritè audissent? Noctes  
"quoque dedecori adjectas, ne quod tempus pudori  
"relinquatur, sed, cœtu promiscuo, quod perdi-  
"tissimus

A. U. C.  
813.J. C.  
60.

A. U. C. 813. "tissimus quisque per diem concupiverit, per tenebras audeat."

J. C. 60.

XXI. Pluribus ipsa licentia placebat, ac tamen honesta nomina prætendebant: "Majores quoque non abhorruisse spectaculorum oblectamentis, pro fortunâ, quæ tum erat; eoque a Tuscis accitos histriones, a Thuriiis equorum certamina; & possessâ Achaiâ Asiâque, ludos curatius editos: neque quemquam, Romæ honesto loco ortum, ad theatrales artes degeneravisse, ducentis jam annis a L. Mummii triumpho, qui primus id genus spectaculi in Urbe præbuerit. Sed & consilium parcimoniæ, quoddam perpetua sedes theatro locata sit, potius quàm immenso sumptu, singulos per annos consurgeret ac strueretur. Nec perinde magistratus rem familiarem exhausturos, aut populo efflagitandi Græca certamina magistratibus causam fore, cum eo sumptu respublica fungatur. Oratorum ac vatum victorias incitamentum ingeniis allaturas: nec cuiquam judicii grave, aures studiis honestis, & voluptatibus concessis impartire: lætitiæ magis, quàm lasciviæ dari paucas totius quinquennii noctes, quibus, tantâ luce ignium, nihil illicitum occultari queat." Sanè nullo insigni dehonestamento id spectaculum transiit. Ac ne modica quidem studia plebis exarsere, quia redditus quamquam scenæ pantomimi, certaminibus sacris prohibebantur. Eloquentiæ primas nemo tulit, sed "victorem esse Cæsarem" pronuntiatum. Græci amictus, quos per eos dies plerique incefferant, tum exoleverant.

XXII. Inter quæ & fidus cometes effulsit; de quo vulgi opinio est, tamquam mutationem regnis portendat. Igitur, quasi jam depulso Nerone, quisnam deligeretur anquirebant: & omnium ore Rubellius Plautus celebrabatur, cui nobilitas per matrem ex Juliâ familiâ. Ipse placita majorum colebat, habitu severo, castâ & secretâ domo; quantumque metu occultior, tantum plus famæ adeptus. Auxit rumorem pari vanitate orta interpretatio fulguris.



guris. Nam quia discumbentis Neronis apud Simbruina stagna, cui *Sublaqueum* nomen est, iētæ dapes, mensaque disiecta erat, idque finibus Tiburtum acciderat, unde paterna Plauto origo, hunc illum numine deūm destinari credebant: fovebantque multi, quibus, nova & ancipitia præcolere, avida & plerumque fallax ambitio est. Ergo permotus iis Nero, componit ad Plautum literas, “ consuleret quieti  
 “ Urbis, seque pravè diffamantibus subtraheret:  
 “ esse illi per Asiam avitos agros, in quibus tutâ  
 “ & inturbidâ juventâ frueretur.” Ita illuc cum conjugē Antistiâ, & paucis familiarium, concessit. Iisdem diebus nimia luxûs cupido, infamiam & periculum Neroni tulit, quia fontem aquæ Marciae ad Urbem deductæ nando incesserat: videbaturque potus sacros, & cærimoniam loci, corpore toto polluisse: secutaque anceps valetudo, iram deūm affirmavit.

A. U. C.

813.

J. C.

60.

XXIII. At Corbulo, post deleta Artaxata, utendum recenti terrore ratus, ad occupanda Tigranocerta; quibus excisis, metum hostium intenderet, vel, si pepercisset, clementiæ famam adipisceretur: illuc pergit non infenso exercitu, ne spem veniæ auferret: neque tamen remissâ curâ, gnarus facilem mutatu gentem, ut segnem ad pericula, ita infidam ad occasiones. Barbari pro ingenio quisque, alii preces offerre, quidam deferere vicos, & in avia digredi: ac fuere, qui se speluncis, ac carissima secum, abderent. Igitur, dux Romanus diversis artibus, misericordiâ adversus supplices, celeritate adversus profugos, immitis iis, qui latebras infederant, ora & exitus specuum sarmentis virgultisque completos, igni exurit. Atque illum, fines suos prægredientem, incurfavere Mardi, latrociniiis exerciti, contraque inrumpentem montibus defensi: quos Corbulo, immixtis Iberis, vastavit, hostilemque audaciam externo sanguine ultus est.

XXIV. Ipse exercitusque, ut nullis ex prælio damnis, ita per inopiam & labores fatiscebant, carne pecudum propulsare famem adaçti. Ad hæc penuria  
 aquæ,

A. U. C. 813. J. C. 60. aquæ, fervida æstas, longinqua itinera, solâ ducis patientiâ mitigabantur, eodem plura, quàm gregario milite, tolerante. Ventum dehinc in locos cultos: demessæque segetes, & ex duobus castellis, in quæ confugerant Armenii, alterum impetu captum; qui primam vim depulerant, obsidione coguntur. Unde in regionem Taurannitium transgressus, improvisum periculum vitavit. Nam haud procul tentorio ejus, non ignobilis barbarus cum telo repertus, ordinem insidiarum, seque auctorem, & socios per tormenta edidit: convictique & puniti sunt, qui specie amicitiae dolum parabant. Nec multò pòst legati Tigranocertâ missi, "patere moenia" afferunt, "intentos populares ad jussâ;" simul hospitale donum, coronam auream, tradebant. Accepitque cum honore, nec quidquam urbi detractum, quò promptius obsequium integri retinerent.

XXV. At præsidium regium, quod ferox juven-tus clauserat, non sine certamine expugnatum est: nam & prælium pro muris ausi erant, & pulsi intra munimenta aggeris, demum & inrumpentium armis cessere: quæ faciliùs proveniebant, quia Parthi Hyrcano bello distinebantur. Miserantque Hyrcani ad Principem Romanum, societatem oratum, "at-tineri a se Vologesen pro pignore amicitiae" osten-tantes: eos regredientes Corbulo, ne Euphraten transgressi, hostium custodiis circumvenirentur, dato præsidio, ad litora maris Rubri deduxit: unde vi-tatis Parthorum finibus, patrias in sedes remeavere.

XXVI. Quin & Tiridaten, per Medos extrema Armeniae intrantem, præmisso cum auxiliis Veru-lano legato, atque ipse legionibus citis, abire pro-cul, ac spem belli amittere subegit: quosque no-bis, ob regem, aversos animis cognoverat, cædibus & incendiis perpopulatus, possessionem Armeniae usurpabat: cum advenit Tigranes, a Nerone ad capeffendum imperium delectus, Cappadocum ex nobilitate, regis Archelai nepos; sed quòd diu obses apud Urbem fuerat, usque ad servilem pati-entiam

entiam demissus. Nec consensu acceptus, durante apud quosdam favore Arsacidarum: at plerique superbiam Parthorum perosi, datum a Romanis regem malebant. Additum & præsidium, mille legionarii, tres sociorum cohortes, duæque equitum alæ: & quò faciliùs novum regnum tueretur, pars Armeniæ, ut cuique finitima, Pharasmani Polemonique Aristobulo atque Antiocho parere jussæ sunt. Corbulo in Syriam abscessit, morte Ummidii legati vacuum, ac sibi permissam.

A. U. C.

813.

J. C.

60.

XXVII. Eodem anno, ex inlustribus Asiæ urbibus, Laodicea tremore terræ prolapsa, nullo a nobis remedio, propriis opibus revaluit. At in Italiâ, vetus oppidum Puteoli, jus coloniæ, & cognomen a Nerone adipiscuntur. Veterani Tarentum & Antium adscripti, non tamen infrequentiæ locorum subvenere, dilapsis pluribus in provincias, in quibus stipendia expleverant. Neque conjugii suscipiendis, neque alendis liberis sueti, orbas sine posteris domos relinquebant. Non enim, ut olim, universæ legiones deducebantur, cum tribunis & centurionibus, & sui cujusque ordinis militibus, ut consensu & caritate rempublicam efficerent; sed ignoti inter se, diversis manipulis, sine rectore, sine affectibus mutuis, quasi ex alio genere mortalium repentè in unum collecti; numerus magis, quàm colonia.

XXVIII. Comitia prætorum, arbitrio senatûs haberi solita, quòd acriore ambitu exarserant, Princeps composuit, tres, qui supra numerum petebant, legioni præficiendo. Auxitque patrum honorem, statuendo, "ut, qui a privatis iudicibus ad senatum provocavissent, ejusdem pecuniæ periculum facerent, cujus ii, qui Imperatorem appellavere:" nam antea vacuum id, solutumque pœnâ fuerat. Fine anni Vibius Secundus, eques Romanus, accusantibus Mauris, repetundarum damnatur, atque Italiâ exigitur, ne graviore pœnâ adficeretur, Vibii Crispi fratris opibus enisus.

Tom. I.

S f

XXIX.

A. U. C.

814.

J. C.

61.

XXIX. Cæsonio Pæto, Petronio Turpiliano consulibus, gravis clades in Britannîâ accepta. In quâ neque A. Didius legatus, ut memoravi, nisi parta retinuerat; & successor Veranius, modicis excursibus Siluras populatus, quin ultrâ bellum proferret, morte prohibitus est: magnâ, dum vixit, severitatis famâ, supremis testamenti verbis ambitionis manifestus: quippe, multâ in Neronem adulatione, addidit, "subjecturum ei provinciam fuisse, si biennio proximo vixisset." Sed tum Paulinus Suetonius obtinebat Britannos, scientiâ militiæ, & rumore populi, qui neminem sine æmulo finit, Corbulonis concertator: receptæque Armeniæ decus æquare domitis perduellibus cupiens. Igitur Monam insulam, incolis validam, & receptaculum perfugarum, aggredi parat, navesque fabricatur plano alveo, adversûs breve & incertum. Sic pedes: equites, vado secuti, aut altiores inter undas, adnantes equis, transmisere.

XXX. Stabat pro litore diversa acies, densa armis virisque, intercurfantibus feminis in modum Furiarum, quæ veste ferali, crinibus dejectis, faces præferabant. Druidæque circûm, preces diras, sublatis ad cælum manibus, fundentes, novitate aspectûs perculere milites; ut quasi hærentibus membris, immobile corpus vulneribus præberent. Dein, cohortationibus ducis, & se ipsi stimulantes ne muliebres & fanaticum agmen pavescerent, inferunt signa, sternuntque obvios, & igni suo involvunt. Præsidium posthac impositum victis, excisique luci, sævis superstitutionibus sacri: nam cruore captivo adolere aras, & hominum fibris consulere deos fas habebant. Hæc agenti Suetonio, repentina defectio provinciæ nuntiatur.

XXXI. Rex Icenorum Prasutagus, longâ opulentiâ clarus, Cæsarem heredem duasque filias scripserat, tali obsequio ratus regnumque & domum suam procul injuriâ fore: quod contrâ vertit: aded ut regnum, per centuriones, domus per servos, velut captâ, vastarentur. Jam primum uxor ejus  
Boudicea



Boudicea verberibus affecta, & filiæ stupro violatæ sunt. Præcipui quique Icenorum, quasi cunctam regionem muneri acceperant, avitis bonis exuuntur: & propinqui regis inter mancipia habebantur. Quâ contumeliâ, & metu graviorum (quando in formam provinciæ cesserant) rapiunt arma, commotis ad rebellionem Trinobantibus, & qui alii nondum servitio facti, resumere libertatem occultis conjurationibus pepigerant, acerrimo in veteranos odio. Quippe in coloniam Camulodunum recens deducti pellebant domibus, exturbabant agris, "captivos, servos" appellando: fœventibus impotentiam veteranorum militibus, similitudine vitæ, & spe ejusdem licentiæ. Ad hæc templum, divo Claudio constitutum, quasi arx æternæ dominationis aspicietur; delectique sacerdotes, specie religionis, omnes fortunas effundebant. Nec arduum videbatur, excindere coloniam, nullis munimentis septam: quod ducibus nostris parum provisum erat, dum amœnitati prius, quàm usui consulitur.

A. U. C.

814.

J. C.

61.

XXXII. Inter quæ, nullâ palam causâ, delapsus Camuloduni simulacrum Victoriæ, ac retro conversum, quasi cederet hostibus. Et feminæ, in furore turbatæ, "adesse exitium" canebant. Externosque fremitus in curiâ eorum auditos; consonuisse ululatus theatrum, visamque speciem in æstuario Tamesæ subversæ coloniæ; jam Oceanum cruento aspectu: dilabente æstu, humanorum corporum effigies relictas, ut Britanni ad spem, ita veterani ad metum trahebant. Sed quia procul Suetonius aberat, petivere a Cato Deciano procuratore auxilium. Ille haud ampliùs, quàm ducenos, sine justis armis misit: & inerat modica militum manus. Tutelâ templi freti, & impredientibus, qui, occultè rebellionis conscii, consilia turbabant, neque fossam aut vallum prædixerunt, neque motis senibus & feminis, juvenus sola restitit: quasi mediâ pace incauti, multitudine barbarorum circumveniuntur. Et cetera quidem impetu direpta, aut incensa sunt: templum, in quo se miles congloba-

A. U. C. 814. J. C. 61. verat, biduo obsessum, expugnatumque. Et victor Britannus, Petilio Ceriali, legato legionis nonæ, in subsidium adventanti obvius, fudit legionem, & quod peditum, interfecit: Cerialis cum equitibus evasit in castra, & munimentis defensus est. Qua clade, & odiis provinciæ, quam avaritiâ in bellum egerat, trepidus procurator Catus in Galliam transiit.

XXXIII At Suetonius mirâ constantiâ medios inter hostes Londinium perrexit, cognomento quidem coloniæ non insigne, sed copiâ negotiatorum & commeatum maximè celebre: ibi ambiguus, an illam sedem bello deligeret, circumspectâ infrequentiâ militis, satisque magnis documentis temeritatem Petilii coercitam, unius oppidi damno servare universa statuit. Neque fletu & lacrimis auxilium ejus orantium flexus est, quin daret protectionis signum, & comitantes in partem agminis acciperet. Si quos imbellis sexus, aut fessâ ætas, vel loci dulcedo attinuerat, ab hoste oppressi sunt. Eadem clades municipio Verulamio fuit; quia barbari, omissis castellis præfidiisque militarium, quod uberrimum spoliandi, & defendentibus intutum, læti prædâ, & aliorum segnes petebant. Ad septuaginta millia civium & sociorum, iis quæ memoravi locis, cecidisse constitit. Neque enim capere, aut venumdare, aliudve quod belli commercium, sed cædes, patibula, ignes, cruces, tamquam reddituri supplicium, ac præreptâ interim ultione, festinabant.

XXXIV. Jam Suetonio quartadecima legio cum vexillariis vicesimanis, & e proximis auxiliares, decem ferme millia armatorum erant: cùm omittere cunctationem, & congregi acie parat: deligitque locum arctis faucibus, & a tergo silvâ clausum; satis cognito, nihil hostium, nisi in fronte, & apertam planitiem esse, sine metu insidiarum. Igitur legionarius frequens ordinibus; levis circum armatura, conglobatus pro cornibus eques adstitit. At Britannorum copię passim per catervas & turmas exsultabant,

exultabant, quanta non aliàs multitudo ; & animo  
adeò fero, ut conjuges quoque testes victoriæ secum  
traherent, plaustrisque imponerent, quæ super ex-  
tremum ambitum campi posuerant.

A. U. C.

814.

J. C.

61.

XXXV. Boudicea, curru filias præ se vehens,  
ut quamque nationem accesserat, " solitum quidem  
" Britannis seminarum ductu bellare " testabatur ;  
" sed tunc non, ut tantis majoribus ortam, regnum  
" & opes ; verùm, ut unam e vulgo, libertatem  
" amissam, confectum verberibus corpus, contrecta-  
" tam filiarum pudicitiam ulcisci. Eò provectas  
" Romanorum cupidines, ut non corpora, ne se-  
" nectam quidem, aut virginitatem impollutam  
" relinquant. Adesse tamen deos justæ vindictæ :  
" cecidisse legionem, quæ prælium ausa sit : ce-  
" teros castris occultari, aut fugam circumspicere.  
" Ne strepitum quidem & clamorem tot millium,  
" nedum impetus & manus perlaturus. Si copias  
" armatorum, si causas belli secum expenderent,  
" vincendum illâ acie, vel cadendum esse. Id mu-  
" lieri destinatum ; viverent viri, & servirent."

XXXVI. Ne Suetonius quidem in tanto discri-  
mine filebat : qui, quamquam confideret virtuti,  
tamen exhortationes & preces miscebat : " Ut  
" spernerent sonores barbarorum, & inanes minas :  
" plus illic seminarum, quàm juventutis aspici :  
" imbelles, inermes, cessuros statim, ubi ferrum  
" virtutemque vincentium, totiens fusi, agno-  
" vissent : etiam in multis legionibus paucos esse,  
" qui prælia profligarent : gloriæque eorum acces-  
" surum, quòd modica manus, universi exercitûs  
" famam adipiscerentur. Conferti tantùm, & pilis  
" emissis, pòst umbonibus & gladiis stragem cædem-  
" que continuarent, prædæ immemores : partâ vic-  
" toriâ, cuncta ipsis cessura." Is ardor verba ducis  
sequebatur, ita se ad intorquenda pila expedierat  
vetus miles & multâ præliorum experienciâ, ut  
certus eventu Suetonius, daret pugnæ signum.

XXXVII. Ac primum legio gradu immota, &  
angustias loci pro munimento retinens, postquam  
propiùs

- A. U. C. 814. propiùs suggressus hostis certo jactu tela exhauserat, velut cuneo erupit. Idem auxiliarium impetus: & eques, protentis hastis, perfringit quod obvium & validum erat. Ceteri terga præbuere, difficili efugio, quia circumjecta vehicula sepsierant abitus. Et miles ne mulierum quidem neci temperabat: confixaque telis etiam jumenta, corporum cumulum auxerant. Clara, & antiquis victoriis par, eâ die laus parta: quippe sunt qui paullo minus, quàm octoginta millia Britannorum cecidisse tradant, militum quadringentis ferme interfectis, nec multò ampliùs vulneratis. Boudicea vitam veneno finivit. Et Pœnius Postumus, præfectus castrorum secundæ legionis, cognitis quartadecimanorum vicesimanorumque prosperis rebus, quia pari gloriâ legionem suam fraudaverat, abnueratque, contra ritum militiæ, iussa ducis, se ipsum gladio transegit.

XXXVIII. Contractus deinde omnis exercitus, sub pellibus habitus est, ad reliqua belli perpetranda. Auxitque copias Cæsar, missis e Germaniâ duobus legionariorum millibus, octo auxiliarium cohortibus, ac mille equitibus: quorum adventu, nonani legionario milite suppleti sunt. Cohortes alæque novis hibernaculis locatæ, quodque nationum ambiguum, aut adversum fuerat, igni atque ferro vastatur. Sed nihil æquè quàm fames adfligebat ferendis frugibus incuriosos, & omni ætate ad bellum versâ, dum nostros commeatus sibi destinant; gentesque præferoces tardiùs ad pacem inclinant; quia Julius Clasicianus, successor Cato missus, & Suetonio discors, bonum publicum privatis simulatibus impediabat: dispereratque, "novum legatum opperiendum esse, sine hostili irâ & superbâ victoris, clementer deditis consulturum." Simul in Urbem mandabat, "nullum prælio finem exspectarent, nisi succederetur Suetonio:" cujus adversa, pravitati ipsius; prospera, ad fortunam referebat.

XXXIX. Igitur ad spectandum Britannæ statum missus est ex libertis Polycletus, magnâ Neronis



ronis spe, posse auctoritate ejus, non modò inter legatum procuratoremque concordiam gigni; sed & rebelles barbarorum animos pace componi. Nec defuit Polycletus, quominus, ingenti agmine Italiæ Galliæque gravis, postquam Oceanum transmiserat, militibus quoque nostris terribilis incederet. Sed hostibus inrisui fuit, apud quos flagrante etiam tum libertate, nondum cognita libertorum potentia erat: mirabanturque, quòd dux, & exercitus tanti belli confector, servitiis obedirent. Cuncta tamen ad Imperatorem in mollius relata. Detentusque rebus gerundis Suetonius, quòd pòst paucas naves in litore, remigiumque in iis amiserat, tamquam durante bello, "tradere exercitum Petronio Turpiliano," qui jam consulatu abierat, jubetur. Is non inritato hoste, neque laceffit, honestum pacis nomen segni otio imposuit.

A. U. C.  
814.J. C.  
61.

XL. Eodem anno Romæ insignia scelera, alterum senatoris, servili alterum audaciâ, admissa sunt. Domitius Balbus erat prætorius, simul longâ fenestâ, simul orbitate & pecuniâ infidiis obnoxius: ei propinquus Valerius Fabianus, capeffendis honoribus destinatus, subdidit testamentum, adscitis Vincio Rufino & Terentio Lentino, equitibus Romanis. Illi Antonium Primum, & Asinium Marcellum sociaverant. Antonius, audaciâ promptus; Marcellus, Asinio Pollione proavo clarus, neque morum spernendus habebatur, nisi quòd paupertatem præcipuum malorum credebat. Igitur Fabianus tabulas iis, quos memoravi, & aliis minùs illustribus, obsignat. Quod apud patres convictum. Et Fabianus Antoniusque cum Rufino & Terentio lege Corneliâ damnantur. Marcellum memoria majorum, & preces Cæsaris, pœnæ magis, quàm infamiæ exemere.

XLI. Perculit is dies Pompeium quoque Æli-  
anum, juvenem quæstorium, tanquam flagitiorum  
Fabiani gnarum: eique Italiâ, & Hispaniâ, in quâ  
ortus erat, interdictum est. Pari ignominiâ Va-  
lerius Ponticus adscitur, quòd reos, ne apud præ-  
fectum

A. U. C. 814. festum Urbis arguerentur, ad prætorem detulisset ;  
 J. C. 61. interim, specie legum, mox prævaricando, ultio-  
 nem elusurus. Additur senatusconsulto : " Qui  
 " talem operam emptitasset, vendidissetve, perinde  
 " pœnâ teneretur, ac publico iudicio calumniæ  
 " condemnatus."

XLII. Haud multò pòst, præfectum Urbis, Pe-  
 danium Secundum, servus ipsius interfecit: seu  
 negatâ libertate, cui pretium pepigerat; sive amore  
 exoleti infensus, & dominum æmulum non tolerans.  
 Ceterum cùm, vetere ex more, familiam omnem,  
 quæ sub eodem testò mansitaverat, ad supplicium  
 agi oporteret, concursu plebis, quæ tot innoxios  
 protegebat, usque ad seditionem ventum est: sena-  
 tuque in ipso erant studia nimiam severitatem asper-  
 nantium, pluribus nihil mutandum censentibus.  
 Ex quibz C. Cassius, sententiæ loco, in hunc mo-  
 dum differuit.

XLIII. " Sæpenumero, patres conscripti, in hoc  
 " ordine interfui, cùm contra instituta & leges ma-  
 " jorum nova senatûs decreta postularentur; neque  
 " sum adversatus: non quia dubitarem super om-  
 " nibus negotiis meliùs atque rectiùs olim provi-  
 " sum, &, quæ converterentur, in deterius mutari;  
 " sed ne, nimio amore antiqui moris, studium  
 " meum extollere viderer. Simul, quidquid hoc  
 " in nobis auctoritatis est, crebris contradictionibus  
 " destruendum non existimabam, ut maneret inte-  
 " grum, si quando respublica consiliis eguisset:  
 " quod hodie evenit, consulari viro domi suæ in-  
 " terfecto per insidias serviles, quas nemo prohi-  
 " buit, aut prodidit, quamvis nondum concussio  
 " senatusconsulto, quod supplicium toti familiæ  
 " minitabatur. Decernite herculè impunitatem. At  
 " quem dignitas sua defendet, cùm præfectura Ur-  
 " bis non profuerit? Quem numerus servorum tue-  
 " bitur, cùm Pedanium Secundum quadringenti  
 " non protexerint? Cui familia opem feret, quæ  
 " ne in metu quidem pericula nostra avertit? An,  
 " ut quidam fingere non erubescunt, injurias suas  
 " ultus

“ ultus est interfector? quia de paternâ pecuniâ  
 “ transegerat, aut avitum mancipium detraheba-  
 “ tur? Pronuntiemus ultro, dominum jure cæsum  
 “ videri.

A. U. C.

814.

J. C.

61.

XLIV. “ Libet argumenta conquirere in eo,  
 “ quod sapientioribus deliberatum est? Sed & si  
 “ nunc primum statuendum haberemus, creditisne  
 “ servum interficiendi domini animum insumpsisse,  
 “ ut non vox minax excideret? nihil per temeri-  
 “ tatem proloqueretur? Sanè consilium occuluit,  
 “ telum inter ignaros paravit: num excubias tran-  
 “ firet, cubiculi fores recluderet, lumen inferret,  
 “ cædem patraret, omnibus nesciis? Multa sceleris  
 “ indicia præveniunt. Servi si prodant, possumus  
 “ singuli inter plures, tuti inter anxios; postremò,  
 “ si pereundum sit, non inulti inter nocentes, agere.  
 “ Suspecta majoribus nostris fuere ingenia servo-  
 “ rum, etiam cùm in agris, aut domibus iisdem,  
 “ nascerentur, caritatemque dominorum statim ac-  
 “ ciperent. Postquam verò nationes in familiis ha-  
 “ bemus, quibus diversi ritus, externa sacra, aut  
 “ nulla sunt, colluviem istam non nisi metu coer-  
 “ cueris. At quidam insontes peribunt. Nam &  
 “ ex fuso exercitu, cùm decimus quisque fuit feri-  
 “ tur, etiam strenui sortiuntur. Habet aliquid ex  
 “ iniquo omne magnum exemplum, quod contra  
 “ singulos utilitate publicâ rependitur.

XLV. Sententiæ Cassii, ut nemo unus contrâ  
 ire ausus est, ita dissonæ voces respondebant, “ nu-  
 “ merum, aut ætatem, aut sexum, ac plurimorum  
 “ indubiam innocentiam” miserantium. Prævaluit  
 tamen pars, quæ supplicium decernebat: sed ob-  
 temperari non poterat, conglobatâ multitudine  
 “ faxes ac faces” minitante. Tum Cæsar populum  
 edicto increpuit; atque omne iter, quo damnati ad  
 pœnam ducebantur, militaribus præsidiis sepsit.  
 Censuerat Cingonius Varro, ut liberti quoque, qui  
 sub eodem tecto fuissent, Italiâ deportarentur. Id  
 a Principe prohibitum est, “ ne mos antiquus,

TOM. I.

T t

“ quem

A. U. C. 814. "quem misericordia non minuerat, per sævitiam  
"intenderetur."

J. C. 61. XLVI. Damnatus iisdem consulibus Tarquiti-  
us Priscus repetundarum, Bithynis interrogantibus,  
magno patrum gaudio, qui accusatum ab eo Sta-  
tilium Taurum, proconsulem ipsius, meminerant.  
Census per Gallias a Q. Volusio, & Sextio Afri-  
cano, Trebellioque Maximo acti sunt, æmulis inter  
se per nobilitatem Volusio atque Africano: Tre-  
bellium dum uterque dedignatur, suprâ tulere.

XLVII. Eo anno mortem obiit Memmius Re-  
gulus, auctoritate, constantiâ, famâ, in quantum,  
præumbrante Imperatoris fastigio, datur, clarus:  
adeò ut Nero æger valetudine, & adulantibus cir-  
cùm, qui "finem imperio adesse" dicebant, "si  
"quid fato pateretur," responderit, "habere sub-  
"sidium rempublicam." Rogantibus dehinc, in  
quo potissimum? addiderat, "in Memmio Regulo."  
Vixit tamen post hæc Regulus, quiete defensus; &  
quia novâ generis claritudine, neque invidiosis opi-  
bus erat. Gymnasium eo anno dedicatum a Nerone,  
præbitumque oleum equiti ac senatui, Græcâ fa-  
cilitate.

A. U. C. 815. XLVIII. P. Mario, L. Asinio consulibus, An-  
tistius prætor, quem in tribunatu plebis licenter  
egisse memoravi, probrosa adversus Principem car-  
mina fastitavit, vulgavitque celebri convivio, dum  
apud Ostorium Scapulam epulatur. Exin a Cossu-  
tiano Capitone, qui nuper senatorium ordinem præ-  
cibus Tigellini foci sui receperat, majestatis de-  
latus est. Tum primùm revocata ea lex; credebaturque  
haud perinde exitium Antistio, quàm Imperatori  
gloriam quæri, ut condemnatus a senatu, intercessione  
tribuniciâ morti eximeretur. Et cum Ostorius  
"nihil audivisse" pro testimonio dixisset, adversis  
testibus creditum. Censuitque Junius Marullus,  
consul designatus, "adimendam reo præ-  
turam, necandumque more majorum." Ceteris  
inde adsentientibus, Pætus Thrasea, multo cum  
honore Cæsaris, acerrimè increpito Antistio, "non,  
"quidquid



“ quidquid nocens reus pati mereretur, id, egregio  
 “ sub Principe, & nullâ necessitate obstricto senatu,  
 “ statuendum ” differuit; “ carnificem & laqueum  
 “ pridem abolita: & esse pœnas legibus constitutas,  
 “ quibus sine judicum sævitiâ, & temporum in-  
 “ famiâ, supplicia decernerentur. Quin in insulâ,  
 “ publicatis bonis, quò longiùs fontem vitam trax-  
 “ isset, edò privatim miseriorem, & publicæ cle-  
 “ mentię maximum exemplum futurum.”

A. U. C.  
815.

J. C.  
62.

XLIX. Libertas Thraseæ servitium aliorum rupit: & postquam discessionem consul permiserat, pedibus in sententiam ejus iere, paucis exemptis: in quibus adulatione promptissimus fuit A. Vitellius, optimum quemque jurgio laceffens, & respondenti reticens, ut pavida ingenia solent. At consules perficere senatûs decretum non ausi, de consensu scripsere Cæsari. Ille inter pudorem & iram cunctatus, postremò rescripsit, “ nullâ injuriâ provocatum Antistium gravissimas in Principem contumelias dixisse: earum ultionem a patribus postulatam. Et pro magnitudine delicti, pœnam statui par fuisse: ceterum se, qui severitatem decernentium impediturus fuerit, moderationem non prohibere: statuerent ut vellent: datam etiam absolvendi licentiam.” His atque talibus recitatis, & offensione manifestâ, non ideo aut consules mutavere relationem, aut Thrasea decessit sententiâ, ceterive, quæ probaverant, deseruere: pars, ne Principem objecisse invidiæ viderentur; plures numero tuti; Thrasea suetâ firmitudine animi, & ne gloria intercideret.

L. Haud dispari crimine Fabricius Veiento conflictatus est, “ quòd multa & probrosa in patres & “ sacerdotes composuisset, iis libris quibus nomen “ *codicillorum* dederat.” Adjiciebat Talius Geminus, accusator, “ venditata ab eo munera Principis, & adipiscendorum honorum jus:” quæ causa Neroni fuit suscipiendi judicii: convictumque Veintonem Italiâ depulit, & libros exuri jussit, conqui-

A. U. C. 815. fitos leſtitatoſque, donec cum periculo parabantur :  
mox licentia habendi, oblivionem attulit.

J. C.  
63.

LI. Sed graveſcentibus in dies publicis malis, ſubſidia minuebantur : conceſſitque vitâ Burrus, incertum valetudine, an veneno. Valetudo ex eo conjectabatur, quodd in ſe tumefcentibus paulatim faucibus & impedito meatu, ſpiritum finiebat. Plures juffu Neronis, quaſi remedium adhiberetur, inlitum palatum ejus noxio medicamine, adſeverabant : & Burrum, intellefto ſcelere, cûm ad viſendum eum Princeps veniſſet, aſpectum ejus averſatum, ſciſcitanti, “ haſtenus,” reſpondiſſe, “ ego me bene habeo.” Civitati grande deſiderium ejus manſit, per memoriam virtutis, & ſucceſſorum alterius ſegnem innocentiam, alterius flagrantiffima flagitia & adulteria : quippe Cæſar duos prætoriiſ cohortibus impoſuerat : Fenium Rufum, ex vulgi favore, quia rem frumentariam ſine quæſtu tractabat : Sophonium Tigellinum, veterem impudicitiam atque infamiam in eo ſecutus. Atque illi pro cognitis moribus fuere : validior Tigellinus in animo Principis, & intimis libidinibus adſumptus : proſperâ populi & militum famâ Rufus, quod apud Neronem adverſum experiebatur.

LII. Mors Burri infregit Senecæ potentiam, quia nec bonis artibus idem virium erat, altero velut duce amoto, & Nero ad deteriores inclinabat. Hi variis criminationibus Senecam adoriuntur, “ tam-  
“ quam ingentes & privatum ſupra modum evectas  
“ opes adhuc augeret ; quodque ſtudia civium in  
“ ſe verteret : hortorum quoque amœnitate & vil-  
“ larum magnificentia quaſi Principem ſupergre-  
“ deretur.” Objiciebant “ etiam eloquentiæ lau-  
“ dem uni ſibi adſciſcere, & carmina crebriùs faſti-  
“ tare, poſtquam Neroni amor eorum veniſſet. Nam  
“ oblectamentis Principis palam iniquum, detrec-  
“ tare vim ejus equos regentis ; includere voces,  
“ quotiens caneret. Quem ad finem nihil in re-  
“ publicâ clarum fore, quod non ab illo reperiri  
“ credatur. Certè finitam Neronis pueritiam, &  
“ robur

“ robur juventæ adesse : exueret magistrum, satis  
 “ amplis doctoribus instructus, maioribus suis.”

A. U. C.  
 815.

LIII. At Seneca criminantium non ignarus, pro-  
 dentibus iis, quibus aliqua honesti cura, & famili-  
 aritatem ejus magis aspernante Cæsare, tempus  
 sermoni orat : & accepto, ita incipit. “ Quartus-

J. C.  
 62.

“ decimus annus est, Cæsar, ex quo spei tuæ ad-  
 “ motus sum : octavus, ut imperium obtines. Medio  
 “ temporis tantum honorum atque opum in me cu-  
 “ mulasti, ut nihil felicitati meæ desit, nisi mode-  
 “ ratio ejus. Utar magnis exemplis, nec meæ for-  
 “ tunæ, sed tuæ. Abavus tuus Augustus, M.  
 “ Agrippæ Mitylenense secretum ; C. Mæcenati  
 “ Urbe in ipsâ velut peregrinum otium permisit :  
 “ quorum alter bellorum socius, alter Romæ plu-  
 “ ribus laboribus jactatus, ampla quidem, sed pro  
 “ ingentibus meritis præmia acceperant. Ego quid  
 “ aliud munificentiae tuæ adhibere potui, quàm  
 “ studia, ut sic dixerim, in umbrâ educata : &  
 “ quibus claritudo venit, quòd juventæ tuæ rudi-  
 “ mentis adfuisse videor ? grande hujus rei pretium.  
 “ At tu gratiam immensam, innumeram pecuniam  
 “ circumdedisti, aded ut plerumque intra me ipse  
 “ volvam : Egone equestri & provinciali loco ortus,  
 “ proceribus civitatis adnumeror ? Inter nobiles,  
 “ & longa decora præferentes, novitas mea enituit ?  
 “ Ubi est animus ille modicis contentus ? Tales  
 “ hortos instruit, & per hæc suburbana incedit, &  
 “ tantis agrorum spatiis, tam lato fenore exuberat ?  
 “ Una defensio occurrit, quòd muneribus tuis ob-  
 “ niti non debui.

LIV. “ Sed uterque mensuram implevimus, &  
 “ tu quantum Princeps tribuere amico posset, &  
 “ ego, quantum amicus a Principe accipere. Ce-  
 “ tera invidiam augent : quæ quidem, ut omnia  
 “ mortalia, infra tuam magnitudinem jacent ;  
 “ sed mihi incumbunt : mihi subveniendum est.  
 “ Quo modo in militiâ, aut viâ, fessus adminicu-  
 “ lum orarem ; ita in hoc itinere vitæ, senex, &  
 “ levissimis quoque curis impar, cùm opes meas  
 “ ultra

A. U. C.

815.

J. C.

62.

“ultrà sustinere non possim, præsidium peto. Jube  
 “eas per procuratores tuos administrari, in tuam  
 “fortunam recipi. Nec me in paupertatem ipse  
 “detrudam; sed traditis, quorum fulgore per-  
 “stringor, quod temporis hortorum, aut villarum,  
 “curæ seponitur, in animum revocabo. Superest  
 “tibi robur, & tot per annos nixum fastigii regi-  
 “men: possumus seniores amici, quiete respon-  
 “dere. Hoc quoque in tuam gloriam cedit, eos  
 “ad summa vexisse, qui & modica tolerarent.”

LV. Ad quæ Nero sic ferme respondit: “Quodd  
 “meditatæ orationi tuæ statim occurram, id pri-  
 “mum tui muneris habeo, qui me non tantum  
 “prævisa, sed subita expedire docuisti. Abavus  
 “meus Augustus Agrippæ & Mæcenati usurpare  
 “otium post labores concessit; sed in eâ ipsâ ætate,  
 “cujus auctoritas tueretur, quidquid illud & qua-  
 “lecumque tribuisset: attamen neutrum datis a se  
 “præmiis exuit. Bello & periculis meruerant. In  
 “his enim juvenia Augusti versata est. Nec mihi  
 “tela & manus tuæ defuissent, in armis agentis.  
 “Sed quod præsens conditio poscebat, ratione, con-  
 “silio, præceptis pueritiam, dein juventam meam,  
 “fovisisti. Et tua quidem erga me munera, dum  
 “vita suppetet, æterna erunt. Quæ a me habes,  
 “horti, & fenus, & villæ, casibus obnoxia sunt:  
 “ac licet multa videantur, plerique, haud qua-  
 “quam artibus tuis pares, plura tenuerunt. Pudet  
 “referre libertinos, qui ditiores spectantur. Unde  
 “etiam rubori mihi est, quodd præcipuus caritate,  
 “nondum omnes fortunâ antecellis.

LVI. “Verum & tibi valida ætas, rebusque &  
 “fructui rerum sufficiens; & nos prima imperii  
 “spatia ingredimur: nisi fortè aut te Vitellio ter  
 “consuli, aut me Claudio postponis. Sed quan-  
 “tum Volusio longa parcimonia quæsit, tantum  
 “in te mea liberalitas explere non potest. Quin,  
 “si quâ in parte lubricum adolescentiæ nostræ de-  
 “clinat, revocas, ornatumque robur subsidio im-  
 “pensiùs regis. Non tua moderatio, si reddideris  
 “pecuniam;



“pecuniam; nec quies, si reliqueris Principem; A. U. C.  
 “sed mea avaritia, meæ crudelitatis metus in ore 815.  
 “omnium versabitur. Quòd si maximè continen- J. C.  
 “tia tua laudetur, non tamen sapienti viro deco- 62.  
 “rum fuerit, unde amico infamiam paret, inde  
 “gloriam sibi recipere.” His adjicit complexum  
 & oscula, factus naturâ, & consuetudine exercitus,  
 velare odium fallacibus blanditiis. Seneca (qui finis  
 omnium cum dominante sermonum) grates agit:  
 sed instituta prioris potentiae commutat: prohibet  
 coetus salutantium: vitat comitantes: rarus per  
 Urbem; quasi valetudine infensâ, aut sapientiae  
 studiis domi attineretur.

LVII. Perculso Senecâ, promptum fuit Rufum  
 Fenium imminuere, Agrippinae amicitiam in eo  
 criminantibus. Validiorque in dies Tigellinus;  
 & malas artes, quibus solis pollebat, gratiores ratus,  
 si Principem societate scelerum obstringeret, metus  
 ejus rimatur: compertoque Plautum & Sullam  
 maximè timeri, Plautum in Asiam, Sullam in Gal-  
 liam Narbonensem nuper amotos: “nobilitatem  
 “eorum, & propinquos huic Orientis, illi Ger-  
 “maniae exercitus” commemorat. “Non se, ut  
 “Burrum, diversas spes, sed solam incolumitatem  
 “Neronis spectare: cui caveri utcumque ab Urba-  
 “nis insidiis praesentiâ; longinquos motus quonam  
 “modo comprimi posse? Erectas Gallias ad nomen  
 “dictatorium, nec minùs suspectos Asiae populos,  
 “claritudine avi Drusi. Sullam inopem, unde  
 “praecipuam audaciam; & simulatorem segnitiae,  
 “dum temeritati locum reperiret. Plautum magnis  
 “opibus, ne fingere quidem cupidinem otii, sed  
 “veterum Romanorum imitamenta praeferre, ad-  
 “sumptâ etiam Stoicorum arrogantia, sectâque,  
 “quæ turbidos, & negotiorum appetentes faciat.”  
 Nec ultra mora. Sulla, sexto die pervectis Mas-  
 siliam percussoribus, ante metum & rumorem in-  
 terficitur, cum epulandi causâ discumberet. Rela-  
 tum caput ejus inludit Nero, tamquam praematurâ  
 canitie deforme.

LVIII.

A. U. C.

815.

J. C.

62.

LVIII. Plauto parari necem, non perinde occultum fuit, quia pluribus salus ejus curabatur, & spatium itineris ac maris tempusque interjectum movebat famam: vulgòque fingeant, "petitum ab eo Corbulonem" magnis tum exercitibus præidentem, si clari atque infantes interficerentur, præcipuum ad pericula: "quin & Asiam favore juvenis arma cepisse, nec milites, ad scelus missos, aut numero validos, aut animo promptos: postquam jussa efficere nequiverint, ad spes novas transisse." Una hæc more famæ, credentium otio augebantur. Ceterum libertus Plauti, celeritate ventorum prævenit centurionem, & mandata L. Antistii, foceri, attulit: "effugeret segnem mortem, otium, suffugium, & magni nominis miserationem: reperturum bonos, consociaturum audaces: nullum interim subsidium aspernandum: si sexaginta milites (tot enim adveniebant) propulisset; dum refertur nuntius Neroni, dum manus alia permeat, multa secutura, quæ ad usque bellum evalescerent: denique aut salutem tali consilio quæri, aut nihil gravius audenti, quàm ignavo patiendum esse."

LIX. Sed Plautum ea non movère: sive nullam opem providebat inermis atque exsul; seu tædio ambigæ spei; an amore conjugis & liberorum, quibus placabiliorem fore Principem rebatur, nullâ sollicitudine turbatum. Sunt, qui "alios a focero nuntios venisse" ferant, "tamquam nihil atrox immineret; doctoresque sapientiæ, Cæranum Græci, Musonium Tusci generis, constantiam opperientiæ mortis, pro incertâ & trepidâ vitâ suavisse." Repertus est certè, per medium diem, nudus, exercitando corpori. Talem eum centurio trucidavit, coram Pelagone, spadone, quem Nero centurioni & manipulo, quasi satellitibus ministrum regium, præposuerat. Caput interfecti relatum: cujus aspectu (ipsa Principis verba referam) "Quin," inquit, "Nero, deposito metu, nuptias Poppææ, ob ejusmodi terrores dilatas, maturare parat, Octavi-

“Octaviamque conjugem amoliri, quamvis mo-  
 “destè agat, & nomine patris, & studiis populi  
 “gravem?” Sed ad senatum literas misit, de cæde  
 Sullæ Plautique haud confessus; verùm “utriusque  
 “turbidum ingenium esse, & sibi incolumitatem  
 “reipublicæ magnâ curâ haberi.” Decretæ eo  
 nomine “supplicationes, utque Sulla & Plautus  
 senatu moverentur,” gravioribus tamen ludibriis,  
 quàm malis.

A. U. C.

815.

J. C.

62.

LX. Igitur accepto patrum consulto, postquam  
 cuncta scelerum suorum pro egregiis accipi videt,  
 exturbat Octaviam, “sterilem” dictitans. Exin  
 Poppææ conjungitur. Ea diu pellex, & adulteri  
 Neronis, mox mariti potens, quemdam ex ministris  
 Octaviæ impulit, “servilem ei amorem” objicere:  
 destinaturque reus cognomento *Eucerus*, natione  
 Alexandrinus, canere tibiis doctus. Actæ ob id de  
 ancillis quæstiones, & vi tormentorum victis qui-  
 busdam, ut falsa adnuerent, plures persistere sancti-  
 tatem dominæ tueri. Ex quibus una instanti Ti-  
 gellino, “castiora esse muliebria Octaviæ” respon-  
 dit, “quàm os ejus.” Movetur tamen primò ci-  
 vilis discidii specie: domumque Burri, & prædia  
 Plauti, infausta dona, accipit. Mox in Campaniam  
 pulsa est, additâ militari custodiâ. Inde crebri  
 questus, nec occulti per vulgum, cui minor sapi-  
 entia, & ex mediocritate fortunæ, pauciora pericula  
 sunt. His motus Nero, haud quaquam pænientiâ  
 flagitii, conjugem revocavit Octaviam.

LXI. Exin læti Capitolium scandunt, deosque  
 tandem venerantur. Effigies Poppææ proruunt:  
 Octaviæ imagines gestant humeris, spargunt flori-  
 bus, foroque ac templis statuunt. Itur etiam in  
 Principis laudes, expetitur venerantibus. Jamque  
 & palatium multitudine & clamoribus complebant,  
 cùm emissi militum globi verberibus & intento ferro  
 turbatos disjecere. Mutataque, quæ per seditionem  
 verterant, & Poppææ honos repositus est. Quæ  
 semper odio, tum & metu atrox, ne aut vulgi acrior  
 vis ingrueret, aut Nero inclinatione populi mutaretur,

- A. U. C. 815. tur, provoluta genibus ejus: "Non eò loci res  
 J. C. 62. "suas agi, ut de matrimonio certet (quamquam id  
 "sibi vitâ potius), sed vitam ipsam in extremum  
 "adductam a clientelis & servitiis Octaviæ, quæ  
 "plebis sibi nomen indiderint, ea in pace ausi,  
 "quæ vix bello evenirent. Arma illa adversus  
 "Principem sumpta: ducem tantum defuisse, qui,  
 "motis rebus, facile reperiretur. Omitteret modò  
 "Campaniam, & in Urbem ipsam pergeret, ad  
 "cujus nutum absentis tumultus cierentur. Quod  
 "alioquin suum delictum? quam cujusquam offen-  
 "sionem? An, quia veram progeniem penatibus  
 "Cæsarum data sit, malle populum Romanum  
 "tibicinis Ægyptii subolem Imperatorio fastigio  
 "induci? Denique, si id rebus conducatur, libens,  
 "quàm coactus, acciret dominam, vel consuleret  
 "securitati justâ ultione. Et modicis remediis,  
 "primos motus confedisse: at, si desperent uxorem  
 "Neronis fore Octaviam, illi maritum duros."

LXII. Varius sermo, & ad metum atque iram  
 accommodatus, terruit simul audientem, & accendit.  
 Sed parum valebat suspicio in servo, & quæstionibus  
 ancillarum elusa erat. Ergo confessionem alicujus  
 quæri placet, cui rerum quoque novarum crimen  
 adfingeretur. Et visus idoneus maternæ necis pa-  
 trator, Anicetus, classi apud Misenum, ut memo-  
 ravi, præfectus, levi post admissum scelus gratiâ,  
 dein graviore odio: quia malorum facinorum mi-  
 nistri quasi exprobrantes aspiciuntur. Igitur ac-  
 citum eum Cæsar "operæ prioris" admonet. "So-  
 "lum incolumitati Principis adversus insidiantem  
 "matrem subvenisse: locum haud minoris gratiæ  
 "instare, si conjugem infensam depelleret: nec  
 "manu aut telo opus. Fateretur Octaviæ adul-  
 "terium. Occulta quidem ad præsens, sed magna  
 "ei præmia, & secessus amcenos" promittit: "vel  
 "si negavisset, necem" intentat. Ille insitâ ve-  
 cordiâ, & facilitate priorum flagitiorum, plura  
 etiam, quàm jussum erat, fingit, fateturque apud  
 amicos, quos velut consilio adhibuerat Princeps.

Tum



Tum in Sardiniam pellitur, ubi non inops exilium toleravit, & fato obiit.

A. U. C.

815.

J. C.

62.

LXIII. At Nero, "præfectum in spem sociandæ classis corruptum," & incusatæ paullo antè "sterilitatis" oblitus, "abactos partus conscientia libidinum, eaque sibi comperta," edicto memorat: insulâque Pandatariâ Octaviam claudit. Non alia exsul visentium oculos majore misericordiâ adfecit. Meminerant adhuc quidam Agrippinæ a Tiberio; recentior Juliæ memoria obversabatur, a Claudio pulsæ. Sed illis robur ætatis adfuerat. Læta aliqua viderant, & præsentem sævitiam melioris olim fortunæ recordatione allevabant. Huic primùm nuptiarum dies loco funeris fuit, deductæ in domum, in quâ nihil nisi luctuosum haberet, erepto per venenum patre, & statim fratre: tum ancilla dominâ validior: & Poppæa non nisi in perniciem uxoris nupta: postremò crimen omni exitio gravius.

LXIV. Ac puella, vicefimo ætatis anno, inter centuriones & milites, præfagio malorum jam vitâ exempta, nondum tamen morte acquiescebat. Paucis dehinc interjectis diebus, mori jubetur: cùm jam "viduam se, & tantum sororem" testaretur, communesque "Germanicos," & postremò "Agrippinæ" nomen cieret, "quâ incolumi, infelix quidem matrimonium, sed sine exitio pertulisset." Restrigitur vinculis, venæque ejus per omnes artus exsolvuntur; &, quia pressus pavore sanguis tardiùs labebatur, præfervidi balnei vapore enecatur. Additurque atrocior sævitia, quòd caput amputatum latumque in Urbem Poppæa vidit. Dona ob hæc templis decreta. Quod ad eum finem memoravimus, ut, quicumque casus temporum illorum, nobis vel aliis auctoribus, noscent, præsumptum habeant, quotiens fugas & cædes jussit Princeps, totiens grates deis actas; quæque rerum secundarum olim, tum publicæ cladis insignia fuisse. Neque tamen filebimus, si quod senatusconsultum, adulatione novum, aut patientiâ postremum fuit.

U u 2

LXV.

- A. U. C. LXV. Eodem anno libertorum potissimos veneno  
815. interfecisse creditus est, Doryphorum, quasi adver-  
satum nuptiis Poppæ; Pallantem, quod immensam  
• J. C. pecuniam longâ senectâ detineret. Romanus secretis  
62. criminationibus inculpaverat Senecam, ut C. Pisonis  
socium, sed validiùs a Senecâ eodem crimine per-  
cussus est. Unde Pisoni timor, & orta insidiarum  
in Neronem magna moles, sed improspera.

# B R E V I A R I U M

## LIBRI QUINTIDECIMI.

I. *ARMENIAM* invadit *Vologeses*, *Parthorum* rex, quem *Corbulo* cautè, fortiter tamen, repressit. VI. *Cæsennius Pætus* adventat, proprius *Armeniae* tuendæ dux: imperitiâ & temeritate rem perdit: *Corbulo* ei, sed serò, succurrit. XVIII. *Romæ* tropæa de *Parthis* decreta, integro adhuc bello. XIX. *Senatusconsultum* de fictis adoptionibus. XXIII. *Neroni* filia ex *Poppæâ* nascitur. Ingens, sed fluxa, lætitia. Infans, quartum intra mensem defuncta, honorem diuæ obtinet. XXIV. *Parthorum* legati *Romam* veniunt, super retinendâ *Armeniâ*: inriti remittuntur; & bellum *Corbuloni* permissum. *Armeniam* iterum invadit; metuque *Parthis* injecto, ad colloquium ventum est. Placuit arma poni, & *Tiridatem* diadema statuæ *Neronis* submittere, nec nisi sponte ejus resumere. XXXII. Nationes *Alpium* maritimarum in jus *Latii* translatae. XXXIII. *Nero* *Neapoli* canit in publico: *Romæ* luxu & libidine omnia polluit. XXXV. *Torquatus Silanus* mori adigitur. XXXVIII. *Urbs* ardet, fortè incertum, an dolo *Principis*; qui, patriæ ruinis usus, auream domum exstruit. XLIV. *Christiani* quæstissimis pœnis adfecti, falso crimine incendii. Addita suppliciis ludibria. XLVII. Prodigia. XLVIII. Conjuratio in *Neronem* inita & prodita, duce ejus *G. Pisone*. Multi inlustrium interempti, quos inter *Lucanus* & *Seneca*.

*neca. LXXIV. Decreta dona & grates diis. Mensis  
Aprilis Neronis cognomentum accipit.*

Gesta hæc annis paullo amplius tribus.

A. U. C. J. C.

DCCCXVI. 63. Coff. { C. Memmio Regulo,  
L. Verginio Rufo.

DCCCXVII. 64. Coff. { C. Læcanio Basso,  
M. Licinio Craffo.

DCCCXVIII. 65. Coff. { A. Licinio Nervâ Siliano,  
M. Vestino Attico.



## C. CORNELII TACITI

### A N N A L E S.

#### LIBER QUINTUSDECIMUS.

**I**NTEREA rex Parthorum Vologeses, cognitis A. U. C.  
Corbulonis rebus, regemque alienigenam Ti- 815.  
granen Armeniæ impositum : simul, fratre Tiridate J. C.  
pulso, spretum Arsacidarum fastigium ire ultum 62.  
volens ; magnitudine rursus Romanâ & continui  
fœderis reverentiâ, diversas ad curas trahebatur :  
cunctator ingenio, & defectione Hyrcanorum, gen-  
tis validæ, multisque ex eo bellis inligatus. Atque  
illum ambiguum novus insuper nuntius contumeliæ  
exstimulat : quippe egressus Armeniâ Tigranes,  
Adiabenos, conterminam nationem, latius ac di-  
utiùs, quàm per latrocinia, vastaverat. Idque pri-  
mores gentium ægre tolerabant : “ eò contempti-  
“ onis descensum, ut ne duce quidem Romano in-  
“ cursarentur, sed temeritate obsidis, tot per annos  
“ inter mancipia habiti.” Accendebat dolorem  
eorum Monobazus, quem penes Adiabenum regi-  
men, “ quod præsidium, aut unde peteret,” ro-  
gitans. “ Jam de Armeniâ concessum ; & proxima  
“ trahi, nisi defendant Parthi : levius servitium  
“ apud

A. U. C.  
815.

J. C.  
62.

“apud Romanos deditis, quàm captis esse.” Tiridates quoque regni profugus, per silentium, aut modicè querendo, gravior erat. “Non enim ignaviâ, magna imperia contineri: virorum armorumque faciendum certamen. Id in summâ fortuna æquius, quod validius. Et sua retinere, privatæ domûs: de alienis certare, regiam laudem esse.”

II. Igitur commotus his Vologeses concilium vocat, & proximum sibi Tiridaten constituit, atque ita orditur: “Hunc ego, eodem mecum patrè genitum, cùm mihi, per ætatem, summo nomine concessisset, in possessionem Armeniæ deduxi, qui tertius potentiæ gradus habetur: nam Medos Pacorus anteceperat: videbarque contra vetera fratrum odia & certamina, familiæ nostræ penates rite composuisse: prohibent Romani, & pacem ipsis numquam prospere laceffitam, nunc quoque in exitium suum abrumpunt. Non ibo inficias: æquitate quàm sanguine, causâ quàm armis, retinere parta majoribus malueram: si cunctatione deliqui, virtute corrigam. Vestra quidem vis & gloria in integro est, additâ modestiæ famâ; quæ neque summis mortalium spernenda est, & a diis æstimatur.” Simul diadema caput Tiridatis evinxit; promptam equitum manum, quæ regem ex more sectatur, Monefi, nobili viro, tradidit, adjectis Adiabenorum auxiliis: mandavitque “Tigranen Armeniâ exturbari,” dum ipse, positus adversus Hyrcanos discordiis, vires intimas, molemque belli ciet, provinciis Romanis minitans.

III. Quæ ubi Corbuloni certis nuntiis audita sunt, legiones duas cum Verulano Severo, & Vettio Bolano, subsidium Tigrani mittit, occulto præcepto, “compositiùs cuncta, quàm festinantiùs, agerent:” quippe bellum habere, quàm gerere, malebat. Scripseratque Cæsari, “proprio duce opus esse, qui Armeniam defenderet: Syriam, ingruente Vologese, “acriore in discrimine esse.” Atque interim reliquas

liquas legiones pro ripâ Euphratis locat: tumultuariam provincialium manum armat: hostiles ingressus præfidiis intercipit. Et quia egena aquarum regio est, castella fontibus imposita: quosdam rivos congestu arenæ abdidit.

A. U. C.

815.

J. C.

62.

IV. Ea dum a Corbulone tuendæ Syriæ parantur, acto raptim agmine Monefes, ut famam suî præiret, non ideo nescium, aut incautum, Tigranem offendit. Occupaverat Tigranocerta, urbem copiâ defensorum & magnitudine mœnium validam. Ad hæc Nicephorius, amnis haud spernendâ latitudine, partem murorum ambit: & ducta ingens fossa, quâ fluvio diffidebatur. Inerantque milites; & provisi antè commeatus: quorum subvectu pauci avidiùs progressi, & repentinis hostibus circumventi, irâ magis, quàm metu, ceteros accenderant. Sed Partho ad exsequendas obsidiones nulla cominus audacia: raris sagittis, neque clausos exterret, & semet frustratur. Adiabeni, cùm promoveri scalas & machinamenta inciperent, facilè detrufi, mox, erumpentibus nostris, cæduntur.

V. Corbulo tamen, quamvis secundis rebus suis, moderandum fortunæ ratus, misit ad Vologesen, qui expostularent "vim provinciæ inlatam: socium" amicumque regem, cohortes Romanas circumfideri: omitteret potiùs obsidionem, aut se quodque in agro hostili castra positurum." Casperius centurio, in eam legationem delectus, apud oppidum Nisibin, septem & triginta millibus passuum a Tigranocertâ distantem, adiit regem, & mandata ferociter edidit. Vologesi vetus & penitus infixum erat, arma Romana vitandi: nec præsentia prospere fluebant: inritum obsidium: tutus manu & copiis Tigranes: fugati, qui expugnationem sumpserant: missæ in Armeniam legiones: & aliæ pro Syriâ, paratæ ultrò inrumpere: sibi imbecillum equitem pabuli inopiâ: nam exorta vis locustarum ambederat quidquid herbidum, aut frondosum. Igitur, metu abstruso, mitiora obtendens, "missurum ad Imperatorem Romanum legatos, super petendâ

TOM. I.

X x

" Armeniâ,

A. U. C. 815. "Armeniâ, & firmandâ pace," respondet. Monefen "omittere Tigranocerta" jubet; ipse retro concedit.  
J. C. 62.

VI. Hæc plures, ut "formidine regis, & Corbulonis minis patrata" ac magnifica extollebant. Alii "occultè pepigisse" interpretabantur; ut "omisso utrimque bello, & abeunte Vologese, Tigranes quoque Armeniâ abscederet. Cur enim exercitum Romanum a Tigranocertis deductum? Cur deserta per otium, quæ bello defenderant? An melius hibernavisse in extremâ Cappadociâ, raptim erectis tuguriis, quàm in sede regni modò retenti? Dilata prorsus arma, ut Vologeses cum alio, quàm cum Corbulonè, certaret: Corbulo meritæ tot per annos gloriæ non ultrâ periculum faceret." Nam, ut retuli, proprium ducem tuendæ Armeniæ poposcerat, & adventare Cæsennius Pætus audiebatur: jamque aderat, copiis ita divisis, ut quarta & duodecima legiones, additâ quintâ, quæ recens e Mœsis excita erat, simul Pontica, & Galatarum Cappadocumque auxilia Pæto obedirent: tertia, & sexta, & decima legiones, priorque Syriæ miles apud Corbulonem mainerent. Cetera ex rerum usu sociarent, partirentur. Sed neque Corbulo æmuli patiens; & Pætus, cui satis ad gloriam erat, si proximus haberetur, despiciebat gesta, "nihil cædis aut prædæ, usurpatas nomine tenus urbium expugnationes" dictitans. "Se tributa ac leges, & pro umbrâ regis, Romanum jus victis impositurum."

VII. Sub idem tempus legati Vologesis, quos ad Principem missos memoravi, revertère inriti: bellumque propalam sumptum a Parthis: nec Pætus detrectavit, sed duabus legionibus, quarum quartam Funisulanus Vettonianus eo in tempore, duodecimam Calavius Sabinus regebant, Armeniam intrat, tristi omine. Nam in transgressu Euphratis, quem ponte transmittebat, nullâ palam causâ, turbatus equus, qui consularia insignia gestabat, retro evasit. Hostiaque, quæ muniebantur, hibernaculis adfistens,



adstans, semifacta opera fugâ perrupit, seque vallo extulit: & pila militum ardere, magis insigni prodigio, quia Parthus hostis missilibus telis decertat.

A. U. C.

815.

J. C.

62.

VIII. Ceterum Pætus, spretis ominibus, necdum satis firmatis hibernaculis, nullo rei frumentariæ provisu, rapit exercitum trans montem Taurum, "reciperandis," ut ferebat, "Tigranocertis, vastandisque regionibus, quas Corbulo integras omisisset." Et capta quædam castella, gloriæque & prædæ nonnihil partum, si aut gloriam cum modo, aut prædam cum curâ habuisset. Longinquis itineribus percurfando, quæ obtineri nequibant, corrupto qui captus erat commeatu, & instante jam hieme, reduxit exercitum; composuitque ad Cæsarem literas, quasi confecto bello, verbis magnificis, rerum vacuas.

IX. Interim Corbulo numquam neglectam Euphratis ripam crebrioribus præfidiis insedit: & ne ponti injiciendo impedimentum hostiles turmæ adferrent, (jam enim subjectis campis magnâ specie volitabant) naves magnitudine præstantes, & connexas trabibus, ac turribus auctas, agit per amnem, catapultisque & balistis proturbat barbaros, in quos faxa & hastæ longiùs permeabant, quàm ut contrario sagittarum jactu adæquarentur. Dein pons continuatus; collesque adversi per socias cohortes, post legionum castris occupantur, tantâ celeritate & ostentatione virium, ut Parthi, omisso paratu invadendæ Syriæ, spem omnem in Armeniam verterent.

X. Ibi Pætus, imminentium nescius, quintam legionem procul in Ponto habebat. Reliquas promiscuis militum commeatibus infirmaverat; donec, adventare Vologesen magno & infenso agmine, auditum. Accitur legio duodecima, & unde famam aucti exercitûs speraverat, prodita infrequentia: quâ tamen retineri castra, & eludi Parthus tractu belli poterat, si Pæto aut in suis, aut in alienis consiliis constantia fuisset. Verùm ubi a viris militaribus adversus urgentes casus firmatus erat, rursus,

X x 2

ne

A. U. C. 815. ne alienæ sententiæ indigens videretur, in diversa ac deteriora transibat. Et tunc relictis hibernis, J. C. 62. "non fossam, neque vallum sibi, sed corpora & arma in hostem data" clamitans, duxit legiones, quasi prælio certaturus: deinde, amisso centurione & paucis militibus, quos visendis hostium copiis præmiserat, trepidus remeavit. Et quia minùs acriter Vologeses institerat, vanâ rursus fiduciâ, tria millia delecti peditis proximo Tauri jugo imposuit, quò transitum regis arcerent. Alares quoque Pannonios, robur equitatùs, in parte campi locat. Conjux ac filius castello, cui Arsamosata nomen est, abditi, datâ in præsidium cohorte, ac disperso milite, qui in uno habitus, vagum hostem promptiùs sustentavisset: & ægre compulsus ferunt, ut instantem Corbuloni fateretur: nec a Corbulone properatum, quò, gliscentibus periculis, etiam subsidii laus augeretur. Expediri tamen itineri singula millia ex tribus legionibus, & alarios occingentos, parem numerum e cohortibus jussit.

XI. At Vologeses, quamvis "obsessa a Pæto itinera hinc peditatu, inde equite" accepisset, nihil mutato consilio, sed vi ac minis alares exterruit, legionarios obtrivit, uno tantùm centurione Tarquitio Crescente turrim, in quâ præsidium agitabat, defendere auso; factâque sæpius eruptione, & cæsis, qui barbarorum propiùs suggrediebantur, donec ignium jactu circumveniretur: peditum si quis integer, longinqua & avia; vulnerati, castra repetivere: "virtutem regis, sævitiam & copias gentium," cuncta metu extollentes, facili credulitate eorum, qui eadem pavebant. Ne dux quidem obniti adversis, sed cuncta militiæ munia deseruerat, missis iterum ad Corbulonem precibus, "veniret properè, signa & aquilas, & nomen reliquum infelicis exercitùs tueretur: se fidem interim, donec vita suppeditet, retenturos."

XII. Ille interritus, & parte copiarum apud Syriam relictâ, ut munimenta Euphrati imposita retinerentur, quâ proximum & commealibus non egenum,

egenum, regionem Commagenam, exin Cappadociam, inde Armenios petivit. Comitabantur exercitum præter alia sæta bello, magna vis camelorum onusta frumenti, ut simul hostem famemque depelleret. Primum e percussis Pactium, primi pili centurionem, obvium habuit, dein plerosque militum: quos diversas fugæ causas obtendentes, "redire ad signa, & clementiam Pæti experiri" monebat: "se nisi victoribus immitem esse." Simul suas legiones adire, hortari, priorum admonere, novam gloriam ostendere. "Non vicos aut oppida Armeniorum, sed castra Romana, duasque in iis legiones pretium laboris peti. Si singulis manipularibus præcipua servati civis corona imperatoriâ manu tribueretur, quod illud & quantum decus, ubi par eorum numerus adipisceretur, qui attulissent salutem, & qui accepissent?" His atque talibus in commune alacres, (& erant quos pericula fratrum, aut propinquorum propriis stimulis incenderent) continuum diu noctuque iter properabant.

XIII. Eoque intentiùs Vologeses premere obfessos, modò vallum legionum, modò castellum, quo imbellis ætas defendebatur, adpugnare, propiùs incedens, quàm mos Parthis, si eâ temeritate hostem in prælium eliceret. At illi vix contuberniis extracti; nec aliud quàm munimenta propugnabant: pars jussu ducis, & alii propriâ ignaviâ, ut Corbulonem opperientes, ac si vis ingrueret, provisis exemplis Caudinæ ac Numantinæ cladis: "Neque eandem vim Samnitibus, Italico populo, aut Pœnis, Romani imperii æmulis. Validam quoque & laudatam antiquitatem, quotiens fortuna contrâ daret, salutis consuluisse." Quâ desperatione exercitûs dux subactus, primas tamen literas ad Vologesen, non supplices, sed in modum querentis composuit, "quodd pro Armeniis semper Romanæ ditionis, aut subiectis regi, quem Imperator delegisset, hostilia faceret. Pacem ex æquo utilem. Nec presentia tantùm spectaret.

"Ipsam

A. U. C.  
815.

J. C.  
62.

A. U. C.

815.

J. C.

62.

"Ipsum adversus duas legiones, totis regni viribus  
 "advenisse: at Romanis orbem terrarum reliquum,  
 "quo bellum juvarent."

XIV. Ad ea Vologeses, nihil pro causâ, sed  
 "opperiendos sibi fratres, Pacorum ac Tiridaten,"  
 rescripsit: "illum locum tempusque consilio desti-  
 "natum, quo de Armeniâ cernerent: adjecisse  
 "deos dignum Arfacidarum, simul & de legionibus  
 "Romanis statuerent." Missi post a Pæto nuntii,  
 & regis colloquium petatum, qui Vasacen, præ-  
 fectum equitatûs, ire iussit. Tum Pætus, "Lu-  
 "cullos, Pompeios, & si qua Cæsares obtinendæ  
 "donandæve Armeniæ egerant:" Vasaces, "ima-  
 "ginem retinendi largiendive penes nos, vim pe-  
 "nes Parthos" memorat. Et multum invicem  
 disceptato, Monobazus Adiabenus in diem posterum  
 testis iis, quæ pepigissent, adhibetur. Placuitque  
 "liberari obsidio legiones, & decedere omnem mi-  
 "litem finibus Armeniorum, castellaque & com-  
 "meatus Parthis tradi. Quibus perpetratis, copia  
 "Vologesi fieret, mittendi ad Neronem legatos."

XV. Interim flumini Arsaniz (is castra præ-  
 fluebat) pontem imposuit, specie sibi illud iter ex-  
 pedientis. Sed Parthi, quasi documentum vic-  
 toriæ, jusserant: namque iis usui fuit. Nostri per  
 diversum iere. Addidit rumor, "sub jugum missas  
 legiones," & alia ex rebus insauis, quorum simu-  
 lacrum ab Armeniis usurpatum est. Namque &  
 munimenta ingressi sunt, antequam agmen Roma-  
 num excederet; & circumstetere vias, captiva olim  
 mancipia, aut jumenta agnoscentes, abstrahentes-  
 que. Raptæ etiam vestes, retenta arma, pavido  
 milite, & concedente, ne qua prælii causa ex-  
 sisteret. Vologeses, armis & corporibus cæcorum  
 aggregatis, quod cladem nostram testaretur, visu  
 fugientium legionum abstinuit. Fama modera-  
 tionis quærebatur, postquam superbiam expleverat.  
 Flumen Arsaniam elephanto insidens, proximus  
 quisque regem, vi equorum perrupere, quia rumor  
 inceserat, "pontem cessurum oneri, dolo fabri-  
 cantium."



cantium." Sed qui ingredi ausi sunt, validum & fidum intellexere.

A. U. C.  
815.

XVI. Ceterum obsessis adeò suppeditavisse rem frumentariam constitit, ut horreis ignem injicerent: contràque prodiderit Corbulo, "Parthos inopes copiarum, & pabulo attrito relicturos oppugnationem, neque se plus tridui itinere abfuisse." Adjecit, "jurejurando Pæti cautum apud signa, adstantibus iis, quos testificando rex misisset, neminem Romanum Armeniam ingressurum, donec nec referrentur literæ Neronis, an paci annueret." Quæ ut augendæ infamiæ composita, sic reliqua non in obscuro habentur: unâ die quadraginta millium spatium emensum esse Pætum, desertis passim sauciis; neque minùs deformem illam fugientium trepidationem, quàm si terga in acie vertissent. Corbulo cum suis copiis apud ripam Euphratis obvius, non eam speciem insignitum & armorum prætulit, ut diversitatem exprobraret. Mæsti manipuli, ac vicem commilitonum miserantes, ne lacrimis quidem temperare: vix præ fletu usurpata consalutatio. Decesserat certamen virtutis, & ambitio gloriæ, felicius hominum affectus: sola misericordia valebat, & apud minores magis.

J. C.  
62.

XVII. Ducum inter se brevis sermo secutus est, hoc conquerente "inritum laborem: potuisse bellum fugâ Parthorum finiri." Ille "integra utrique cuncta" respondit, "converterent aquilas, & juncti invaderent Armeniam, abscessu Vologesis infirmatam." "Non ea Imperatoris habere mandata," Corbulo: "periculo legionum commotum, e provinciâ egressum. Quando in incerto habeantur Parthorum conatus, Syriam repetiturum. Sic quoque optimam fortunam orandam, ut pedes confectus spatiis itinerum, alacrem & facilitate camporum prævenientem equitem adsequeretur." Exin Pætus per Cappadociam hibernavit. At Vologesis ad Corbulonem missi nuntii, detraheret castella trans Euphraten, amnemque, "ut olim, medium faceret." Ille, "Armeniam quoque

- A. U. C. 815. "quoque diversis præfidiis vacuum fieri" exposulabat. Et postremò concessit rex : dirutaque, quæ ultra Euphraten communierat Corbulo ; & Armenii sine arbitro relictæ sunt.
- J. C. 62.

XVIII. At Romæ tropæa de Parthis, arcusque medio Capitolini montis sistebantur, decreta ab senatu, integro adhuc bello, neque tum omiſſa, dum aspectui consulitur, spretâ conscientiâ. Quin & dissimulandis rerum externarum, curis, Nero frumentum plebis, vetustate corruptum, in Tiberim jecit, quò securitatem annonæ sustentaret : cujus pretio nihil additum est, quamvis ducentas ferme naves portu in ipso, violentia tempeſtatis, & centum alias, Tiberi subvectas, fortuitus ignis absumpſiſſet. Tres dein consulares, L. Pisonem, Ducennium Geminum, Pompeium Paullinum vectigalibus publicis præposuit, cum insectatione priorum Principum, "qui gravitate sumptuum justos redditus anteſſent : se annum sexcenties ſeſtertium reipublicæ largiri."

XIX. Percrebuerat eâ tempeſtate pravissimus mos, cùm propinquis comitiis, aut sorte provinciarum, plerique orbi fictis adoptionibus adſciſcerent filios, præturasque & provincias inter patres sortiti, statim emitterent manu, quos adoptaverant. Magnâ cum invidiâ senatum adeunt, "jus naturæ, labores educandi, adversûs fraudem & artes & brevitatem adoptionis" enumerant : "Satis pretii eſſe orbis, quodd multâ securitate, nullis oneribus, gratiam, honores, cuncta prompta & obvia haberent. Sibi promissa legum diu exspectata in ludibrium verti, quando quis sine sollicitudine parens, sine luctu orbus, longa patrum vota repente adæquaret." Factum ex eo senatusconsultum, "ne simulata adoptio in ullâ parte muneris publici juvaret, ac ne usurpandis quidem hereditatibus prodeſſet."

XX. Exin Claudius Timarchus, Cretensis, reus agitur, ceteris criminibus, ut solent prævalidi provincialium, & opibus nimis ad injurias minorum elati : una vox ejus usque ad contumeliam senatûs penetra-

penetraverat, quodd dictitasset, " in suâ potestate  
 " situm, an proconsulibus, qui Cretam obtinuissent,  
 " grates agerentur." Quam occasionem Pætus Thra-  
 sea ad bonum publicum vertens, postquam de reo  
 censuerat, " provinciâ Cretâ depellendum," hæc  
 addidit: " Usu probatum est, patres conscripti,  
 " leges egregias, exempla honesta, apud bonos ex  
 " delictis aliorum gigni. Sic oratorum licentia,  
 " Cinciam rogationem; candidatorum ambitus,  
 " Julias leges; magistratuum avaritia, Calpurnia  
 " scita, pepererunt. Nam culpa, quàm poena,  
 " tempore prior: emendari, quàm peccare, poste-  
 " rius est. Ergo adversus novam provincialium  
 " superbiam dignum fide constantiâque Romanâ  
 " capiamus consilium, quo tutelæ sociorum nihil  
 " derogetur, nobis opinio decedat, qualis quisque  
 " habeatur, alibi quàm in civium iudicio esse.

A. U. C.  
815.J. C.  
62.

XXI. " Olim quidem non modò prætor, aut  
 " consul, sed privati etiam mittebantur, qui pro-  
 " vincias viserent, & quid de cujusque obsequio  
 " videretur, referrent: trepidabantque gentes de  
 " existimatione singulorum. At nunc colimus ex-  
 " ternos, & adulamur; & quomodo ad nutum ali-  
 " cujus grates, ita promptius accusatio decernitur.  
 " Decernaturque, & maneat provincialibus, poten-  
 " tiam suam tali modo ostentandi: sed laus falsa  
 " & precibus expressa, perinde cohibeantur, quàm  
 " malitia, quàm crudelitas. Plura sæpe peccantur,  
 " dum demeremur, quàm dum offendimus. Quæ-  
 " dam immo virtutes odio sunt, severitas obstinata,  
 " invictus adversum gratiam animus. Inde initia  
 " magistratuum nostrorum meliora ferme, & finis  
 " inclinat, dum, in modum candidatorum, suffragia  
 " conquirimus: quæ si arceantur, æqualiùs atque  
 " constantiùs provinciæ regentur: nam ut metu  
 " repetundarum infracta avaritia est, ita, vetitâ  
 " gratiarum actione, ambitio cohibetur."

XXII. Magno assensu celebrata sententia. Non  
 tamen senatusconsultum perfici potuit, abnuentibus

A. U. C. 815. consulibus " eâ de re relatum." Mox, auctore Principe, sanxere, " ne quis ad concilium sociorum  
J. C. 62. " referret, agendas apud senatum proprætoribus  
" proveconsulibus grates, neu quis eâ legatione  
" fungeretur." Iisdem consulibus, gymnasium ictu fulminis conflagravit, effigiesque in eo Neronis ad informe æs liquefacta. Et motu terræ, celebre Campaniæ oppidum, Pompeii, magnâ ex parte proruit. Defunctaque virgo Vestalis Lælia, in cuius locum Cornelia ex familiâ Cossorum capta est.

A. U. C. 816. XXIII. Memmio Regulo & Verginio Rufo consulibus, natam sibi ex Poppæâ filiam Nero ultra mortale gaudium accepit, appellavitque *Augustam*, dato & Poppææ eodem cognomento. Locus puerperio colonia Antium fuit, ubi ipse generatus erat. Jam senatus " utrum Poppææ " commendaverat diis, votaue publicè susceperat: quæ multiplicata, exsolutaque. Et additæ " supplicationes, templum-  
J. C. 63. " que Fecunditati, & certamen ad exemplar Aëti-  
" acæ religionis " decretum: " utque Fortunarum  
" effigies aureæ in folio Capitolini Jovis locarentur:  
" ludicrum Circense, ut Juliæ genti apud Bovillas,  
" ita Claudiæ Domitiæque apud Antium ederetur:" quæ fluxa fuere, quartum intra mensem defunctâ infante. Rursusque exortæ adulationes, censentium " honorem divæ, & pulvinar, ædemque & sacerdotem." Atque ipse ut lætitiæ, ita mæroris immodicus egit. Adnotatum est, omni senatu Antium sub recentem partum effuso, Thraseam prohibitum, immoto animo, prænuntiam imminentis cædis contumeliam excepisse. Secutam dehinc vocem Cæsaris ferunt, quâ " reconciliatum se Thraseæ," apud Senecam iactaverit, ac Senecam Cæsari gratulatum. Unde gloria egregiis viris, & pericula gliscebant.

XXIV. Inter quæ, veris principio, legati Parthorum mandata regis Vologesis, literasque in eadem formam attulere: " Se priora, & totiens iactata  
" super obtinendâ Armeniâ, nunc omittere, quo-  
" niam



“ niam dii, quamvis potentium populorum arbitri, A. U. C.  
 “ possessionem Parthis, non sine ignominiâ Romanâ, 816.  
 “ tradidissent. Nuper clausum Tigranen; pòst Pæ- J. C.  
 “ tum legionesque, cùm opprimere posset, inco- 63.  
 “ lumes dimisisse. Satis approbatam vim: datum  
 “ & lenitatis experimentum. Nec recusaturum Ti-  
 “ ridaten accipiendo diademati in Urbem venire,  
 “ nisi sacerdotii religione attineretur. Iturum ad  
 “ signa & effigies Principis, ubi, legionibus coram,  
 “ regnum auspicaretur.”

XXV. Talibus Vologesis literis, quia Pætus di-  
 versa, tamquam rebus integris, scribebat, interro-  
 gatus centurio, qui cum legatis advenerat, “ quo  
 “ in statu Armenia esset?” “ omnes inde Roma-  
 “ nos excessisse” respondit. Tum intellecto barba-  
 rorum inrisu, qui peterent, quod eripuerant, con-  
 sultuit inter primores civitatis Nero, “ bellum an-  
 cepts, an pax inhonesta placeret.” Nec dubitatum  
 de bello. Et Corbulo, tot per annos militum atque  
 hostium gnarus, gerendæ rei præficitur, ne cujus  
 alterius inscitâ rursus peccaretur, quia Pæti pigu-  
 erat. Igitur inriti remittuntur, cum donis tamen,  
 unde spes fieret, non frustra eadem oraturum Tiri-  
 daten, si preces ipse attulisset. Syriæque exsecutio  
 Cestio, copiæ militares Corbuloni permissæ, & quin-  
 tadecima legio, ducente Mario Celso, e Pannoniâ  
 adjecta est. Scribitur tetrarchis ac regibus, præ-  
 fectisque & procuratoribus, & qui prætorum finiti-  
 mas provincias regebant, “ jussis Corbulonis obse-  
 qui,” in tantum ferme modum auctâ potestate,  
 quem populus Romanus Cn. Pompeio, bellum Pi-  
 raticum gesturo, dederat. Regressum Pætum, cùm  
 graviora metueret, facetiis insectari satis habuit  
 Cæsar, his ferme verbis: “ Ignoscere se statim, ne  
 “ tam promptus in pavorem, longiore sollicitudine  
 “ ægresceret.”

XXVI. At Corbulo, quartâ & duodecimâ legi-  
 onibus, quæ fortissimo quoque amisso, & ceteris  
 exterritis, parum habiles prælio videbantur, in  
 Syriam translatis, sextam inde ac tertiam legiones,

Y y 2

integrum

A. U. C. 816. integrum militem, & crebris ac prosperis laboribus exercitum, in Armeniam ducit. Addiditque legionem quintam, quæ per Pontum agens, expers cladis fuerat. Simul quintadecimanos, recens adductos, & vexilla delectorum ex Illyrico & Ægypto, quoddamque alarum cohortiumque, & auxilia regum in unum conducta apud Melitenen, quæ transmittere Euphraten parabat. Tum lustratum rite exercitum ad concionem vocat, orditurque magnifica “ de auspiciis Imperatoris, rebusque a se gestis,” adversa “ in inscitiam Pæti ” declinans: multâ auctoritate, quæ viro militari pro facundiâ erat.

XXVII. Mox iter L. Lucullo quondam penetratum, apertis, quæ vetustas obsepserat, pergit. Et venientes Tiridatis Vologesisque de pace legatos haud aspernatus, adjungit iis centuriones; cum mandatis non immitibus: “ nec enim adhuc eò ventum, ut certamine extremo opus esset. Multa “ Romanis secunda, quædam Parthis evenisse, documento adversus superbiam: proinde & Tiridati “ conducere, intactum vastationibus, regnum dono “ accipere; & Vologesen meliùs societate Romanâ, “ quàm damnis mutuis genti Parthorum consulturum. Scire quantum intus discordiarum, quàm- “ que Sindomitas & præferoces nationes regeret. “ Contrà Imperatori suo immotam ubique pacem, “ & unum id bellum esse.” Simul consilio terrorem adjicere; & Megistanas Armenios, qui primi a nobis defecerant, pellit sedibus, castella eorum excindit: plana, edita, validos, invalidosque, pari metu complet.

XXVIII. Non insensum, nedum hostili odio, Corbulonis nomen etiam barbaris habebatur, eoque consilium ejus fidum credebant. Ergo Vologeses neque atrox in summam, & quibusdam præfecturis inducias petit. Tiridates locum diemque colloquio poscit. Tempus propinquum, locus, in quo nuper obsessæ cum Pæto legiones erant, cùm a barbaris delectus esset, ob memoriam lætioris sibi rei, non est a Corbulone vitatus, ut dissimilitudo fortunæ gloriam

gloriam augeret. Neque infamiâ Pætiangebatur, quod eò maximè patuit, quia filio ejus, tribuno, ducere manipulos, atque operire reliquias malæ pugnae imperavit. Die pactâ, Tiberius Alexander, illustis eques Romanus, minister bello datus, & Vivianus Annius, gener Corbulonis, nondum senatoriâ ætate, sed pro legato quintæ legioni impositus, in castra Tiridatis venere, honore ejus, ac ne metueret insidias, tali pignore. Viceni dehinc equites adsumpti. Et viso Corbulone, rex prior equo defiluit: nec cunctatus Corbulo. Sed pedes uterque dextras miscuere.

A. U. C.  
816.J. C.  
63.

XXIX. Exin Romanus laudat juvenem, "omissis præcipitibus, tuta & salutaria capeffentem." Ille "de nobilitate generis" multum præfatus, cetera temperanter adjungit: "Iturum quippe Romam, laturumque novum Cæsari decus, non adversis Parthorum rebus supplicem Arsaciden." Tum placuit Tiridaten ponere, apud effigiem Cæsaris, insigne regium, nec nisi manu Neronis resumere: & colloquium osculo finitum. Dein paucis diebus interjectis, magnâ utrimque specie, inde eques compositus per turmas, & insignibus patriis, hinc agmina legionum steterè, fulgentibus aquilis, signisque & simulacris deûm in modum templi. Medio tribunal sedem curulem, & sedes effigiem Neronis, sustinebat. Ad quam progressus Tiridates, cæsis ex more victimis, sublatum capite diadema imagini subjecit: magnis apud cunctos animorum motibus, quos augebat insita adhuc oculis exercituum Romanorum cædes, aut obsidio. "At nunc versos casus: iturum Tiridaten ostentui gentibus, quantò minùs quàm captivum?"

XXX. Addidit gloriæ Corbulo comitatem, epulasque: & rogitante rege causas, quotiens novum aliquid adverterat: ut, initia vigiliarum per centurionem nuntiari, convivium buccinâ dimitti, & fructam ante augurale aram subditâ face accendi: cuncta in majus attollens, admiratione prisce moris adfecit. Postero die "spatium" oravit, "quo tantum

A. U. C. 816. "tantum itineris aditurus, fratres antè, matrem-  
"que videret:" obfidem interea filiam tradit, literasque supplices ad Neronem.

J. C. 63.

XXXI. Et digressus Pacorum apud Medos, Vologesen, Ecbatanis reperit, non incuriosum fratris, quippe & propriis nuntiis a Corbulone petierat, "ne quam imaginem servitii Tiridates perferret; "ne ferrum traderet, aut complexu provincias obtinentium arceretur, foribusve eorum adfisteret: tantusque ei Romæ, quantus consulibus, "honor esset." Scilicet externæ superbix sueto, non inerat notitia nostræ: apud quos vis imperii valet, inania transmittuntur.

XXXII. Eodem anno Cæsar nationes Alpium maritimarum in jus Latii transtulit. Equitum Romanorum locos sedilibus plebis anteposuit, apud Circum: namque ad eam diem indiscreti inibant, quia lex Roscia nihil, nisi de quatuordecim ordinibus, sanxit. Spectacula gladiatorum idem annus habuit, pari magnificentia ac priora. Sed feminarum inlustrium senatorumque plures per arenam foedati sunt.

A. U. C. 817.

J. C. 64.

XXXIII. C. Læcanio, M. Licinio consulibus acriore in dies cupidine adigebatur Nero promiscuas scenas frequentandi: nam adhuc per domum, aut hortos cecinerat Juvenalibus ludis, quos, ut parum celebres, & tantæ voci angustos, spernebat. Non tamen Romæ incipere ausus, Neapolim, quasi Græcam urbem, delegit: "Inde initium fore, ut "transgressus in Achaiam, insignesque, & anti- "quitus sacras, coronas adeptus, majore famâ studia "civium eliceret." Ergo contractum oppidanorum vulgus, & quos e proximis coloniis & municipiis ejus rei fama civerat, quique Cæsarem per honorem, aut varios usus sectantur, etiam militum manipuli, theatrum Neapolitanorum complent.

XXXIV. Illic, plerique ut arbitrabantur, triste, ut ipse, providum potius, & secundis numinibus, evenit. Nam egresso, qui adfuerat, populo, vacuum & sine ullius noxâ theatrum collapsum est.

Ergo,



Ergo, per compositos cantus grates diis, atque ipsam recentis casûs fortunam celebrans, petiturusque maris Adriæ trajectus, apud Beneventum interim consedit: ubi gladiatorium munus a Vatinio celebre edebatur. Vatinus inter foedissima ejus aulæ ostenta fuit, sutrinæ tabernæ alumnus, corpore detorto, facetiis scurrilibus: primò in contumelias adsumptus, deinde optimi cujusque criminatione eò usque valuit, ut gratiâ, pecuniâ, vi nocendi etiam malos præmineret.

A. U. C.

817.

J. C.

64.

XXXV. Ejus munus frequentanti Neroni, ne inter voluptates quidem a sceleribus cessabatur. Iisdem quippe illis diebus Torquatus Silanus mori adigitur, quia, super Juniae familiae claritudinem divum Augustum abavum ferebat. Jussi accusatores objicere, "prodigum largitionibus; neque aliam spem, quàm in novis rebus esse: quin nec ignobiles habere, quos ab epistolis, & libellis, & rationibus appellet, nomina summæ curæ & meditamenta." Tum intimus quisque libertorum vincti abreptique. Et cum damnatio instaret, brachiorum venas Torquatus interfecit, secutaque Neronis oratio ex more: "Quamvis fontem & defensionem meritò diffisum, victurum tamen fuisse, si clementiam judicis expectasset."

XXXVI. Nec multò post omiffâ in præsens Achaiâ (causæ in incerto fuere) Urbem revisit; provincias Orientis, maximè Ægyptum, secretis imaginationibus agitans. Dehinc edicto testificatus, "non longam sui absentiam, & cuncta in republicâ perinde immota ac prospera fore;" super eâ profectione adiit Capitolium. Illic veneratus deos, cum Vestæ quoque templum inisset, repente cunctos per artus tremens, seu numine exterrente, seu facinorum recordatione numquam timore vacuus, deseruit inceptum, "cunctas sibi curas amore patriæ leviores" dictitans. "Vidisse mæstos civium vultus, audire secretas querimonias, quod tantum aditurus esset iter, cujus ne modicos quidem egressus tolerarent, sueti adversum fortuita aspectu

" Principis

A. U. C. 817. " Principis refoveri. Ergo, ut in privatis necessitu-  
 J. C. 64. " dinibus proxima pignora prævalerent, ita popu-  
 " lum Romanum vim plurimam habere; paren-  
 " dumque retinenti." Hæc atque talia plebi vol-  
 entia fuere, voluptatum cupidine, &, quæ præci-  
 pua cura est, rei frumentariæ angustias, si abesset,  
 metuenti. Senatus & primores in incerto erant,  
 procul an coram atrocior haberetur: dehinc, quæ  
 natura magnis timoribus, deterius credebant, quod  
 evenerat.

XXXVII. Ipse quò fidem acquireret, nihil us-  
 quam perinde lætum sibi; publicis locis struere  
 convivia, totâque Urbe quasi domo uti. Et cele-  
 berrimæ luxu famâque epulæ fuere, quas a Tigel-  
 lino paratas, ut exemplum, referam, ne sæpius  
 eadem prodigientia narranda sit. Igitur in stagno  
 Agrippæ fabricatus est ratem, cui superpositum con-  
 vivium aliarum tractu navium moveretur: naves  
 auro & ebore distinctæ: remigesque exoleti, per  
 ætates & scientiam libidinum componebantur.  
 Volucres & feras diversis e terris, & animalia maris  
 Oceano abusque petiverat. Crepidinibus stagni  
 lupanaria adstabant, inlustribus feminis completa:  
 & contrâ scorta visebantur, nudis corporibus. Jam  
 gestus motusque obsceni; &, postquam tenebræ in-  
 cedebant, quantum juxtâ nemoris, & circumjecta  
 tecta, consonare cantu & luminibus clarescere. Ipse,  
 per licita atque illicita scœdatus, nihil flagitii reli-  
 querat, quò corruptior ageret; nisi paucos post  
 dies uni ex illo contaminatorum grege, cui nomen  
*Pythagoræ* fuit, in modum sollempnium conjugiorum  
 denupsisset. Inditum Imperatori flammeum, visi  
 auspices, dos, & genialis torus, & facies nuptiales:  
 cuncta denique spectata, quæ etiam in feminâ nox  
 operit.

XXXVIII. Sequitur clades, fortè, an dolo Prin-  
 cipis incertum: nam utrumque auctores prodidere:  
 sed omnibus, quæ huic Urbi per violentiam ignium  
 acciderunt, gravior atque atrocior. Initium in eâ  
 parte Circi ortum, quæ Palatino Cælioque montibus  
 contigua

contigua est. Ubi per tabernas, quibus id mercimonium inerat, quo flamma alitur, simul cœptus ignis, & statim validus, ac vento citus, longitudinem Circi corripuit. Neque enim domus munitæ septæ, vel templa muris cincta, aut quid aliud moræ interjacebat. Impetu pervagatum incendium, plana primùm, deinde in edita adsurgens, & rursus inferiora populando anteit remedia velocitate mali, & obnoxia Urbe arctis itineribus, hucque & illuc flexis, atque enormibus vicis, qualis vetus Roma fuit. Ad hoc lamenta paventium feminarum, fessa senum aut rudis pueritiæ ætas, quique sibi, quique aliis consulebant, dum trahunt invalidos, aut opperiantur, pars morans, pars festinans, cuncta impediabant: & sæpe, dum in tergum respectant, lateribus aut fronte circumveniebantur: vel, si in proxima evaserant, illis quoque igni correptis, etiam, quæ longinqua crediderant, in eodem casu reperiebantur. Postremò, quid vitarent, quid peterent ambigui, complere vias, sterni per agros: quidam amissis omnibus fortunis diurni quoque victus, alii caritate suorum, quos eripere nequiverant, quamvis patente effugio, interiere. Nec quisquam defendere audebat, crebris multorum minis restinguere prohibentium; & quia alii palam faces jaciebant, atque sibi esse auctorem vociferabantur; sive ut raptus licentiùs exercerent, seu jussu.

XXXIX. Eo in tempore Nero, Antii agens, non antè in Urbem regressus est, quàm domui ejus, quæ palatium & Mæcenatis hortos continuaverat, ignis propinquaret. Neque tamen sisti potuit, quin & palatium & domus, & cuncta circum haurirentur. Sed solatium populo exturbato & profugo, campum Martis, ac monumenta Agrippæ, hortos quin etiam suos, patefecit: & subitaria ædificia exstruxit, quæ multitudinem inopem acciperent. Subvectaque utensilia ab Ostiâ, & propinquis municipiis. Pretiumque frumenti minutum, usque ad ternos nummos. Quæ, quamquam popularia, in inritum cadebant, quia pervaserat rumor, " ipso tempore fla-

Tom. I.

Z z

" grantis

A. U. C.

817.

J. C.

64.



- A. U. C. 817. "grantis Urbis, inisse eum domesticam scenam, &  
J. C. 64. "cecinisse Trojanum excidium, præsentia mala ve-  
"tustis cladibus adsimulantem."

XL. Sexto demum die, apud imas Esquilias, finis incendio factus, prorutis per immensum ædificiis, ut continuæ violentiæ campus, & velut vacuum cælum occurreret. Nec dum posito metu, redibat, haud levis, & rursus grassatus, ignis, patulis magis Urbis locis, eoque strages hominum minor: delubra deûm, & porticus amœnitati dicatæ, latiùs procidère. Plusque infamiæ id incendium habuit, quia prædiis Tigellini Æmilianis proruperat. Videbaturque Nero condendæ Urbis novæ, & cognomento suo appellandæ gloriam quærere. Quippe in regiones quatuordecim Roma dividitur: quarum quatuor integræ manebant, tres solo tenus dejectæ: septem reliquis pauca tectorum vestigia supererant, lacera & semiusta.

XLI. Domuum, & insularum, & templorum, quæ amissa sunt, numerum inire haud promptum fuerit: sed vetustissimâ religione, quod Servius Tullius Lunæ, & Magna ara fanumque, quæ præsentis Herculi Arcas Evander sacraverat, ædesque Statoris Jovis vota Romulo, Numæque regia, & delubrum Vestæ cum penatibus populi Romani, exusta. Jam opes tot victoriis quæsitæ, & Græcarum artium decora, exin monimenta ingeniorum antiqua & incorrupta. Quamvis in tantâ resurgentis Urbis pulchritudine, multa seniores meminerant, quæ reparari nequibant. Fuere qui adnotarent, xiv. Kal. Sextiles principium incendii hujus ortum, quo & Senones captam Urbem inflamma-verant. Alii eò usque curâ progressi sunt, ut totidem annos mensesque & dies inter utraque incendia numerent.

XLII. Ceterum Nero usus est patriæ ruinis, extruxitque domum, in quâ haud perinde gemmæ & aurum miraculo essent, solita pridem, & luxu vulgata, quàm arva & stagna, & in modum solitudinum hinc silvæ, inde aperta spatia, & prospectus:  
magistrie



magistris & machinatoribus Severo & Celere, quibus ingenium & audacia erat, etiam quæ natura denegavisset, per artem tentare, & viribus Principis includere. Namque "ab lacu Averno navigabilem fossam usque ad ostia Tiberina depressuros" promiserant, squalenti litore, aut per montes adversos. Neque enim aliud humidum gignendis aquis occurrit, quàm Pomptinæ paludes: cetera abrupta, aut arentia; ac si perrumpi possent, intolerandus labor, nec satis causæ. Nero tamen, ut erat incredibilium cupitor, effodere proxima Averno juga connixus est: manentque vestigia inritæ spei.

A. U. C.

817.

J. C.

64.

XLIII. Ceterum, Urbis quæ domui supererant, non, ut post Gallica incendia, nullâ distinctione, nec passim, erecta: sed dimensis vicorum ordinibus, & latis viarum spatiis, cohibitaque ædificiorum altitudine, ac patefactis areis, additisque porticibus, quæ frontem insularum protegerent. "Eas porticus" Nero "suâ pecuniâ exstructarum, purgatasque areas dominis traditurum," pollicitus est. Addidit præmia pro cujusque ordine, & rei familiaris copiis: finivitque tempus, intra quod, effectis domibus, aut insulis, adipiscerentur. "Ruderi accipiendo Ostienses paludes" destinabat, "utique naves, quæ frumentum Tiberi subvestassent, onustæ rudere decurrerent. Ædificiaque ipsa certâ sui parte, sine trabibus, saxo Gabino Albanove solidarentur (quodd is lapis ignibus impervius est). Jam aqua privatorum licentiâ intercepta, quod largior, & pluribus locis in publicum flueret, custodes: & subsidia reprimendis ignibus, in propatulo quibusque haberet; nec communione parietum, sed propriis quæque muris ambirentur." Ea ex utilitate accepta, decorem quoque novæ Urbi attulere. Erant tamen qui crederent, "veterem illam formam salubritati magis conduxisse, quoniam angustiae iterum, & altitudo tectorum non perinde solis vapore perrumperentur. At nunc patulam latitudinem, & nullâ umbrâ defensam, "graviores æstu ardescere."

Z z z

XLIV.

A. U. C.

817.

J. C.

64.

XLIV. Et hæc quidem humanis consiliis providebantur. Mox petita diis piacula, aditique Sibyllæ libri, ex quibus supplicatum Vulcano & Cereri Proserpinæque, ac propitiata Juno per matronas, primum in Capitolio, deinde apud proximum mare: unde haustâ aquâ, templum & simulacrum deæ prospersum est; & sellisternia ac pervigilia celebravere feminæ, quibus mariti erant. Sed non ope humanâ, non largitionibus Principis, aut deum placamentis, decedebat infamia, quin jussum incendium crederetur. Ergo abolendo rumori Nero subdidit reos, & quæsitissimis pœnis adfecit, quos per flagitia invisos, vulgus *Christianos* appellabat. Auctor nominis ejus *CHRISTUS*, Tiberio imperitante, per procuratorem Pontium Pilatum supplicio adfectus erat. Repressaque in præsens exitiabilis superstitio rursus erumpebat, non modò per Judæam, originem ejus mali, sed per Urbem etiam, quò cuncta undique atrocia, aut pudenda, confluent, celebranturque. Igitur primò correpti qui fâtebantur, deinde indicio eorum multitudo ingens, haud perinde in crimine incendii, quàm odio humani generis convicti sunt. Et pereuntibus addita ludibria, ut ferarum tergis contacti, laniatu canum interirent, aut crucibus affixi, aut flammandi, atque ubi defecisset dies, in usum nocturni luminis urerentur. Hortos suos ei spectaculo Nero obtulerat, & Circense ludicrum edebat, habitu aurigæ permixtus plebi, vel curriculo insistens. Unde quamquam adversus fontes & novissima exempla meritos, miseratio oriebatur, tamquam non utilitate publicâ, sed in sævitiam unius absumerentur.

XLV. Interea conferendis pecuniis pervastata Italia, provinciæ eversæ, sociique populi, & quæ civitatum liberæ vocantur. Inque eam prædam etiam dii cessere, spoliatis in Urbe templis, egestoque auro, quod triumphis, quod votis, omnibus populi Romani ætas prospere, aut in metu, sacraverat. Enimvero per Asiam atque Achaiam non dona tantum,

tum, sed simulacra numinum abripiiebantur, missis in eas provincias Acrato ac Secundo Carinate. Ille libertus, cuicumque flagitio promptus: hic Græcâ doctrinâ ore tenus exercitus, animum bonis artibus non induerat. Ferebatur "Seneca, quod invidiam "sacrilegii a semet averteret, longinqui ruris se-  
 cessum oravisse; & postquam non concedebatur, "fictâ valetudine, quasi æger nervis, cubiculum "non egressus." Tradidere quidam, "venenum "ei per libertum ipsius, cui nomen *Gleonicus*, pa-  
 ratum, jussu Neronis: vitatumque a Senecâ pro-  
 ditione liberti, seu propriâ formidine, dum per-  
 simplici victu, & agrestibus pomis, ac, si sitis  
 admoneret, profluente aquâ vitam tolerat."

A. U. C.  
817.J. C.  
64.

XLVI. Per idem tempus gladiatores, apud op-  
 pidum Prænestæ, tentatâ eruptione, præsidio militis,  
 qui custos adesset, coerciti sunt: jam "Spartacum  
 & vetera mala" rumoribus ferente populo, ut est  
 novarum rerum cupiens pavidusque. Nec multò  
 post clades rei navalis accipitur, non bello (quippe  
 haud aliâs tam immota pax) sed certum ad diem in  
 Campaniam redire classem Nero jusserat, non ex-  
 ceptis maris casibus. Ergo gubernatores, quamvis  
 sæviente pelago a Formiis movêre, & gravi Africo,  
 dum promontorium Miseni superare contendunt,  
 Cumanis litoribus impacti, triremium plerasque,  
 & minora navigia passim amiserunt.

XLVII. Fine anni vulgantur prodigia imminen-  
 tium malorum nuntia. Vis fulgurum non aliâs  
 crebrior, & fidus cometes, sanguine inlustri semper  
 Neroni expiatum. Bicipites hominum aliorumve  
 animalium partus abjecti in publicum, aut in sacri-  
 ficii, quibus gravidas hostias immolare mos est,  
 reperti. Et in agro Placentino, viam propter, natus  
 vitulus, cui caput in crure esset. Secutaque haruf-  
 picum interpretatio: "parari rerum humanarum  
 "aliud caput: sed non fore validum, neque occul-  
 "tum; quia non in utero repressum, at iter juxta  
 "editum sit."

XLVIII.

A. U. C.  
818.J. C.  
65.

XLVIII. Ineunt deinde consulatum Silius Nerva, & Atticus Vestinus, coeptâ simul, & auctâ, conjuratione, in quam certatim nomina dederant, senatores, eques, miles, feminæ etiam, cùm odio Neronis, tum favore in C. Pisonem. Is Calpurnio genere ortus, ac multas insignesque familias paternâ nobilitate complexus, claro apud vulgum rumore erat, per virtutem, aut species virtutibus similes. Namque facundiam tuendis civibus exercebat, largitionem adversûs amicos; & ignotis quoque comi sermone & congressu. Aderant etiam fortuita, corpus procerum, decora facies: sed procul gravitas morum, aut voluptatum parcimonia: lenitati ac magnificentiæ, & aliquando luxui indulgebat. Idque pluribus probabatur, qui, in tantâ vitiorum dulcedine, summum imperium non restrictum, nec perseverum volunt.

XLIX. Initium conjurationis non a cupidine ipsius fuit: nec tamen facile memoraverim, quis primus auctor, cujus instinctu concitum sit, quod tam multi sumpserunt. Promptissimos Subrium Flavium, tribunum prætoriæ cohortis, & Sulpicium Asprum, centurionem, exstitisse, constantia exitus docuit. Et Lucanus Annæus, Plautiusque Lateranus, consul designatus, vivida odia intulere. Lucanum propriæ causæ accendebant, quod famam carminum ejus premebat Nero, prohibueratque ostentare, vanus adsimulatione. Lateranum, consulem designatum, nulla injuria, sed amor reipublicæ sociavit. At Flavius Scevinus, & Afranius Quintianus, uterque senatorii ordinis, contra famam suâ, principium tanti facinoris capeffivere. Nam Scevino dissoluta luxu mens, & proinde vita somno languida. Quintianus mollitiâ corporis infamis, & a Nerone probroso crimine diffamatus, contumelias ultum ibat.

L. Ergo, dum "scelera Principis, & finem adesse imperii, deligendumque qui fessis rebus succurreret," inter se aut inter amicos jaciunt, aggregavere Tullium Senecionem, Cervarium Proculum, Vulcatium Araricum,



Araricum, Julium Tugurinum, Munatium Gratum, Antonium Natalem, Martium Festum, equites Romanos: ex quibus Senecio, e præcipuâ familiaritate Neronis, speciem amicitiae etiam tum retinens, eò pluribus periculis conflabatur. Natalis particeps ad omne secretum Pisoni erat. Ceteris spes ex novis rebus petebatur. Adscitæ sunt, super Subrium & Sulpicium, de quibus retuli, militares manus, Granius Silvanus & Statius Proximus, tribuni cohortium prætoriarum, Maximus Scaurus & Venetus Paulus, centuriones. Sed summum robur in Fenio Rufo, præfecto, videbatur: quem vitâ famâque laudatum, per sævitiam impudicitiamque Tigellinus in animo Principis anteibat, fatigabatque criminationibus, ac sæpe in metum adduxerat, quasi "adul-  
 "terum Agrippinæ, & desiderio ejus ultioni in-  
 "tentum." Igitur ubi conjuratis, præfectum quoque prætorii in partes descendisse, crebro ipsius sermone facta fides; promptius jam de tempore ac loco cædis agitabant. Et "cepisse impetum" Subrius Flavius ferebatur, "in scenâ canentem Neronem aggrediendi, aut cum, ardente domo, per  
 "noctem huc illuc cursaret incustoditus." Hic occasio solitudinis; ibi ipsa frequentia tanti decoris testis, pulcherrimum animum extimulaverant: nisi impunitatis cupido retinuisset, magnis semper conatibus adversa.

LI. Interim cunctantibus prolatantibusque spem ac metum, Epicharis quædam, incertum quonam modo sciscitata, (neque illi antè ulla rerum honestarum cura fuerat) accendere, & arguere conjuratos: ac postremò lentitudinis eorum pertæsa, & in Campaniâ agens primores classiariorum Misenensium labefacere, & conscientiâ inligare connixa est tali initio. Erat chiliarchus in eâ classe Volusius Proculus, occidendæ matris Neronis inter ministros, non ex magnitudine sceleris provectus, ut rebatur. Is mulieri cognitus, seu recens ortâ amicitia, dum  
 "merita erga Neronem sua, & quàm in inritum  
 "cecidissent," aperit, adjicitque questus, & "desti-  
 "nationem

A. U. C.

818.

J. C.

65.

A. U. C.

818.

J. C.

65.

“nationem vindictæ, si facultas oriretur,” spem dedit posse impelli & plures conciliare: “nec leve auxilium in classe; crebras occasiones,” quia Nero multo apud Puteolos & Misenum maris usu lætatur. Ergo Epicharis plura: & omnia scelera Principis orditur: “Neque senatui quid manere, sed provisum quonam modo pœnas eversæ rei publicæ daret: accingeretur modò navare operam, & militum acerrimos ducere in partes, ac digna pretia expectaret.” Nomina tamen conjuratorum reticuit. Unde Proculi indicium inritum fuit, quamvis ea, quæ audierat, ad Neronem detulisset. Accita quippe Epicharis, & cum indice composita, nullis testibus innixum facilè confutavit. Sed ipsa in custodiâ retenta est, suspectante Nerone, haud falsa esse, etiam quæ vera non probabantur.

LII. Conjuratis tamen metu prodicionis permotis, placitum maturare cædem apud Baias, in villâ Pisonis: cujus amœnitate captus Cæsar crebrò ventitabat, balneasque & epulas inibat, ommissis excubiis, & fortunæ suæ mole. Sed abnuvit Piso “invidiam” prætendens, “si sacra mensæ diique hospitales cæde qualiscumque Principis cruentarentur. Meliùs apud Urbem in illâ invisâ & spoliis civium exstructâ domo, vel in publico paturos, quod pro republicâ suscepissent.” Hæc in commune: ceterùm timore occulto, ne L. Silanus, eximiâ nobilitate, disciplinâque C. Cassii, apud quem educatus erat, ad omnem claritudinem sublatus, imperium invaderet, promptè daturis operam, qui a conjuratione integri essent, quique miserarentur Neronem, tamquam per scelus interfectum. Plerique “Vestini quoque consulis acre ingenium vitavisse Pisonem” crediderunt, “ne ad libertatem moveretur, vel delecto Imperatore alio, sui muneris rempublicam faceret.” Etenim expertus conjurationis erat; quamvis super eo crimine Nero vetus adversus infontem odium expleverit.

LIII. Tandem statuere, Circensium ludorum die, qui Cereri celebratur, exsequi destinata: quia  
Cæsar,

Cæsar, rarus egressu, domoque aut hortis clausus, ad ludicra Circi ventitabat; promptioresque aditus erant lætitiâ spectaculi. Ordinem insidiis composuerant, "ut Lateranus quasi subsidium rei familiari oraret, deprecabundus, & genibus Principis accidens, prosterneret incautum premeretque, animi validus, & corpore ingens. Tum jacentem & impeditum, tribuni & centuriones, & ceterorum ut quisque audentiæ habuisset, accurrerent, trucidarentque:" "primas sibi partes" exposulante Scevino, qui pugionem, templo Salutis in Etruriâ, sive, ut alii tradidere, Fortunæ Ferentino in oppido detraxerat, gestabatque velut magno operi sacrum. Interim Piso apud ædem Cereris opperiretur, unde eum præfectus Fenius & ceteri accitum ferrent in castra, comitante Antoniâ, Claudii Cæsaris filiâ, ad eliciendum vulgi favorem:" quod C. Plinius memorat. Nobis quoquo modo traditum non occultare in animo fuit, quamvis absurdum videretur aut inanem ad spem Antoniam nomen & periculum commodavisse, aut Pisonem, notum amore uxoris, alii matrimonio se obstrinxisse: nisi si cupido dominandi cunctis affectibus flagrantior est.

LIV. Sed mirum quàm inter diversi generis, ordinis, ætatis, sexûs, dices, pauperes, taciturnitate omnia cohibita sint; donec proditio cœpit a domo Scevini: qui pridie insidiarum, multo sermone cum Antonio Natale, dein regressus domum, testamentum obsignavit: promptum vaginâ pugionem, de quo supra retuli, "vetustate obtusum" increpans, "asperari saxo, & in mucronem ardescere" jussit. Eamque curam liberto Milicho mandavit. Simul adfluentius solito convivium initum: servorum carissimi libertate, & alii pecuniâ donati: atque ipse mæstus, & magnæ cogitationis manifestus erat, quamvis lætitiâ vagis sermonibus simularet. Postremò "vulneribus ligamenta, quibusque fissitur sanguis, parare" eundem Milichum monet; sive gnarum conjurationis, & illuc usque fidum, seu



A. U. C.  
818.J. C.  
65.

nescium, & tunc primùm arreptis suspicionibus, ut plerique tradidere, de consequentibus. Nam cùm secum servilis animus præmia perfidiæ reputavit, simulque immensa pecunia & potentia obversabantur, cessit fas, & salus patroni, & acceptæ libertatis memoria. Etenim uxoris quoque consilium adsumpserat, muliebri ac deterius: quippe ultro metum intentabat, "multosque adstitisse liberos ac servos, qui eadem viderint: nihil profuturum unius silentium: at præmia penes unum fore, qui indicio prævenisset."

LV. Igitur, cœptâ luce, Milichus in hortos Servilianos pergit; & cùm foribus arceretur, "magna, & atrocia adferre" dictitans, deductusque ab janitoribus ad libertum Neronis, Epaphroditum, mox ab eo ad Neronem, urgens periculum, graves conjurationes, & cetera quæ audierat, conjectaveratque, docet. Telum quoque in necem ejus paratum ostendit, accirque reum jussit. Is raptus per milites, & defensionem orsus, "Ferrum, cujus argueretur, olim religione patriâ cultum, & in cubiculo habitum, ac fraude liberti subreptum" respondit. "Tabulas testamenti sæpius a se, & incustoditâ dierum observatione, signatas. Pecunias & libertates servis & antè dono datas: sed ideo tunc largiùs, quia tenui jam re familiari, & instantibus creditoribus, testamento diffideret. Enimvèro liberales semper epulas struxisse, & vitam amœnam, & duris iudicibus parum probatam. Fomenta vultu nulla jussu suo; sed quia cetera palam vana objecisset, adjungere crimen, cujus se pariter indicem & testem faceret." Adjicit dictis constantiam: incusat ultro "intestabilem, & consceleratum," tantâ vocis ac vultûs securitate, ut labaret indicium, nisi Milichum uxor admonuisset, "Antonium Natalem multa cum Scevino, ac secreta collocutum, & esse utrosque C. Pisonis inimicos."

LVI. Ergo accitur Natalis: & diversi interrogantur, "quisnam is sermo, quâ de re fuisset?"  
cùm



cùm exorta suspicio, quia non congruentia responderant: inditaque vincla. Et tormentorum aspectum ac minas non tulere. Prior tamen Natalis, totius conjurationis magis gnarus, simul arguendi peritior, de Pisone primùm fatetur. Deinde adjicit Annæum Senecam, sive internuntius inter eum Pisonemque fuit, sive ut Neronis gratiam pararet, qui insensus Senecæ, omnes ad eum opprimendum artes conquirebat. Tum, cognito Natalis indicio, Scevinus quoque pari imbecillitate, an cuncta jam patefacta credens, nec ullum silentii emolumentum, edidit ceteros: ex quibus Lucanus, Quintianusque, & Senecio diu abnuere. Pòst, promissâ impunitate corrupti, quò tarditatem excusarent, Lucanus Aciliam matrem suam, Quintianus Glicium Gallum, Senecio Annium Pollionem, amicorum præcipuos, nominavere.

A. U. C.  
818.J. C.  
65.

LVII. Atque interim Nero, recordatus Volusii Proculi indicio Epicharin attineri, ratusque muliebri corpus impar dolori, "tormentis dilacerari" jubet. At illam non verbera, non ignes, non ira ed acrius torquentium, ne a feminâ spernerentur, pervicere, quin objecta denegaret. Sic primus quæstionis dies contemptus. Postero cùm ad eosdem cruciatus retraheretur gestamine sellæ (nam dissolutis membris insistere nequibat) vinclo fasciæ, quam pectori detraxerat, in modum laquei ad arcum sellæ restricto, indidit cervicem, & corporis pondere connisa, tenuem jam spiritum expressit: clariore exemplo libertina mulier, in tantâ necessitate, alienos, ac propè ignotos protegendo, cùm ingenui, & viri, & equites Romani, senatoresque, intacti tormentis, carissima suorum quisque pignorum proderent. Non enim omittebant Lucanus quoque, & Senecio, & Quintianus passim conscios edere, magis magisque pavido Nerone, quamquam multiplicatis excubiis semet sepiisset.

LVIII. Quin & Urbem, per manipulos occupatis mœnibus, infesso etiam mari & amne, velut in custodiam dedit. Volitabantque per fora, per

A a a z

domos,

A. U. C.

818.

J. C.

65.

domos, rura quoque & proxima municipiorum, pedites equitesque, permixti Germanis, quibus fidebat Princeps, quasi externis. Continua hinc & juncta agmina trahi, ac foribus hortorum adjacere. Atque ubi dicendam ad causam introissent, "lætatum erga" "conjuratos, si fortuitus sermo, & subiti occursum, "si convivium, si spectaculum simul inissent" pro crimine accipi: cum super Neronis ac Tigellini sævas percussationes, Fenius quoque Rufus violenter urgeret, nondum ab indicibus nominatus, sed quò fidem inscitiae pararet, atrox adversus socios. Idem Subrio Flavio adstanti, innuentique an inter ipsam cognitionem distringeret gladium, cædemque patraret, renuit, infregitque impetum jam manum ad capulum referentis.

LIX. Fuere, qui, proditâ conjuratione, dum auditur Milichus, dum dubitat Scevinus, hortarentur Pisonem, "pergere in castra, aut rostra escendere, studiaque militum & populi tentare: si" "conatibus ejus conscii aggregarentur, secuturos" "etiam integros; magnamque motæ rei famam, "quæ plurimum in novis consiliis valeret. Nihil" "adversum hoc Neroni provisum: etiam fortes" "viros subitis terreri; nedum ille scenicus, Tigellino scilicet cum pellicibus suis comitante, arma" "contra cieret. Multa experiendo confieri, quæ" "segnibus ardua videantur. Frustra silentium &" "fidem in tot consciorum animis & corporibus" "sperari. Cruciatus, aut præmio, cuncta pervia" "esse. Venturos, qui ipsum quoque vincirent, "postremo indignâ nece adficerent. Quantò laudabilius perituum, dum amplectitur rempublicam, "dum auxilia libertati invocat? Miles potius" "deesset, & plebes defereret, dum ipse majoribus, "dum posteris, si vita præriperetur, mortem approbaret?" Immotus his, & paullulum in publico versatus, post domi secretus, animum adversum suprema firmabat, donec manus militum adveniret, quos Nero tirones, aut stipendiis recentes, delegerat. Nam vetus miles timebatur, tamquam favore imbutus.

butus. Obiit, abruptis brachiorum venis. Testamentum fœdis adversus Neronem adulationibus, A. U. C. 818.  
amori uxoris dedit, quam degenerem, & solâ corporis formâ commendatam, amici matrimonio abstulerat. Nomen mulieris, Arria Galla; priori J. C. 65.  
marito, Domitius Silius: hic patientiâ, illa impudiciâ, Pisonis infamiam propagavere.

LX. Proximam necem Plautii Laterani, consulis designati, Nero adjungit, aded properè, ut non complecti liberos, non illud breve mortis arbitrium permetteret. Raptus in locum servilibus pœnis sepositum, manu Statii, tribuni, trucidatur, plenus constantis silentii, nec tribuno objiciens eandem conscientiam. Sequitur cædes Annæi Senecæ, lætissima Principi, non quia conjurationis manifestum compererat, sed ut ferro grassaretur, quando venenum non procefferat. Solus quippe Natalis, & hætenus promptus: "missum se ad ægrotum  
" Senecam, uti viferet, conquerereturque, cur Pisonem aditu arceret? melius fore, si amicitiam  
" familiari congressu exercuissent." Et respondiſſe Senecam: "sermoneſ mutuos, & crebra colloquia  
" neutri conducere: ceterum salutem suam incolumitate Pisonis inniti." Hæc ferre Granius Silvanus, tribunus prætoris cohortis, &, "an dicta Natalis, suaque responsa nosceret," percunctari Senecam jubetur. Is, fortè, an prudens, ad eum diem ex Campaniâ remeaverat, quartumque apud lapidem, suburbano rure, subſtiterat. Illò, propinquâ vesperâ, tribunus venit, & villam globis militum sepsit. Tum ipsi, cum Pompeiâ Paullinâ uxore & amicis duobus epulanti, mandata Imperatoris edidit.

LXI. Seneca, "missum ad se Natalem, con-  
" questumque nomine Pisonis, quòd a visendo eo  
" prohiberetur, seque rationem valetudinis & amorem quietis excusavisse," respondit. "Cur salutem privati hominis incolumitati suæ antefere-  
" ret, causam non habuisse: nec sibi promptum in adulationes ingenium. Idque nulli magis gnarum,  
" quàm



A. U. C. 818. "quàm Neroni, qui sæpius libertatem Senecæ,  
J. C. 65. "quàm servitium expertus esset." Ubi hæc a tribuno relata sunt, Poppæâ & Tigellino coram, quod erat sævienti Principi intimum consiliorum, interrogat, "an Seneca voluntariam mortem pararet?" Tum tribunus, "nulla pavoris signa, nihil triste in verbis ejus, aut vultu, deprehensum" confirmavit. Ergo, "regredi, & indicere mortem" jubetur. Tradit Fabius Rusticus, "non eo, quo venerat, itinere reditum, sed flexisse ad Fenium præfectum, & expositis Cæsaris jussis, an obtemperaret," interrogavisse: monitumque ab eo, "ut exsequeretur;" fatali omnium ignaviâ. Nam & Silvanus inter conjuratos erat, augebatque scelera, in quorum ultionem consenserat. Voci tamen & aspectui pepercit: intromisitque ad Senecam unum ex centurionibus, qui "necessitatem ultimam" denuntiaret.

LXII. Ille interritus poscit "testamenti tabulas:" ac denegante centurione, conversus ad amicos, "quando meritis eorum referre gratiam prohibetur, quod unum jam, & tamen pulcherrimum habeat, imaginem vitæ suæ relinquere testatur: cujus si memores essent bonarum artium, famam tam constantis amicitiae laturos." Simul lacrimas eorum, modò sermone, modò intentior in modum coercentis, ad firmitudinem revocat, rogans: "Ubi præcepta sapientiæ? ubi tot per annos meditata ratio adversum imminencia? Cui enim ignaram fuisse sævitiam Neronis? Neque aliud superesse post matrem, fratremque interfectos, quàm ut educatoris præceptorisque necem adjiceret."

LXIII. Ubi hæc atque talia in commune disse-ruit, complectitur uxorem; & paullulum adversus præsentem formidinem molitus, rogat oratque, "temperaret dolorem, ne æternum fusciperet; sed in contemplatione vitæ per virtutem actæ, desiderium mariti solatiis honestis toleraret." Illa contrà, sibi quoque destinatam mortem adseverat, manumque percussoris exposcit. Tum Seneca, gloriæ ejus



ejus non adversus, simul amore, ne sibi unicè dilectam ad injurias relinqueret; "Vitæ," inquit, "delinimenta monstraveram tibi, tu mortis decus mavis: non invidebo exemplo. Sit hujus tam fortis exitus constantia penes utrosque par, claritudinis plus in tuo fine." Post quæ, eodem ictu brachia ferro exsolvunt. Seneca, quoniam senile corpus, & parco victu tenuatum, lenta effugia sanguini præbebat, crurum quoque & poplitum venas abrumpit. Sævisque cruciatibus defessus, ne dolore suo animum uxoris infringeret, atque ipse visendo ejus tormenta, ad impatientiam delaberetur, suadet "in aliud cubiculum abscedere." Et novissimo quoque momento suppeditante eloquentiâ, advocatis scriptoribus, pleraque tradidit, quæ, in vulgus edita ejus verbis, invertere supersedeo.

A. U. C.  
818.J. C.  
65.

LXIV. At Nero, nullo in Paullinam proprio odio, ac ne glisceret invidia crudelitatis, "inhiberi mortem" imperat. Hortantibus militibus, servi libertique obligant brachia, premunt sanguinem, incertum an ignaræ. Nam, ut est vulgus ad deteriora promptum, non defuere, qui crederent, "donec implacabilem Neronem timuerit, famam sociatæ cum marito mortis petivisse: deinde, oblatâ mitiore spe, blandimentis vitæ evictam:" cui addidit paucos postea annos, laudabili in maritum memoriâ, & ore ac membris in eum pallorem albentibus, ut ostentui esset, multum vitalis spiritus egestum. Seneca interim, durante tractu, & lenti tudine mortis, Statium Annæum, diu sibi amicitie fide & arte medicinæ probatum, orat provisum pridem venenum, quo damnati publico Atheniensium judicio extinguerentur, promeret: allatumque hausit frustra, frigidus jam artus & cluso corpore adversum vim veneni. Postremò stagnum calidæ aquæ introiit, respergens proximos servorum, additâ voce, "Libare se liquorem illum JOVI LIBERATORI." Exin balneo inlatus, & vapore ejus exanimatus, sine ullo funeris sollempni crematur. Ita codicillis præscripserat,

A. U. C. 818. ferat, cùm etiam tam prædives & præpotens, super premis suis consulèret.

J. C. 65. LXV. Fama fuit, Subrium Flavium cum centurionibus occulto consilio, neque tamen ignorante Senecâ, destinavisse, "ut post occisum operâ Pisonis Neronem, Piso quoque interficeretur, traderetur-que imperium Senecæ, quasi, insonti claritudine virtutum, ad summum fastigium delecto." Quin & verba Flavii vulgabantur, "Non referre dedecori, si citharædus demoveretur, & tragædus succederet:" quia, ut Nero citharâ, ita Piso tragico ornatu canebat.

LXVI. Ceterum militaris quoque conspiratio non ultrâ sefellit, accensis indicibus ad prodendum Fenium Rufum, quem eundem conscium, & inquisitorem, non tolerabant. Ergo instanti, minitanti-que renidens Scevinus, "neminem" ait "plura scire quàm ipsum." Hortaturque ultro, "rederet tam bono Principi vicem." Non vox adversum ea Fenio, non silentium; sed verba sua præpediens, & pavoris manifestus, ceterisque, ac maximè Cervario Proculo, equite, ad convincendum eum connisus, jussu Imperatoris a Cassio milite, qui ob insigne corporis robur adstabat, corripitur, vinciturque.

LXVII. Mox eorundem indicio Subrius Flavius, tribunus, pervertitur, primò "dissimilitudinem morum" ad defensionem trahens, "neque se armatum cum inermibus & effeminatis tantum facinus consociaturum." Dein postquam urgebatur, confessionis gloriam amplexus, interrogatusque a Nerone, quibus causis ad oblivionem sacramenti processisset: "Oderam te" inquit, "nec quisquam tibi fidelior militum fuit, dum amari meruisti: odisse cœpi, postquam parricida matris & uxoris, & auriga, & histrio, & incendiarius exististi." Ipsa retuli verba, quia non ut Senecæ, vulgata erant: nec minùs nosci decebat militaris viri sensus incompertos & validos. Nihil in illâ conjuratione gravius auribus Neronis accidisse constitit, qui ut faciendis

faciendis sceleribus promptus, ita audiendi, quæ faceret, insolens erat. Poena Flavii Vejano Nigro, tribuno, mandatur. Is proximo in agro scrobem effodi jussit, quam Flavius ut humilem & angustam iacrepana, circumstantibus militibus, "Ne hoc quidem," inquit, "ex disciplinâ:" admonitusque fortiter protendere cervicem: "Utinam," ait, "tu tam fortiter serias." Et ille multum tremens, cum vix duobus ictibus, caput amputavisset, sævitiam apud Neronem jactavit, "sesqui plagâ interfectum a se" dicendo.

A. U. C.

818.

J. C.

65.

LXVIII. Proximum constantiæ exemplum Sulpicius Asper, centurio, præbuit: percunctanti Neroni, "cur in eadem suam conspiravisset?" breviter respondens: "Non aliter tot flagitiis ejus subveniri potuisse." Tum jussam poenam subiit. Nec ceteri centuriones in perpetiendis suppliciis degenerare. At non Fenio Rufo par animus, sed lamentationes suas etiam in testamentum contulit. Opperiebatur Nero, ut Vestinus quoque consul in crimen traheretur, violentum & insensum ratus: sed ex conjuratis consilia cum Vestino non miscuerant, quidam, vetustis in eum similitudinibus, plures, quia præcipitem & insociabilem credebant. Ceterum Neronis odium adversus Vestinum ex intimâ sodalitate coeperat, dum hic ignaviam Principis penitus cognitam despicit, ille ferociam amici metuit, sæpe asperis facetiis inlusus; quæ ubi multum ex vero traxere, acrem suâ memoriam relinquunt. Accesserat repens causa, quod Vestinus Statiliam Messalinam matrimonio sibi junxerat, haud nescius inter adulteros ejus & Cæsarem esse.

LXIX. Igitur non crimine, non accusatore existente, quia speciem judicis induere non poterat, ad vim dominationis conversus, Gerelanum, tribunum, cum cohorte militum immittit: jubetque "prævenire conatus consulis, occupare velut arcem ejus, opprimere delectam juventutem," quia Vestinus imminentes foro ædes, decoraque servitia, & pari ætate habebat. Cuncta eo die munia consulis

TOM. I.

B b b

imple-



AD U. C.

818:

J. C.

63:

impleverat, conviviumque celebrabat, nihil metuens, iam dissimulando metu, cum ingressi milites "vocari eum a tribuno" dixerent illi, nihil demoratus, exsurgit, & omnia simul properantur, clauditur cubiculo, præstō est medicus, & absconduntur venæ; vigens adhuc balneo inferitur, calidâ aquâ mersatur, nullâ editâ voce, quâ semet miseraretur. Circumdatus interim custodiâ, qui simul discubuerant, nec nisi provectâ nocte, omisi sunt, postquam pavorem eorum, ex mensâ exitium opperientium, & imaginatus, & inridens Nero, "satis supplicii luisse," ait "pro epulis consularibus."

LXX. Exim M. Annaei Lucani eadem imperat, la, profuente sanguine, ubi frigescere pedes manusque, & paulatim ab extremis cedere spiritum, fervidō adhuc & compote mentis pectore, intelligit, recordatus carmen a se compositum, quō vulneratum militem per ejusmodi mortis imaginem obuisse tradiderat, versus ipsos retulit; eaque illi suprema vox fuit. Senecio posthac & Quintianus, & Scevianus, non ex priorē vitæ molliā, mox reliqui conjuratorum perire, nullō facto dictove memorando.

LXXI. Sed compleri interim Urbs funeribus, Capitolium victimis: alius filio, fratre alius, aut propinquo, aut amico interfectis, agere grates deis, ornare lauru dothum, genua ipsius advolvi, & dextram osculis fatigare. Atque ille gaudium id credens, Antonii Natalis & Cervarii Proculi festinata iudicia impunitatē remuneratur: Milichus, præmiis ditatus, *Construatoris* sibi nomen, Græco ejus rei vocabulo, adsumpsit. E tribunis Granius Silvanus, quamvis absolutus, suâ manu cecidit: Statius Proximus veniam, quam ab Imperatore acceperat, vilitate exitus corruptus. Exuti dehinc tribunatu Pompeius, Cornelius Martialis, Flavius Nepos, Statius Domitius; "quasi Principem non quidem odissent, sed tamen existimarentur." Novio Prisco per amicitiam Senecæ, & Clitio Gallo, atque Annio Pollioni, infamatis magis, quàm convictis, data exilia. Priscum Antonia Flaccilla conjunx comitata est: Gallum



Gallum Egnatia Maximilla, magnis primùm & integris opibus, pòst ademptis : quæ utraque gloriam ejus auxere. Pellicur & Rufus Crispinus occasione conjurationis, sed Nèroni invisus, quoddam Poppæam quondam matrimonio tenuerat. Verginium & Rufum claritudo nominis expulit. Nam Verginius studia juvenum eloquentiâ, Musonius præceptis sapientiæ fovebat. Cluvieno Quietò, Julio Agrippæ, Blitio Catulino, Petronio Prisco, Julio Almo, velut in agmen & numerum, Egæi maris insulæ permittuntur. At Cædicia, uxor Scevini, & Cæsonius Maximus Italiâ prohibentur, reos fuisse se, tantùm pœnâ experti. Acilia, mater Annæi Lucani, sine absolutione, sine supplicio, dissimulata.

A. U. C.

848.

J. C.

65.

LXXII. Quibus perpetratis Nèro, & concione militum habitâ, bina hummùm millia viritum manipularibus divisit; addiditque sine pretio frumentum, quo antè ex modo annonæ utebantur. Tum, quasi gesta bello expositurus, vocat senatum, & triumphale decus Petronio Turpiliano, consulari, Cocceio Nervæ, prætori designato, Tigellino, præfecto prætorii, tribuit; Tigellinum & Nervam ita extollens, ut, super triumphales in foro imagines, apud palatium quoque effigies eorum sisteret: consularia insignia Nymphidio, de quo, quia nunc primùm oblatum est, pauca repetam: nam & ipse pars Romanarum cladum erit. Igitur matre libertinâ ortus, quæ corpus decorum inter servos libertosque Principum vulgaverat, ex C. Cæsare se genitum ferebat, quoniam, forte quâdam habitu procerus, & torvo vultu erat: sive C. Cæsar scortorum quoque cupiens, etiam matri ejus inlufit.

LXXIII. Sed Nèro, vocato senatu, oratione inter patres habitâ, edictum apud populum, & collata in libros indicia, confessionesque damnatorum adjunxit. Etenim crebro vulgi rumore lacerabatur, “ tamquam viros infontes, ob invidiam, aut metum, extinxisset.” Ceterum cœptam, adultamque, & revictam, conjurationem neque tunc dubitare, quibus verum noscendi cura erat, & fatentur, qui

B b b z

post



A. U. C.

8182

J. C.

653

post interitum Neronis in Urbem regressi sunt. At in senatu cunctis, ut cuique plurimum mæroris, in adulationem demissis, Junium Gallionem, Senecæ fratris mortē pavidum, & pro suâ incolumitate supplicem, increpuit Salienus Clemens, “hostem & parricidam” vocans: donec consensu patrum deterritus est, “ne publicis malis abuti ad occasionem” “privati odii videretur, neu composita, & oblitterata, mansuetudine Principis, novam ad sævitiam” “retraheret.”

LXXIV. Tum decreta “dona, & grates deis,” propriusque honos Soli, cui est vetus ædes apud Circum, in quo facinus parabatur, qui occulta conjurationis, numine retexisset: utque Circensium Cerealium ludicrum pluribus equorum cursibus celebraretur: mensis quoque Aprilis Neronis cognomentum acciperet: templum Salutis exstrueretur, eò loci, ex quo Scevinus ferrum prompserat. Ipse eum pugionem apud Capitolium sacravit, inscripsitque JOVI VINDICI. In præsens haud animadversum; post arma Julii Vindicis ad auspiciū & præsagium futura ultionis trahebatur. Reperio in commentariis senatūs, Cerialē Aniciū, consulem designatum, pro sententiā dixisse, “ut templum” “divo Neroni quā maturrimè publicā pecuniā” “poneretur.” Quod quidem ille decernebat tamquam mortale fastigium egresso, & venerationem deū merito: quod ad omina solum sui exitūs verteretur. Nam deū honor Principi non antè habetur, quā agere inter homines desierit.

FINIS TOMI PRIMI.



90101510

